

BIBLIOTEKA

PW
SP
KRAKÓW

Czytelnia

95 23 Mag.

Stownik
+ 12201.

KDN., 15. 10. I. 53, 20.000

Descript. VII
L. 17.

~~00401~~

10-

Handwritten scribble or mark, possibly a signature or initials, in dark ink.

Handwritten number "195" in the bottom left corner.

Wydanie z zapomogi Kasy pomocy dla osób pracujących na
polu naukowym imienia Dra J. Mianowskiego.

Czytelnia

SŁOWNICZEK

Frazeologiczny.

PORADNIK DLA PISZĄCYCH

przez

Antoniego Krasnowolskiego

WARSZAWA

Skład główny w Księgarni L. Wendego i S-ki

Druk Lepperta i S-ki Elekoralna 8.

1899

9523

Дозволено Цензурою
Варшава 3 Апрелья 1899 года.

9523

Od Autora.

Nie będę się tu rozwodził nad znaczeniem frazeologii języka. Dość powiedzieć, że w niej to głównie przebija się duch języka, że na niej głównie oprze się w przyszłości znaczenia czyli semazyologia, jako czwarta (po głosowni, źródłosłowni i odmienni) część gramatyki.

Książka niniejsza nie rości sobie pretensyi do objęcia całości frazeologii polskiej, a może również zawieść tych, którzy w niej szukać będą objaśnienia niezrozumianego wyrazu lub zwrotu. Zadanie jej ściśle jest określone w tytule: ma być poradnikiem dla piszących, czyli ma nasuwać piszącemu odpowiedni wyraz, którego nie zna albo na razie sobie przypomnieć lub zastosować nie umie. Podaję więc przedewszystkiem stałe i utarte połączenia wyrazów, a mianowicie połączenia rzeczownika z odpowiednim czasownikiem i przymiotnikiem, jak n. p. *kłeskę ponieść, zwycięstwo odnieść, krzywdę wyrządzić, dobrodziejstwo wyświadczyć; dotkliwa kłeska, świetne zwycięstwo i t. p.*

Wiadomo, że początkujący często nie znają lub nie umieją zastosować czasowników takich,

jak zrządzić, sporządzić, wyrządzić, wyświadczyć, sprawić, przyczynić, spowodować, wywołać i t. d. albo: oświadczyć, orzec, odrzec, głosić, zapowiedzieć, i t. d., a używają zamiast nich, ogólnikowych: zrobić, powiedzieć i t. p. Pragnę więc ułatwić piszącemu dostęp do bogatej skarbnicy naszego języka. Jaką drogę do tego obrałem?

Zwykle słowniki traktują frazeologię zbyt skąpo, a jeśli ją uwzględniają, to podają ją prawie wyłącznie przy czasowniku. Tymczasem piszącemu nie na wiele się to przyda. Boć przecie rzeczownik zwykle mu jest znany, a nie może sobie przypomnieć właśnie odpowiedniego czasownika; wyraz *kleska* n. p. ma w umyśle obecny, a nie umie tylko połączyć z nim czasowników *zadać, ponieść, powetować* i t. d. Dlatego więc podaję frazeologię głównie przy rzeczowniku; przy czasownikach natomiast wyliczam tylko słowa blizkoznaczne, dodając co najwyżej przy każdym z nich po kilka rzeczowników, w celu uwydatnienia różnych odcieni w znaczeniu tych słów.

To samo tyczy się przymiotników, choć ich znaczenie w frazeologii jest bez porównania mniejsze, niż znaczenie czasownika, i odpowiednio do tego mniej im poświęcam miejsca.

Co się tyczy synonimiki, to w plan mojej pracy nie wchodziło objaśnienie wyrazów blizkoznacznych, ani czasowników, ani rzeczowników, ani przymiotników. Zestawiam poprostu ich szeregi, tylko z lekka zaznaczając, przez połączenie z kilku odpowiednimi wyrazami, różnicę ich użycia.

Baczną zato zwracałem uwagę na najzwyklejsze barbaryzmy semazyologiczne (głównie rusycy-

zmy i germanizmy), które jeszcze bardziej fałszują duch języka, niż barbaryzmy syntaktyczne, ponieważ kaleczą nie ciało, lecz duszę języka.

Ważną część frazeologii, jej okrasę i ożywienie, stanowią *przenośnie przysłowiowe*, które w formie zwięzłego obrazu wyrażają jakąś myśl oderwaną. Wiele z nich językowi polskiemu jest wspólnych z językami innych narodów, podlegających tym samym wpływom cywilizacyjnym. Ich źródła należy szukać przeważnie w Biblii, a poza tem w mitologii greckiej, w autorach starożytnych i nowożytnych, nareszcie w dawnych zwyczajach świata cywilizowanego. Takich wspólnych przenośni przysłowiowych zamieściłem sporą liczbę, a gdzie umiałem, wskazałem na ich źródło. (N. p. *kopać pod kim dołki, dostać kosza, miecz Damoklesa i t. p.*)

Obok tych wspólnych przenośni język polski, jak każdy inny, posiada swoje własne, idyomatyczne, czyli właściwe polonizmy (n. p. mówić za panią matką pacierz; obiecywać komu gruszki na wierzbie i t. p.). Nie mogłem naturalnie zaniedbać tej części frazeologii polskiej; starałem się nawet czerpać wprost ze źródła mowy ludowej, o ile jej przenośnie nie są zbyt trywialne lub nieprzyzwoite.

Zato pominąłem w zupełności owe efemeryczne zjawiska najświeższej daty, wylęgle przeważnie na bruku warszawskim, w części napływowe, a w części konwencyjonalne, które zalegają nizinny żywej mowy pewnych warstw narodu, a wciąż się zmieniają, zależnie od mody, w rodzaju takim, jak: *zawracać gitarę, zawracać kontramarkę i t. p.*

Z pewnością niektóre z takich wyrażen ustalą swój byt w języku, wejdą nawet do literatury; ale przeważna większość prędko zakończy swój żywot efemeryczny i ustąpi miejsca innym, dzięki wciąż nowej pomysłowości ludzi, którym bogaty nasz język, zdaje się, nie wystarcza do wyrażenia zbyt jałowej myśli. Tymczasem mamy prawo uważać takie wyrażenia za intruzów, pomimo że niektóre „pisma humorystyczne“ otwierają im gościnne swe szpalty. ¹⁾

Z innych zupełnie powodów pominąłem właściwe przysłowia, ²⁾ mianowicie dlatego, że wychodziłyby poza zakres książki i niepotrzebnie go rozszerzały.

Zato ponad właściwy program zamieściłem najbardziej używane wyrazy cudzoziemskie, które, przynajmniej w wielu razach, z łatwością mogą być zastąpione przez swojskie. Kładąc obok nich tłumaczenie polskie, pragnąłbym, żeby ich jak najrzadziej używano, a nigdy bez rzeczywistej potrzeby.

---

¹⁾ Nie posiadamy nazwy na oznaczenie takich wyrażen i zwrotów; Anglicy nazywają to *slang*. Taki „slang” polski będzie przedmiotem osobnej pracy, do której od lat kilku zbieram materiały.

²⁾ Przysłowie tem się różni od przenośni przysłowiowej, że posiada stałą, niezmienną formę sentencyi, podczas gdy przenośnia przysłowiowa daje nam tylko ogólny zarys obrazu, który wedle potrzeby można wyrazić w różnej formie, t. j. w różnych czasach, trybach i osobach czasownika.

Z istniejących słowników w pracy tej niewiele korzystałem; czerpałem głównie z literatury i mowy potocznej, a także z praktyki nauczycielskiej

Wiele cennych uwag zawdzięczam p. Michałowi Rowińskiemu, zaco Mu niniejszem składam szczere dzięki.

Warszawa, w listopadzie 1898.

Autor.

A

Abominacya—obrzydzenie, wstręt. Mieć do kogo abominacyę; mieć kogo w abominacyi.

Abrewiacya—skrócenie, skrót.

Absolucya—rozgrzeszenie. Dać komu, dostać absolucyę.

Abstrakcyja—oderwanie. Gubić się w abstrakcyach. **Abstrakcyjny**—oderwany.

Absurd, *absurdum* — nedorzeczność. Doprowadzić do absurdum.

Adherent—stronnik, zwolennik.

Administracya—zarząd. Koszta administracyi.

Admiracya—podziw, podziwienie.

Admonicya—napomnienie. Dać komu, otrzymać admonicyę.

Adoracya—uwielbienie. Towarzystwo wzajemnej adoracyi.

Afront—zniewaga, obelga, ublżenie. Afront spotkał kogo. Zrobić komu afront.

Agitacya. Agitacyę rozwinać, szerzyć.

Agonia—konanie, dogorywanie. Leżeć w agonii.

Akt—(dokument) wystawić, podpisać; zaciągnąć coś do aktów. W dawnych aktach szperać, nad aktami ślęczeć. Aktu (—czynności, obrzędu) dopełnić, n. p. aktu poświęcenia kościoła, chrztu, otwarcia wystawy. Akt zemsty. Akt wiary, skruchy.

Akcyje — idą w górę, spadają. (Także *przenosi*: widoki czyje się polepszają albo pogarszają)° — Akcyje (wojenną, sądową) podjąć przeciwko komu, rozpocząć, wdroić.

Alarm, fałszywy. Bić, uderzyć na alarm (na trwożę.) Alarm podnieść, wszęcać.

Aluzja — napomknienie o czym, przytyk do czego. Uczynić aluzję do czego. Aluzja przejrzysta.

Amator — lubownik, miłośnik. *Iron*: Amator kwaśnych jabłek.

Ambona, Spaść z ambony (o zapowiedziach).

Amen. Pewny jak amen w pacierzu, w kościele.

Amortyzacja — umorzenie długu. Amortyzować — umorzyć.

Analiza — rozbiór. Poddać coś (ściśle) analizie. Analiza spektralna — rozbiór widmowy.

Analogia, blizka, daleka. (Pewną) analogię przedstawiać Analogię w czym upatrywać, znaleźć. Wnioskować przez analogię.

Anarchia — bezrząd, nierząd.

Androny pleść, wygadywać. *Synon*: brednie, banialuki, koszałki opałki, duby smalone, rzeczy niestworzone, trzy po trzy.

Annasz. Wodzić kogo od Annasza do Kajfasza. Jan XIX, 24.

Ansa. Mieć do kogo anse, (urazę).

Ansambel — zespół.

Antrepreneur — przedsiębiorca.

Antydot — odtrutka.

Aparat — przyrząd.

Apatya. Wpaść w apatyę. Otrząsnąć się, ocknąć się z apatyi. Wyrwać kogo z apatyi. *Po-równ*: odretwienie.

Apel — wezwanie. Stanać, stawić się do apelu. (O żołnierzach).

Apetyt, wilczy. Apetyt bierze, odchodzi kogo. Apetyt zaostrzyć, popsuć sobie lub komu, mieć na co. *Synon*: chętko, oskoma, slinka. *Przen*: Slinka do ust idzie; zęby ostrzyć na co.

Aplaudować—przyklaskiwać komu, oklaskiwać kogo.

Aplauz—poklask. Dać komu aplauz.

Apopleksya. Apopleksyą rażony, tknięty; skłonny do apopleksyi.

Apostata—odstępca.

Arbiter—rozjemca.

Arbuz. Dostać arbuza—kosza; *ob.* kosz. *Porówn:* czarna polewka.

Arena—pole walki; *przen.* arena życia. Wystąpić na arenę; zejść z areny.

Areszt położyć na czem; obłożyć coś (sumę jaką) aresztem. Areszt z czego zdjąć. Kogo pod areszt oddać. Przebywać, siedzieć w areszcie — w więzieniu.

Argument—dowód, wywód. Argument przekonujący. Argument przytoczyć, zbić. Argument nie wytrzymuje krytyki.

Armata—działo. Armaty lać. Armatę nabić; strzelać z armat. Armaty grzmia; sieją, szerzą zniszczenie; zieją ogniem, zniszczeniem. Huk armat. Mięso dla armat (żołnierze). Armaty zmusić do milczenia.

Asekuracya—ubezpieczenie.

Asygnacya—przekaz.

Atak przypuścić, skierować do czego, ponowić, wznowić; gotować się, iść do ataku. Atak wytrzymać, odeprzeć. *Synon:* napad.

Atrakcyja—pociąg, ciężenie, przyciąganie. Wywierać szczególną atrakcyję na kogo.

Audyencyja—posłuchanie. Prosić o audyencyę, audyencyę otrzymać. Udzielić komu audyencyi.

Aureola. Otoczyć kogo (skroń czyją) aureolą świętości, sławy i t. p. *Synon:* blask, nimb.

Awantura—zajście, przygoda. Zrobić awanturę; awantury wyprawiać; awantur szukać, unikać.

Awizacyja—zawiadomienie. Awizacyę otrzymać, komu wręczyć.

B.

Baba, babka. Masz, babo, redutę! (Porówn. Masz, dyable, kaftan!) Baba z wozu, koniom lżej. Heród-baba (hic mulier). Na dwoje babka wróży (—rzecz jeszcze nie pewna). Dostaniesz, aż ci się babka przyśni. Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię.

Babi, babski, Babie lato. Babskie gadanie. Nie zważać na babskie gadanie.

Bać się kogo, czego; o kogo, o co. Bać się czego jak ognia; jak dyabeł święconej wody; bać się własnego cienia. *Synon:* obawiać się, lękać się, strachać się czego; niepokoić się, trwożyć się czem; truchleć (na widok czego, na samą myśl o czem).

Baczenie, pilne. Baczenie na co dawać, mieć. Ob. baczość.

Baczość zwracać, dawać, mieć, wyteńczyć na co; mieć się na baczości. Baczość czyją na siebie ściągnąć. Czyjej baczości ująć; czyją baczość uspić, oszukać, zmylić. Baczość! z drogi! *Synon:* baczenie, czujność, uwaga.

Baczny, synon: uważny, czujny; roztropny, ostrożny. Baczna uwaga, czujność, staranie, oko.

Badać co, synon: śledzić, roztrząsać, tropić co; poszukiwać, dochodzić, dociekać czego.

Badanie rozpocząć, przeprowadzić, ukończyć; badaniu coś poddać.

Bagatela, synon: ob. drobnostka.

Bagno, synon: błoto, trzęsawisko, oparzelisko, moczar, mokradło. Ob. błoto.

Bajki opowiadać, roznosić, rozpuszczać, zmyślać. Ob. plotka.

Baki świecić komu (—pochlebiać, potakiwać)

Bąk. Bąka strzelić, uciąć (—głupstwo powiedzieć). Puścić bąka (—plotkę). Bąki zbijać, strzelać (=próżnować). Pić jak bąk.

Bal, świetny, tańczący, maskowy. Bal wyprawić, wydać; otworzyć. Balsprawić komu, *iron* — obić, ukarać kogo.

Balsam lać, sączyć w rany, w serce. *Przen*: — ulga, pociecha, osłoda.

Bałwan, *synon*: wał, fala. Bałwany spienione, rozhukane; biją, toczą się, piętrzą się, huczą, unoszą coś. uderzają o brzeg, rozbijają się o brzegi.

Banalny — oklepany.

Banda — szajka, zgraja.

Banhof — dworzec.

Banialuki pleść; ob. androny.

Bańki, suche, cięte; bańki postawić komu.

Barwa — kolor. Barwę przybrać, zmienić, czemu nadać. Barwę (—liberyę) czyją nosić. Barwy narodowe.

Bary, barki. Za bary brać się, wodzić się z kim. Wziąć co na swe barki; na swych barkach coś dzwigać; także *przenośnie*: lata, wiek, siódmy krzyżyk i t. p. Mieć szerokie, krzepkie bary.

Basarunek — nawiązka, wynagrodzenie za pobicie. Dać, sprawić komu basarunek, *iron*: — zbić, ukarać kogo; *porówn*: sprawić bal.

Bat, batóg ob. bicz.

Bawelna. Obwijać coś w bawelnę, — przykrą prawdę łagodzić, ubarwiać; nie obwijać w bawelnę — mówić bez obsłonek.

Beczka. Beczkę pobijać; wytożzyć, odszpuntować. Beczkę soli razem z kim zjeść (o zażyłych przyjaciółach). Beczka Danaid (—beczka bez dna, otchłań, pochłaniająca wszystko. Z mytol. greckiej). Zacząć z innej beczki (—zacząć mówić o czem innem).

Berdyczów. Pisz na Berdyczów (— nie! nie odbierzesz, nie wskórasz; *porówn*: zapisz sobie w kominie).

Berło, potężne, światowładne. Berło dzierżyć, rozpościerać, rozciągać nad czem; berło odjąć, wydrzeć komu; sięgnąć po berło. *Porówn*: tron, korona.

Bezczynność, gnuśna. Na beczczynność skazać kogo; w beczczynności dni pędzić, trawić.

Bezdroże, *syn*: manowiec. Puszcząć się ° na bezdroża.

Bezpieczeństwo (życia i mienia) zapewnić komu; bezpieczeństwa strzedz. Stróż bezpieczeństwa (publicznego).

Bezpieczny od kogo, czego; o kogo, co; komu. *Synon.* pewny

Bezprawie. Puszcząć się na bezprawia; dopuścić się bezprawia. Bezprawie czyje ukrócić.

Bić kogo, *synon*: uderzyć, biczować, smagać, chłostać, ćwiczyć, prać kogo; ob. zbić kogo. Bić monetę; bić w bęben, we dzwony, na alarm, na trwogę; bić głową o ścianę (z rozpaczy), bić czołem komu, przed kim; bić na kogo—godzić, czyhać, powstawać. Bić się w piersi (—uznawać swe błędy); bić się z myślami. Zegar bije; pioruny biją; poty biją —występują na kogo; krew bije do głowy; serce, puls bije.

Bicz, *syn*: bat, batóg. Z bicza trzaskać, biczem zaciąć konia, smagać; bicz na kogo, na siebie samego ukreć. Z piasku bicza nie ukrećisz (—z niczego nic nie zrobisz). Bicz Boży (—kara Boża, kłeska). Rozpuszczony jak bicz dziadowski. Rozpuścić język jak bicz dziadowski.

Bieda wali się, spada na kogo, dokucza komu, doskwiera; bieda aż piszczy. Biedę znosić, klepać, latać, zwalczać. *Przen*: śpiewać Tadeusza; (przekrecone z Tedeum?) Biedy nabawiać się lub kogo; biedę napytać sobie lub komu; biedę sobie kupić; ściągnąć biedę na swoją głowę; wpaść w biedę. Z biedy wyrwać się, wygmerać się, wygrzebać się, z biedy dopomódz komu. Przyciśnięty biedą. Od biedy coś umieć; od biedy coś ujdzie. To jeszcze pół biedy (—rzecz nie tak straszna). *Synon.* nędza, ubóstwo, dolegliwość, kłopot.

Bieg, szybki, bystry, chyży, wartki (rzeki), przyśpieszony. Bieg (biegu) przyśpieszyć, zwolnić; bieg wstrzymać. Inny bieg czemu nadać, n. p.

myślom . Puścić co w bieg. *Synon:* pęd (wody, wiatru) prąd, nurt (rzeki), lot (ptaka).

Biegać jak za rarogiem, jak z pęcherzem.

Biegły, *syn.*, *ob.* zręczny.

Bielmo mieć na oku. Bielmo spada komu z oczu (—oczy otwierają się na co; *przen:*—otrząsa się z omamienia, z błędu) *Porówn:* łuska.

Biesiada, huczna. Biesiadę wyprawić. *Synon:* uczta, bankiet, biba, gody.

Bigos. Bigosu narobić komu (—kłopotu, zamieszania). Zrobić z czego bigos hultajski (—nieporządną mieszaninę); *porówn.* groch z kapustą.

Bitwa, krwawa, mordercza; walna, rozstrzygająca. Bitwa wre, toczy się. Bitwę wydać komu, przyjąć; rozpocząć, rozstrzygnąć; wygrać przegrać. Losy bitwy się ważą. *Synon:* potyczka, utarczka; *ob.* walka. *Przen.* *ob.* pole, plac.

Bladość, trupia, śmiertelna; bladość pokrywa twarz. Pokryć się bladością.

Blady, jak trup, jak śmierć, jak chusta.

Blagier, *syn:* fanfaron, samochwał.

Blask, olśniewający, wspaniały, przyćmiony, fałszywy; blask pada na kogo, na co; otacza kogo, razi (oczy). Blask rzucać, roztaczać, tracić, przyćmić, zaćmić, zgasić. Blaskiem świecić, promienieć; w blasku tonąć. Blasku czemu dodać; blasku rodu podtrzymywać. *Synon:* połysk, aureola; splendor, lustr, świetność.

Bluźnierstwo powiedzieć; bluźnierstwa miotać.

Błąd, gruby, drobny, fatalny. Błąd wkrada się w co; tkwi w czym. Błąd popełnić; wpaść w błąd; być, pozostawać w błędzie. Błąd (moralny) naprawić, (logiczny, faktyczny) poprawić, sprostować; błąd wykorzeńić. Zarazić się błędami. Błąd wyznać; błąd swój uznać, Otrząsnąć się z błędów. Błąd komu wytknąć, wykazać. W błąd kogo wprowadzić; z błędu kogo wyprowadzić, wywieść. Błędy szerzyć, rozsiewać. Z błędów co oczyścić. *Synon:* wada, przywara, usterka, niedostatek; omyłka, pomyłka; zdrożność, uchybienie.

Błahy pozór, powód, rozrywka, przyjemność.
Synon: marny, nikły.

Błędny rycerz; błędne zdanie; błędne koło. *Synon:* mylny, fałszywy.

Błogosławić komu (o Bogu), kogo (o ludziach).
Błogosławić komu dziatwę; komu na dzieciach.

Błoto. W błocie ugrząść, zagrzeznąć, nwięz-
nać tarzać się, nurzać się, ubabrać się. Rzu-
cić coś w błoto (—zmarnować); z błota wyciąg-
nąć, kogo (—z hańby, z poniżenia); błotem ob-
rzucić, obryzgać kogo; mieszać kogo z błotem
(—zeliżyć, zniesławić). *Syn:* bagno, kałuża.

Błyskawica miga, rozdziera niebo, przeszywa
powietrze. Lotem błyskawicy. Oczy rzucają bły-
skawice.

Bocian klekoce. Czy jestem bocianem, żebym
kraj oczyszczał z gadów?

Bodziec, *syn:* ob. pobudka. Bodźca dodać komu.

Bóg, *omów:* Pan, Stwórca, Ojciec Niebieski,
Przedwieczny, Pan Zastępów, Niebo, Opatrzność.
Bronń Boże! Niech Bóg broni! Boże uchwaj!
Szczęść Boże! Boże pomagaj! Daj Boże zdrowie,
Daj Boże doczekać! Chwała Bogu! Dzięki Bogu!
Bóg mi świadkiem! (zakłęcie). Bóg widzi że...
Bogiem a prawdą. W Bogu nadzieja. Czego
Bogu nie wymowno. (Mówi się, wspominając
o własnych zasługach). Bóg wie, Bóg raczy wie-
dzieć. (Wyraz niepewności). Jak Bóg da. Bogu
ducha winien (—nie nie wie, nie nie winien). Od-
dać Bogu ducha (—umrzeć). Polecieć się Bogu.
Bogu ofiarować swą krzywdę, swe zmartwienie.
Dobrze, wygodnie komu, jak u Pana Boga za
piecem. Żyć jak Bóg przykazał.

Bogactwo, niezmierne. Bogactwa zbierać, gro-
madzić. *Synon:* skarby, mamona (Łuk XVI, 13).
Przenośnie: złoty cielec (2 Mojż. XXXII; 4—8);
złote runo (z greckiego podania o Argonautach);
złote góry, góry złota; złote jabłko. *Antyt.*
ubóstwo.

Bogaty, jak Krezus; jak nabab indyjski. *Synon*: majątny, zamożny, zasobny, dostatni; obfity.

Bój, krwawy, zacięty; toczy się, wre, wszczy-
na się. **Bój** wieść, toczyć; do boju z kim stanąć,
wystąpić; rwać się do boju. Zagrzewać do boju;
zaprawić się lub kogo do boju. Wstępny bo-
jem walczyć, coś zdobyć. Uszykować wojsko do
boju. *Syn. ob.* walka.

Bojaźliwy, syn. tchórzliwy, trwożliwy, lękliwy,
nieśmiały.

Bojaźń ogarnia kogo, owładnęła kim; bojaźń
zwalczyć. *Synon*: obawa, strach, lęk, trwoga,
przestrach, przerażenie, zgroza.

Bok. Na bok, (na stronę) ustąpić, coś odłożyć.
Trzymać się na boku, na uboczu. Na bok! z dro-
gi! Wziąć się pod boki; ująć się w boki; boki
zrywać (ze śmiechu). Przewracać się z boku na
bok—spać niespokojnie; wyspać się na wszystkie
cztery boki. Bokiem komu coś wylezie (—bardzo
dokuczy).

Ból, przejmujący, dotkliwy, gwałtowny, silny,
głuchy, ostry. Ból dokucza, dolega, dojmuje, do-
pieka komu; dręczy, trapi, przejmuje, nurtuje,
rozbiera, dławi kogo; wykrzywia twarz czyją,
ściska serce, targa wnętrzości, zatapia swe szpo-
ny. Ból zadać, sprawić komu; czuć, odczuwać,
znosić; złagodzić, uśmierzyć, ukoić. Z bólu sykać,
jęczeć, krzyczeć, wić się jak robak. *Synon*, bo-
leść, cierpienie; *przenośnie*: rana. *Antyt.* rozkosz.

Boleść, niema, głęboka; boleść maluje się, od-
bija się na twarzy czyjej. Boleść znieść cierpli-
wie; w boleściach wić się; boleści odjąć się; bo-
leści czyjej ulżyć, *Syn.* ból, żal, zgryzota.

Bombastyczny—napuszony (styl, frazes).

Bór, głuchy, ciemny. *Syn. ob.* las.

Brać (wziąć) przykład z kogo, górę nad kim,
udział w czym; wziąć coś komu za złe. Brać się
do czego, *syn*: garnąć się, przykladać się, rwać
się do czego; jać się czego; podjąć co. *Ob.* za-
brać się.

Brak, dotkliwy, zupełny. Brak uczuć, odczuwać. Braku dopełnić; braki uzupełnić; braki wychowania zappełnić; brak czego pokryć. *Synon*: niedostatek, defekt, luka, szczerba.—

Brak—towar wybrakowany, zepsuty. Rzucić coś między braki.

Brakować. Brakuje komu czego; *syn*: niedostaje, nie staje czego, zbywa na czym. *German*. *Co ci brakuje? *zam.* co ci jest? co ci dolega?

Brat. On mi nie jest ani brat, ani swat. Żyć z kim za pan brat.

Brawo dać, bić komu. *Ob.* oklask.

Brednie pleść, wygadywać. *Syn.* ob. androny.

Broda, najeżona, nastroszona, przyszczyżona, do pasa; poważna. Dostać, co komu z brody skąpnie. Brodę gładzić.

Broić figle, złe.

Broń zaczepna, odporna; biała, palna, obosieczna. Broń nabić. Broń podnieść, zwrócić przeciwko komu, złożyć przed kim, rzucić; nosić, udźwignąć; pod bronią stanąć; porwać się do broni; chwycić za broń; bronią władać. Dać komu broń do ręki, wytrącić komu z ręki. Pod broń powołać kogo; do broni! Z bronią w rękę wystąpić, kogo pochwycić. Zwalczać kogo jego własną bronią (*przen.* jego własnymi argumentami). Ukuć z czego broń przeciw komu. *Synon*: oręż, zbroja.

Bronić, *syn*: chronić, strzedz, osłaniać kogo, od czego. Bronić się do upadłego, do ostatniej kropli krwi.

Brud. Prać swe brudy (brudną bieliznę) w domu, publicznie.

Brudzić, (zabrudzić, zbrudzić) *syn.* splamić, zawałać, zasmolić, zabrukać, pokalać.

Bruk. Na bruku osiąść, zostać; wyrzucić kogo na bruk. Szlifować, zbijać bruk (—włóczyć się niepotrzebnie po ulicach, próżnować.)

Brwi, gęste, krzaczyste, groźne. Brwi ściągnąć, zmarszczyć, najeżyć, chmurzyć.

Bryftregier—listonosz, listowy.

Brzeg (rzeki) płaski, niski, wysoki, urwisty. Do brzegu przybić, dopłynąć, zawinać; od brzegu odbić; na brzeg wysadzić kogo; *ob.* ład. Rzeka z brzegów występuje; brzegi podmywa, podrywa. Stanać, ocucić się nad brzegiem przepaści. *Syn:* Krawędź, kraniec, kant, skraj, rąbek, zrąb, rubież.

Brzemie dźwigać na barkach, zarzucić sobie, zadać komu (na plecy); zrzucić z siebie. Upadać, uginać się pod brzemieniem czego (trosk, trudów), pochylony pod brzemieniem czego; zgarbiony brzemieniem lat. Brzemie cięży na kim. *Syn:* ciężar.

Brzuch komu rozpruć; zapchać, napchać sobie czem. Gładzić się po brzuchu (z zadowolenia). Leżeć do góry brzuchem (—nie nie robić). Dogadzać brzuchowi (—dobrze i dużo jeść). W brzuchu burezy.

Brzydki, jak noc; jak siedem grzechów śmiertelnych. Brzydka sprawa. Brzydki uśmiech. *Synon:* szpetny, wstrętny, paskudny, szkaradny, obrzydliwy, ohydny. *Antyt:* piękny.

Buda. Do budy! (wołanie na psa). Coś nie zda się psu na budę (—rzecz do niczego).

Budowa. Przystąpić do budowy czego; budowę rozpocząć, wykonać. *Syn:* skład, układ, ustrój. Budowa zdania. — Budowę (budowlę, budynek) wznosić.

Budować (dom, miasto, most, okręt;) *synon:* sklecić (szałas, budkę, tratwę), wznosić (budynek, gmach, zamek, pomnik), stawiać, wystawić (dom, zamek, pomnik). Budować na piasku; *ob.* piasek. Budować na czem nadzieje, plany (—zakładać).

Budzić (obudzić) uspiętego; *syn:* ocucić. Budzić zapal, zajęcie, interes, śmiech, zachwyty, podziw, zamiłowanie, wstręt; budzić kogo, co z uspienia, do życia. *Syn:* *ob.* spowodować.

Bujny. Bujna roślinność (wegetacja), wyobrażenia, (imaginacja), bujne włosy; bujny wzrost. *Syn:* wybujały, bogaty, obfity.

Bukiet—równianka.

Buława, oznaka godności hetmańskiej, *przen*: dowództwo. Buławę dźierać, komu oddać. Pod buławą czyją służyć, walczyć.

Bunt wybucha, wszczyyna się, sroży się. Bunt podnieść, wszczać, wzniecić, wywołać; stłumić, uśmierzyć; do buntu podżegać, podburzać, poduszcząć. *Przen*: sztandar buntu podnieść, rozwinąć, zatknąć gdzie; pożogę buntu wzniecić; (tlejące) żarzewie buntu rozdmuchać, przygasić, stłumić; pochodnię buntu zapalić, nieść.

Bura. Burę dać komu, dostać od kogo. *Synon.* wymówki, perora.

Burda, karczemna, uliczna. Burdy wyprawiać. *Syn*: kłótnia, bójka, awantura.

Burza, gwałtowna, morska. Burza zbiera się (nad kim), wisi w powietrzu, zbliża się, zrywa się, wybucha, powstaje, sroży się, szaleje, porywa w swe objęcia, zaskoczyła kogo, przechodzi ponad czem, przeszła, ucichła, uciszyła się, oddała się, mija. Burzę wszczać, wywołać, rozpętać; sciągnąć, sprowadzić na siebie, (na swą głowę); przeczekać gdzie; zażegnać, uśmierzyć, odwrócić od kogo, od siebie. Burzą kołatany, miotany (okręt, żywot człowieka). Burza w szklauce wody. (Tak nazwał Montesquien rozruchy w rzeczp. San Marino) — *Synon*: nawałnica, zawierucha, zawieja, zamieć, huragan (orkan), wichura. *Omów.* walka żywiołów.

But. Buty szyć, przyszyć, podzelować, zdzierać, czyścić. Niewart komu buty czyścić. Szyć komu buty (—kopać pod kim dołki; przystawić komu stołka). Chodzić bez butów, w dziurawych butach (—być bardzo ubogim). Takie buty? (więc sprawa tak się ma?)

Buta *syn*: ob: дума. Butę czyją złamać.

Butelka pękła (została wypróżniona, wypita). Butelkę zatkać, odkorkować, wypróżnić, wysuszyć. Często zaglądać do butelki (—pić). Butelkę czego postawić (zafundować). Do butelek ściągać (wino, piwo.)

Buzia, *syn*: *ob*: gęba. Buzi komu nadstawić (do pocałunku); dać, dostać buzi. Wziąć, dać komu w buzię (—w pysk). Warto czemu dać buzi.

Bystry *syn*: *ob*: prędki, ostry. Bystra woda, rzeka; bystre spojrzenie; bystry wzrok, słuch.

Byt komu (sobie) zapewnić, ustalić, polepszyć. Byt (materyalny, wygodny) stworzyć sobie. Walka o byt, (z tytułu dzieła Darwina). *Syn*: bytność, istnienie, życie.

C.

Całkiem, *syn*: zupełnie, doszczętnie, ostatecznie, z kretesem.

Całkowity, *syn*: zupełny. Liczba całkowita. Całkowity rachunek. *Rusyc.* *pełny.

Cało ująć, kogo puścić.

Cecha wybitna, wyróżniająca, znamienna, (charakterystyczna). Cechę nadać czemu, przybrać, na sobie nosić. *Syn*: znamię; *ob*. znak.

Cel, zamierzony, wysoki, najbliższy; przyświeca komu (jak gwiazda przewodnia). Cel wytknąć, zakreślić, postawić komu lub sobie; cel sobie założyć, zamierzyć, upatrzeć. Do celu dążyć, mierzyć, zmierzać (prosto). Do celu wieść, prowadzić, doprowadzić kogo, celowi odpowiadać, służyć czyim celom. Mieć soś na celu; wziąć coś na cel. Cel osiągnąć; celu dopiąć; u celu stanąć; do celu dobić. Do celu trafić; celu chybić. *Synon*: meta; *porówn*: zamiar. *Przen*: gwiazda przewodnia, drogowskaz. *Antyt*: cel i środki. Cel uświęca środki.

Celny strzał, strzelec. Celniejszy, *syn*: przedniejszy, główny. Celniejsze dzieła, wypadki.

Celować do czego—mierzyć do czego. Celować w czym=odznaczyć się.

Cena, wysoka, wygórowana, umiarkowana, niska, znizona, stała. Cena spada, idzie w górę, podskakuje, utrzymuje się (na tej samej wysokości), waha się między czym. Coś spada, pod-

skakuje w cenie. Cenę na co wyznaczyć, podwyższyć, wyśrubować, zniżyć; ustalić, komu podbić; wyższą cenę wytargować; pobierać wysokie ceny. Cenę na co nałożyć, (n. p. na czyją głowę). Za cenę życia coś otrzymać, ofiarować komu. Podwyżka, niżka ceny. Przywiązywać do czego cenę (=wartość, znaczenie).

Ceremonia — obrząd, obrządek. Ceremonii dopełnić.—Robić z kim ceremonie; nie robić sobie ceremonii. *Syn*: ceregiele, subjekeya.

Charakter, nieskazitelny, nieugięty, wyrobiony, czysty, czarny. Charakter wyrobić sobie, spaczyć; charakter przybrać. Charakter nadawać czemu. Kreślić czyj charakter (charakterystykę). Hart charakteru. Charakter pisma (zmienić, naśladować).

Charakterystyczny — znamieny. Cecha charakterystyczna.

Chciwość, nienasycona. Chciwość czyją lub swą wzbudzić, nasycić. *Synon*: łakomstwo, żądza, skąpstwo.

Chciwy czego, *syn*. łakomy, żądny, spragniony.

Chęć, szczera, gorąca, gwałtowna, niepohamowana; dobre chęci. Chęć komu przychodzi; kogo bierze, odchodzi. Czuć chęć; chęcią pałać; chęć do czego okazać; oświadczyć się z chęcią uczy-nienia czegoś; chęci nabrać; chęć do czego utracić, stracić. W kim do czego chęć wzbudzić; chęć do czego odebrać komu. Chęć czyją uprzędzić. Mimo najlepszej (najszczerzej) chęci. *Synon*: ochota, chętka, zachcianka, żądza, pożądanie, pragnienie, wola, pochop, pociąg, popęd, skłonność, gotowość.

Chęcić się czem, *syn*: chlubić się, szczycić się, chwalić się, puszyć się, nadymać się.

Chimera—urojenie. Gonić chimery.

Chleb, rżany (żytni), pszenny; razowy, pyłowy; świeży, suchy, czerstwy, spleśniały, twardy, czarny, gorzki, (n. p. gorzki chleb wygnania); lekki (lekki kawałek chleba). Chleb rozbada kogo (—dobrobyt czyni hardym, wybrednym). Chleb

(ciasto) rozczynić, miesić, wygniatać, formować w bochenki, wypiekać. *Przen: zam.* utrzymanie, dostatek, dobrobyt. Żyć o chlebie i wodzie, o proszonym chlebie, na łaskawym chlebie. Na chleb zapracować; w pocie czoła spożywać chleb (1 Mojż. III, 19); pracować dla chleba. Mieć dobry, pewny kawałek (kęs) chleba. Chleba kogo pozbawić; odjąć komu chleb; ująć chleba. Utył na naszym chlebie; być na własnym chlebie. Chleb znaleźć, stracić. Dzielić się z kim chlebem, (kawałkiem chleba). Nie z jednego pieca chleb jadał (—bywalec).

Chluba, *syn.* zaszczyt.

Chłód (chłodem) wieje od kogo. O chłodzie i głodzie (pracować i t. p.)

Chłop, jak świeca, tęgi; chłop w chłopa.

Chmara, *syn.* ćma, mnóstwo. Chmara owadów, ptactwa, ludzi.

Chmura, czarna, groźna, brzemienna piorunami; deszczowa, gradowa. Chmury zbierają się, kłębią się, zasłaniają słońce, pokrywają niebo, szybują po niebie; chmura oberwała się. Oberwanie się chmury. Niebo obleka się, pokrywa się chmurami; przeciera się z chmur. *Przen: Chmura* (smutku, gniewu) zasepiła czyje czoło. Chmura (—niebezpieczeństwo) zawisła nad kim. *Syn: obłok.*

Cholewa, cholewka. Poznać pana po cholewie. Smalić do kogo cholewki (—zalecać się, chodzić w konkury).

Chorągiew, chorągiewka, powiewa. Chorągiew wywiesić, rozwinąć, zatknąć. Zwinąć chorągiewkę (—ustąpić, cofnąć się). Zmienny, jak chorągiewka (na dachu). Pod chorągiew czyją zaciągnąć się. Wystawić chorągiew (—oddział wojska); dowodzić chorągwią. Podnieść chorągiew buntu. *Synon: sztandar, proporzec, flaga, bandera, pawilon.*

Choroba, ciężka, lekka, obłożna, przewlekła, śmiertelna. Choroba spada, przychodzi na kogo; dotyka, przyciska, nurtuje, wycieńcza, z nóg wali kogo. W chorobę wpaść (—na zdrowiu zapaść);

chorobę przebyć. Zaród choroby w sobie nosić. Chorobę leczyć, zwalczać, przewlekać. Chorobę zamawiać, zażegnawać. Choroby kogo nabawić; przyprowadzić kogo o chorobę. Chorobą złożony, dotknięty, złamana. *Syn*: niemoc, słabość, niedomaganie, niezdrowie.

Chorować na co, ciężko, obłożnie.

Chować dzieci (—wychowywać), przykazania (zachowywać), umarłego (—grzebać), pieniądze (—ukrywać).

Chrapkę mieć na kogo; *syn*: gniew.

Chrapy (—nozdrza) rozdymać (o koniu).

Chronić, *syn*: ob. bronić.

Chrzcinę wyprawić; na chrzcinę kogo prosić.

Chrzest otrzymać (o dziecku), przyjąć (o dorosłym); chrztu komu udzielić; do chrztu kogo trzymać. *Przen*: Chrzest krwawy, bojowy. Otrzymać chrzest bojowy, (— pierwszy raz brać udział w bitwie).

Cwalić, *syn*: sławić, wysławiać, wynosić pod niebiosa. Chwalić się, *syn*: ob. chlubić się.

Chwała, *syn*: ob: sława. Chwała Bogu! Na chwałę Boską coś uczynić. Wszystko dla większej chwały Bożej. (Hasło Jezuitów). On jest naszą chwałą narodową (—chlubą).

Chwast się pleni, się krzewi. Chwast pleć, wyplenić, *Porówn*: kąkol.

Chwila, pomyslna, sposobna, dogodna, sprzyjająca, stanowcza. Chwila nadeszła. Chwili (dogodnej) upatrywać; chwilę znaleźć; korzystać z chwili; chwili sposobnej nie zaniedbać; chwilę (sposobną) pominąć. Chwila bieżąca. *Syn*: moment, czas, oka mgnienie. W jednej chwili —w mgnieniu oka.

Chybić celu, powołania. Na chybił trafił, *Syn*: nie trafić w co, minąć co, minąć się z czem.

Chyłkiem przemykać się, zakradać. *Syn*: ob: cichaczem.

Chytrłość *syn*: przebiegłość; podstęp, fortel, wybieg.

na barki; pod ciężarem uginać się. Ciężar rzucić, włożyć komu na barki, nałożyć na kogo; ciężarem obarczyć kogo. Ciężarem (pracy, obowiązków) przygnieciony. Ciężaru ulżyć komu, sobie. Wielkim ciężarem zaważyć na czym (na sumieniu, na życiu czyjem). Ciężary (powinności, podatki) ponosić; ciężarom podlegać. *Syn*: brzemię, ładunek. *Przen*: Kamień z serca spadł; coś serce kamieniem zalega.

Ciężki, jak kamień, jak ołów. *Syn*: uciążliwy, przykry. *German*: *ciężki *zam*: trudny.

Cios, dotkliwy, bolesny, stanowczy, śmiertelny. Cios spada, wali się na kogo; dotyka, obala, druzgoce kogo. Cios komu wymierzyć, zadać, wyciąć; cios otrzymać, ponieść, znieść (cierpliwie). Cios odbić; od ciosu zastłonić, zastawić się; ciosu unikać. Paść pod ciosem czego. *Synon*: w znac. *właśc.*: uderzenie, raz, cięcie, pchnięcie, cięgi; (w znac. *przen.*): klęska, nieszczęście. *Przen*: grom, piorun z jasnego nieba (— cios nieoczekiwany).

Ciskać (cisnąć), *syn*. rzucać, miotać. Cisnąć się, *syn*: tłoczyć się. Cisnąć się do czego, *syn*: Kwapić się, garnać się, rwać się do czego.

Cisza, uroczysta, niezamącona, grobowa, złowroga; cisza przed burzą; cisza nastaje, panuje, zalega coś (n. p. las, dom, i t. p.) Ciszę zachować, przerwać, zamącić, zakłócić. *Syn*: spokój, milczenie.

Ciuciubabka. Grać z kim w ciuciubabkę, *przen*: nie postępować otwarcie.

Cmentarz, *omów*: miejsce wiecznego spoczynku, miasto umarłych.

Cnota, nieugięta, harda, cicha. Cnotę pełnić. *Antyt*: występpek.

Cofnąć, *syn*: uchylić, znieść, odwołać (wyrok), odebrać (zapomogę), przywrócić (chwile minione), posunąć wstecz (zegar). Cofnąć się, *syn*: zawrócić, iść wstecz. Cofnąć się przed czym, *syn*: za-

wahać się z czem, odstąpić, uchylić się od czego.

Credo (polityczne), — wyznanie wiary. Dostał się jak Piłat w credo, ob. Piłat.

Cud, *liczba mn*: cudy. Cudy tworzyć; cudami słynąć; cudem ocaleć, ujsć. **Cud**, *liczba mn*: cuda (—dziwy). Cuda wytwarzać, wyrabiać; cudów (waleczności, zręczności) dokazywać; cuda prawie o czem.—Cudy niewidy wytwarzać — rzeczy niebywałe.

Cudzy (—nie własny), *syn*: obcy (—nie tutejszy). Wtrącać się w cudze sprawy. Cudzego nie pragnij. Cudze widzi pod lasem, a swego nie widzi pod nosem.

Cugiel. Cugle uchwycić, trzymać (silną ręką), ściągnąć; cugli przykrócić, popuścić (koniowi). *Przen*: cugle władzy; *ob*: władza. *Syn*: wodze.

Cwał. Puścić się w cwał; pędzić cwałem.

Ćwiek. Ćwieka komu wbić, zabić w głowę (—zadać trudność).

Cygan. Świadczy się cygan cyganem. Dla kompanii dał się cygan powiesić, (—dla towarzystwa trzeba się poddać niejednej przykrości). Obędzie się bez marcypanów na cygańskim weselu, (—obędzie się bez zbytków). Cygan—oszust, kłamca.

Cytryna. Cytrynę wycisnąć; wycisnąć kogo, jak cytrynę.

Czambuł. W czambuł potępić kogo (—wszystkich bez wyjątku, ryczałtowo).

Czapka, *ob*: Kapelusz. Kłaniać się czapką, (czapkować komu). Wsadzić czapkę na bakier, nasunąć na oczy, nacisnąć na uszy. Czapkę zdjąć, czapkę uchylić przed kim. Można kogo czapkami zarzucić (wielki tłum małą liczbę).

Czar spada na kogo, opętał kogo, pryska. Czar roztaczać, na kogo rzucić (—oczarować kogo). Czarowi ulegać, poddawać się; być pod czarem czego (n. p. czyjej piękności). *Syn*: urok. powab, ponęta, wdzięk.

Czarny charakter; czarna niewdzięczność. Mieć coś czarno na białem (—na piśmie).

Czara, *ob*: puchar. Czara goryczy przepelniona.

Czas nagli; upływa na czym, w czym, śród czego. Czas spędzać na czym (o zajęciu n. p. na pracy, na zabawie), w czym (o usposobieniu, n. p. w niepokoju, trwodze), wśród czego (o otoczeniu n. p. wśród walki). Czas marnować, trwonić, tracić na co (nadaremnie). Czas mitrężyć. Czas stracony wynagrodzić, powetować. Czas czym zapełnić, (n. p. pracą, nauką). Czas Panu Bogu kraść. Cały czyj czas pochłaniać. Czas zabić; dla zabicia czasu coś robić. Czasłożyć na co. Zyskać na czasie. Iść z duchem czasu. Dawnych czasów sięgać. Czas i pieniądze marnować. Ząb czasu. Ciężkie czasy. Coś jest na czasie, nie na czasie.

Czaty porozstawiać, zmieniać; odbywać, sprawować; zmylić. *Syn*: straż, warta.

Czcic, *syn*: *ob*: szanować

Czekać czego, na co *syn*: oczekiwać, wyglądać, upatrywać, spodziewać się czego.

Czeluść, *syn*: paszcza, otchłań. Czeluść pieca. Czeluść piekielna.

Czereda, *syn*: *ob*: tłum.

Czerń, *syn*: *ob*. tłum.

Czerpać skąd wodę, rozkosze, natchnienie, dochody, zyski, korzyści, treść, wiadomości; czerpać ze źródła, *syn*: dobywać, ciągnąć.

Czerstwy chleb (—stary, suchy), krzepki, rzeźwy (czerstwa starość). Czerstwy jak rydz.

Cześć, głęboka, wysoka. Cześć oddawać, składać komu; cześć kogo otaczać; cześć odbierać. Cześć kogo pozbawić; od cześć i wiary kogo odsądzić. Kogo do cześć przywrócić. Czyjej cześć uwłaczać. Cześć niewieścia. Wyrzec się cześć niewieściej. *Syn*: honor, szacunek.

Część częśćka, większa, mniejsza, równa, część składowa (—pierwiastek). Lwia część (—prawie wszystko; z bajki Ezopa). Dzielić coś na części; składać się z części; na części się rozpadać.

Części w jedną całość związać, składać.—Lepszą częśćką obrać. (Łuk. X, 42). *Syn*: dział, udział, odłam.

Człowiek *liczb. mn.* ludzie. *Omów.* śmiertelnik, pan stworzenia. (1 Mojż. III, 16). Na ludzi kogo pokierować; wyjść na ludzi.

Czoło, szerokie, wąskie, wysokie, niskie; sklepienie, zorane, poorane (brózdami, zmarszczkami); rozpalone; dumne, harde, wyniosłe, wytarte, miedziane. Czoło zmarszczyć, zachmurzyć, nasrożyć, rozjaśnić, rozchmurzyć, wypogodzić. Czoło schylić (w zamyśleniu, trosce); czoło podnieść (dumnie, hardo); czoła ucbylić przed kim (przez uszanowanie); iść z podniesionem czołem (dumnie). Czołem uderzyć, bić komu, przed kim (—oddać czołobitność, bić pokłony). Uderzyć się w czoło (przypominając sobie coś). W pocie czoła spożywać chleb; *ob.* chleb. Jakiem czołem śmiesz! Mieć czoło (—śmiałość) coś uczynić. Stawić komu czoło (—opór). Czoło narodu (—wybór, najlepsza część). Stanać, stać na czele (wojska, instytucji i t. p.). Czoło (prym) trzymać (—mieć pierwszeństwo, zajmować pierwsze miejsce).

Czub. Zalać sobie czub, mieć w czubie (—upić się).

Czuć skłonność, chęć, odrazę, wstręt do czego; *syn.* żywić. Czuć ból, rozkosz; *syn.* odczuwać.

Czucie, *syn.* uczucie, poczucie, wrażenie. Czucie z czem utrzymywać, stracić (= łączność).

Czujność, baczna, nieustanna. Czujność czyją obudzić; uspić, ukołysać, zmylić, oszukać; czujność zdwoić, podwoić. *Syn*: baczność.

Czujny, jak żóraw. Czujny pies; czujna straż. *Syn.* baczny, uważny.

Czupryna. Czuprynę najeżyć. Wziąć kogo za czuprynę. Kurzy się komu z czupryny (pijanemu). *Synon*: włosy, Boże poszycie.

Czyn, wielki, piękny, dobry; niski, brzydki, zły. Czyn (dobry, wielki) wykonać; czynu dokonać. Czyn (zły) popełnić; czynu dopuścić się.

Rwać się do czynu. Zagrzewać, pobudzać, popychać kogo do czynu. *Synon.* uczynek, postępek, dzieło, działanie.

Czynnik, ważny, podrzędny; oddziaływa na co, składa się na co.

Czynność wykonać; czynności dokonać. Czynność rozpocząć, skończyć, zawiesić; załatwić, sprawować, spełniać. *Ob:* funkcyja.

Czysto. Zyskać, wygrać na czysto.

Czysty jak łąza, jak lilia, jak słońce. *Syn:* chędogi, schludny; nieskalany, niewinny. — Czysty zysk, dochód; czyste sumienie.

D.

Dąb. Włosy dębem stają. Koń staje dęba. Mocny jak dąb.

Dać słowo, obietnicę, poręczenie, zadosyćuczynienie; wiarę, posłuch, pokłask; sobie radę, komu nauzkę. *Synon:* udzielić, darować, ofiarować, dostarczyć komu co lub czego; użyzyć komu czego; obdarzyć, obdarować kogo czem.

Dach. Mieć dach nad głową; być pod dachem; być bez dachu (bez domu, bez przytułku). Z dachu kapie. Dach pokryć, poszyć. *Syn:* strzecha (słomiana)

Dal, sina, nieskończona. *Syn:* oddalenie.

Dań, danina. Daninę komu składać. W dani komu coś przynosić, składać. Nakładać na kogo, ściągać z kogo daninę. *Syn:* haracz.

Dar, bogaty, hojny, szczodry; skromny. Przynosić coś w darze. Dary Boże spożywać, pobłogosławić. *Syn:* podarek, datek, podarunek, upominek, pamiątka, prezent, wiązanie (na chrzciny), gościnię, (podarek, przywieziony z podróży). Dar—zdolność. Dar przyrodzony, dar słowa, dar proroczy.

Daremny, *syn:* próżny, płonny, marny, bezskuteczny, bezowocny. Daremne usiłowania, starania, zabiegi.

Darzyć kogo czem (przyjaźnią, zaufaniem, łaską)

syn: obdarzyć, opatrzeć, obsypać kogo czem. *Pó-równ*: dać.

Dąsać się, *syn*: gniewać się.

Data. Być pod dobrą datą (— pijanym).

Datek, drobny, skromny. *Syn*: *ob*: dar.

Dążność, *syn*: dążenie (tendencya), prąd, kierunek.

Dbać o co, jak pies o piątą nogę, jak o śnieg przeszłoroczny; (*iron.*) *syn*. troszczyć się.

Dbałość okazywać. *Syn*: staranność, troskliwość, pieczołowitość, baczność.

Dbały, *syn*: staranny, troskliwy, baczny.

Debaty—rozprawy. Debaty toczą się, debaty rozpocząć, zamknąć.

Dech (tchu). Tchu nabrać, zachwycić; dech wstrzymać. Tchu komu zabrakło. Tchu złapać nie mogę. Wypowiedzieć coś jednym tchem. Coś komu dech zapiera. *Syn*: oddech, tchnienie, duch.

Decydować o czem, *syn*. rozstrzygać co.

Decyzja zapadła, *przen*: Klamka zapadła. **Decyzję** powziąć. Poddać coś pod czyją decyzję. *Syn*: uchwała, rozstrzygnięcie, postanowienie.

Defekt—brak, niedostatek.

Deficyt—niedobór. Deficyt pokryć.

Definicja—określenie (znaczenia). **Definicję** dać, podać; podpadać pod jaką definicję.

Deklaracja—oświadczenie. Złożyć deklarację.

Dekret—wyrok, rozporządzenie, ukaz. Wszedł dekret. Dekret wydać.

Demarkacja—rozgraniczenie.

Deptać prawa czyje, *syn*: gwałcić.

Deska. Od deski do deski przeczytać książkę. (Dawniej księgi oprawiano w deski). Wierny komu do grobowej deski. Świat deskami zabity (na partykularzu). Deska ratunku; deska zbawienia.

Desperacja—rozpacz.

Deszcz, ulewny, nawalny, rzęsisty, drobny. Deszcz pada, leje (jak z cebra), kropi, mży; bije w...; zaskoczył kogo (w ąrodze); przemoczył kogo (do suchej nitki). Przeczekać gdzie deszcz. **Dostać się** z deszczu pod rynnę. Złoty deszcz

(z podania greckiego o Danai)—bogactwo. *Syn:* słota, pluta, szaruga, ulewa, nawałnica; kapuśniaczek.

Dłoń podać komu (na powitanie, do zgody, z pomocą); uścisnąć komu (na powitanie, pożegnanie, w dowód przyjaźni lub wdzięczności); podać bratnią dłoń (udzielić pomocy); połączyć czyje dłonie (pogodzić lub zareczyć kogo z kim). Jasno jak na dłoni (coś wykazać, czegoś dowieść).^{*} To leży na dłoni, *german: zam:* To rzecz jasna, oczywista.

Dług zaciągnąć; zahypotekować (zaciągnąć na hypotekę); wpaść, zabrnąć w długi (po uszy); mieć długów, jak włosów na głowie. Długami obarczony, obciążony. Dług spłacić, z długów wypłacić się, majątek oczyścić, z długu uiszczyć się. Długi rosna. *Przen:* Dług wdzięczności zaciągnąć u kogo, spłacić komu. Spłacić dług naturze (umrzeć).

Dno. Wybić dno z beczki. Wyczerpać coś do dna; spełnić, wypić kielich do dna. Pójść na dno (morza, wody —zatonąć). Ocucić się na dnie przepaści. Na dnie czegoś kryje się, leży, ukazuje się coś. *Synon:* spód.

Dobić (dobijać) targu, interesu. Dobić do brzegu, do ładu, do mety. Dobijać się do drzwi. Dobijać się majątku, stanowiska.

Dobitny, *syn:* ob. wyraźny.

Dobro, dobre. Dobro umiłować, krzewić. Dla czyjego dobra coś uczynić. Wytrwać w dobrem. Dobro pospolite (publiczne). Wyjść komu na dobre. Nakłaniać kogo do dobrego.

Dobroć komu okazać Dobroci czyjej nadużywać. Po dobroci coś załatwić, mówić, zrobić.

Dobrodziejstwo komu wyświadczyć (*Rusyc:* *okazać); obsypać kogo dobrodziejstwami. Dobrodziejstwo otrzymać, przyjmować; dobrodziejstwa doświadczyć od kogo. *Antyt:* krzywda.

Dożyć (dobywać) czego (z kieszeni), *syn:* wyjąć co. Dobyć ostatnich sił, miecza; dobywać (zdobyć miasto).

Dobytek, *syn*: *ob*: majątek.

Dochód, płynie skąd, ustaje; źródło dochodu wysycha. Dochód mieć, ciągnąć, pobierać, czerpać z czego; na co obracać, łożyć; wybrać naprzód (z góry), wyczerpać. Dochód dawać, przynosić komu. (Nowe) źródło dochodu znaleźć, komu otworzyć. Dochody czyje (lub komu) obciąć, okroić, uszczuplić. (Wszystkie) dochody czyje pochłaniać, pożerać. Dochód stały, niestały, znaczny, skromny, drobny; czysty dochód. *Synon*: przychód, intrata.

Dochodzić (dojść) kresu (podróży); *syn*. dotrzeć do czego; dochodzić czego, *syn*. dociekać czego, badać co.

Dochować komu wiary, przyjaźni, tajemnicy; dochować się dzieci, potomstwa.

Dociekać czego, *syn*. dochodzić czego, *ob*. badać.

Dociekanie. W dociekania zapuszczać się; w dociekaniach gubić się.

Dodać co lub czego, *syn*. przydać, przyłożyć, dołożyć, przysypać, dosypać, dorzucić. Dodać komu otuchy, odwagi, ducha, bodźca.

Doglądać czego, *syn*: pilnować.

Dogodny, *syn*: zdatny, przydatny, stosowny komu (lub dla kogo) do czego, (na co).

Dojść, *ob*: dochodzić.

Dokazać swego (postawić na swoim); dokazać sztuki, wielkich rzeczy, cudów (waleczności).

Rusyc. w znacz: wykazać, dowieść. — *Synon ob*: spowodować.

Dokonać czynu, odkrycia; dokonać żywota. *Syn. ob*. wykonać.

Dokładny, *syn*. ścisły.

Dokuczać komu, *syn*: doskwierać, dolegać, dogryzać, dojadać, dopiekać, uprzykrzać się komu; *przen*: sadła komu zalać (za skórę).

Dokument wystawić, złożyć.

Dola, *syn*: los. Dola moja nieszczęśliwa! Doli czyjej ulżyć. Połączyć się z kim na dobrą i złą dolę. Wspólna dola i niedola.

Dolegać komu, *syn.* ciężyc, dokuczać, dopiekać, doskwierać komu.

Dołek, *syn.*: jama, dziura. Dołki pod kim kopać (Przysł. Sal. XXVI, 27. Syr. 28, 29. Psalm VII, 16) —gotować komu zgubę. *Porówn.* zguba.

Dołożyć co lub czego, *syn.* ob. dodać. Dołożyć starań, trudów. *Rusyc. zam.* donieść, raportować.

Dom budować, wznieść. Dom swój urządzać, prowadzić (=gospodarstwo). Dom otworzyć (dla gości). Dom otwarty, gościnny. Z wysokiego domu (pochodzić); dom panujący (=dynastia). Zakopać się, zagrzebać się w domu; nie wychodzić z domu. *Porówn.* także: dach, strzecha, próg.

Domagać się czego, *syn.* wymagać, żądać czego; upominać się o co.

Domysł, trafny, prawdziwy, blizki prawdy, fałszywy, mylny. Na domysł wpaść; domysły stroić; w domysły zapuszczać się; gubić się w domysłach. Na domysł naprowadzać kogo, domysł czyj potwierdzić. *Synon.* domniemanie, przypuszczenie.

Dopiąć czego, *syn.* dostąpić czego, osiągnąć co; *ob.* dostać (dostanę).

Doprowadzić co do skutku, do końca; kogo do rozpacz, szaleństwa, niecierpliwości.

Dopuścić się nadużycia, grzechu, oszustwa, występku, przestępstwa. *Syn.* popełnić co; puszczać się na co. Dopuścić do czego, *syn.* zezwolić na co.

Dorównać komu, czemu; *synon.*: wyrównać, podolać, poradzić, sprostać komu, czemu; dać sobie z czem radę: módz się z czem mierzyć. Nie dorównać=nie umywać się do czego.

Doścignąć kogo=dogonić kogo, spaść na kogo; n. p. doścignęła go kara. *Doścignąć czego (n. p. celu), *rusyc. zam.* dopiąć czego, osiągnąć co.

Doskonały, *synon.*: wyborny, wyśmienity, przedni, niepośledni, niepospolity.

Dostać (dostanę) co lub czego, *syn.* otrzymać, zyskać, uzyskać, pozyskać; zjednać, zaskarbić so-

bie co; odebrać co lub czego, osiągnąć co; dostać, dopiąć czego.

Dostać (dostoję) komu czego (n. p. kroku); *syn.* dotrzymać czego.

Dostać przebaczenia, rozgrzeszenia, zaszczytu, jakiego szczęścia. *Synon.* doświadczyć, doznać, zaznać; *ob.* dopiąć; dostać (dostanę).

Dostarczyć komu co lub czego, *synon.* nastęczyć komu co lub czego; *ob.* dać.

Dostatek, *syn. ob.* majątek. W dostatki opływać. *Przen.* chleb.

Dostęp, *ob.* przystęp.

Doświadczenie, życiowe, bogate, bolesne, smutne. Doświadczenie uczy, naucza, wykazuje; komu przyświeca. Doświadczenie zdobyć, wynieść z czego; doświadczenia nabyć. Doświadczeniem nauczony. Doświadczenia (=wprawy) nabrać. Doświadczenie (naukowe) wykonać, przeprowadzić. *Syn.* próba, eksperyment.

Doświadczyć (doświadczać) kogo = wystawić na próbę. Doświadczyć od kogo (lub czyjego) dobrodziejstwa, pomocy, łaski, dobroci, przyjaźni; doświadczyć zmienności losu; sił swoich doświadczyć; czego na sobie samym doświadczyć. Nie doświadczyć = nie zaznać czego. *Synon.* spróbować, skosztować, doznać, zażyć, dostać czego.

Dotkliwy cios, strata, klęska, rana. *Synon.* bolesny, ciężki.

Dotknąć czego, *syn.* dotknąć się czego, ruszyć co. Dotknąć rany nie zagojonej; dotknąć kogo na honorze. Dotknąć czego (jakiej materii), *syn. ob.* wspomnieć.

Dotrzeć do kresu, do źródła. *Syn.* dojść.

Dotrzymać słowa, umowy, warunków, placu. *Syn. ob.* zachować. Dotrzymać komu kroku, towarzystwa.

Dowcip, lekki, delikatny; ciężki, rubaszny; ostry, gryzący; tłusty. Dowcip udał się komu. Na dowcip się sadzić; dowcip swój wysilać na co.

Dowcipem tryskać; dowcipami sypać (jak z rękawa); rzucać iskry dowcipu.

Dowieść co, *dowodzić* czego, *syn.* wykazać, stwierdzić, sprawdzić co. (*Rusyc.* * dokazać). — **Dowodzić** kim, czem (wojskiem i t. p.), *syn.* mię dowództwo nad kim, przewodzić komu.

Dowód, niezbity, stanowczy, namacalny, pośredni. **Dowód** dać, złożyć; zbić, obalić. **Dowód** (argument) przytoczyć. **Dowodem** poprzeć coś; dowody skąd czerpać. *Syn.* argument, racya.

Dowództwo, naczelne. **Dowództwo** zdać, oddać komu, złożyć w czyje ręce. **Dowództwo** objąć, mieć, sprawować. *Przen.* buława (hetmańska). **Oddać** komu buławę.

Doznać (doznawać) przykrości, krzywdy od kogo, goryczy, zawodu, uczucia chłodu, wrażeń, zmienności (przeciwieństwa) losu. *Syn.* ob. doświadczyć, zaznać.

Dozór, baczny, czujny. **Dozór** nad czem rozciągnąć; oddać kogo, co pod czyj dozór; pozostawać pod którym dozorem. *Synon.* nadzór, piecza, opieka, baczenie; *przen.* oko.

Drapaka dać—zemknać, uciec.

Dręczyć kogo, *syn.* męczyć, trapić kogo, znęcać się, pastwić się nad kim.

Dreszcz, zimny. **Dreszcz** bierze, przejmuje, przechodzi kogo; przebiega po kim. *Syn.* drzenie, mrowie, ciarki.

Drobnostka, *syn.* bagatela, fraszka, fatalaszka.

Droga, prosta, błędna, kręta, utarta, bita; cierzysta (droga żywota). **Droga** wypada komu którejdy, (n. p. przez las); prowadzi, wiedzie dokąd; ciągnie, rozciąga się aż dokąd; gubi się gdzieś, (wśród zarośli i t. p.); zwraca się, skręca (na lewo, na prawo); drogi czyje krzyżują się, rozchodzą się. **Drogę** komu do czego wytknąć, wskazać, nakreślić; utorować, usłać, otworzyć; drogę komu zamknąć, zagrozić, zatarasować, przeciąć, zastąpić, zaskoczyć, zająć, w drogę komu wchodzić (—przeszkadzać). **Drogę** komu zabiedz, za-

jechać (—wyjść, wyjechać na spotkanie czyje). Z drogi komu zejść, ustąpić; z prostej drogi (z drogi cnoty) zboczyć, zejść; z drogi zawrócić. Drogi zmylić. Na złą drogę skierować kogo. Być na dobrej drodze do czego. Drogi nadłożyć. Drogi swą znaczyć czem (dobrymi uczynkami, pożątką, krwią i t. p.) Do drogi (podróży) gotować się; w drogę (podróż) wybrać się, udać się, wyruszyć; (*rusyc.* *odprawić się); w (dalszą) drogę puścić się. Drogi przebyć; drogę (podróż) odbyć. Udać się na drogę sądową. Szukać innych dróg (—środków, sposobów). Swoją drogą—mimo to, z tem wszystkim. Drwisz czy o drogę pytasz? *Syn.* tór, szlak, trakt, gościniec, szosa, ulica, kolej; przejście; podróż. *Przen. zam.* środek, sposób.

Drożdże. Rosnąć jak na drożdżach.

Druk. Do druku coś przygotować, oddać; coś drukiem ogłosić. Wyjść z druku.

Drużyna, *syn.* ob. towarzystwo.

Drzeć ubranie, buty; pierze; drzeć łyko; drzeć gardło—drzeć się.

Drzemka. Uciąć sobie drzemkę.

Drzwi, *syn.* podwoje, brama, wrota, furтка. Drzwi wychodzą na ulicę, na ogród; drzwi na oścież otwarte, szczelnie zamknięte. Drzwi komu (przed kim) otworzyć, zamknąć; drzwi odemknąć, przymknąć. Drzwi wysadzić, wyważyć, wyłamać; zatrzaskać; komu pokazać, zamknąć przed nosem; zatarasować. Do drzwi zapukać, stukać, dobijać się. Za drzwi wyprosić, wyrzucić, wyforować kogo. Za drzwi! Drzwi czyje (próg czyj) oblegać. Do drzwi czyich szturmować. Pode drzwiami stać, podsłuchiwać. Wchodzić oknem, nie drzwiami. (Jan X 1).

Drzeć, *syn.* trząść się. Drzeć, jak w febrze jak liść (osinowy.)

Duby smalone pleść; ob. androny.

Duch jakiś wieje z czego, owiewa kogo; nowy duch wstępuje w kogo. Iść z duchem czasu. Ducha wyzionać, oddać Bogu (umrzeć). Duch

pokutujący, potępiony, błogosławiony, opiekuńczy (geniusz). Duchy wywoływać. Wszelki duch Pana Boga chwali!—Ducha (otuchę, odwagę) w kim krzepić, gasić, osłabiać. Krzepić się (lub kogo) na duchu. Duchem poskoczyć, coś zrobić (—w mig). Bogu ducha winien (—o niczem nie wie, nie winien).

Dudek, czubaty. Na dudka kogo wystrychnąć.

Dudka, *dudy*. Dać w czyją dudkę (—komu potakiwać). Dudy w miech schować—ustąpić; *porówn*: zwinąć chorągiewkę.

Duma, niepohamowana, wyniosła, zadowolona, obrażona; дума rodowa. Duma rozsadza komu pierś; strzela komu z oczu. Wzbić się w dumę. Dumę czyją zadrasnąć, ubość, pogłaskać, polechtać; dumę czyją przytrzeć, ukrócić. Dumą upojony. Dumę w czem pokładać. *Synon.* pycha, zarozumiałość; wyniosłość, hardość, buta, nadętość, panoszenie się, wynoszenie się nad innych próżność.

Dusza wyrywa się (z ciała) ku czemu. Duszę do głębi wstrząsnąć. (Całą) duszę w co włożyć (w jakie zajęcie, dzieło); całą duszą coś czynić. Z duszą i ciałem (do kogo należeć, komu się zaprzedać). Dusza rogata. Harda dusza w ubogiem ciele (*ironicznie*). Dusza na ramieniu; dusza w pięty ucieka (w tchórze). Duszę z kogo wycisnąć, wydusić, wytrząsnąć. Niema gdzie żywej duszy. Nie mieć grosza przy duszy (—przy sobie). Duszę (życie) położyć za co, ocalić. Duszę zbawić, zgubić, czartu zaprzedać, zapisać. Panie, świeć nad duszą jego.

Duszką coś wypić; spełnić kielich.

Duży, *syn.* ob. wielki.

Dwór utrzymywać, rozpuścić. Powołać kogo na dwór. Służyć u dworu. Żyć swoim dworem.

Dyabeł, *syn.* szatan, czart, zły duch, lichy; *eufem.* dyasek, dyachel. Dyabeł nie śpi. Dyabli nardali; dyabli wiedzą. Niech dyabli wezmą! Do dyabła starego! Idź do dyabła! Odesłać kogo do dyabła. Zje dyabła, jeśli tego dokáže. Bać się czego, jak dyabeł święconej wody. Mieć dyabła za pazuchą. Zapalić Panu Bogu świeczkę, a dyabłu dwie

(albo: a dyabłu ogarek (--dwom panom służyć). Dyabłu uciecha. Masz, dyable, kaftan! (*Porówn.* Masz, babo, redutę!) Dyabelska sztuka; dyabla sprawa; dyabelne nudy.

Dyagnoza. Dyagnozę postawić. Poddać chorobę dyagnozie.

Dym, gęsty, czarny, gryzący. Dym bucha, kłębi się. Kłęby dymu wiją się. Z dymem coś puścić (—spalić); pójść z dymem (—spalić się).

Dymisya. Podać się do dymisyi; dymisyę czyją przyjąć. Dać komu dymisyę; wziąć, otrzymać dymisyę.

Dynastyja—dom (panujący), rodzina (panująca).

Dyscyplina—karność, rygor. Żelazna dyscyplina. Dyscypliny przestrzegać. Wyłamać się z pod dyscypliny. Dyscyplina rozprzega się.

Diskusya, ożywiona, długa, przewlekła. Dyskusya wywiązuje się, toczy się. Dyskusyę nad czem otworzyć, wieść, toczyć, zamknąć, wyczerpać, zawiesić, odroczyć. Do dyskusyi nie dopuścić. Dyskusyi podlegać. Przyjąć coś bez dyskusyi. *Synon.* rozprawy, debaty.

Dyszel. Jechać rzeniennym dyszlem (—powoli).

Dziad. Wyjść na dziady. Będiesz dziady wodzić (—do niczegoś nie przydatny). Z dziada pradziada. Kochać kogo jak psy dziada. *Iron.*

Działać na co, (n. p. na nerwy), ob, wpływać.

Działalność, szeroka, wszechstronna, gorączkowa. Działalność rozpocząć, rozwinać. Czyją działalność krępować, tamować. Sfera działalności.

Działanie. Swobodę działania stracić, odzyskać, komu odebrać. Pole działania. *Syn.* postępowanie.

Działo (armata). Działa grzmia, huczą, umilkły. Działa lać, zatoczyć, nabijać, wyrychtować; działo zagwoździć. Pod osłoną dział walczyć, przybliżyć się. Działami najeżony (n. p. okręt, szaniec). Wytoczyć działa cięższego kalibru, (*przen.*— przytoczyć argumenty, dowody ważniejsze).

Dziarski, *syn.* ob. żywy.

Dzieciństwo. 1) *Syn.* młode lata; lata młodociane; wiek młodociany, dziecięcy; zaranie życia, wiosna życia. *Przen.* kołyska; kołyska. Od dzieciństwa, z dzieciństwa—od kołyski, od powicia. 2)—dziecinny postępek, dziecinne zachowanie się. Zrobić, palnąć dzieciństwo.

Dziecię (dziecko), *liczba mn.* dzieci, *zbior.* dziatwa. *Syn.* maleństwo, niemowlę, pachole; dzieci—pociechy. Niech ci Pan Bóg błogosławi na dzieciach. Dzieci wychować, odchowąć; dochować się pociechy z dzieci. Dziecię ludu. Rozpieszczone dziecko fortuny (—wybraniec szczęścia).

Dziedzina, *syn.* zakres, obręb, niwa, pole działania.

Dzięki, szczere, serdeczne, gorące, stokrotne, tysiącne. Dzięki komu składać. Bogu dzięki! *Syn.* podziękowanie, dziękczynienie.—Dzięki komu, czemu (przyimek) — przez kogo, za czyją sprawą, z czyjej winy; n. p. Dzięki tobie odebrałem nagrodę, karę. (*Rusyc.* *zawdzięczając komu).

Dzielić (podzielić) co na co (na części); dzielić co między kogo (między ubogich); dzielić się z kim czym (chlebem.) Dzielić czyj los, czyje zdanie—podzielać.

Dzielny, *syn.* tęgi, łebski, mężny..

Dzieło podjąć, wykonać, dzieła dokonać. Dzieło napisać, wydać. *Syn.* utwór twór.

Dzień, piękny, pogodny; dżdżysty, słotny; pamiętny. Biały dzień. Dzień świta, chyli się ku wieczorowi. Dnia ubywa, przybywa. Dzień przepędzić, trawić w czym (o usposobieniu, n. p. w niepokoju) na czym (o zajęciu, np. na zabawie). Dni czyje są policzone. Różnią się, jak dzień i noc. Szukać wczorajszego dnia (—szukać i nie wiedzieć czego). Odkładać coś z dnia na dzień. We dnie, w dzień (pracować); za dnia (wyjechać, skończyć robotę); w dniu (pierwszym maja i t. p.)

Dzierżawa, wieczysta, długoterminowa. W dzierżawę coś puścić, wypuścić, oddać. W dzierżawę coś wziąć, w dzierżawie trzymać. Chodzić dzier-

zawami. Rozszerzyć swoje dzierżawy (—posiadłości).

Dziś, dzisiejszy. Dziś mnie, jutro tobie. (Syr. XXXVIII, 23). Co masz zrobić jutro, zrób dziś. Nie jestem dzisiejszy. (Hiob VIII, q).

Dziwy (cuda) wytwarzać, wyrabiać, prawić, wygadywać, o czym opowiadać. Dziw nad dziwy.

Dziura. Dziurę zalatać, zapchać, zatkać (—lukę; brak czego wypełnić). Potrzebny, jak dziura w moście. Schronić się, ukryć się w mysiej dziurze (ze strachu). Nowe ubranie ze starymi dziurami. (*ironicznie*). Szukać dziury w całym. Dziura w niebie przez to się nie robi.

Dziewięć. Mówić, opowiadać ni w pięć, ni w dziewięć. Za dziewięciu rzekami, za dziewięciu górami (początek baśni)—bardzo daleko.

Dziwowisko z siebie robić, wyprawiać (—wiodowisko.)

Dźwięk, pusty; skonał w oddaleniu. Dźwięk wydawać, z czego wydobyć. Wsłuchywać się w dźwięk czego. *Syn. ob. głos.*

Dźwignia, potężna ob. pomoc.

Dźwignąć (podźwignąć) kogo z upadku, z niemocy. *Syn:* podnieść.

Dzwon się odezwał, rozlega się, umilkł. Uderzyć, bić we dzwony.

Dzwonić na Anioł Pański, na sumę, na obiad, na trwogę. Ja już oddawna dzwonię na to kazanie (—sprawę tę poruszyłem). Słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w którym kościele. (--Coś o czym słyszał, ale niejasno).

Dźdźysty dzień, czas, pora; *syn.* słotny.

Dżuma, *syn.* mór, morowa zaraza, morowe powietrze, czarna śmierć. Unikać czego, jak dżumy.

E.

Echo—odgłos, oddźwięk. Echo odbija się o co; echo czego dolatuje dokąd, rozbrzmiewa. Echo budzić, wywołać; znaleźć echo w sercach czyich.

Odzywać się, odbić się echem (w sercu czyjem).
Przebrzmieć bez echa.

Edukacya—wychowanie. **Edukacyjny** — wychowawczy.

Edycya—wydanie (książki).

Efekt wywołać. **Efekt stracony**. *Syn.* skutek, wrażenie.

Egoista—samolub, sobek. **Egoistyczny** — samolubny. **Egoizm**—samolubstwo.

Egzageracya—przesada,

Egzaltacya—uniesienie.

Egzamin odbywa się. Do egzaminu dopuścić kogo. Do egzaminu stanąć; poddać się egzaminowi. **Egzamin złożyć**, zdać. **Obciąć się w egzaminie**. *Germ.* *przepaść w egzaminie, *zam.* nie zdać egzaminu, obciąć się.

Egzekucya — wykonanie wyroku. **Egzekucyę wstrzymać**, odroczyć; **egzekucyi dopełnić nad kim**.

Eksces—wybryk. **Puszczać się na ekscesy**; dopuścić się ekscesu.

Ekskursya—wycieczka (naukowa).

Ekspedycya—wyprawa (wojenna, naukowa);-- wysyłka (listów, towarów, bagaży).

Ekspens—wydatek, rozchód. **Ekspeus ponieść**.

Eksperyment—doświadczenie, próba.

Ekspiracya—upłynienie (terminu, kontraktu).

Eksplozya—wybuch.

Eksportacya—wyprowadzenie (zwłok).

Ekstaza—zachwyt, zachwycenie.

Elastyczny—sprężysty, giętki.

Elegant — wytwornis. **Elegancki** — wytworny, wykwinny. **Elegancya**—wytworność, wykwin.

Element—żywioł, pierwiastek. **Elementa** — początki.

Emancypacya—wyzwolenie, usamowolnienie.

Emblemat—godło.

Emigracya — wychodźstwo. **Emigrant** — wychodźca.

Emisaryusz—wysłaniec.

Emocya—wzruszenie. **Doznać (żywej) emocyi**.

Empiryczny — doświadczalny.

Emulacya — współzawodnictwo.

Etat. Dostać się na etat; spaść z etatu.

Ewangelia, *syn.* słowo Boże. Ewangelię głosić, opowiadać.

Ewolucya — rozwój.

F.

Fajka. Fajkę nałożyć, palić (wypalić), kurzyć, ćmić, pykać. *Syn.* lulka.

Fakt stwierdzić (skonstatować;) uznać fakt spełniony (dokonany). Dowodzić czego faktami; opierać się na faktach. Fakt nowy, wymowny. Logika faktów. Fakt zaszedł. Fakt przytoczyć.

Fala, wezbrana, wzburzona, rozbukana, rozkołysana, spieniona; powrotna fala. Fala huczy, kołysze się, zalewa brzegi, uderza o brzegi, rozbija się o co. Fala krwi napływa do serca, do głowy. Rzeka toczy fale. Płynąć z falą, przeciw fali. Na falach kołysać się, unosić się. *Synon.* bałwan, wał. *Porówn.* woda, prąd, nurt.

Fałd. Fałdów przysiedzieć, przysiąść. Fałdy wygładzić; udrapować.

Fałsz, wierutny. Fałsz rozsiewać, krzewić, rozkrzewiać. Zadać komu fałsz (—kłam, kłamstwo).

Fałszywy, jak kot. *syn.* zdradziecki. Fałszywy pieniądz, dokument, *syn.* podrobiony.

Fama (—pogłoska, wieść) niesie, głosi. Stugębna fama (Wirg. Eneida IV, 183).

Familia — rodzina. Mieszkać przy familii.

Fanatyk — zagorzalec. Fanatyczny — zagorzały.

Fanfaron, *ob.* blagier.

Fant. Pożyczać na fanty (na zastaw). Co z tym fantem zrobić (z gry w fanty) — co tu pościć? jak temu zaradzić?

Fantazyja. Fantazyja (wyobraźnia) unosi kogo; fantazyji puścić wodze; bujać na skrzydłach fantazyji. Fantazyja (kaprys) bierze kogo, przycho-

dzi komu (do głowy); dogadzać czyjej fantazyi. Fantazyę (humor, otuchę) stracić; nadrabiać fantazyą; nie tracić fantazyi; nabrać fantazyi.

Fara — kościół parafialny. Licha fara: sam ksiądz pleban dzwoni. (*Przen.*—kiepski interes; krucho z kim).

Fatalność, nieubłagana. Fatalność (reka fatalności) cięży na kim, ściga, prześladowuje kogo; zawisła nad kim. *Porówn.* fatum.

Fatalny—złowrogi.

Fatum—przeznaczenie; nieubłagane, cięży na kim, ściga kogo, zawisło nad kim. *Ob.* fatalność.

Fatyga, *syn. ob.* trud.

Faworyt—ulubieniec.

Faza—odmiana (księżycy), stadyum, stopień (rozwoju). Przejść, wejść w nową fazę.

Fenomen—zjawisko.

Figa. Pokazać komu figę (—zawieść oczekiwania, nie dotrzymać obietnicy). Figa! figa marynowana. (—Nic nie dam. Wyrażenie to wzięte jest ze znanego gestu, wykonywanego przez wetknięcie dnżego palca między wskazujący i średni).

Figiel, wesoly, dziecinny, złośliwy, psie figle. Splatać figla; figle platać, broić, stroić, wyrabiać. Nie rób figlom psoty.

Fikcya—zmyślenie.

Filip. Wyrwał, się jak Filip z konopi—wyrwał się nagle, niespodzianie, nie w porę. (Filip—ludowa nazwa zająca. Tradycyjne objaśnianie za pomocą jakiegoś Filipa ze wsi Konopi jest błędne. Wyrażenie to znane i gdzieindziej, n. p. w południowej Słowiańszczyźnie).

Fimfy, *fochy* stroić (—grymasy, kaprysy).

Firanki założyć, zasunąć, rozsunać.

Flaga, *syn. ob.* chorągiew. Flagę zatknąć, wywiesić; flagę spuścić (na znak poddania się, na okręcie).—Flaga, *syn.* słota, pluta,

Flota nadpłynęła (—pieniądze nadeszły).

Fochy stroić, *ob.* fimfy.

Folga. Folgę dać komu, czemu (n. p. łzom).

Forma. *syn.* kształt, postać; *przen.* szata. *Antyt.* forma i treść. Formę nadać czemu; w nową formę (szatę) przyodziać coś. Bogactwo, ubóstwo, prostota formy (w sztuce).

Formalność, czeza, prosta. Formalność wypełnić; formalności dopełnić; formalnościom zadość uczynić; nie pominąć żadnej formalności.

Forteca—warownia, twierdza.

Fortel, *syn.* podstęp, chytryść. Fortelu użyć. Zażyć kogo fortem; *porównaj:* z mańki.

Fortuna,—szczęście. Fortuna ślepa; kołem się toczy (—szczęście jest zmienne). Wybraniec, rozpieszczone dziecko fortuny. Fortuna — majątek. Dorobić się fortuny; nadszarpać fortuny.

Frant, *syn.* blagier, szalbierz. Z głupia frant (—człowiek chytry, udający głupiego.)

Frasunek—zgryzota; *syn.* ob. smutek. Na frasunek dobry trunek.

Fraszka, *syn.* drobnostka, bagatela, fatałaszk.

Front zmienić.

Frycowe dać, zapłacić.

Frymarczyć, *syn.* kupczyć czem. Frymarczyć sumieniem, zasadami.

Fundament — podstawa, podkład. Fundament czego założyć, podkopywać. To fundament! — to grunt, to rzecz najważniejsza.

Fundusz łożyć na co, wyczerpać; funduszków na co komu dostarczać. Żyć z własnych funduszków. Fundusz publiczny; fundusz żelazny, zapasowy.—Brać kogo na fundusz (—żartować z kogo).

Funkcyja—czynność. Funkcyję spełniać, sprawować; nadać, powierzyć komu.

Furtka, *syn.* ob. drzwi. Pozostawić sobie (lub komu) furtkę wyjścia.

G.

Gadanie. Próżne gadanie. Nie zważać na babskie gadanie.

Gadatliwy, jak sroka.

Gałąź, Powiesić kogo na suchej gałęzi (—na szubienicy). Na gałąź z nim! Gałąź wiedzy.

Ganić (zganić), *syn.* karcić, potępiać, piętnować.

Gardło poderżnąć komu. Wziąć kogo za gardło. Mieć nóż na gardło (— być przyciśniętym ostateczną potrzebą). Drzeć gardło (—drzeć się, krzyczeć). Krzyczeć na całe gardło. Głos, słowa więzną komu w gardle. Lać w gardło (pić); nalać, zalać komu gardło; wszystko przepuścić przez gardło (—przepił). Z gardła komu coś wydrzeć. Na gardle kogo ukarać (—śmiercią). Dać gardło; gardło za co położyć (—życie). Pod gardłem czego zabronić (pod karą śmierci).

Garnąć się do czego, *syn.* ob. brać się.

Garnuszek. Oddać, przyjąć dziecko na garnuszek.

Garść. Pełną garścią sypać. Trzymać coś w garści; z garści czego nie wypuścić. *Ob.* ręka.

Gasić pożar, pragnienie. *Syn.* ob. tłumić.

Gęba, od ucha do ucha, wyszczekana. Gębę otworzyć, rozdziawić, rozpuścić, zamknąć, stulić; gębę komu zatkać. Od gęby sobie odejmować. Dać, nadstawić komu gęby (do pocałunku). Na gębę coś zamówić, obiecać i t. p. (—ustnie). Iść do kogo z gębą (—z ustnem poleceniem). Pan całą gębą. *Syn.* usta, buzia.

Genealogia — rodowód.

Geneza — pochodzenie, powstanie.

Gęś. Głupia gęś; głupia jak gęś. Rządzi się, jak szara gęś. Iść gęsiego. Niech cię gęś kopnie! (*żartobl.*) *porówn.* niech cię kaczki zadziobią; niech cię kurek dziobnie.

Gęsty las, płyn; gęsta mina; *antyt.* rzadki. Często gęsto — nierzadko.

Ginać (zginać), marnie; *syn.* przepaść, zniknąć.

Gleba, urodzajna, żyzna, tłusta, jałowa, wyczerpana. Trafić na dobrą glebę. Na rodziną,

obcą glebę coś przesadzić, przeszczepić. Do gleby przywiązać, przykuć (chłopa). *Syn.* grunt, ziemia.

Glina, tłusta, lepka, garncarska. Lgnąć w glinie. Glinę lepić. gliną coś oblepić, zasmarować. Z tej samej, z. innej gliny ulepiony. (1 Mojż. III, 19.)

Głęb, bezdenna, tajemnicza. W głęb czego wniknąć. Z głębi (z głębin), wynurzyć się, wyłonić się. Ukazać się w głębi (sceny). Wstrząsnąć kogo (lub kim) do głębi. Płynąć z głębi serca; westchnąć z głębi serca; zadrzeć w głębi serca.

Głód, dotkliwy, straszny; głód doskwiera komu; dręczy, trapi kogo; szarpie wnętrzości czyje; głód (ogólny) panuje, sroży się; głód (widmo głodu) zagraża komu. Głód czuć, cierpieć, znosić, mrzeć; głodu przymierać. Głód zaspokoić, nasycić. Głodem trawiony. Głodem kogo morzyć, zamorzyć. Widmo głodu; klęska głodu.

Głodny, jak wilk, jak pies.

Głóg. Ciernie i głogi, ob. cierń.

Głos donośny, gromki; cichy, przytłumiony; dźwięczny, miły; szorstki, ochryply; wysoki, niski. Głos odzywa się, przycicha, zacicha, niknie, ginie (w oddaleniu); odbija się o co, przebrzmiewa (bez echa); zamarł komu na ustach, uwiązał komu w gardle; głos rozchodzi się, rozlega się; (*rusyc.* *rozdaje się); obija się o uszy czyje. Głos zabrać, komu oddać, odebrać (*German.* *słowo). Prosić o głos; dostać się do głosu. Głos podnieść, zniżyć, przytłumić. Głos stracić, odzyskać. Dobyć głosu (z piersi). Głos wydobyć z kogo. Głos (—kreskę, wotum), dać, oddać komu (lub na kogo). Głosy (wota) zbierać, obliczać (przy głosowaniu). Głos nieważny; głosy rozstrzelone.—Iść za głosem czyim; głosu czyjego słuchać. *Przen.* głos natury, krwi, rozsądku, sumienia — odzywa się, milknie; zagłuszyć. Głos wołającego na puszczy. (Izaj. XI, 3. Mat III, 3 i t. d.) *Synon.* dźwięk, brzmienie, ton, szmer, szelest; ob. krzyk, hałas.

Głosić zasady, naukę; sławę czyją, ewangelię, słowo Boże. *Synon.* wygłaszać, opowiadać.

Głoska. Zapisać złotemi głoskami w historii. *Ob.* litera.

Głośny, *Syn.* gromki, donośny (głos), hałaśliwy (zabawa), huczny (wesele), rozgłośny, sławny (imię).

Głowa, tęga, mocna, bystra, słaba, zakuta, pusta, ciasna, kapuściana; głowa do pozłoty, do kapelusza, dla proporcji. Głowa komu płonie; głowa pęka (z bólu, od kłopotów). Biedz aż się głowa trzęsie. Mieć zawrót głowy. Głowę (do góry) zadzierać (z pychy — nosa zadzierać;) głowę podnieść (dumnie); zwiesić, spuścić (na piersi: w zwątpieniu); schylić przed kim (przez uszanowanie — schylić czoło); podrapać się w głowę (z zakłopotania); wziąć się za głowę (z kłopotów); głową skinać (— dać znak potakujący); głową potrząsać (— dać znak przeczący); głową nad kim kiwać (z politowaniem); głową bić o ścianę (z rozpacz); na głowie stawać (ze zbytków). Strącić komu (hardą) głowę. Zmyć komu głowę (wyłajać kogo). W głowę zachodzić (— gubić się w kłopotliwych domysłach). Głowę komu zawracać (— naprzykrzać się); głowę komu suszyć (ustawicznie nalegać, czynić wyrzuty) W głowie się komu miesza (wskutek różnorodnych wrażeń). Głowę sobie kim, czem zaprzętnąć (myśleć o kim ustawicznie). Coś komu strzeliło do głowy (przyszło na myśl); ani w głowie nie powstało (— ani mu się śniło). W głowie komu świtać zaczyna. Mieć wiele na głowie (kłopotów). Niech cię o to głowa nie boli. W tem moja głowa (— o tem ja pomyślę). Mieć głowę na karku; głowę nie od parady (— mieć rozum). Myśl przychodzi komu (strzeliła) do głowy, przez głowę się przesunęła. Coś z głowy wywietrzało komu. Z głowy sobie (lub komu) co wybić. Mieć olej w głowie (rozum), sieczkę (nie mieć rozumu). W głowie pusto, pstro. W głowie coś pomieścić

się nie może (nie można czego pojąć). Stracić głowę (przytomność, zimną krew). Głowę sobie zaproszyć, zalać, zamroczyć (trunkiem—upić się). Głowę komu ściąć; oddać czyją głowę pod miecz katowski. Głowę pod miecz katowski położyć. Głowa spadła komu z karku. Głowę (życie) unieść, za co położyć: głowę (gardłem, życiem) za co odpowiadać, nałożyć, coś przyplacić. Podrwić głowę (lekkomyślnie narazić się na śmierć). Głowy nadstawiać (—życie narażać). Miecz Damoklesa wisi nad czyją głową (niebezpieczeństwo życia). Na czyją głowę spada (krew, krzywda czyja). Pobić kogo na głowę. *Synon.* łeb.—Głowa Kościoła, partyi i t. p. W głowach (łóżka) stanać, siedzieć.

Głuchy jak pień; głuchy na prośby czyje, na cierpienia ludzkie.

Głupi, jak sak, jak but, jak stołowe nogi, jak głąb kapuściany, jak gęś; osieł, ciełę; *omów*: prochu nie wymyśli; *eufem.* naiwny. Śmieje się jak głupi do kołacza.

Głupstwo, kapitalne, wielkie; głupstwo powiedzieć, palnąć; wyrwać się z głupstwem. Głupstwa pleść, bredzić, wygadywać, wyprawiać, płodzić. *Syn.* pleść trzy po trzy; *ob.* androny. Głupstwo rozum zjadło.

Gnębić, *synon.* ciemnieżyć, nękać, uciskać.

Gniazdo (gniazdko), ciepłe; usłać sobie, zbudować, założyć. Własne gniazdo kalać, plugawić. Wybrać ptakowi gniazdko (—zabrać jajka).

Gniew, niepohamowany, wściekły, straszny, srogi, gwałtowny, ślepy, tajony, bezsilny. Gniew wzbiera w kim; chwyta kogo za gardło; gniew czyj wybucha, sroży się cblonie (ochłonał), ostyga; miota, rzuca kim. W gniew wpaść; gniewem zawrzeć, wybuchnąć, unieść się; nie posiadać się z gniewu; z gniewu rzucać się, miotać się, zżymać się; w gniewie zaciąć się (trwać upornie), zaciekać się (aż do zapamiętałości). Gniew żywić (w swem sercu) do kogo (ku komu); gniew swój na kogo wylać.

Gniew tłumić w sobie; gniew swój powściągnąć, pohamować; z gniewu ochłonać, wysapać się. Gniew czyj wywołać, na siebie ściągnąć; gniew czyj podsycać, podżegać; mitygować, ułagodzić; rozproszyć, rozbroić, przeblagać. Wybuch gniewu, uniesienie gniewu; w przystępie gniewu coś uczynić. *Synon.* dąsy, niechęć chrapka, oburzenie, zapamiętałość, zapalczywość.

Gniewać się na kogo, *syn.* oburzać się, zżymać się, dąsać się, sarkać na kogo; boczyć się z kim.

Gnuśny, *syn.* leniwy.

Godność piastować; *syn.* dostojeństwo. Mówić, odpowiadać z godnością (z poczuciem godności własnej).

Godzina czyja ostatnia wybiła. Szara godzina (-zmiersch). Na czarną godzinę coś chować.

Godziwy, *syn.* ob. przyzwoity.

Gołąb grucha. Siwy jak gołąb. Kochają się, jak para gołąbków. Pieczone gołąbki (nie idą same do gąbki). Gołębia prostota. *Omów.* ptak Wenery.

Goły, jak bizun, jak święty turecki. Wesoły, choć goły; choć głupi, ale zdrów. Z gołą głową (—bez czapki). Gołe kolano. *Syn.* nagi.

Gonitwa, *syn.* pościg, wyścig, ściganie, pogoń.

Góra się wznosi. Złote góry komu obiecywać. Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem. Nie chciała góra przyjść do Mahometa, więc Mahomet poszedł do góry. Za dziewięciu górami, za dziewięciu rzekami (z baśni)—bardzo daleko. Wiara góry przenosi. (Mat. XVII 20; XXI, 21. Mar. XI, 23. Łuk. XVII, 6). Górę wziąć nad kim (—przewagę). Wzbić się w górę. Górą nasil. Z góry kogo traktować. Płacić z góry; uprzedzić kogo o czem z góry.

Gorąco (*rzeczownik*) *syn.* upał, skwar, spiekota, żar. (*Prowinc.* *gorączka). Gorąco (*przysłówek*), *syn.* skwarno, parno, duszno.

Gorączka (febra) trawi kogo; gorączką trawiony. W gorączce (malignie) bredzić, majaczyć. Gorączka —człowiek prędki, gwałtowny; wielki go-

raćzka; *przen.* kąpany w ukropie. Gorączka, *provinc. zam.* gorąco.

Gorliwość, chwalebna, zbytńia, ślepa; unosi kogo. Unieść się gorliwością; zapędzić się w gorliwości.

Gorycz wzbiera w sercu, zatruwa komu życie. Czara goryczy przepelniona. Goryczą napawać (napoić) kogo, zaprawić coś; gorycz sączyć w co. Kroplę goryczy przymieszać do pubaru radości. *Ob. żółc. Irzen. zam.* przykrość. *Antyt.* słodycz.

Gorzki, jak piołun, jak żółc. Gorzka pigułka; *ob.* pigułka. Gorzkie wymówki, wyrzuty, skargi. Gorzkie żale. Gorzki cbleb wygnania.

Gość, miły, mile widziany; codzienny, rzadki; gość zawitał (w czyje progi). Gościa podejmować. Gości oczekiwać, mieć. Wyjść do gości. Przy gościach coś powiedzieć, zrobić.

Gościnność, szeroka, wylana, słowiańska, wschodnia. Gościnność komu okazać; czyją przyjąć.

Gotowość do czego okazać, komu oświadczyć; z gotowością oświadczyć się.

Gotowy go czego (do zrobienia czego), na co (na przyjęcie czego); gotowy na skinienie czyje; gotowy do usług.

Gra, ryzykowna, hazardowa. Do gry zasiąść; grę rozpocząć, wygrać, przegrać. *Przen.* wchodzić w grę (należeć do czego; mieć w czem udział; wpływać na co). Gra wyrazów; gra światła. Gra świeczki niewarta.

Grabić, *syn. oł.* łupić.

Grabież, *syn.* łupież, łupiestwo, rabunek, rozbój.

Grać w karty, w bilard, w piłkę i t. p.; grać na instrumencie; grać (odgrywać) rolę, sztukę, utwór muzyczny. W to mi graj! (—To mi się podoba! *Porówn.* Ja na to, jak na lato). Nie graj Wojtek, nie przegrasz—kamizelki.

Gracya—wdzięk; bogini wdzięku.

Grad pada, wybił zboże. Gradem słów, obelg, razów obsypać kogo. Stać pod gradem kul.

Granica. Granicę oznaczyć; komu wytknąć, zakreślić, wymierzyć; granice państwa rozszerzyć, rozpostrzeć, pomknąć aż dokąd, oprzeć o co (n. p. o Karpaty, o Baltyk). Zachować pewne granice; trzymać się w granicach czego; z granic czego (umiarkowania, zwyczajnej grzeczności i t. p.) wyjść, nie wychodzić; granice prawdopodobieństwa przechodzić. Posunąć się do ostatecznych granic (do ostateczności). Uczynić coś w granicach możliwości. Granicę przekroczyć, przestąpić. Przekraść się przez granicę. Wyjechać za granicę. *Syn.* kres, kraniec, miedza.

Graniczyć z kim (o miedzę). Graniczyć z czem, *syn.* sąsiadować, stykać się z czem; przylegać do czego.

Gratka trafia się komu.

Grób, rozwarty, świeży. Stanać nad grobem; jedną nogą być w grobie; zstąpić do grobu. Do grobu kogo wpędzić, zapędzić, wtrącić. Wziąć z sobą coś (tajemnicę, żal i t. p.) do grobu. Milczeć jak grób. Pobielane groby. (Mat XXIII 27).

Groch. Rzucąć groch o ścianę, (— napróżno kogo upominać). Mieć się, jak groch przy drodze: kto przejdzie, ten skubnie. Pomieszać coś, jak groch z kapustą.

Gromada, *syn.* kupa; ob. tłum.

Gromadzić bogactwa, skarby, dowody; *syn:* zbierać, skupiać.

Grono, *syn.* ob: towarzystwo.

Grosz do grosza składać; grosze dusić; mieć grosze (grosiwo, pieniądze). Wydać pieniądze co do grosza, do ostatniego grosza; pozostać bez grosza; nie mieć grosza przy duszy. Grosz groszem gonić. Liczyć się z groszem. Nie mieć za grosz rozumu, sensu i t. p. Swoją grosz wdowi (Łuk. XXI, 1—4) dorzucić, przyłożyć do czego. Wtrącić gdzie swoje trzy grosze (—wmieszać się w nieswoje rzeczy; wścibić nos). Znać kogo, jak zły grosz, (szeląg). Robić coś dla marnego grosza.

Grota *syn.* ob. jaskinia.

Groza. Grozą przejmować kogo. Groza położenia. Pod grozą czego coś uczynić. Porówn. zgroza.

Groźba, nieustająca; wisi nad kim (jak miecz Damoklesa). Groźby miotać na kogo. Groźbę wykonać. Uleść przed groźbą czego. *Syn.* pogroźka.

Grozić komu palcem, pięścią, kułakiem; palcem w bucie; grozić komu śmiercią, zniszczeniem i t. p. Śmierć, niebezpieczeństwo komu grozi; *przen.* wisi, zawisło nad kim. *Syn.* zagrażać, odgrażać się.

Gruby zwierz; gruba ryba; grube pieniądze; gruba stawka; gruby błąd; grube słowo.

Grunt, urodzajny, żyzny, wydajny; wdzięczny, podatny, odpowiedni—znaleźć. Grunt znaleźć, poczuć, stracić pod nogami (brodząc w wodzie — dno); *przen.* zyskać, stracić punkt oparcia, pewność siebie. Grunt przygotować do czego (pod zasiew czego), uprawić (pod zboże). Stanać na gruncie (na podstawie) czego. Oprzeć coś na gruncie realnym, przedmiotowym. To grunt! (To rzecz najważniejsza). Grunt w nim dobry. Z gruntu coś przerobić. W gruncie rzeczy.

Gruszka. Gruszki na wierzbie (—płonne nadzieje lub obietnice). Wlazł na gruszkę, siał pietruszkę, rzepa mu się rodzi (wszystko to niedorzeczne). Zasypiać gruszki w popiele (—zaspać sprawę, pominąć sposobność zrobienia czego).

Gruzy. W gruzy sypać się, rozpaść się, runąć; z gruzów się podnieść; stanać, wznosić się na gruzach czego. W gruzach (miasta, twierdzy) zagrzebać się (—bronić się do upadłego). Gruzy przysypują co. *Syn.* ob. ruina.

Grymasy stroić. *Syn.* 1) mina; 2) kaprysy, fimfy, fochy.

Grzbiet, giętki przygarbiony. Grzbiet zginać przed kim (—upokarzać się). Grzbiet komu wyłatać, wygarbować. (*Porówn.* skóra, boki).

Grzech popełnić; grzechu dopuścić się; w grzech popaść, wpaść; grzechem się skalać, zmazać; grze-

chem obarczyć, obciążyć sumienie; w grzechy zabrnąć; w grzechach nurzać się. Grzech wyznać; z grzechu spowiadać się. Grzech zgładzić, zmazać, odkupić; odpokutować grzech (za grzech). Z grzechów wyspowiadać się, oczyścić się, obmyć się. Co prawda, to nie grzech.

Grzeczność komu wyświadczyć, okazać; grzeczności (komplementy) prawić komu; na grzeczności sadzić się; przesadzać się (nawzajem) w grzecznościach. Grzeczność wyszukana, wytworna, nadskakująca, ujmująca.

Grzeczny, *syn.* uprzejmy, ugrzeczniiony, usłużny, nadskakujący.

Grzmoł się rozlega (*Rusyc.* *rozdaje się).

Grzyb. Stary grzyb (—zgrzybiały starzec). Dwa grzyby w barszcz (—rzecz zbyteczna). Wyrastać, jak grzyby po deszczu.

Grzywa (grzywka). Lwia grzywa. Grzywą potrząsać. Grzywkę przyczesać.

Gubić, ob. wygubić, zgubić.

Gust—smak. Nabrać gustu do czego. Przypaść, trafić komu do gustu.

Gustować w czym, *syn.* smakować (zasmakować) w czym; mieć upodobanie w czym; lubować się czym; lubić co.

Guz komu wyskoczył. Guza szukać (=narażać się na niebezpieczeństwo); guza oberwać.

Gwałcić czyje prawa, *syn.* deptać.

Gwałt popełnić, czynić, zadać komu; gwałtu dokonać, dopuścić się na kim; puszczać się na gwałty; do gwałtów uciekać się, posunąć się. Gwałt sobie (swoim uczuciom) zadawać, czynić. Gwałt (krzyk gwałtowny) podnieść. Na gwałt (na alarm, na trwogę) dzwonić, bić (we dzwony). Gwałtu rety krzyczeć. *Syn.* przemoc, prawo pięści, prawo mocniejszego.

Gwałtowny, *syn.* ob. prędki.

Gwar, *syn.* ob. hałas. Gwarem napelnić powietrze.

Gwarancya—rękojmia, poręka.

Gwarantować — poręczyć komu co. •

Gwiazda migoce, mruga, świeci. Niebo zasiane gwiazdami. Gwiazda pierwszej wielkości. Gwiazda przewodn. (—ideał, wysoki cel). Gwiazda nieszczęśliwa; *ob. os.* Urodzić się pod nieszczęśliwą gwiazdą. Gwiazda czyja świeci przy-
-ciemnym blaskiem, zla adła, zagasła. Łotr z pod ciemnej gwiazdy.

H.

Hałas, ogłuszający. Hałas wszczać, podnieść; hałasy wyprawiać. Hałas uciszyć. Wiele hałasu o nic. (Tytuł komedyi Szekspira). *Synon.* wrzask, wrzawa, gwar, harmider rejwach, rwestes, zgiełk, krzyk.

Hałastrą, *syn. ob.* zgraja.

Hamować, *syn. ob.* powstrzymać.

Hańba spada na kogo, pokrywa nazwisko czyje. Hańbę odnieść, ściągnąć na siebie; okryć się hańbą; hańbę znosić. Hańbę zmazać, (krwią) zmyć. Hańbę przynosić komu, ściągnąć na kogo. *Synon.* niesława, sromota, ohyda, zakala, wstyd. *Przen.* plama, piętno (hańby), pręgierz. Stanać, postawić kogo pod pręgierzem; napiętnować kogo. *Antyt.* chluba, zaszczyt.

Handel, ożywiony; kwitnie, rozwija się. Handel z kim prowadzić; kupić, przewieźć coś na handel. Aby handel szedł. *Syn.* targ.

Haniebny, *syn.* sromotny, ohydny.

Haracz płacić, opłacać; nałożyć na kogo, pobierać. *Syn.* dań, danina.

Harap. Już po harapie (—po wszystkim).

Hardy, *syn.* dumny, butny, pyszny, wyniosły, krnąbrny.

Harmonia — zgodność (tonów, barw, części składowych, upodobań, charakterów). Harmonię zakłócić.

Hart (charakteru, duszy); *syn.* wytrzymałość, moc.

Instancję zanieść za kim; za czyją instancją coś uczynić.

Interes, święty, korzystny, dobry. kiepski; dobrze rozumiany, własny; moralny, materyalny. Interes zagaić, zrobić, załatwić ubić; interes dobrze, źle pokierować. Dobić interesu. Interes oblać. Interes idzie dobrze, ucierpi na czym. Interes czyj zadrasnąć. Różne interesy ścierają się. Mieć w czym interes. Wchodzić w czyje interesy. Interes (handlowy, przemysłowy) otworzyć, prowadzić, zwinać, zlikwidować, postawić na dobrej stopie. Interes z rąk wypuścić. Wyciągnąć się z interesu.—Interes (zainteresowanie, zajęcie) budzić.

Intrata — dochód.

Intryga—knowanie, matactwo, kabała. Intrygę knuć (knować); w sieć intryg kogo wciągnać, w intrygi zawikłać, wplątać. Intrygę przeciąć. Intrygę (w komedyi) zawiązać, rozplątać.

Intrygant—matacz, krętacz.

Ironia—przekąs. Gryząca ironia.

Iść, *syn.* chodzić, stąpać, postępować, kroczyć, maszerować; iść dokąd; *syn.* zmierzać, dążyć, spieszyć. Iść o lepszą—współubiegać się z kim. Iść z kim o zakład. Idzie, chodzi o co. (*Prowinc.* *rozchodzi się), Idzie dobrze, źle.

Iskra tli się (w popiele); iskry (skry) pryskają, sypią się. Iskry zapalu wygasły. Iskry wykrzesać, dobyć, rzucić, rozdmuchać, stłumić, zagaścić; iskry wydawać, sypać; iskry rzucać z oczu.

Istnieć, *syn.* egzystować, zachodzić.

Istota. Wniknąć w istotę rzeczy. To nie zmienia istoty rzeczy.

Istotny *syn.* ob. prawdziwy.

J.

Jabłko niezgody (—kość niezgody) rzucić między kogo. (Z podania o jabłku Erydy, rzuconem między trzy boginie). Złote jabłko (—ma-

jątek bardzo wydajny lub korzystny interes; zapewne z podań ludowych, n. p. z greckiego podania o jabłkach Hesperyd). Zbić kogo na kwaśne jabłko. Amator kwaśnych jabłek (*ironicznie*).

Jać się czego. *syn. ob.* zabrać się.

Jad (u ludzi i zwierząt), trucizna (roślinna i mineralna). **Jadem** napoić (napawać) kogo, zaprawić co. **Jad** z siebie sączyć, w co sączyć. **Jadem** bryzgać na co.

Jadać, *syn.* spożywać co; używać czego na pokarm; żywić, odżywiać się czem.

Jądro, *syn.* ziarno. **Jądro** kwestyi — główna treść, rdzeń. **Dojść**, **dotrzeć** do jądra rzeczy. **Słodkie jądro** w gorzkiej łupinie.

Jaje. *jajko*. **Jajka** nieść, znosić, wysiadywać (wysiedzieć). **Jajka** składać do gniazdka. **Z jajka** wykluwać się. **Podzielić się** jajkiem (wielkanocnem). **Jajko** Kolumba (odkryć) — pomysł pozornie łatwy, na który jednak przedtem nikt nie wpadł.

Jałmużna. **Jałmużnę** rozdawać; **jałmużny** komu udzielić. **Jałmużny** zebrać; o **jałmużnę** prosić. **Jałmużnę** otrzymać; żyć z **jałmużny**.

Jałowy, *syn.* nieurodzajny, nieplodny; *przen.* pusty, marny, płonny, bez treści. *Antyt.* żyzny. **Jałowy** grunt; **jałowa** myśl, treść.

Jarzmo, ciężkie, hańbiące. **Jarzmo** gniecie, przyciska kogo. *Przen.* **jarzmo** (niewoli) nałożyć, narzucić komu, włożyć na kogo (komu na kark); **pod jarzmo** podbić kogo. **Przeprowadzić** kogo **pod jarzmem** (zwyczaj starorzymski). **Kark** **pod jarzmo** nachylić; **jarzmo** nosić, dźwigać; **pod jarzmem** czyjem jęczeć. **Jarzmo** zrzucić z siebie, skruszyć; **z pod jarzma** wydobyć się, wybić się, wyłamać się. **W jarzmo** (pracy, obowiązków) **zaprzędz się** (lub kogo); **w jarzmo** (małżeńskie) **wprzęgać się**.

Jaskinia, *syn.* pieczara, grota, jama.

Jaskółka świegoce, lepi gniazdko, uwija się po powietrzu.

Jaskrawy kolor; *syn.* krzyczący, rażący.

Jasny, *syn.* widny (*antyt.* ciemny), pogodny (*antyt.* pochmurny). Jasne pioruny.

Jątrzyć ranę, gniew, boleść czyją; *syn.* drażnić, zadrasnąć co; dotknąć czego.

Jaw. Na jaw wyjść, wydobyć. *Syn.* na światło dzienne, na widok publiczny.

Jawny, *syn.* wiadomy, otwarty, oczywisty, publiczny.

Jęk, cichy, tłumiony. Jęk wydać; jęki wy-ciskać z kogo.

Jeść, *syn.* zajadać, spożywać, zmiatać co; raczyć się czem. *Ob.* jadać.

*Jeszcze raz taki, ***jeszcze** raz tyle, *german. zam.* dwa razy taki (dwa razy większy), dwa razy tyle (dwa razy więcej).

Język, ostry, cięty, złośliwy. Język się płącze, w pantoflach chodzi (pijanemu), kołowacieje, staje kołem, świerzbi. Pokazać komu język. Język trzymać na wodzy, za zębami; język rozpuścić (jak bicz dziadowski). Mieć długi język. Językiem mleć, pytlować, trzepać. Zapomnieć języka w gębie (nie nie odpowiedzieć). Ugryźć się w język (—nagle zamilknąć, żeby za dużo nie powiedzieć). U niego, co w sercu, to na języku (Mat. XII, 34. Łuk. VI, 45). Rozwiązać komu język. Mieć coś na końcu języka. (jaką nazwę, której sobie na razie przypomnieć nie możemy). Wziąć kogo na języki (—obmawiać); dostać się na ludzkie języki. Złe języki poskromić. Ciągnąć kogo za język (—wyciągać na słówka). Zasięgnąć języka (—wiadomości). Szermierka, walka na języki. Pomieszanie języków (babilońskie: 1 Mojż. XI, 7—9). Język (obcy) łamać; swój kazić, kaleczyć, zachwascić błędami. Język skażony, upstrzony barbaryzmami. Językiem jakim dobrze władać.

Jota. Ani na jotę nie zmienić, nie ustąpić.

Jubileusz obchodzić, święcić. Jubileuszu do-
czekać się.

Judasz. Pocałunek Judasza (Mat. XXVI, 48.)

Junak *syn.* zuch; *ob.* fanfaron.

Juryzdykcyja—sądownictwo. Juryzdycyę spra-
wować, wykonywać nad kim. Poddać kogo pod
czyją juryzdykcyę; należeć do czyjej juryzdyk-
cyi.

K.

Kabała. Kabałę układać; ciągnąć (z kart);
pytać się kabały; zdać coś na kabałę. — Kabałę
(intrygę) knować (uknuć) przeciwko komu; czy-
nić komu kabały.

Kaczka. Kaczkę (dziennikarską) puścić—fał-
szywą wiadomość. Zaganiać kaczkę—taczać się
(po pijanemu). Niech cię kaczkę zadziobią; *po-
równ.* niech cię gęś kopnie.

Kadzidło. Palić kadzidło na czyją cześć (—nad-
miernie wychwalać, pochlebiać). Lubić woń ka-
dzideł (—lubić pochlebstwa). To mu pomoże,
jak umarłemu kadzidło. (*Iron.*—nie pomoże).

Kajdany włożyć, nałożyć komu, w kajdany
okuć kogo. Kajdany (swoje) skruszyć; czyje
rozkuć; zdjąć z kogo kajdany. *Syn.* pęta, oko-
wy, więzy, żelaza.

Kąkol (między pszenicą)—chwast. (Mat. XIII,
25).

Kalectwo dotknęło kogo; kalectwem do-
tknięty.

Kamfora. Zniknąć, ulotnić się, jak kamfora.

Kamień serce przygniata, spada komu z ser-
ca. (*Ob.* ciężar). Kamieniem leżeć, zalegać coś
(—ciężko, nieruchomo, jak kamień.) Siedzieć
gdzie kamieniem (nie ruszać się z miejsca.) Prze-
paść, jak kamień w wodzie (—bezpowrotnie, bez
śladu). Zapomniałem w kamień. Zaklinać się
w żywe kamienie. Tacy żeby się na kamieniu
rodzili! (—Oby takich było jak najwięcej!). Tra-

fiła kosa na kamień (— gwałtowność na upór). Nie pozostanie kamień na kamieniu. (Mark. XIII, 2). Rzucić na kogo kamieniem (potępić kogo); rzucić pierwszy kamień (Jan VIII, 7.) Kamień młyński. Kamień filozoficzny (wynaleźć: kamień, który miał podlejsze kruszce przemieniać w złoto) — coś bardzo trudnego. Kamień węgielny (Mat XXI, 42. 1 Piotr. II 6, 7) czego — podstawa, podwalina. Kamień obrazu (Izaj. VIII, 14) — zgorzenie. Coś idzie jak z kamienia (— ciężko, z trudem).

Kanał przekopać, przeprowadzić; kanałem połączyć coś. Kanał — przewód (n. p. pokarmowy).

Kania. Pragnąć czego, jak kania dżdżu.

Kanikuła — psia gwiazda, psie dni; *ob.* pies.

Kant, *syn.* krawędź, grań, róg *ob.* brzeg.

Kapelusz zdjąć, włożyć. Kapelusza uchylić przed kim. Kapelusz na głowę nasunąć, wsadzić na bakier. Głowa do kapelusza. *Porówn:* czapka.

Kapitał, zakładowy, obrotowy, ruchomy. Kapitał procentuje, daje odsetki; powiększa się, wzrasta, topnieje. Kapitał gdzie ulokować; w czym (w jakim interesie, kupnie) uwięzić, unieruchomić; skąd wycofać. Kapitał zgromadzić, podnieść (z kasy). Kapitałem obracać, operować.

Kaprys — zachcianka. Kaprys przychodzi komu. *Syn.* fantazya.

Kaptować — ujmować sobie kogo.

Kapusta. Kapustę szatkować, kwasić (kisić), ubijać (w beczce). Pomieszać coś jak groch z kapustą. Główka kapusty. Kapuściana głowa (— tępa).

Kara, dotkliwa, ciężka, surowa, przykładowa; łagodna, lekka; sprawiedliwa, zasłużona. Kara wisi nad kim, dosięga kogo; dotyka, spotyka kogo; spada na kogo; omija kogo. Karę wymierzyć komu; (pieniężną) nałożyć na kogo; karę obostrzyć, złagodzić. Karze podlegać; karę odebrać, ponieść, ściągnąć na siebie; karę (w więzieniu) odsiadywać. Kary ująć, uniknąć; od ka-

ry wywinać się. Kogo od kary wyprosić. Za karę coś wykonać, komu zadać. *Syn.* Kaźń, skarcenie, chłosta; kara pieniężna—grzywny.

Karać kogo, *syn.* chłostać; karcić, strofować (słowami).

Karb. Karby (niezatarte) na czym wypisać (n. p. na czole, na grzbiecie). Na karb (rachunek) czyj kłaść, złożyć, policzyć co (—zwalić coś na kogo). W karby (kluby, ryżę) ująć co; trzymać kogo, co w karbach; wyjść z karbów; w dawne karby wrócić.

Kares—pieszczota; karesować—pieścić.

Kark, hardy, nieugięty, giętki. Kark skrócić; iść na złamanie karku. Dać komu w kark. Wziąć kogo za kark i wyrzucić. Ugiąć przed kim karku (upokorzyć się); kark pod jarzmo nachylić. Nad karkiem komu ustawicznie stać; na karku komu siedzieć. Mieć kogo na karku. Karku nadstawić za kogo (—głowy).

Karmić trzodę; matka sama karmi dziecko. *Rusyc. zam.* żywić. Ojciec żywi dzieci (nie karmi!) Ludzie żywią się chlebem (nie karmią!)

Karność, surowa, wojskowa; rozprzęga się, rozluźnia się. Karność rozprzęgać, rozluźniać. Trzymać, chować kogo w karności; wdrożyć do karności. Wykroczyć przeciwko karności; wyłamać się z karności. Karność obostrzyć. *Syn.* rygor, dyscyplina.

Karia (w grze) idzie, służy komu; odwróciła się. Karty tasować (mieszać), rozdać. Kartę wyświecić; kartę zadać. W karty wygrać, przegrać; zgrać się (do nitki). Zaglądać komu w karty. Grać z odkrytymi kartami. Na jedną kartę coś stawiać (—zaryzykować). Karty kłaść, wróżyć z kart. — Mieć piękną kartę w historii.

Karyera, świetna, szybka. Karyerę rozpocząć, zakończyć, zrobić. Karyerę komu zwichnąć. *Syn.* zawód.

Kasa. Do kasy (pieniądze) wnieść, z kasy podnieść. Kasę zasilić; z kasy czerpać. Pienią-

dze do kasy wpływają, napływają. Dobrać się do czyjej kasy. Kasę komu rozbić (—okraść). Kasę robić (w teatrze, o sztukach ulubionych).

Kasza. Nie dać sobie dmuchać, pluć w kaszę. Nie dać się zjeść w kaszy, (—umieć się bronić).

Kaszel dusi, dławi kogo.

Kasztan. Kasztany za kogo wyciągać z ognia.

Kąt. Cudze kąty wycierać (—tulać się po cudzych domach). Po kątach płakać. Chodzić z kąta w kąt. Rzucić coś w kąt. Postawić dziecko w kącie (za karę). Cztery kąty i piec piąty (—puste mieszkanie). Znaleźć spokojny kącik.

Kaustyczny—gryzący (n. p. *doweip*).

Kawał, kawalek; *syn.* odrobina, kęs, kąsek, odłam, skrawek, szmat. Dać się za co w kawałki porąbać.

Kazanie, budujące; kazanie prawić. Wyciąć, wyrznać komu kazanie (kapitułę, perorę). Siedzieć jak na niemieckim kazaniu (—nić nie rozumieć). Oddawna dzwonię na to kazanie (—poruszyłem tę sprawę, postawiłem ten projekt).

Kazić smak, obyczaje, język. *Syn.* psuć, plamić.

Każń, syn. kara (śmierci).

Kielich, kieliszek—spełnić, wychylić, wysuszyć, wypróżnić. *Gminnie:* wytrąbić, golnąć kieliszek wódki. Zaglądać często do kieliszka, Kieliszkiem się trącić. Przyjaciel od kieliszka. Kielich goryczy spełnić, wychylić do dna. (Ezech, XXIII, 32, 33, Łuk. XXII, 42.) *Syn.* puhar, kubek, rostruchan, czara. *Porówn.* szklanka.

Kieł. Kły w czym zatopić. Kłami połyskiwać. Wziąć na kieł (—uprzeć się).

Kielbasa. Nie dla psa kielbasa.

Kiełznać, okiełznać. *Syn.* hamować, powściągać.

Kierować kogo, co; kim, czem. *Syn.* powodować, dyrygować, sterować kim, czem; obrócić co dokąd; prowadzić kogo, co.

Kierunek komu, czemu, sobie wytknąć, (inny) nadać; kierunek wybrać, obrać, zmienić. Wziąć co pod swój kierunek. Poddawać się kierunkowi czyjemu.

Kieszeń czem wypchać; włożyć, wsunąć, schować coś do kieszeni; sięgnąć do kieszeni; wydobyć coś z kieszeni, wyjąć. Kieszeń wywrócić, wypróżnić. Schować coś do kieszeni (*przen.* obelgę). Do czyjej kieszeni umizgać się, przypuścić szturm. Siedzieć komu w kieszeni (—mieć u kogo długi). Znać coś, jak własną kieszeń. Płótno w kieszeni—pustki. Mieć węża w kieszeni, *ob.* wąż.

Kij. Kij ma dwa końce (chcąc kogo obić, możesz sam kije oberwać). Kijem okładać, namacać kogo. Kijem dostać; kije oberwać, poznać się z kijem. Nie kijem go, ale pałką (—ależ to wszystko jedno). Kijem podpierać się; chodzić o kiju. Idzie sztywny, jakby kij połknął. Stryjek dał siekierkę za kijek (—rzecz cenna za drobnostkę).

Kipieć, *syn.* wrzeć, gotować się.

Kisiel. Dziesiąta woda na kisielu — dalekie pokrewieństwo. (Mick. Pan Tad. VI.)

Kitę odwalić—umrzeć (*żartobl.*)

Klamka zapadła (—sprawa rozstrzygnięta; już za późno). Trzymać się pańskiej klamki (—dwo-
rów pańskich; służyć wielkim panom).

Kląć, jak huzar; na czem świat stoi. Kląć się, *ob.* zaklinać się.

Klątwa spada na kogo; ciąży na kim; przygniatą kogo. Klątwę rzucić na kogo, zdjąć z kogo. Klątwą obarczyć kogo, Zabronić czego pod klątwą. Klątwa kościelna, *omów.* piorun św. Piotra.

Klecić (sklecić) budkę, szalą, tratwę; klecić wiersze. *Ob.* budować.

Klejnot, syn. kosztowność. Klejnot herbowy *przen. zam.* szlachectwo.

Klepka. Brakuje komu piątej klepki (—półgłówek, narwany.)

Kłęska, dotkliwa, ciężka. Kłęska wisi nad kim, zagraża komu, spada na kogo, dotyka, spotyka kogo. Kłęskę zadać komu, ściągnąć na kogo (na siebie). Kłęskę ponieść; odwrócić od kogo (od siebie); powetować. Kłęski szerzyć. *Syn.* przegrana, porażka, pogrom. plaga, cios, strata; *przen.* bicz Boży, grom. *Antyt.* zwycięstwo.

Klin komu wbić (zabić) w głowę (—zadać trudność; *porówn.* sęk). Klinem wbić się gdzie, w środek czego. Klin klinem wybijać (—złem złego się pozbyć). Ustawić wojsko w klin; wyciąć, przykrajać coś w klin. Klin między dwiema rzekami.

Kluba. Wziąć, ująć coś w kluby, trzymać w klubach kogo, co. Z kluby wyjść, wystąpić. *Syn.* karby, ryza.

Klucz zaskrzypiał, zgrzyta w zamku. Na klucz zamknąć, pod kluczem trzymać kogo, co. Patrzyć przez dziurkę od klucza. Znaleźć klucz (rozwiązanie) zagadki.

Kłamać, jak z nut, jak najęty, w żywe oczy. *Syn.* łgać, *eufem.* minąć się z prawdą; mówić nieprawdę; koloryzować, pływać.

Kłamca *syn.* łgarz.

Kłam; *kłamstwo* zadać, zarzucić komu. Rzucić komu kłamstwem w oczy. Dopuścić się kłamstwa; kłamstwo popełnić; kłamstwem usta skalać, splamić.

Kłębek zwinąć, rozmotać. Zwinąć się w kłębek. Dojść po nitce do kłębka (może z greckiego podania o kłębku Aryadny) — na podstawie pewnych poszlak dotrzeć do prawdy.

Kłopot sobie nawiązać. Kłopotu kogo (lub siebie) nabawić; komu (lub sobie) napytać, narobić, przyczynić; przysporzyć; w kłopoty kogo (lub siebie) zawikłać, wplątać. Mieć z kim, z czym kłopot. Z kłopotu wywieść wyprowadzić kogo,

wywikłać się (lub kogo), wybrnąć. *Syn.* troška, tarapaty, bieda, ambaras. *Przen.* piwa nawarzyć; bigos komu zrobić.

Kłótnia wybucha, wszczyna się, wywiązała się o co z kim, między kim. Kłótnię wszezać, załagodzić, uśmierzyć. *Syn.* spór, sprzeczka, swar, waśń, zwada, niesnaska, poswark, burda; rozterka, niezgoda, rozdwojenie, rozbrat.

Knieja, *syn.* ob. las.

Knować (knuć) złe zamiary, zdradę, spiski, intrygi.

Knowanie (—intryga), podziemne. Knowania prowadzić.

Kobieta, *syn.* niewiasta, białogłowa; *omów.* córka Ewy. Kobiety—płeć piękna, słaba.

Kobierzec, wzorzysty; *syn.* dywan. *Przen.* kobierzec z trawy i kwiatów. Stanać z kim na ślubnym kobiercu (pobrać się).

Kobyła *syn.* klacz. Słowo się rzekło, kobyła u płotu; *ob.* słowo. Wpaść na kogo, jak na ślepą kobyłę (—wyłajać niewinnie).

Koić cierpienia, ból. *Syn.* uśmierzać, łagodzić, osładzać, uspokajać.

Kojarzyć małżeństwo; wyobrażenia. *Syn.* ob. połączyć.

Kolano zgiąć, kolana ugiąć przed kim; na kolana paść; do kolan czyich przypaść. Czyje kolana objąć. Czołgać się (przed kim) na kolanach; na kolanach (na klęczkach) prosić kogo. Pisać coś na kolanie (—na prędce, niedbale).

Kolej na kogo przypada, wypada, przychodzi; czekać swej kolei; zrobić coś po kolei. Zmienne, dziwne, niezwykle koleje (losu, życia) przechodzić; kolei (losu) doświadczyć, doznać. Jechać koleją (żelazną). *Syn.* droga.

Kolekta—zbieranie składek. *Syn.* kwesta.

Kolizya—starcie. Wejść z kim w kolizję.

Kolor, krzyczący, jaskrawy, świeży, żywy zbladły. Kolory nakładać (na obrazie); dobierać kolorów. Kolory (rumieńce) wracają komu; kolorów nabie-

rać. Sądzić, jak ślepy o kolorach. *Syn.* barwa, (farba), maść (o koniach).

Kolos na glinianych nogach (Daniel II; 31—34).

Kołacz. Śmieje się jak głupi do kołacza. Bez pracy niema kołaczy.

Kołatac, *syn.* stukać, pukać, uderzać.

Kolek zaciosać, wbić; komu na głowie kołki ciosać. Sam, jak kolek w płocie. Zawiesić coś na kołku.

Kołnierz. Wziąć kogo za kołnierz (—za kark) i wyrzucić. Nie lać za kołnierz (—pić). Czerwony kołnierz (—urzędnik lub żołnierz).

Koło, kółko. Koło (krąg) zakreślić, zatoczyć; koło obiegać. Błędne koło; wyjść z błędnego koła. W ciasnem kole (kółku) zamknąć się. W ciasnem kółku (potrzeb, pojęć i t. p.) zasklepić się (jak ślimak w skorupie). Obracać się, kręcić się, coś opowiadać w kółko. W kołach (towarzyskich) obracać się. Koło (osób otaczających) zacieśnia się, rozszerza się, rozrywa się. Kółko (grono) rodzinne, towarzyskie. (*Ob.* towarzystwo). *Iron.* potrzebny, jak piąte koło u wozu. (*Porówn.* jak dziura w moście). Skrzypiące koło (najdłużej wytrzyma, *żartobl.* o człowieku chorowitym).

Komin sterczy, wzuosi się; dymi się. Zapisz to (węglem) w kominie. (*Porówn.* Pisz na Berdyczów).

Komisya. Komisję wysadzić (z swego łona).

Komitywa —znajomość, stosunek, zażyłość. W komitywę z kim wchodzić; zabrać z kim komitywę. Być, żyć z kim w dobrej komitywie.

Kompania —towarzystwo. Do kompanii kogo zaprosić. Dotrzymać komu kompanii.

Kompetencya. Kompetencya czyja nie wystarcza. Przechodzić czyją kompetencyę. Należć do czyjej kompetencyi.

Komplement, gładki, przesadny, niezgrabny — wypalić, wyciąć komu; komplementa komu pra-

wić; komplementami sypać. *Syn.* grzeczność, koperszaki.

Kompletny – zupełny, całkowity. *Rusyc.* * pełny. Kompletne wydanie dzieł.

Komunia, święta. Komunię przyjąć; do komunii (do stołu Pańskiego) przystąpić. Komunii komu udzielić.

Komunikacya, lądowa, wodna, morska; bezpośrednia, ułatwiona. Komunikacyę urządzić, zaprowadzić, otworzyć, ułatwić; przeciąć, przerwać, utrudnić.

Koń, konik; rączy, chyży, ognisty; kary, gnady, skarogniady, bułany, siwy. Koń rzy, parska, pryca; kopie, wierzga; ponosi, staje dęba, rwie z kopyta; ochwacił się. Konia osiodłać, okulbaczyć; zaprządz, założyć (do powozu); dosiąść, dopaść; zaciąć (biczem); ścisnąć (kolanami); spiąć ostrogami, wspiąć; puścić w cwał, galopem, kłusem, stępą; osadzić (na miejscu). Na koń siadać. Konia podkuć, rozkuć. Konia ujeżdżać). Konia z rzędem stawić, dawać komu (o zakład). Rad jakby go kto na sto koni wsadził. *Syn.* rumak, szkapa, biegun, wierzchowiec. *Omów.* towarzysz i przyjaciel człowieka; *żartobl.* Rozynant (z Don--Kichota Cervantesa). Konik – ulubiona zabawka, fantazya, myśl. Siąść na swego konika; jeździć na swoim koniku.

Konać, *syn.* dogorywać, umierać, leżeć w agonii.

Koncept – pomysł (dowcipny). Wpaść na koncept. Konceptem ruszyć, (*iron.* jak martwe ciało ogonem). Płaski koncert (dowcip).

Koncesya – 1) ustępstwo; koncesye daleko sięgające poczynić. 2) – zezwolenie, przywilej; dać komu na co koncesyę; koncesyę uzyskać.

Konfederacya. Zawiązać konfederacyę; związać się w konfederacyę.

Konfiskata. Konfiskatę orzec, wyrzec na kogo, na co; skazać kogo na konfiskatę mająt.

ku; konfiskatę zdjąć, znieść. Podlegać, uleść konfiskacie..

Konflikt—zatarg.

Koniec się zbliża, następuje. Koniec (kres) czemu położyć. Niema końca czemu (n. p. kłopotom, kłótniom, skargom). Niema końca ni miary. Końca dobiegać. Do końca coś doprowadzić. Na tem koniec. Koniec końcem (—wreszcie). Do końca (do ładu) z kim, z czem trafić, przyjść. Koniec z końcem powiązać (—pogodzić wydatki z dochodami). *Syn.* kres (drogi, podróży), schyłek (dnia, roku, stulecia, życia).

Konieczność, smutna, nieubłagana. Pogodzić się z koniecznością; poddać się, uleść konieczności. Przyciśnięty, zmuszony koniecznością. Z konieczności coś zrobić. *Syn.* potrzeba, niezbedność, nieodzowność.

Konieczny *syn. ob.* potrzebny.

Konkurencya, uczciwa nieuczciwa, zagraża komu; konkurencyę (walkę konkurencyjną) komu wydać; walczyć z konkurencyą.

Konkurs na co ogłosić.

Konkury. Chodzić, uderzyć do kogo w konkury (—starać się o czyją rękę). Konkury rozpocząć.

Konopie. Wyrwał się, jak Filip z konopi; *ob.* Filip.

Konsolacya—pociecha.

Konsyderacya—poważanie.

Konszachty. Wchodzić z kim w konszachty. *Syn.* zmowa, porozumienie.

Kontrakt—umowa, ugoda. Kontrakt zawrzeć, podpisać; wypowiedzieć komu, rozwiązać. Dotrzymać kontraktu; z kontraktu zrzucić się.

Kontrola, baczna, ścisła, skrupulatna. Kontrolę nad czem rozciągnąć; poddać kogo, co kontroli, pod kontrolę czyją. Z pod kontroli wymykać się, wyłamać się; kontroli ujść. Kontroli podlegać. *Syn.* dozór, nadzór, baczenie.

Kontur=zarys. Kontury czego zarysowują się, zacierają się, zlewają się. Kontury zaznaczyć,

zarysować. Ostre, wyraźne kontury. Ukazać się w ostrych konturach.

Kontynuacja—dalszy ciąg.

Koperczaki (komplementa) palić do kogo, prawić komu (kobiecie).

Kopia, *syn.* oszczep, pika, lanca, dziryt. Kopye kruszyć za kogo, za co (ze zwyczaju turniejów średniowiecznych)—wystąpić w obronie czyjej.

Kopyto. Koń rwie z kopyta. Ruszyć z kopyta. Kopytami kogo stratować; roznieść na (końskich) kopytach. Szewcze, pilnuj kopyta! (słowa Apellesa)—sądź o własnym fachu; pilnuj swych spraw. Robić wszystko na jedno kopyto (—podług jednego szablonu, jednakowo). Kopyta wyciągnąć, kopytami trzasnąć—umrzeć (*żartobl.*)

Korona. Koronę zdobyć, włożyć na głowę, stracić, złożyć. Sięgać po koronę. Korona spada komu z głowy. Koronę stracić komu z głowy. Odpaść od korony. *Ob.* berło, tron. Korona ci z głowy nie spadnie (—nie będzie to z ujmą dla honoru twego).

Korzec. W korcu maku się szukać, znaleźć (o dobranej parze): Nie chować światła pod korzec; *ob.* światło. Pieniądze korcem mierzyć (Z baśni).

Korzeń. Korzenie puścić gdzie, zapuszczać; z korzeniem wyrwać. Korzenie czego poderwaći *Przen. zam.* przyczyna, początek. Korzeń nauk. gorzki, lecz owoc słodki.

Korzyść, znaczna, nieopłacona. Korzyść płynie z czego dla kogo, przypada, dostaje się komu. Korzyści ciągnąć skąd, odnosić, osiągać. Korzyść przynosić komu; korzyści komu przysporzyć. Na czyją korzyść przemawiać, wyjść. *Syn.* pożytek, zysk; *przen.* plon, owoc. -

Korzystać z czego; *syn.* ciągnąć z czego korzyść, zyski; wyzyskiwać co; użytkować z czego, zużytkować co; posługiwać się, posiłkować się czem; używać czego na co, do czego (ku czemu).

Kosa. Trafila kosa na kamień; *ob.* kamień. Kosa śmierci, *ob.* śmierć.

Kość. Kości czyje bieleją gdzie; spoczywają na ziemi ojczyściej. Kości komu połamać, pogruchotać. Będziesz zbierał swe kości po drodze (Tak cię zbiją). Kości swe złożyć (na ziemi ojczyściej). Kością w gardle stanąć komu (—uprzykrzyć się). Skóra i kości (—bardzo chudy). Do szpiku kości (zepsuty). Pocziwy z kośćmi. Kość z kości mojej—moja krew (1. Mojż. II 23). Z kości czyich powstanie mściciel. (Wirg. Eneida IV. 625. Rzucić kość niezgody między kogo, (jak między psy; *porówn.* jabłko niezgody). Grać w kości (kostki); rzucać kości o co. Kość rzucona! (słowa Cezara nad Rubikonem) — rzecz rozstrzygnięta.

Kościół. Słyszał, że dzwonią, ale nie wie, w którym kościele; *ob.* dzwonić.

Kosz. Na koszu osiąść; osadzić pannę na koszu; dać, dostać kosza; kosze rozdawać. (W średnich wiekach był zwyczaj, że kochanka wciągała niekiedy w koszu do okna ukochanej. Niemilym gachom spuszczano kosz z zepsutem dnem; później posyłano kosz bez dna na znak odmowy. Powyższe wyrażenia prawdopodobnie przyjęte z języka niemieckiego).

Koszalki opalki pleść; *ob.* androny.

Koszt, znaczny, wielki, mały, drobny. Koszt ponosić, podejmować, wziąć na siebie; łożyć na co; kosztą czego opędzać, pokrywać; nie szędzić kosztów na co. Kosztą potrać, likwidować sobie, policzyć sobie. Kosztą (sądowe) opłacić. Na kosztą kogo narazić; narobić komu kosztów. Kosztą za sobą pociągać. *Syn.* wydatek, ekspens.

Kosztowny, *syn.* cenny, drogi.

Koszula. Ostatnią koszulę sprzedać, przepić, oddać komu. Obedrzyć kogo do koszuli. Wówczas jeszcze koszulkę w zębach nosił (byłeś ma-

łem dzieckiem). Bliższa koszula ciała, niż kapota- (—Trzeba pomagać naprzód najbliższym).

Kot miauczy, mruczy. Falszywy, jak kot. **Kota** w worku kupić (—nieoglądając coś kupić). **Koty** z kim drzeć (=wciąż się kłócić). Pierwsze koty za płoty, (—pierwsza próba nie udaje się). Sprawić komu kocią muzykę. Igrać z kim, jak kot z myszką.

Kotwica. Kotwicę podnieść, zarzucić; stać, stanąć na kotwicy. *Przen.* kotwica zbawienia; *porówn.* deska zbawienia.

Kowadło. Być między młotem a kowadłem (—w trudnym położeniu, między dwiema trudnościami).

Koza beczy, bodzie. Uparty, uparta, jak koza. Raz kozie śmierć (—trzeba raz umrzeć, zgiąć). Przyszła koza do woza (—prosi o łaskę, którą dawniej odrzucał). Znać się na czem, jak koza na pieprzu. (*Iron.*) Zamknąć kogo do kozy (—do aresztu). *Kozę* doić, *żart.* (—być w areszcie).

Kozieł. Być czym kozłem ofiarnym (3. Mojż. XVI, 9). Patrzy, jak kozieł na wodę.

Koziołki wywracać, fikać, wywijać.

Kradzież. Kradzieże zageściły się, grasują w kraju. Kradzież popełnić; kradzieży się dopuścić. Pochwycić, złapać kogo na kradzieży. *Syn.* złodziejstwo.

Krąg (koło) zatoczyć, zakreślić (o ptakach i t. p.); kręgi roztaczać. Kręgi (kark, krzyż) złamać.

Kraj. Z kraju wygnać, wywołać, wyswiecić kogo. Pójść na kraj świata (—kraniec, koniec).

Kram. Narobić kramu (—kłopotu). Będzie wielki kram.

Kratka. Wytoczyć sprawę przed kratki sądowe (—przed sąd).

Kraniec, *krawędź*, *syn.* ob. brzeg.

Kreda. Biały, blady, jak kreda. Pisać (rachunek) podwójną kredą. Brać coś na kredę (kredkę, *żartobl.* zam. na kredyt).

Kredyt swój wyczerpać; mieć u kogo, stracić; kredyt czyj podkopać; komu poderwać. Kredyt u kogo komu otworzyć. Dawać, brać, kupować na kredyt. (*Ob. kreda.*)

Krępować kogo; swobodę ruchów. *Rusyc.*
* ścieśniać.

Kres położyć czemu. Dobiegać kresu (podróży i t. p.); stanąć u kresu (podróży, swych życzeń, marzeń). Do kresu doprowadzić kogo, co, dobić. *Syn.* koniec, cel, meta, granica.

Kreska. Kreskę dać na kogo, za kim (podczas wyborów); liczyć kreski. *Syn.* głos, wotum.—Przyszła kreska na kogo. (—kolej nie-szczęścia).

Krew, gorąca, niewinna. Krew krąży w żyłach, rzuca się z nosa; bucha; wre, kipi (namiętności); krew napływa do serca; uderza (bije) do głowy; stygnie, zastyga, krzepnie, ścina się w żyłach (ze zgrozy); odzywa się w kim (—instykt wrodzony); krew czyja (niepomszczona) woła o pomstę do Boga; (*ob. pomsta*). Krew płynie, leje się (strumieniem), toczy się, broczy co. Krew puszczać komu, zastanowić, zatrzymać, zatamować. Krew zakazić; zakażenie krwi. Krew (swoją) przelać za co; (wszystką) wytoczyć, wysączyć; krwi sobie utoczyć (z pod serca); krwią (własną) przypieczętować coś (n. p. swą wierność); krwią zmyć hańbę. Krew (czyją) niewinną przelać; krwi komu utoczyć, upuścić; krwią się obryzgać, zmazać, splamić; we krwi zbroczyć ręce, brodzić (po kolana), pławić się, kąpać się, tonąć. Ociekać krwią. Krwią (swoją lub czyją) szafować. Bronić się, walczyć do ostatniej kropli krwi. Krew czyją wysysać (—niszczyć, wyzyskiwać kogo). Krew sobie psuć (—irytować się); dużo krwi komu napsuć. Trunki rozpalają krew. Krew (—namiętność) w kim wzburzyć. Związki krwi (—pokrewieństwo); krew nie woda; głos krwi. Krew i mienie; płacić podatek z krwi i mienia.

Krnąbrny, *syn. ob.* uparty.

Krok, pewny, chwiejny; lekki, ciężki; posuwisty, miarowy; powolny, zółwi, szybki; drobny. Krok śmiały, stanowczy, fałszywy, pojednawczy. Krok uczynić. Kroku przyspieszyć; zwolnić, komu dotrzymać. Iść, postępować pewnym, chwiejnym, zółwim krokiem; przechadzać się miarowym krokiem. Kroki swoje skierować dokąd. Stawiać pierwsze kroki. Śledzić kroki czyje. Odpowiednie kroki (—środkie) zarządzić, poczynić, podjąć, przedsięwziąć, rozpocząć. Kroki nieprzyjacielskie (wojenne) rozpocząć, zawiesić; kroków nieprzyjacielskich zaniechać. Uczynić wielki krok naprzód. Nie odstępować kogo na krok. *Przen. zam.* środek, sposób.

Kropla. To kropla w morzu, kropla na rozpalony kamień (—rzecz bardzo drobna.) Ginie jak kropla w morzu. Podobny, jak dwie krople wody. Sączyć co po kropelce.

Kruchy, jak szkło. Kruche ciasto, kruche podstawy. Krucho z kim.

Kruk. Rzucić się na co, jak kruk na źer. Złowieszczy kruk; ptak złowieszczy. Biały kruk (coś bardzo rzadkiego, zwłaszcza rzadka książka).

Kryjówka, *syn. ob.* schronienie.

Krynica, *syn.* źródło, źródło, studnia.

Kryterium—sprawdzian. Jakie kryterium do czego przyłożyć, stosować.

Krytyka—ocena. Ostra, surowa, bezwzględna, sprawiedliwa, pobłażliwa krytyka. Z krytyką czego wystąpić; poddać co krytyce; wziąć co pod surową krytykę. Ściągnąć na siebie czyją krytykę. Krytykę wytrzymać; nie wytrzymać krytyki. Niżej wszelkiej krytyki.

Kryzys—przesilenie, przełom.

Krzepić zdrowie, nadzieję, ducha. *Syn.* wzmacniać, podnosić.

Krzeseł. Mieć krzesło i głos (w senacie); krzesło drażkowe. *Ob.* stół.

Krzewić dobro, oświatę, życie. *Syn.* plenić, szerzyć, rozszerzać, siać, szczepić; *ob.* szerzyć.

Krzyczeć, w niebogłosy, na całe gardło. *Syn.* wrzeszczeć, drzeć się, drzeć gardło.

Krzyk wydziera się komu z piersi, więźnie w gardle, zamiera na ustach, urywa się. Krzyk ostry, przeciągły, przytłumiony. Krzyk podnieść, uciszyć. *Syn. ob.* bałas.

Krzywda, ciężka, dotkliwa, niepomszczona; dzieje się, staje się komu, spotyka kogo. Krzywde wyrządzić komu. Krzywde znosić od kogo, ponieść; krzywdy doznać od kogo. Krzywde wynagrodzić komu, naprawić; krzywde pomścić; krzywde przebaczyć komu; swą krzywdę ofiarować Bogu. O krzywdę (swą lub czyją) upomnieć się, krzywdy swej na kim poszukiwać, dochodzić.

Krzyż, krzyżyk. Krzyż komu przetrącić. Przybić, rozpiąć kogo na krzyżu; przybić do krzyża. Krzyżem paść na ziemię, leżeć. Każdy ma (dźwiga) swój krzyż (swe utrapienie); mieć z kim krzyż Pański. Wygląda jak z krzyża zdjęty. Dać komu krzyżyk na drogę (—pozbyć się nie-miłego gościa, natręta). Liczyć sobie sześć krzyżyków (60 lat); siódmy krzyżyk rozpocząć (—siódmy dziesiątek lat).

Ksiądz. Nie miła księdzu ofiara; chodź, ciele, do domu. (Mówi się, cofając ofiarę, której ktoś wzbrania się przyjąć). Księżę oczy. Dogadzać komu jak ksiądz Magdzie (w zimie jej kazał chodzić boso, a na lato kupił trzewiki).

Księga, *książka*. Książkę rozciąć, przerzucać, wertować, przeczytać od deski do deski (*ob.* deska); książki pożerać, pochłaniać. W książkach szperać, nad książkami ślęczeć. Czytać w czym, (w sercu człowieka, w przyrodzie,) jak w otwartej księdze. Książkę ułożyć, napisać, wydać; książka wyszła (z druku), opuściła prasę, ukazała się (na widok publiczny, na pułkach księgarskich). Księgi (rachunkowe) prowadzić.

Hsiężyc—wschodzi, wypływa na niebo, zachodzi, kryje się w obłokach. Księżycą przybywa, (przyrasta), ubywa. Odmiany (fazy) księżycy. Przy księżycu, przy świetle księżycy. Tarcza, twarz księżycy; sierp księżycy.

Hształt nadać czemu; (inny) kształt przybrać.
Syn. postać.

Kubek, *syn. ob.* puhar. Kubek w kubek taki sam, to samo.

Kucki. Siedzieć w kucki.

Kukułka kuka, wykukała komu co.

Kula, karabinowa, armatnia; zbląkana; świszczy koło ucha, przeszywa kogo; kule padają jak grad. Stać pod gradem kul. Dostać kulą w łeb. Ugodzony kulą. Trafić, jak kulą w płot. (*Ironicznie*)—Chodzić o kuli. *Przen.* kula u nogi—przeszkoda, zaporą.

Kulisy. Zajrzeć za kulisy, *przen.* — poszukać czynów i pobudek ukrytych. Coś się dzieje za kulisami (—skrycie, nie na widoku publicznym).

Kupa. Zebrać coś w kupę. Wziąć się w kupę. *Syn.* gromada.

Kupić drogo, tanio, za bezcen, bez targu. Kupić kota w worku. (*Ob.* kot). Kupić nie kupić, potargować można. Za to sprzedaję, za com kupił (—tak opowiadam, jakem słyszał).

Kura gdacze, grzebie. Będiesz w niebie, gdzie kura grzebie (*iron*). Udało się (dostało się), jak ślepej kurze ziarno (—I głupi może mieć niekiedy niezły pomysł). Dać kurze grzędę, a ona: wyżej siędę. Pójść spać razem z kurami.

Kuratela—opieka. W kuratelę wziąć, pod kuratelę oddać kogo; z pod kurateli wyrwać się, wyłamać się.

Kurek (u strzelby) odwieść, spuścić. Niech cię kurek dziobnie! (*żartobl.*). *Porówn.* kaczka, gęś. Kur, kurek, *syn.* kogut.

Hurs—obieg. Puścić coś w kurs. Kurs (papierów, akcji) notować na giełdzie. Kurs nauk rozpocząć, skończyć.

Kurta. Kurtę skroić komu (—zbić, obić kogo);
ob. skóra, grzbiet, boki.

Kurtyna spada, zapada, podnosi się.

Kuryer—goniec.

Kurz osiada na czym, pokrywa co. Otrześć coś z kurzu. *Syn.* kurzawa, pył, proch.

Kwestya, jasna, ciemna; prosta, zawila; zasadnicza, formalna; sporna. Kwestya zachodzi, wywiązuje się, powstaje, narzuca się, nasuwa się, domaga się rozwiązania. Kwestyę (jasno) postawić, sformułować; poruszyć, podnieść, podjąć; roztrząsać, zbadać, wyjaśnić; rozwiązać, rozstrzygnąć, załatwić; postawić na ostrzu miecza, zaostrzyć.

Syn. sprawa, pytanie, zagadnienie.

Kwiat rozkwita, kwitnie, przekwita, wystrzela (w górę). Zerwać, uszczknąć kwiat. *Przen.* Życie komu upływa na kwiatach (—wśród rozkoszy). Kwiat młodzieży, rycerstwa (—czoło, wybór); w kwiecie wieku (—w młodości). *Omów.* dzieci Flory.

Kwiecie opada; drzewa pokrywają się kwieciem.

Kwit na co wystawić, wydać. Odprawić kogo z kwitkiem (*iron.*—z niczem).

L.

Lać. (Deszcz) leje, jak z cebra. Lać armaty, dzwony.

Łąd. Na łąd kogo wysadzić; do łądu (brzeżu) przybić; od łądu odbić. *Antyt.* Łądem i morzem. *Syn.* ziemia.

Lament podnieść, wszcząć, zawodzić, rozwodzić.

Lanie komu sprawić; ob. zbić.

Las, gęsty, nieprzebyty, pierwotny, dziewiczy; cichy, głuchy. Las szumi; błękitnieje w dali, ciągnie się daleko. Las trzebić, karczować, wyciąć; wyrąbać. Nauka nie poszła w las (—nie była bezskuteczna). Wywoływać wilka z lasu

(—przyzywać niebezpieczeństwo). Cudze widzi pod lasem, a swego nie widzi pod nosem. *Syn.* bór, knieja, puszcza, ostęp; dąbrowa, gaj, zarośle, gąszcz, gęstwina.

Laska; *ob. kij.* Laską wywijać. Jakby za dotknięciem laski (róźdzki) czarodziejskiej.

Lato. Ja na to, jak na lato (—To mi się podoba). Babie lato. *Ob. rok.*

Laur —wawrzyn. Laur wieńczy, oplata skroń czyją. Laury zbierać. Laurami okryty. Zasy-piać na laurach.

Lazur—błękit (nieba).

Lecieć, *syn.* szybować, mknąć.

Legat—zapis.

Lęk, *syn. ob.* bojaźń. Lęk pada na kogo, przejmuję kogo.

Lekarstwo przepisać, zapisać, stosować; przyrzadzić; zażyć. Niema czego ani na lekarstwo (—ani trochy; *porówn.* ani na owinięcie palca, ani za grosz).

Lekarz, *omów.* uczeń Eskulapa, Eskulap. Lekarz odstępuje chorego.

Lekcja. Lekcyi udzielać; lekcyę dawać; lekcyę zadać (uczniowi). Lekcyę brać, pobierać; lekcyę opuścić. Przygotować się na lekcyę; lekcyę wykuć, wydawać, recytować. Do lekcyi wyrwać (ucznia).

Lekki, jak piórko, jak motyl. Lekki charakter; lekka kobieta, lekkie wino.

Lękliwy *syn. ob.* bojaźliwy.

Lep. Na lep złowić, złapać kogo. Ida, jak muchy na lep.

Lepszy. Iść o lepszą —współubiegać się z kim.

Letarg—śmierć pozorna; *przen.* = odrętwienie. Zapaść w letarg; ocknąć się, przebudzić się z letargu. W letargu pogrążony.

Lew ryczący (Ezech. XXII, 25,—1. Piotr. V, 8). Lew ryczy. Wspaniałomyślny, jak lew. Lwia część; *ob. część.*

Leniwy, *syn.* gnuśny, ociężały, opieszaly, ospały, próżniaczy; niedbały.

Leżeć na wznak, krzyżem, pokotem; leżeć kamieniem; leżeć odłogiem. **Ubranie** leży na kim (jak ulane).

Licho. Jakie licho? Niech licho weźmie. **Pal licho!** Licho nadało! *Ob.* dyabeł.

Liczba, *syn.* poczet, rachunek; numer, cyfra. Liczba parzysta i nieparzysta; całkowita; mianowana i niemianowana (oderwana); wieloraka. **Zdać** komu liczbę (rachunek) z czego.

Linia, prosta, krzywa; wytyczna, graniczna. * W pierwszej linii, *german. zam.* w pierwszym rzędzie, przedewszystkiem.

Lis, chytry, szczwany; szczwany jak lis. Lis drogę mierzył ogonem. (Mówimy, jeśli nie wierzymy, że odległość dwóch miejscowości nie jest większa, jak nam powiadają). **Znam się** na farbowanych lisach (—mnie nie oszukasz).

Liść. Liście puszczają; opadają z drzewa. **Drzewo** opada z liści; оголоcone z liści.

List zapieczętować, rozpieczętować, wysłać, oddać na pocztę; (*german.* * nadać); komu wręczyć, oddać na czyje ręce; odebrać, otrzymać; na list odpowiedzieć, odpisać. **List** przejąć, podchwycić; **Listami** zarzucać kogo. **List** polecający komu dać, od kogo otrzymać. **List** pochwalny komu przyznać, dać; otrzymać. **Listy** gończe za kim rozesłać; listami gończymi kogo ścigać. **Dać** komu listy zapowiedne. **List** otwarty ogłosić, do kogo wystosować.

Lista. Listę czego sporządzić, przygotować, ułożyć. **Z listy** kogo wykreślić. (*Rusyc.* * wypisać). *Syn. ob.* spis.

Litera. Litery poznawać, stawiać. **Co** do litery coś wykonać. **Trzymać się** litery prawa; odstąpić od litery prawa. **Prawo**, przepis pozostaje martwą literą.

Litość, szczera, głęboka; litość bierze, zdejmuje kogo. **Litość** w kim budzić, komu okazać, mieć dla kogo; litością zdjęty. **Zebrać** litości. *Syn.* miłosierdzie, zmiłowanie, politowanie.

Liznąć (trochę) nauki, wiedzy, oglądy.

Lód. Budować zamki na lodzie (—płonne nadzieje). Osiąść na lodzie. *Porówn.* na koszu. Mieć pieniędzy jak lodu. Pierwsze lody przełamać (—zrobić pierwszy wyłom w trudnościach, w przesądach). Lody pękają, ruszają. Rzeka zrywa okowy lodowe.

Los (na loteryi) ciągnąć, wyciągnąć; wygrać wielki los (także *przen.* na loteryi życia). Rzucać losy (kości) o co—losować. Los pada na kogo; wybrać kogo losem. Los, *syn.* dola, przeznaczenie, przypadek, traf. Los ślepy, nieubłagany, zawistny, srogi, okrutny, smutny, świetny, wspólny. Los przypadł komu; zrządził, zdarzył co; losy czyje się wazą; los czeka kogo; ściga, przesładuje kogo; sprzyja komu, odwraca się od kogo. Los (smutny) komu gotować; los komu zapewnić, zagrozić, zawiązać; swój ustalić, poprawić, przeklinać; czyj los podzielać. Mieć swój los w ręku. Losu (zmiennych kolei losu, nielaski losu) doznać, doświadczyć; nie uniknąć swego losu. Losem czym rozporządzać, pokierować, zająć się, Los czyj rozstrzygnąć; o losie czym stanowić. Z losem walczyć, borykać się, pogodzić się; losowi poddać się, uleść. Losy swe komu powierzyć, (z zaufaniem) w ręce czyje złożyć. Pozostawić kogo, co na łasce losu; na los szczęścia puścić, oddać co (lub się); kogo lub co własnemu losowi pozostawić. Do swych losów przywiązać kogo. Zmienne koleje losu; dziwne zrządzenie losu; igraszka losu; rozbitek losu. *Prze-nośnie.* gwiazda. Rodzić się pod nieszczęśliwą gwiazdą. Gwiazda czyja przygasła, zaświeciła nowym blaskiem. (Wyrażenia te powstały wskutek dawnych przesądów astrologicznych.

Lot chyży, szybki, ociężały, śmiały, niewstrzymany. Lot wzbijać (pod niebo, ku obłokom), zniżyć, wstrzymać; zwolnić, przyspieszyć lotu. Zerwać się do lotu. Chwytać co w lot. *Syn.* obbieg.

Loterya. Loteryę urządzić; na loteryę coś sta-
wić (pieniądze); puścić co na loteryę; na loteryi
wygrać.

Luby *syn. ob. miły.*

Ludzie, ludziska; omów. śmiertelnicy. Na lu-
dzi kogo pokierować; wyjść na ludzi. *Ob. czło-
wiek.*

Luki (wykształcenia i t. p.) zapełnić. *Syn. ob.
brak.*

Lustr—blask.

Lutnia. Objąć po Bekwarku lutnię. (*Przen.*—
być następcą wielkiego mistrza).

Lżyć, *syn. znieważać, łajać, szkalować.*

Ł.

Łącznia, *syn. ob. węzeł.*

Łączność z kim nawiązać, utrzymywać, ze-
rwać. *Syn. związek, stosunek, spójność.*

Łączyć, *ob. połączyć.*

Ład zaprowadzić. Do ładu z kim nie trafić,
nie módz przyjść (—do końca). Bez ładu i skła-
du. Na swój ład przerobić kogo, co.

Ładny, *syn. ob. piękny.*

Łagodzić, *syn. miarkować; ob. koić, uspokoić.*

Łakomy, *syn. ob. chciwy.*

Łamać słowo, prawo; łamać sobie głowę; *ob.*
złamać. Łamać się z trudnościami, z przeszkó-
dami; *syn. borykać się, walczyć.*

Łańcuch. Z łańcucha spuścić (psa); trzymać
na łańcuchu.

Łapa, pogardliwie *zam.* ręka. Dać komu, do-
stać po łapach (n. p. niegrzecznemu dziecku).
Łapę na czym położyć (—wziąć co w swą moc).
Łapę lizać, ssać (z głodu, jak niedźwiedź). Dać
komu, dostać w łapę (łapówkę). Łapę wyciągać,
nadstawiać (po datek).

Łapać, *ob. złapać.*

Łaska spada, spływa na kogo; łaski sypią się
na kogo. Łaskę komu okazać, uczynić, na ko-

go zlać; łaską kogo darzyć, obdarzyć; łaskami obsypać kogo. Łaski rozdawać. Łaskę czyją sobie zaskarbić, zyskać; łaski czyjej doświadczyć. Łaskę czyją stracić, wypaść z łaski—wpaść w niełaskę. W łaskę czyją wkraść się, wkreść się, wśrubować się, wszywać się, wkupić się. Łaski czyjej zebrać. Na łaskę czyją co zdać; poddać się komu na łaskę i niełaskę. *Przen.* Promień łaski czyjej spada na kogo; grzać się w słońcu czyjej łaski.

Łatka. Łatkę przypiąć komu (—oczernić kogo).

Łatwy, syn. łatny, suadny, dostępny. *Antyt.* trudny.

Ława. Umrzeć gdzieś pod ławą. (*Porówn.* pod płotem). Kolega z jednej ławki szkolnej; na jednej ławce zasiadać. Ławą ruszyć na kogo.

Łażnia. Łażnię komu sprawić—zbić, obić kogo.

Łeb, syn. głowa. Na łbie stawać (ze zbyt-ków). Łba nadstawiać za kogo, za co (—narażać się). Łeb komu zetrzeć. (1. Mojż. III, 15). Za łby wodzić się z kim. Wziąć kogo za łeb (—ostro się wziąć do kogo). Po łbie dać komu, dostać. W łeb sobie wypalić (—zastrzelić się). Robić coś na łeb na szyję (—bez zastanowienia). Poprawić się z pieca na łeb (*iron.*—jeszcze gorzej broić). Wziąć w łeb (—przepaść, zginać). Mieć kielbie we łbie; (*porówn.* w głowie pstro).

Łgać. Łże, jak najęty; jak z nut. *Syn.* kłamać.

Łokieć. Trącić kogo łokciem; opierać się na łokciu. Łokciami torować sobie drogę, rozpychać, roztrącać tłumy. Gołemi łokciami świecić, łyskać. Mierzyć, sprzedawać co na łokcie. Zajmować się łokciem i kwaterką (—handlować). Inny łokieć (inną miarę) do czego przyłożyć.

Łono. Do łona tulić, przytulać, przyciskać kogo. Na łonie rodziny, przyrody żyć, przebywać. Powrócić na łono Kościoła. Z łona ziemi

coś wydobywać. Przenieść się na Abrahamowe łono (Łuk. XVI, 23) — umrzeć.

Łotr z pod ciemnej gwiazdy.

Łowić ryby w mętnej wodzie (—korzystać z zamieszania), przed niewodem (—obliczać niepewne zyski). Łowić, *syn. ob.* złapać.

Łowy, *syn. ob.* polowanie. Wybrać się na łowy.

Łoże, łóżko. Łóżko posłać (pościelę). Przykuty do łóżka (chory). Na łożu boleści, na łożu śmiertelnem. Położyć się do łóżka; z łóżka się zerwać, wstać. Łoże czyje dzielić.

Łożyć na co pracę, czas, wydatki, koszta.

Łożysko. Rzeka z łożyska występnie, do łożyska wraca. Z łożyska co wyprzeć, w łożysko weprzeć, w łożysku zamknąć (n. p. ruch jakki). *Syn.* koryto.

Łudzić; *syn.* mamić, nęcić, durzyć, zwodzić, uwodzić.

Łuk zakreślić. Łuk (do strzelania,) napiąć; z łuku strzelać.

Łuna bije od kogo, od czego, oblewa co. Niebo czerwieni się łuną. Krwawa łuna.

Łup zdobyć, wydrzeć komu, zedrzeć (z nieprzyjaciela), unieść z sobą. Łup upatrzeć sobie; rzucić się na łup. Łup rzucić. Rzucić co na łup (pastwę) czego; na łup wydać co (n. p. miasto). Stać się łupem (pastwą) kogo, czego. *Syn.* zdobycz, pastwa, gratka, połów, plon, zabór. Łupy myśliwskie, *przen.* trofea myśliwskie.

Łupić, *syn.* rabować, plondrować, grabić, obdzierać kogo, co.

Łupiestwo, *syn. ob.* grabież,

Łuska. Łuski spadły mu z oczu (Dzieje Apost. IX, 18) — przejrzał, oczy mu się na co otworzyły.

Łydki drżą komu (ze strachu).

Łyk (haust) czego pociągnąć.

Łyko drzeć z kogo, z czego (—łupić kogo,

ciągnąć z kogo zyski). Drzyj łyko, póki się da. Wziąć kogo w łyka (—związać).

Łyzka. Gotów kogo w łyżce wody utopić (—bardzo zawzięty na kogo).

Łza. Łzy gorzkie, gorące, krwawe, rzewne, rzesiste. Łzy wzbierają, tryskają, puszczają się z oczu; kręcą się (zakręciły się), zabłyśły, świecą komu w oczach; rzucają się, cisną się (do oczu); płyną, cieką, leją się; stanęły w oczach; padają (jak grad); ćmią wzrok, dławią kogo; stoczyły się po twarzy. Zbiera się komu na łzy. Łzy wylewać, ronić; połykać, tłumić; komu wyciskać, ocierać. Łzami się zalać; płakać rzewnemi, gorzkimi łzami; zrosić, skropić coś łzami. Oczy zachodzą łzami (mgłą); głos nabrzmał łzami. We łzach tonąć. Śmiać się przez łzy. Czysty, jak łza.

M.

Majątek rośnie, topnieje (w rękach czyich). Majątek objąć; majątek zaszargać; majątku nadszargać. Majątek uszczuplić, zrujnować, długami obciążyć, przepuścić, przez gardło paścić; majątek poprawić, z długów oczyścić; majątek zrobić (—fortunę). Majątkiem zarządzać; majątkiem rozporządzić (na rzecz czyją). Z majątku wyzuć, rugować kogo. *Syn.* mienie, chudoba, dobytek, fortuna, dobro; dostatek, dobrobyt; *przen.* chleb.

Majestat bije od kogo, z oblicza czyjego. Obraza majestatu.

Mak. Cicho jak makiem zasiał. W korcu maku się znaleźć; *ob.* korzec.

Mąka. Delikacik z marymonckiej mąki. Z tej mąki chleba nie będzie (—nadaremne starania).

Mały, *syn.* drobny, nieznaczący, błahy, szczupły, niski, niepozorny, niepoczesny, słaby.

Małżeństwo (związki małżeńskie) zawrzeć z kim, zerwać. Wstąpić w stan małżeński. W jarzmo małżeńskie wprzegać się.

Mamić, *syn. ob.* łudzić.

Mańka—lewa ręka. Zażyć kogo z mańki (—zażyć fortelem, chytrze podejść).

Manowiec, *syn.* bezdroże. Puszcząć się na manowce.

Mara, zwodnicza, nieuchwytna. Mara szczęścia. Mara mami kogo, straszy kogo, pierzcha. Gonić marę szczęścia. Widzieć mary. *Syn.* widmo, urojenie, ułuda.

Marchewka. Skrobać komu marchewkę — zawstydzić kogo, wyśmiewać się z czyjego niepowodzenia lub błędu. (Wyrażenie, wzięte z mowy mimicznej: Palcem wskazującym prawej ręki skrobie się tenże palec lewej ręki, naśladując skrobanie marchwi).

Marcypan. Obędzie się bez marcypanów na cygańskim weselu (—niepotrzebna subjekcja; niepotrzebne ceregiele).

Marnować zdolności, siły, zdrowie, pieniądze. *Syn.* tracić, rozrzucać, trwonić, trawić; *przen.* rzucąć w błoto.

Marnotrawstwo, *syn.* rozrzutność.

Marny, *syn.* błaby, nikły, płonny, *ob.* daremny. Pójść na marne. Marny grosz.

Mars (groźna mina). Marsa postawić, nastroić; marsem patrzeć (—groźnie).

Marsz -- pochód.

Martwić się, *syn. ob.* smucić się.

Marudzić *syn.* mitrężyć, guzdrać się.

Marzenie, senne, piękne, niedoścignione, górnolotne. Marzenie pierzcha, rozwiewa się. Marzenia snuć, roić; w marzenia zatopić się, pograżyć się; zatopiony w marzeniach. Marzeniu oddawać się; żyć, bujać w świecie marzeń, w krainie marzeń. Snuć przedzę marzeń. Z marzeń przebudzić się, ocknąć się. Marzenia czyje rozproszyć, rozwiąć. *Syn.* rojenie, sen.

Marzyć, *syn.* roić, śnić; *przen.* bujać po obłokach, w krainie marzeń; myśleć o niebieskich migdałach.

Masa. Składać się z jednej masy. Masy (ludu) poruszyć; przemawiać do mas; opierać się na masach; mieć za sobą masy. *Prowinc.* * Było tam masę ludzi *zam.* mnóstwo, wiele.

Maska. Maskę (przyjaźni i t. p.) przywdziać, przybrać, nosić; odrzucić, zrzucić; zedrzeć komu, zerwać z kogo. Pod maską czego. *syn.* pod płaszczkiem, pod pokrywką, pod obłonką — pod pozorem, pod pretekstem czego.

Masło. Coś idzie jak po maśle (—gładko; *porówn.* jak z płatka).

Matacz, syn. krętacz, intrygant.

Materyał czerpać skąd, nagromadzić, uporządkować, opracować, wyzyskać (należycie).

Matnia. Wpaść w matnię; z matni wydobyć się, wyplątać się, wywikłać się, wyrwać się. Matnią zagarnąć kogo; wpędzić złowić kogo w matnię. *przen. zam.* zasadzka, podstęp. *Porówn.* sieć, sidło, pułapka, wędka, lep.

Medal Odwrotna strona medalu (—strona ujemna, niedostatki, braki).

Mdły, syn. ckliwy, słaby.

Męczarnia. Męczarnię zadawać komu, przechodzić. *Ob.* męka.

Męczeństwo (śmierć męczeńską) ponieść.

Męczyć, syn. dręczyć, uękać; mordować, nużyć.

Męka, ciężka, sroga, piekielna. Męka Tantal (Hom. Odys. XI) — dręczące, niezaspokojone pragnienie czego. Mękę zadawać komu; na męki kogo wydać, brać. Mękę znosić, przechodzić. Pleść, jak (Piekarski) na mękach. (Piekarski dopuścił się zamachu na Zygmunta I i zato był zamęczony). *Syn* męczarnia, katusza, tortura, udręczenie.

Męstwo wstępować w serce czyje. Męstwo czyje zagrzewać; zagrzany męstwem. W męstwo uzbroić się; męstwo w sobie krzepić. *Syn.* ob. odwaga.

Meta. Biegać do mety; stanąć u mety: do-

biedz mety; strzelać do mety (celu); trafić do mety. Do mety dobić. *Syn.* cel.

Metoda, łatwa, pogładowa. Metodę jaką stosować do czego.

Męty, *syn.* gręzy, osad, fusy.

Mężny, *syn. ob.* odważny.

Mgła, gęsta. Mgła zalega, zaściela, zasłania coś, kłębi się, spuszcza się, wznosi się, opada, pierzcha; mgła przysłania oczy; oczy zachodzą mgłą (—łzami). Mgłę rozwiać, rozproszyć. *Syn.* tuman, opar; *przen. zam.* ciemność, ćma.

Miałki (—drobny) piasek, mąka, śnieg; (—piytki) woda, umysł.

Mianownik. Do jednego mianownika coś sprowadzić.

Miara, miarka. Miarę brać komu na ubranie, na obuwie; brać miarę z czego; dawać miarę czego. Miarę zachować; miary przestrzegać; miarę (miarę) przebrać; wszelką miarę przechodzić. Stracić w czem wszelką miarę, (w karaniu i t. p.) Inną miarką mierzyć; inną miarę (inny łokieć) stosować, przyłożyć do czego. Nie przystawać do miary czego. Mąż podług miary krawca, nie Fidyasza. Miary (nieprawości, występków) dopełnić. Czynić coś w miarę (n. p. pić).

Miasto założyć, zbudować, zdobyć, zburzyć.

Mieć coś na sercu, na sumieniu; z kim do uczynku. Mieć się jak groch przy drodze; *ob.* groch. Jak się masz?

Miecz, ostry, dwusieczny, obosieczny. Miecz przeszywa coś. Miecza dobyć; mieczem wojsować. Miecz przypasać. Miecz utopić w czem; mieczem przeszyć co. Ogniem i mieczem niszczyć, pustoszyć. Postawić kwestyę na ostrzu miecza (noża). *Syn.* szpada, kord, szabla.

Miedza. Graniczyć z kim o miedzę. *Syn.* rubież.

Miejsce zająć, zagrzać, zmienić, opuścić; przenosić się z miejsca na miejsce. Powstać z miejsca. Miejsce zabrać między kim; wyznaczyć ko-

mu; czyje miejsce zastępować; na miejsce czyje nastać. Miejsca komu ustąpić. Z miejsca rugować kogo. Ruszyć z miejsca. Osadzić (koniał) na miejscu. Z miejsca (od razu) ostro się wziąć do rzeczy. Miejsce poczesne zajmować. Miejsce (posadę) komu wypowiedzieć; na wyższe miejsce posunąć kogo (promowować). *Galic.* * mieć miejsce, *zam.* zachodzić, odbywać się; n. p. Zdarzenie to zaszło (nie: miało miejsce); targ się odbywał (nie; miał miejsce).

Mielizna. Na mieliźnie osiąść, utknąć.

Mierność, *syn. ob.* umiarkowanie. Nie wznosić się nad mierność.

Mieścić w sobie, *syn.* zawierać, obejmować, zamykać w sobie co; składać się z czego.

Miesiąc. Miodowe miesiące. Czekać ruski miesiąc (—bardzo długo).

Mieszkanie, ciepłe, zimne, suche, wilgotne, widne, wspólne. Mieszkanie nająć u kogo, komu wynająć; zajmować, opuścić; wypowiedzieć (wymówić), zmienić; urządzić; przewietrzać. Nachodzić komu mieszkanie; szturmować komu do mieszkania. Do mieszkania wprowadzić się, (*german.* * wciągnąć); z mieszkania wyprowadzić się (*german.* * wyciągnąć); przeprowadzać się (*german.* * przeciągać). Z mieszkania wynieść się, wyrzucić kogo. Mieszkanie swe gdzie założyć, obrać sobie. *Syn.* lokal, kwatera, stancya; siedziba, siedlisko, pobyt.

Migdał. Marzyć, myśleć o niebieskich migdałach; *ob.* marzyć.

Milczeń, jak ryba; jak grób; jak kamień; jak zaklęty.

Milczenie, głębokie, uroczyste, wymowne, grobowe, głuche; milczenie nastaje, panuje, zalega co (n. p. las). Milczenie zachować, przerwać. Milczenie komu zalecić, nakazać (—zasznurować usta); do milczenia kogo zmusić. Na wieczne milczenie skazać kogo. Milczeniem coś pominąć, zbyć. *Syn.* cisza.

Miłość, gorąca, szczerą, czystą, wzajemną, obopólną, nieszczęśliwą. Miłość wywiązuje się z czego, odzywa się w sercu, budzi się. Miłość czyją pozyskać sobie, zaskarbić; (przymioty, postępowanie) jednają komu miłość. Miłość w kim wzniecić, wzbudzić; miłością kogo natchnąć. Miłość do kogo powziąć, komu wynurzyć; wyznać, oświadczyć. Miłością kogo darzyć, ku komu (do kogo) rozgorzeć, pałać, płonąć, (zapalać, zapłonąć). Miłość ku komu (do kogo) żywić. Z miłości ku komu rozplywać się. — Miłość własną wygórowaną, podrażnioną, obrażoną, zadowoloną. Czyją miłość własną pogłaskać, polechtać; zdrasnąć, ubość, obrazić. — *Syn.* skłonność, przywiązanie, namiętność.

Miłosierdzie, *syn.* litość.

Miły, *syn.* luby, drogi, przyjemny, kochany.

Mina, 1) wesółą, smutną, kwaśną, zuchowatą, gęstą, rzadką, poważną, uroczytą, marsową, groźną. Minę (wesółą, poważną) przybrać; minę nasrożyć; miną nadrabiać; miny stroić; słodką minkę stroić do kogo. 2) Minę (—podkop, torped) założyć, podłożyć pod co.

Minimum. Do minimum sprowadzić co (wymagania i t. p.)

Miód, podbierać (pszczołom), sycić (wysycić). Ziemia płynąca mlekiem i miodem; *ob.* mleko. Słodki jak miód. Miodowe miesiące; miodowe słówka.

Miotać, obelgi, przekleństwa; *syn. ob.* rzucać.

Mir, u ludzi mieć (—zachowanie). Nie mieć, nie znaleźć nigdzie miru (spokoju).

Misya—posłannictwo. Misya polityczna, poufna, tajemna. Misye wśród pogan. Miszę wysłać; przyjąć na siebie, odbyć. Wywiązać się z misyi.

Mitrzeć (czas). *Syn.* marudzić, guzdrać się.

Mleko, słodkie, kwaśne (zsiadłe). Ziemia, płynąca mlekiem i miodem. (2. Mojż. III, 8; 4. Mojż. XIII, 28)—bardzo żyzna. Wyssać co z mlekiem

matki. Tylko ptasiego mleka mu braknie (—opływa w dostatki). Mieć mleko pod nosem (być ułokosem, gołowasem).

Młodość przepędzić. zmarnować. *Syn.* wiek młodociany. *Przen.* wiosna życia; w kwiecie młodości, w kwiecie wieku (umrzeć). *Antyt.* starość.

Młodzież, *syn.* młodź, młodzi ludzie.

Młot. Być między młotem, a kowadłem; *ob.* kowadło.

Młynek. Młynka zakręcić (w powietrzu)—kosiółka wywrócić.

Mniejszość. Znaleźć się w mniejszości. *Antyt.* większość.

Mniemać, *syn.* sądzić, przypuszczać, myśleć.

Mniemanie powziąć; podzielać czyje mniemanie; utwierdzić się (lub kogo) w mniemaniu. *Syn.* zdanie, przypuszczenie, widzenie rzeczy.

Mniemany. *syn.* rzekomy.

Moc, (siłę, potęgę) swą pokazać; mocy swej poprobować na czem. Mocy (krzepkości, tęgości, jędrności, hartu) nabrać, komu, czemu nadać. W mocy czyjej (pod władzą czyją) pozostawać, znajdować się; w moc czyją wpaść, dostać się; pod moc (władzę) czyją oddać kogo, co. Większa moc (potęga) Boska, niż złośliwość ludzka. Na mocy czego (n. p. swego urzędu, prawa) coś uczynić. Coś (n. p. prawo) pozostaje w swej mocy. *Syn.* siła; krzepkość, tęgość, jędrność hart; władza, potęga; gwałt, przemoc. Moc obowiązująca mieć, otrzywać, czemu nadać.

Mocny, *syn.* silny, krzepki, tęgi, jędrny; potężny, możny, przemożny; gwałtowny.

Moda. Modę wprowadzić, zaprowadzić; modzie hołdować: ubierać się podług ostatniej (najświeższej) mody. W modę wchodzić; być w modzie; z mody wychodzić.

Modlitwa, gorąca, żarliwa, szczerą. Modlitwę odmawiać, zmówić; do Boga zanosić, zasyłać. Modlitwie oddawać się; w modlitwę zatopić się; zatopiony w modlitwie. *Syn.* modły.

Modły, *ob.* modlitwa.

Mogila, świeża, nieporosła jeszcze trawą, pokryta zielskiem zapomnienia. Na mogile trawa porasta. *Ob.* grób.

Moment, *syn.* chwila, okamgnienie, mig.

Moneta, brzęcząca, w kraju kurs mająca, dawna. Monetę bić, fałszować, wypuszczać; puszczać w obieg, wycofać z obiegu. Moneta dawna, stara — numizmat. Przyjąć coś za dobrą monetę (--wierzyć kłamstwu, żart wziąć na seryo).

Monopol. W monopol co wziąć, komu oddać; monopol na co zaprowadzić, znieść.

Mordować, *syn. ob.* męczyć; *ob.* zabić.

Mores znać; moresu kogo nauczyć. *Syn.* rygor.

Morfeusz. W objęciach Morfeusza; *ob.* sen.

Morze huczy; morze pochłania swe ofiary. Morские odnęty. Przyływ i odpływ morza.

Most rzucić (przez rzekę): złoty most (zgody) rzucić między kim (—zbliżyć kogo do siebie, pogodzić). Most zbudować, rozebrać. Most (zwozdzony) podnieść, zwieść. Mosty za sobą spalić (—przeciąć sobie odwrót). Prosto z mostu (coś powiedzieć, oświadczyć) —bez ogródek. (*Porówn.* nie obwijać w bawełnę).

Motłoch, *syn.* pospólstwo, czerń, gawiedź, hałastra; *ob.* tłum.

Motyka. Porwać się z motyką na słońce. *Ob.* słońce.

Motyl. Lekki jak motyl.

Motyw—pobudka, bodziec.

Mowa. Mowę stracić (—zaniemówić), odzyskać. Mowę (przemowę) mieć, wygłosić, wypowiedzieć, odczytać, do kogo zwrócić; mówkę palnąć; z mową wystąpić; mowy wysłuchać. *Syn.* przemowa, przemówienie, dyskurs, perora. Mowa (polska, francuska) rozbrzmiewa gdzie; *syn.* język.

Mówić, *syn.* powiedzieć, rzec (rzeknąć), gadać,

gwarzyć, gawędzić, rozmawiać, prawić. *Porówn.* powiedzieć.

Mózg sobie suszyć nad czym (—łamać sobie głowę).

Możność (uczynienia czego, w znaczeniu czynnem—sposobność do czego) znaleźć, zyskać, mieć, utracić, komu dać. W możności kogo postawić; możności kogo pozbawić. *Syn.* możliwość (w znac. biernem, o tem, co może być zrobione), podobieństwo.

Możny *syn.* potężny; *ob.* mocny.

Mozół, *syn.* *ob.* trud.

Mozolić się nad czym; *syn.* trudzić się, męczyć się, ślęczeć, pracować nad czym; łamać się, borykać się z czym; mieć z czym kłopot.

Mrok, gęsty, nieprzenikniony; mrok zapada, co zalega. Mrok rozproszyc, rozjaśnić. *Syn.* *ob.* ciemność. *Porówn.* zmrok.

Mrówczy. Mrówcza praca, cierpliwość.

Mrówka. Pracowity, jak mrówka.

Mrowie—mrówki. Mrowie roi się. Coś roi się, jak mrowie. Ludzkie mrowie—ciżba ludzi. Mrowie przeszło kogo, po kim—dreszcz. *Porówn.* ciarki.

Mróz, tęgi, trzaskający. Mróz bierze, chwyta, trzyma; zeżał, sfolgował, zwolniał; mróz ścina wodę, zwarzył kwiaty. *Syn.* przymrozek, zimno.

Msza, święta, śpiewana, cicha, żałobna. Mszę zakupić; odprawić, celebrować, odśpiewać. Mszy słuchać.

Mucha bzyka. Isć, jak mucha, na lep. Muchom się oganiać; muchy z kogo oganiać. Mieć muszki w nosie.

Mur wznosić, burzyć, rozbijać (taranem). Murem co (n. p. miasto) otoczyć, opasać; (*rusyc.* * okrażyć). Murem stanąć (niewzruszenie). Stoi, jak mur (—mocno). Mur chiński; murem chińskim odgradzić się od świata. Mur przesądów (uprzedzeń) zburzyć. Przyprzeć (przycisnąć) ko-

go do muru (—zmusić do poddania się, do przyznania się). Głową muru nie przebijesz.

Muzyka brzmi, zabrzmiała, kogo porywa. Muzykę uprawiać. Muzykę pod pieśń podłożyć; do pieśni dorobić muzykę (melodyę). Muzyki słuchać. Kocia muzyka.

Mydło. Wyjść na czem, jak Zabłocki na mydle (—stracić na jakim interesie).

Mylić się, omylić się; syn. ob. oszukać się.

Myśl bystra, ociężała, trafna, górnolotna. Myśl komu błysła; przychodzi, ciśnie się, nasuwa się, napływa, strzeliła do głowy; myśl w kim kielkuje, dojrzewa; opanowała kogo, o władnęła kim; trapi, dręczy kogo (jak mucha natrętna). Wątek myśli urywa się. Myśl komu poddać, nasunąć, podsunąć; naprowadzić kogo na myśl; myśla kogo natchnąć. Myśl czyją opanować, zaprzętnąć. Na myśl wpaść; myśl poruzyć, rzucić; podnieść, podjąć, powziąć, wznowić; snuć, rozwinać; przeprowadzić, wykonać, porzucić; myśli zaniechać. Myśli uchwycić się. Myśli kojarzyć; na jednym przedmiocie skupić, zebrać (rozpierzchłe) myśli. Myślom (nieprzyjemnym) opędzać się (jak muchom). Ani mi przez myśl nie przeszło. Nosić się, bić się, oswoić się, pogodzić się, pożegnać się z myślą. Myślą przebiegać, ogarniać co. Wybiegać dokąd myślami. Coś komu przychodzi na myśl. Polot myśli. Być po czyjej myśli. Być dobrej myśli; ubrać dobrej myśli (—otuchy). Na (samą) myśl o czem (truchleć i t. p.) *Syn.* pomysł, zamiar.

Myśleć *syn. ob.* mniemać.

Myśliwstwo, *syn. ob.* polowanie.

Mysz piszczy. Siedzieć cicho, jak mysz pod miotłą. Zrobić z myszy jelenia (—grubo przesadzić). Mysz się skąd wymknać nie może; (tak dobrze pilnują wyjścia).

N.

Nabawić kogo czego (n. p. strachu, przykrości, choroby); *syn.* przyczynić komu czego.

Nabyć co (n. p. majątek), *syn.* kupić. **Nabyć** czego (n. p. wprawy, doświadczenia, rozgłosu); *syn.* nabrać czego.

Nabożeństwo odprawić, odbyć. **Nabożeństwa** słuchać.

Nacisk wywierać na kogo; naciskowi uleż; zrobić co pod czyim naciskiem. *Syn.* przymus.— **Nacisk** (szczególny, główny) położyć, kłaść na czym — zaakcentować, uwydatnić co, wysunąć co na pierwszy plan. *Syn.* przycisk.

Nadać komu nazwę, prawa, przywileje; czemu kierunek, cechę, znaczenie, wartość, moc. **Nadać** się do czego; *syn.* przydać się, być zdatnym do czego (na co).

Nadaremnie, *syn.* darmo, na marne, niepotrzebnie, bezskutecznie. *Przen.* mówić na wiatr; rzucać groch o ścianę.

Nadaremny, *ob.* daremny.

Nadużycie zakorzeniło się. **Nadużycie** popełnić; **nadużycia** dopuścić się. **Nadużycie** ukrócić, wykorzenić.

Nadymać się, jak indyk, jak paw. *Syn.* puszyc się.

Nadzieja, piękna, uzasadniona, nieplonna, płonna, zawodna, zwodnicza, ułudna, daleko sięgająca. **Nadzieja** błysnęła komu (promyk nadziei błysnął), świta, zaświtała (jutrenka nadziei); wstępuje w serce, ożywia, krzepi, podtrzymuje, upaja kogo; przyświeca komu, (jak gwiazda przewodnia); ukołysała kogo; ziściła się, spełniła się; spełzła (na niczem); rozbiła się o co, (o naga rzeczywistość); pryska (jak bańka mydlana); rozwiała się (jak mgła); omyliła, zawiodła kogo. **Nadzieja** w Bogu. Piękne nadzieje rokować. **Nadzieję** powziąć, żywić, krzepić w sobie, snuć,

w kim pokładać; na czem zakładać, budować; nadzieją cieszyć się, łudzić się, uwodzić się; nadziei oddawać się; uchwycić się nadziei (jak deski zbawienia). Nadzieję stracić, porzucić; (ostatnią) nadzieję pogrzebać; w nadziejach omylić się, zawieść się; zawiedziony w nadziejach. Najśmielsze nadzieje przechodzić. Nadzieję komu robić, w kim podsycać, utrzymywać; nadzieją kogo karmić, ukołysać, łudzić. Czyją nadzieję ziszczyć, spełnić; rozwiać, zniweczyć; zawieść, omylić. Nadzieję komu odjąć, odebrać, wydrzeć. *Przen.* promyk nadziei; jutrenka nadziei; kwiaty nadziei sypać. Zamki na lodzie stawiać (—zakładać nadzieje na kruchych podstawach). Gruszki na wierzbie (—płonne nadzieje). *Syn.* otucha. Być przy nadziei (—w odmiennym stanie.

Nagana, ostra, łagodna; nagana spotyka kogo. *Naganę* otrzymać, dostać. *Syn.* przygana, bura. *Antyt.* pochwała.

Naganka, *syn. ob.* polowanie. *Nagankę* na kogo urządzić (—wywołać ogólne prześladowanie kogo).

Nagi, *syn.* goły. Cieszy się, jak nagi w pokrzywach. *Naga* rzeczywistość, naga prawda.

Nagrobek położyć komu.

Nagroda, zasłużona, sowita, hojna, suta; nagroda dostaje się komu, omija kogo. *Nagrodę* komu wyznaczyć, przyznać, dać; przedstawić kogo do nagrody; nagrody rozdawać. *Nagrodę* wziąć, otrzymać, zdobyć; odnieść (pierwszą, drugą) nagrodę; nagrodę znaleźć w sobie samym, we własnym sumieniu. *Syn.* premia, premium. *Przen.* wieniec zdobyć, otrzymać. *Antyt.* Nagrody i kary.

Najazd. *Najazdu* dokonać. *Najazdami* trapić. *Syn.* napad, najście; zagon (tatarski).

Należność komu zwrócić; komu zasądzić od kogo; należności ściągać. Poszukiwać, dochodzić na kim swej należności. Z należności pokwitować kogo.

Należyty, *syn. ob. przyzwoity.*

Nałóg, dawny, zakorzeniony, smutny; nałóg ciągnie kogo, zakorzenił się. Wpaść w dawne nałogi; nałogowi hołdować, ulegać. Nałóg wypłenić, wykorzenić; z nałogu wyleczyć się, otrząsnąć się; z nałogiem zerwać; wyrzec się nałogu. Pijak nałogowy. *Syn.* (zły) nawyk, (złe) przyzwyczajenie, nawyknięcie; pijaństwo.

Namiętność, rozpasana, nieposkromiona, rozhuwana, dzika, gorąca: namiętność trawi kogo, pożera czyje wnętrzości; miota, rzuca kim; wybuchy, kipi, wre. Namiętność podniecać, podsycać, rozpętać; tłumić, poskramiać, hamować. Unieść się namiętnością; dać się porwać namiętności; namiętnościom oddawać się, wodze puścić. *Przen.* burza, wulkan namiętności; ogień namiętności; gorąca krew.

Namiot rozpiąć (nadczem), rozbić; zwinąć.

Namówić kogo do czego; *syn.* podburzyć, podbechtać, poduszczyć, podżegać, skusić kogo do czego.

Napad przygotować; napadu dokonać; napad odeprzeć, wytrzymać. Miewać napady, podlegać napadom (epilepsyi, wściekłości i t. p.) *Syn.* atak, natarcie, najazd.

Napadać na kogo (lub kogo); *syn.* nacierać. nastawać, godzić, rzucać się na kogo; napastować kogo.

Napawać kogo czem (jakiem uczuciem); *syn. ob.* napełnić.

Napędzić komu strachu.

Napełnić kogo czem (jakiem uczuciem, n. p. otuchą, nadzieją); *syn.* napawać, przejmować, natechnąć kogo czem; jakie uczucie w kogo tchnąć, w kim wzbudzić, rozbudzić, wzniecić, rozdmuchać.

Napić się, *ob.* pić.

Napis na czem położyć; zmazać, zatrzeć, zetrzeć.

Napisać, *syn.* skreślić, ułożyć.

Napomknąć o czym; *syn. ob.* wspomnieć.

Napomnienie, surowe, łagodne; napomnienie komu dać; napomnienia udzielić; napomnień nie szczędzić.

Naprawić błąd (moralny), zło, opinię; *syn. ob.* poprawić.

Narada. Naradę odbyć. *Syn.* obrada.

Narazić kogo na co (na niebezpieczeństwo, zawód, śmiech); *syn.* wystawić. Narazić się komu—ściągnąć na siebie czyje niezadowolenie.

Narodzić się (urodzić się); *omów.* przyjść na świat; ujrzeć światło dzienne.

Naruszyć, *syn. ob.* zakłócić.

Następca. Następcę po sobie wyznaczyć, zamianować.

Następstwo. 1)—skutek. Pociągać za sobą następstwa. 2)—następowanie po kim, po czym. Następstwo tronu.

Nastreczyć komu sposobność i t. p.; *ob.* dostarczyć.

Nastrój, uroczysty, poważny; nastrój ogarnia kogo. Nastrój w kim wzbudzić, wywołać. *Syn.* usposobienie.

Natchnąć kogo wiarą, zaufaniem, myślą, uczuciem; *syn. ob.* napełnić.

Natchnienie do czego czerpać, odebrać skąd, od kogo; natchnienia w czym (u kogo) szukać.

Nateżać uwagę, umysł, siły; *ob.* wyteżać.

Natłok, *syn.* tłok, ścisk, napływ, ciżba.

Natrzeć. Natręta pozbyć się.

Natrętny, *syn.* natarczywy, naprzykrzony, uprzykrzony, dokuczliwy.

Natura. (Matka) natura hojnie kogo uposażyła, była komu macochą. Iść za głosem natury. Naturę swą zmienić. *Synon.* przyroda.

Nauczka. Nauczkę komu dać, od kogo odebrać.

Nauka. 1) *Syn.* wiedza, umiejętność. Nauki kwitnąć. Nauki krzewić, posuwać naprzód; do nauk przykładać się; nauce oddawać się, poświę-

cać się, naukę pożerać; trochę nauki liźnąć. 2)— Nauka szkolna, nauczanie, uczenie się. Nauki wykładać; nauk udzielać; nauki pobierać; rozpoczynąć, kończyć, odbyć. Kurs nauk. 3)—Prze- stroga, przepis. Nauka skąd wypływa, płynie. Nauki komu udzielić; czyjej słuchać. Naukę głosić, wypełniać, w życiu stosować; skąd ciągnąć, czerpać. Nauka nie poszła w las (—nie przepadła, nie była daremna).

Nawias. Objąć coś nawiasem, zamknąć w nawias. *Przen.* wyrzucić, usunąć co poza nawias, (—pominąć, nie uwzględnić).

Nazad, *rusyc.* w wyrażeniu. * rok temu nazad (w tył), *zam.* rok temu, przed rokiem.

Nazwa. Podciągnąć co pod jedną nazwę. *Ob.* nazwisko.

Nazwisko nadać komu; przyjąć, przybrać, zmienić. Nazwisko swe splamić, wślawić. Pod nazwisko czyje podszywać się. *Syn.* nazwa, imię, miano.

Nęcić, *syn.* wabić, pociągać; *ob.* łudzić.

Nędza, *syn.* *ob.* bieda. Nędzą strawiony.

Negocjacje—rokowania.

Nerwy szarpać, targać, drażnić, wstrząsać, rozstroić, uspokoić. Na nerwy komu działać; na nerwach czyich grać. Nerwy silne, słabe, rozstrojone.

Nic z tego nie będzie. Wszystko na nic. To nic! (*domyślne:* nie znaczy). Skończyło się na niczem. Powrócić z niczem. Spełnić na niczem. Na niczem nie zbywa. Nie mieć kogo za nic; *przen.* mieć kogo za hetkę pętelkę.

Nić przewodnia, nić Aryadny. Nić tradycyi snuć. *Ob.* nitka.

Nice Coś wywrócić na nice (—na odwrot, na wywrót zrobić).

Niebezpieczeństwo, straszne, wielkie, blizkie. Niebezpieczeństwo grozi, zagraża komu; wisi, zawisło nad kim, (jak miecz Damoklesa); niebezpieczeństwa piętrzą się. Na niebezpieczeństwo

narazić, wystawić się (lub kogo); niebezpieczeństwo ściągnąć na kogo (lub na siebie). Grozić komu niebezpieczeństwem. Niebezpieczeństwo przebyć, przejść, zwalczyć; zażegnać, odwrócić. Niebezpieczeństwa unikać, ująć. Z niebezpieczeństwa wyjść, wyrwać się (lub kogo), wyratować się (lub kogo). Najeżony niebezpieczeństwami (n. p. podróż). *Syn.* hazard, ryzyko, przygoda. *Przen.* miecz Damoklesa; groźna chmura (zawisła nad kim).

Niebo, jasne, pogodne, zachmurzone; wypogadza się, chmurzy się, przeciera się (z chmur). Pod gołem niebem. Spaść komu, jak z nieba (—szczęśliwie się nadarzyć). Niebo i ziemię poruszyć (—użyć wszelkich możliwych środków, dołożyć wszelkich starań). Pod niebiosa wynosić kogo (—bez miary chwalić). Wołać o pomstę do Nieba (do Boga; 1. Mojż. IV, 10). Chciałbym komu nieba przychylić. Być w siódmym niebie (Mabometa)—bardzo uszczęśliwionym. *Iron.* Będziesz w niebie, gdzie kura grzebie.

Niechęć żywić do kogo, komu okazać; niechęć swą wylać, wyrzucić na kogo. Niechęcią pałać; niechęci pozbyć się, wyrzec się; z niechęci ku komu otrząsnąć się. Niechęć czyją na siebie ściągnąć; niechęć czyją podżegać. Niechęć przeciw komu szerzyć. *Syn.* uprzedzenie, wstręt, odraza.

Niecierpliwość trawi kogo; miota, rzuca kim; niecierpliwością trawiony. Do niecierpliwości doprowadzić kogo—z cierpliwości wyprowadzić.

Niedobór (deficyt) w czym wykryć; niedobór pokryć.

Niedoczekanie twoje, wasze i t. p. (—Nie doczekasz się tego; nic z tego nie będzie).

Niedola, *syn.* nieszczęście. Niedoli czyjej ulżyć; na niedolę czyją wejrzeć. Niedolę czyją słodzić. Przechodzić wspólną dolę i niedolę.

Niedorzeczność popełnić, zrobić; niedorzeczności pleść, wygadywać; *ob.* androny.

Niedostatek, dotkliwy, cierpieć. *Syn. ob. brak.*

Niedźwiedź. Miś, wychowaniec akademii Smor-gońskiej. Niezgrabny, jak niedźwiedź. **Niedźwiedzia** przysługa; *ob. przysługa.*

Niełaska. Wpaść w niełaskę—wypaść z łaski. Niełaskę czyją na siebie ściągnąć; niełaski czyjej doświadczyć.

Niemal, *syn. o mało, bezmała, prawie, ledwie nie.*

Niemoc, obala kogo, zwała kogo z nóg. Leżeć w ciężkiej niemocy. *Syn. choroba, słabość.*

Nienawiść siać, szerzyć, podżegać. Nienawiścią płonąć, pałać (zapłonąć, zapalać); nienawiść żywić do kogo. Nienawiść czyją ku sobie wzbudzić, na siebie ściągnąć.

Nieobecność swą wytłumaczyć; nieobecnością świecić. Pod nieobecność czyją—w nieobecności czyjej.

Nieostrożność popełnić.

Niepamięć, *syn. zapomnienie.* W niepamięć pójść, co puścić; w niepamięci zagrzebać, pogrzebać co.

Niepewność dręczy kogo. W niepewności pozostawić kogo.

Niepodległość stracić, utracić, odzyskać, zachować, sobie wywalczyć. *Syn. niezależność, wolność.*

Niepokój, gorączkowy; niepokój ogarnia, trawi, dręczy kogo, miota kim. Niepokój budzić; niepokoju kogo nabawić. W niepokoju życie trawić, dni pędzić. *Syn. zaniepokojenie; ob. bujaźń.*

Nieporozumienie wywiązało się z czego, zachodzi. Nieporozumienie wywołać, usunąć, wyjaśnić, naprawić.

Nieposkromiony, język, namiętności, żądze. *Syn. niepowściągniony, niepowstrzymany, niepohamowany, nieukrócony.*

Niesmak budzić, pozostawić po sobie.

Nieśmiertelność. Nieśmiertelności co przekazać.

Niesnaska, *syn.* niezgoda; *ob.* kłótnia. Niesnaski siać, wzniecać, podżegać.

Niespodzianka, przyjemna, miła, przykra; niespodzianka czeka kogo, spotkała kogo. Niespodziankę komu przygotować, sprawić. Doznać niespodzianki.

Niesprawiedliwość popełnić; niesprawiedliwości dopuścić się. Krzyżująca niesprawiedliwość (1. Mojż. IV, 10). *Syn.* niesłuszność; krzywda.

Nieszczęście, wielkie, straszne; nieszczęście spada, wali się na kogo; spotyka, dotyka kogo. Nieszczęście odwrócić, zażegnać.

Nieurodzajny, *syn.* jałowy, niepłodny.

Niewart złamanego szeląga, niucha tabaki, funta kłaków; niewart komu buty czyścić, rozwiązać rzemyk u trzewika. (Jan I, 27. Mar. I, 7). Niewart kopnięcia nogą; niewart, że go święta ziemia nosi. *Syn.* niegodzien.

Niewdzięczność, czarna. Niewdzięcznością komu zapłacić; kogo napoić, nakarmić. Niewdzięczności ludzkiej doznać, doświadczyć.

Niewiadość grzechu nie czyni. Grzeszyć niewiadością. Utrzymać kogo w niewiadości co do czego.

Niewierny sługa; niewierna żona; *syn.* zdraździecki. Niewierny Tomasz (Jan XX, 25)—niewierzący.

Niewola, ciężka; spada na kogo. Niewolę znoś; dostać się do niewoli. Niewolę komu gotować; wziąć kogo do niewoli. Z niewoli wydzwignąć się, wybić się; wykupić kogo z niewoli. *Przenośnie ob.* jarzmo, kajdany, okowy, więzy, pęta

Niezależność stracić, odzyskać, wywalczyć sobie, zachować. *Syn.* niepodległość.

Niezgoda. Niezgodę siać, szerzyć, wywoływać, zażegać (zażedz), podsycać, wszcząć. *Przen.* Hydra (jędza) niezgody powstaje; kość niezgody rzucić między kogo (jak między psy); być jabłkiem niezgody między kim; (*ob.* jabłko); ziarno

niezgody zasiać; żarzewie niezgody rozdmuchać. *Syn.* niesnaska, rozterka, rozdwojenie, rozbrat waśń; *ob.* kłótnia.

Nigdy. Jakby nigdy nie; (domyślne: nie zaśzło); nigdy przenigdy; nigdy w życiu. *Żartobl. omów.* na święty Nigdy; na święty Fryc, jak będą kozy strzydz; jak rak świśnie, ryba piśnie; jak się ociepli.

Nikczemny, *syn.* niegodziwy, podły.

Nimb. Otoczyć kogo nimbem zasługi, sławy i t. p. *Porówn.* aureola.

Nitka. Zgrać się do nitki. Przemoknąć do suchej nitki. Suchej nitki na kim nie zostawić. Dojść po nitce do kłębka; (*ob.* kłębek). *Porówn.* nić.

Niszczyć, *ob.* zniszczyć.

Noc, ciemna, czarna, piękna, gwiazdzista; noc zapada, roztacza swe skrzydła, zaskoczyła kogo. Pod osłoną nocy coś uczynić. Przyjąć kogo na noc. Życzyć komu dobrej, spokojnej nocy.

Noga pośliznęła się, powięła się komu, (także *przen.*—zblądzić); noga moja tu nie postanie. Nogę zwichnąć; nogi rozkraczyć; nogi wyciągać, wziąć nogi za pas (—iść prędko). Nogi zadrzeć (padając); przykryć się nogami. Nogą kopnąć kogo (na znak pogardy). Na nogach trzymać się, zachwiać się. Z nóg zwalić kogo (—powalić, obalić). Podstawić komu nogę (—gotować upadek, zgubę). Na nogi postawić kogo (—dopomódz do podźwignięcia się z biedy). Zerwać się na równe nogi. Stanać na własnych nogach (—stać się samodzielnym). Wyciągać nogi pod czyj stół—być na czyjem utrzymaniu. Przeszypować z nogi na nogę (z niecierpliwości, znużenia). Jestem od godziny czwartej na nogach. Rzucić się komu do nóg. Jechać, wlec się noga za nogą. Mieć kulę u nogi (—przeszkodę). Kuty na wszystkie cztery nogi (—bardzo zręczny, sprytny). Wyciąć co do nogi. Żywa noga nie uszła (*Porówn.* żywa dusza). Przewrócić co do góry nogami.

Nora. Wykurzyć kogo z nory (n. p. lisa). *Syn.* jama, dziura.

Nos, orli, rzymski, grecki, baczykowaty, płaski; osiodłany (w okularach). Nos wścibić, wsadzić gdzie (zajrzeć przez ciekawość, wtrącić się do nieswoich rzeczy). Nosem o co uderzać, natknąć się na co; zbić sobie nos. Dać komu prztyka w nos. Spuścić uos (na kwintę). Mieć dobry nos (węch) — przewidywać co. Dać komu nosa; dać komu, dostać po nosie, na nos (—ostre napomnienie). Za nos wodzić kogo (—zwodzić); grać komu na nosie (za nic kogo nie mieć). Nosa zadzierać (z pychy). Z przed nosa komu co zabrać, sprzątnąć, zdmuchnąć. Pod nosem coś mruzczyć, mamrotać. Gadać przez nos. Pilnuj swego nosa (—pilnuj swoich spraw). Zwąchać pismo nosem (—poznać, co się święci). Orać nosem (—ciężko pracować w polu i t. p.) Przystaje, stosowny, jak pięść do nosa; (*iron.*) Mieć muszki w nosie; (*ob.* mucha). Nie widzieć więcej nad koniec własnego nosa.

Nota. Mieć u kogo złą nosę. Notę dyplomatyczną wystosować do kogo.

Nowina, pomyślna, niepomyślna. Otrzymać, odebrać, komu zwiastować nowinę. *Syn.* wiadomość, wieść.

Nowy. Ubranie nowe z pod igły; nowe ze starymi dziurami (*iron.*) Nic nowego pod słońcem; *ob.* słońce. Co słyhać nowego? A to znowu co nowego?

Nóż w kim, w sercu czyjem zatopić. Słowa czyje, jak ostrze noża, przeszywają serce. Mieć nóż na gardle (—być przyciśniętym ostatecznością). Postawić kwestyę na ostrzu noża (—doprowadzić do ostateczności). Walka na noże.

Nurek nur. Dać nura, nurka (—zanurzyć się; *przen.*—drapnąć, czmychnąć). Nurkiem się puścić (przez zarośla i t. p.)

Nurt. Nurty swe toczyć (o rzece). Zginać w nurtach rzeki. *Syn.* prąd.

Nurtować zdrowie czyje; *syn.* podkopywać, podrywać, szarpać.

Nuta, tęskna, rzewna; nuta przebrzmiewa. Zaśpiewać na inną (smutną, wesołą) nutę. Kłamać, jak z nut.

O.

Obalić, *syn.* powalić, wywrócić, z nóg zwalić. Obalić przeszkodę; *syn.* przełamać, przewyciężyć; obalić testament, prawo; *syn.* unieważnić, znieść.

Obawa, płonna, niepłonna, poważna, uzasadniona, przesadzona; obawa zachodzi; sprawdza się; ustaje, pierzcha. Obawy budzić, rozproszyć, ukłysać, uspić. Obawę powziąć; oddawać się obawie. *Syn. ob.* bojaźń. *Przen.* zmora (dusi kogo); widmo (nędzy, głodu) ukazuje się.

Obchodzić uroczystość, święto, pamiątkę rocznicę, imieniny, wesele; *syn.* odbywać, święcić. Obchodzić (obejść) prawo, przepis; *syn.* omijać. Obchodzić się (obejść się) bez czego — obywać się.

Obcy; *ob.* cudzy.

Obdarzyć kogo czem; *syn. ob.* darzyć, opatrzeć.

Obedrzeć kogo z czego; *syn. ob.* zabrać.

Obelga, ciężka, krwawa, śmiertelna. Obelgę (czynną) wyrzucić komu; obelgę (słowną) miotać, rzucić na kogo (komu w twarz); obelgami kogo obrzucić; obelgę odwołać. Obelgę zuosić, schować do kieszeni; obelgę krwią zmazać. *Syn. ob.* obraza.

Obeznać się z czem; *syn.* obznajmić się, zaznajomić się, otrzaskać się, oswoić się z czem; poznać się na czem; poznać co.

Obiad wydać dla kogo; na obiad zaprosić kogo, do obiadu prosić; do obiadu zasiąść; do obiadu usługiwać. Z obiadem wystąpić. Obiad wystawny, skromny, gospodarski.

Obiecanka. Zbyć kogo obiecankami. Obiecanka cacanka, a głupiemu radość. *Ob.* obietnica.

Obieg (kurs). W obieg puścić co; z obiegu wycofać (monetę); znajdować się w obiegu.

Obierać *ob.* obrać.

Obietnica, stanowcza, solenna, połowiczna. Obietnicę dać komu, ponowić; obietnicy dotrzymać, dopełnić; z obietnicy uiścić się. Czyjej obietnicy zawierzyć; obietnicą ludzi, uwodzić się (lub kogo). Obietnicę cofnąć; z obietnicy wycofać się. Obiecywać komu gruszki na wierzbie, złote góry. *Syn.* przyrzeczenie, ślub; *ob.* obiecanka.

Obieże (łowcze, myśliwskie). *syn. ob.* sieć.

Obfity (plon, źródło); *syn. ob.* bogaty.

Objąć (obejmować) urząd, władzę, rządy, dowództwo; *syn.* wziąć na siebie. Objąć co myślą, okiem; *syn.* ogarnąć. Obejmować co (w sobie), *syn. ob.* mieścić.

Objasniać, *syn.* wyjaśniać, wyświeślać; wykładać (naukę, sny); wyłuszczać (rzecz; powody). Objasnić świecę.

Objaw, niespodziany, niepożądany, słaby, wyraźny. Objaw występuje, znika. Objaw wywołać. Objawom podlegać.

Objawić (przyszłość, prawdy wiary i t. p.) *Russyc. zam.* oświadczyć (gotowość), ogłosić (rozporządzenie), wypowiedzieć (wojnę).

Objęcie. W (swe) objęcia porwać, pochwycić kogo; nie wypuszczać kogo z objęć; w objęciach kogo trzymać. W czyje objęcia paść, rzucić się; z czyich objęć wyrwać się. *German.* * trzymać w ramionach; * w ramiona czyje rzucić się; * wyrwać się z czyich ramion i t. p.

Obleżenie czego rozpocząć, zdjąć; trzymać kogo, co w obleżeniu; od obleżenia odstąpić. Obleżenie wytrzymać. Stan obleżenia zarządzić, znieść.

Obława, *syn. ob.* polowanie, Urządzić obławę na kogo, na co.

Obłok, *syn.* chmura. Wnosić kogo pod obłoki (—pod niebiosą). Bujać w obłokach (—marzyć).

Obmowa, *syn.* plotka, potwarz. *Przen.* psy wieszac na kim.

Obojętny. Jestem obojętny na co; *przen.* mnie to ani grzeje, ani ziębi. (Apokal. III, 15).

Obora. Ostatnie ciele z obory (—ostatnie pieniądze). Księża obora—cmentarz. Patrzy na księżą oborę — nie wiele mu się należy, niezadługo umrze.

Obowiązek, święty, ciężki, surowy, miły, przykry, trudny; psi obowiązek. Obowiązek spada na kogo, ciąży na kim; wzywa, woła, ciągnie kogo, wymaga czego; obowiązek przypadł komu. Obowiązek pełnić, wypełniać; obowiązkowi dopełnić; z obowiązku wywiązać się. Obowiązek przyjąć na siebie, objąć, sprawować, zaniedbywać, lekceważyć, rzucić. Do obowiązku poczuwać się; mieć szerokie pojęcie obowiązku. Obowiązkom poddać, wydolać, godnie odpowiedzieć, zadostę uczynić; obowiązkowi uchybić, sprzeniewierzyć się; obowiązek złamać. Od obowiązków (od pełnienia obowiązków) uchylać się, wymykać się. Obowiązek włożyć na kogo; od obowiązku kogo zwolnić, uwolnić. Obowiązek (zobowiązanie, dług wdzięczności) zaciągnąć u kogo; z obowiązku wypłacić się. Mieć dla kogo obowiązki. *Syn.* powinność, zobowiązanie; urząd; dług; *przen.* ciężar (ciężar obowiązków).

Obóz wytknąć, zatoczyć, założyć; obozem stanąć, rozłożyć się, stać. Obóz zwinąć, ruszyć. *Przen.* obóz—stronnictwo. Rozbić się, dzielić się na obozy. Przejść do przeciwnego obozu.

Obrabiać kamień, drzewo; obrabiać kwestyę. *Rusyc.* lub *german.* * obrabiać rolę, *zam.* uprawiać.

Obrać (obierać kogo z czego (—ogolocić, obdrzeć); *syn.* ob. zabrać. Obierać kartofle, jabłko.—Obrać kogo czem lub na co (królem, na króla), *syn.* wybrać, obwołać, okrzyknąć kogo czem; powołać kogo na co.

Obrada odbywa się, toczy się. Obrady zagaić,

prowadzić, przewlec, zamknąć, zawiesić. Wziąć co pod obrady. *Syn.* narada.

Obraz, barwny, jaskrawy, blady. Obraz czego przedstawić, nakreślić, skreślić. Na obraz i podobieństwo swoje, czyje. (1. Mojż.) *Syn.* malowidło, wizerunek, opis.

Obraza. Obrazę darować komu, schować do kieszeni. Obraza Boska; narobić obrazy Boskiej. *Syn.* obelga, zniewaga, zelżenie; *przen.* policzek.

Obrazić kogo, *syn.* znieważyc (czynnie), zelżyć, poniżyć, zhańbić, z błotem zmieszać kogo; rzucić plamę na kogo; ubliżyć, uchybić, uwłaczać komu.

Obręb, *syn.* zakres, obszar, dziedzina, niwa. W obrębie, poza obrębem kraju, miasta i t. p.

Obrócić się na jednej nodze, na pięcie, wstecz; *syn.* zakręcić się, obejrzyć się. * Obrócić się do kogo (z zapytaniem, z prośbą), *rusyc. zam.* zwrócić się, udać się.

Obrona. Obronę czego podjąć; stanąć w obronie czego; pod czyją obronę uciekać się. *Synon.* osłona, ochrona, opieka; *przen.* tarcza, puklerz, ostoja, skrzydło.

Obrońca, *syn.* rzecznik, poplecznik, orędownik, opiekun, patron. obrońca sądowy—adwokat.

Obrót, niespodziewany, niepożądany, pomyslny, inny—wziąć, nadać czemu (sprawom, rozmowie i t. p.); *syn.* kierunek. Wziąć kogo w obroty; być w obrotach; *syn.* kłopoty, opały.

Obrzęd. Obrzędu dopełnić, dokonać; obrzędy sprawować; *ob.* ceremonia.

Obserwatorium—dostrzegalnia (astronomiczna).

Obserwować— 1) spostrzegać kogo, co; 2)—przestrzegać czego, zachowywać co (n. p. posty).

Obsłonka. Z pod obsłonek (sens, treść) wydobyć. Mówić bez obsłonek—nie owijać w bawełnę; *ob.* bawełna.

Obstalunek (zamówienie) zrobić, wykonać, cofnąć, odwołać.

Obszerny, *syn.* rozległy, szeroki, przestronny, pakowny (kufer).

Obudzić, *ob.* budzić. Obudzić się, *syn.* ocknąć się.

Oburzyć się na kogo, na co; *syn.* obruszyć się, zachnąć się, zżymać się; *ob.* gniewać się.

* **Obwinić** kogo w czem, *rusyc. zam.* oskarżać (obwiniać) o co.

Obyczaj, dawny, stary, dobry, czysty, nieskazony. Obyczaje (dawne) pielęgnować, zarzucić, odnowić: (nowe) wprowadzić, zaprowadzić; (dobre) zaszczyć w kim, skazać; obyczaje czyje przejąć, naśladować. Człowiek czystych obyczajów. *Syn.* zwyczaj. Zwyczaje i obyczaje.

Ochota bierze, odchodzi kogo. Ochotę do czego poczuć, powziąć, stracić; ochoty do czego nabrać. Ochotę do czego w kim (lub w sobie) wzbudzić, komu odebrać; ochoty komu dodać. *Syn. ob.* chęć.—Spędzać czas na wesolej ochocie (—zabawie, rozrywce).

Ochrona, *syn. ob.* obrona. Ochrona zwierzyny, ochrona lasów.

Oczekiwać czego; *syn.* spodziewać się, wyglądać, upatrywać czego.

Oczernić, *syn.* spotwarzyć, obmówić; *przen.* oplwać; obryzgać błotem; mieszać z błotem.

Oczko, *ob.* oko. Być u kogo oczkiem w głowie—ulubieńcem. Robić oczko do kogo—wabić kogo spojrzeniem, kokietować kogo.

Odbiór. Po odbiór czego się zgłosić. Z odbioru pokwitować kogo.

Odbyt znaleźć, mieć. Porówn. zbyt, popyt.

Odcień subtelny, delikatny, lekki.

Oddać (oddawać) komu przysługę, pierwszeństwo, sprawiedliwość, wet za wet, głos, list (—wręczyć). Oddawać się pracy, nauce, rozmyślaniu, modlitwie (—poświęcać się); marzeniom, nadziei, rozpaczy; *porówn.* poddawać się.

Oddech, szybki, przyspieszony, ciężki, zaparty, regularny. Oddech wstrzymać, powstrzymać, tamować, tłumić, utrudniać. *Syn.* tchnienie, dech.

Oddziaływać na co, *syn.* wpływać, działać, wywierać wpływ na co.

Oddźwięk (odgłos, echo) znaleźć w sercu czy-
jem.

Odebrać co (n. p. dobre wychowanie, list):
syn. ob. dostać. Odebrać komu co, *syn. ob.* za-
brać.

Odeprzeć napad, zarzut; *syn.* odwrócić. Ode-
przeć na co, *syn.* odpowiedzieć.

Odgłos (echo) czego odzywa się, dochodzi
z daleka. Odgłos budzić, znaleźć w sercach czy-
ich. *Porówn.* oddźwięk.

Odkosza dostać; *ob.* kosz.

Odkryć nowe kraje, swe zamiary, spisek i t. p.
(odślonić). * Odkryć, *rus. zam.* otworzyć (szko-
łę, zakład). *Rusyc.* * pod odkrytem niebem, *zam.*
pod gołym niebem.

Odkrycie uczynić, zrobić; odkrycia dokonać.
Doprowadzić kogo do odkrycia czego.

Odległość (oddalenie) przebyć; skrócić.

Odmiana, *ob.* zmiana, Odmiana księżycy (fa-
za).

Odmęt, *syn.* toń, wir. Rzucić się, wtrącić ko-
go w odmęt walki, życia. Wydobyć, wyrwać
kogo z odmętu. Przebyć morskie odmęty.

Odmówić modlitwę; odmówić komu pomocy;
(*rusyc.* * odkazać, odmówić komu * w pomocy).
* Odmówić się od czego, *rusyc. zam.* zrzec się
czego, wymówić się od czego.

Odnieść zwycięstwo nad kim, tryumf, palmę
pierwszeństwa, (pierwszą, drugą) nagrodę, ko-
rzyść; odnieść (w nagrodę za co) rany, hańbę.
Porówn. ponieść.

Oдноśny przepis, paragraf; *syn.* właściwy, odpo-
wiedni. * Oдноśnie do czego, *rusyc. zam.* pod wzglę-
dem czego, co do czego (n. p. Pod względem zajęcia
mieszkańcy tej osady dzielą się na rolników i rze-
mieślników—a nie: oдноśnie do zajęcia).

Odпочаć, *syn.* spocząć.

Odпочыnek, *syn.* spoczynek, wytchnienie, czas.
Odпочынку (zasłużonego) zażywać. Wieczny od-
почыnek zmówić za kogo.

Odpowiedni do czego, (ku czemu), na co; *rusyc.* * dla czego); odpowiedni komu lub dla kogo. *Syn.* stosowny.

Odpowiedź, stanowcza, wymijająca, przychylna, odmowna, trafna. Odpowiedź dać, otrzymać; na odpowiedź zdobyć się; dawać niejasne odpowiedzi. W odpowiedziach mieszać się, plątać się, wikłać się. Odpowiedź (listowną) odkładać; z odpowiedzią zbierać się, zwlekać.

Odpowiedzialność, wielka, ciężka. Odpowiedzialność za co spada na kogo, ciąży na kim. Odpowiedzialność wziąć, przyjąć na siebie; przejąć się odpowiedzialnością czego. Odpowiedzialność włożyć, zepchnąć, zwalić na kogo; odpowiedzialność z siebie zrzucić; *przen.* umywać ręce od czego; (*ob.* ręka). Usuwać się od odpowiedzialności. Poczować się do odpowiedzialności. Pociągnąć kogo do odpowiedzialności. Uwolnić kogo od odpowiedzialności. *Przen.* być czym kozim ofiarnym (—być odpowiedzialnym za czyje przewinienia); *ob.* kozieł.

Odprawa, stanowcza, ostra, harda, grzeczna, odprawa spotyka kogo. Odprawę komu dać, od kogo otrzymać.

Odprawić kogo—dać komu odprawę; nie przyjąć kogo; nie zatrzymywać kogo; nie przyjąć czyjej propozycji. Odprawić kogo z kwitkiem; odprawić sługę. * Odprawić *rusyc. zam.* wyprawić (posła, kogo w drogę), posłać, wysłać. * Odprawić się, *rusyc. zam.* wyruszyć, udać się.

Odpuścić komu (winę); *syn. ob.* przebaczyć. * Odpuścić kogo, *rusyc. zam.* zwolnić (n. p. z lekcji, ze służby).

Odpust. Udzielić, dostąpić odpustu.

Odraza, głęboka, instynktowa, nieprzezwykła. Odrzę budzić, wzbudzać; odrzę czuć, mieć do kogo; z odrzą odwrócić się od kogo. *Syn.* wstręt, obrzydzenie.

Odrębny, *syn.* osobny, oddzielny.

Odrętwienie. Wpaść w odrętwienie; otrząsnąć się, ocknąć się z odrętwienia. Wprawić kogo w odrętwienie; wyrwać kogo z odrętwienia. *Porówn.* apatya.

Odrobek. Wziąć, dać, pożyczyć czego (n. p. zboża) na odrobek.

Odsiecz komu nieść, dać; na odsiecz pociągnąć, pospieszyć; przybyć, nadciągnąć z odsieczą.

Odsłonić pomnik, swe zamiary; *syn.* odkryć.

Odstęp, *syn.* przerwa. W krótkich odstępach (nie: * abeugach!)

Odwaga, nieustraszona, szalona. Odwaga wstępuje komu w serce, unosi kogo (za daleko). Odwagę zebrać, mieć, okazać, stracić; uzbroić się w odwagę; zdobyć się na odwagę; wziąć na odwagę; odwagi nabrać. Odwagą natchnąć kogo; odwagę tchnąć w kogo, wlać w serce czyje, w kim krzepić; odwagi komu dodawać. Odwagę komu odebrać, czyją osłabić. *Syn.* męstwo, waleczność, śmiałość, animusz, zuchwalstwo, bitność; otucha, duch, fantazyja. „Odwaga jestto rzecz temperamentu, ale męstwo przymiotem charakteru; odwagę wytwarzają nerwy, męstwo—namysł i wyższe uczucie.“ Bol. Prus.

Odważny *syn.* mężny, waleczny, śmiały, zuchwały, bitny.

Odwet wywołać, ściągnąć na siebie. Odwet wymierzyć komu, wyrzucić, wziąć na kim; odwetu dokonać. *Porówn.* oddać wet za wet. *Syn.* zemsta.

Odwiedziny (wizyta). Wybrać się w odwiedziny do kogo. Odwiedziny swe zapowiedzieć komu, odbyć.

Odwieść (odwodzić) kogo od czego, *syn.* odciągnąć, oderwać. Odwieść kogo na stronę. Odwieść kurek.

Odwłoka, *syn.* zwłoka. Puścić co w odwłokę—odwlec, odłożyć.

Odwrócić złe skutki, niebezpieczeństwo, burzę; *syn.* zażegnać, odeprzeć, uchylić.

Odwrot sobie zabezpieczyć, rozpocząć; do odwrotu trąbić; dokonać odwrotu. Zamknąć sobie odwrot, *przen.* spalić za sobą mosty. Odwrot komu przeciąć, odciąć. Do odwrotu zmusić kogo.

Odzież, *syn.* ob. ubiór.

Odnaka, *syn.* odznaczenie. *Porówn.* oznaka.

Ofiara Ofiarę (hóstwu) składać, (*rusyc.* * przynosić); złożyć co w ofierze; nieść co w ofierze (n. p. życie). Ponieść ofiarę (stratę). Ofiarę spełnić (poświęcić się); ofiarę z siebie uczynić. Ofiary pochłaniać; (n. p. morze pochłania ofiary). Paść ofiarą (pastwą) czego. Upatrzeć sobie w kim ofiarę; rzucić się na swą ofiarę. Przyjąć czyją ofiarę (propozycję). Niemila księdzu ofiara: chodź, ciele, do domu. *Ob.* ksiądz.

Ogarniać (ogarnać). Tęsknota, żalność, smutek. rozpacz ogarnia kogo. Ogarnać coś myślą, okiem; *syn.* obejmować, objąć.—Ogarnać się (—ubrać się schludnie).

Ogień zajął się, bucha, wybucha, pryska, szerzy się; obejmuje, trawi, pożera co; płonie. Ogień skrzesać (ognia zakrzesać); ogień wzniecić, rozniecić, rozdmuchać, rozpalić, rozłożyć gdzie, podsycać (dokładając paliwa); ogień podłożyć (pod co); ugasić, stłumić; ogień gdzie zaproszyć. Ogniem ziać (zionać), buchać, płonąć. Ogniem i mieczem niszczyć, pustoszyć kraj. W ogień za kim pójść, skoczyć. Bać się czego, jak ognia. Skoczyć, wpaść, jak po ogień (na chwilkę). Ogień (z armat) zakomenderować, otworzyć, rozpocząć, utrzymywać (bezustannie); ogniem prażyć kogo; dać ognia (—wystrzelić) Armaty ogniem zioną. Iść, posłać kogo na pierwszy ogień; stać w ogniu. *Przen.* Ogień słomiany (—zapał krótkotrwały). Ogień namiętności trawi kogo, pożera, nurtuje w kim; pożera komu wnętrzości. Dolać oliwy do ognia (—podżegać walke). Przy jednym ogniu upiec dwie pieczenie (—ciągnąć z czego podwójny zysk). *Syn.* płomień, pożar.

Ogląda (towarzyska). Oglądy nabrać; oglądę czemu nadać. *Syn.* polor.

Ogłosić co; *syn.* obwieścić, obwołać, zwiastować, opowiedzieć; zawiadomić, donieść o czym. Ogłosić kogo czem, *syn.* ob. obrać.

Ognisko rozłożyć; ognisko (domowe) założyć (—ożenić się, rozpocząć własne gospodarstwo). Zasiąść około ogniska. W jedno ognisko skupić co (n. p. rozproszone żywioty). Ognisko oświaty, życia towarzyskiego i t. p.

Ogniwo (przyjaźni i t. p.) rwie się, pryska, rdzewieje. Ogniva nawiązać, zerwać. Nierozzerwalnem ogniwem połączyć, skuć kogo. *Przenośnie zam.* związek. *Ob.* węzeł.

Ogołocić kogo z czego *syn.* ob. zabrać.

Ogon stulić (o psie); ogon zadzierać, zwiesić, spuścić; ogonem wywijać, merdać. Ogon roztaczać (o pawiu).

Ograniczyć się do czego, na czym; *syn.* porzestać na czym. *Rusyc.* * ograniczyć się czem.

Okazać komu wdzięczność, przyjaźń, uległość, łaskę, względy, gotowość, zadowolenie, radość, troskliwość, współczucie. *Rusyc. zam.* oddać (usługę, przysługę), wyświadczyć (dobrodziejstwo, przysługę). — Okazać się, *syn.* ujawnić się. *Ob.* pokazać.

Okazały, *syn.* ob. wspaniały.

Okazyja. Okazyji do czego szukać (n. p. do zwady) — zaczepki. Okazyję znaleźć, pominąć, opuścić. Okazyji do złego unikać. *Syn.* sposobność.

Oklask zyskać; *ob.* poklask (aplauz). Oklaski bić, dać komu (—brawo). Burza oklasków zrywa się, grzmi. Oklaski gromkie, ogłuszające, entuzyastyczne.

Okno wychodzi na ogród, na ulicę. Wychylić się, wypaść z okna. Wejść, wyskoczyć oknem, przez okno.

Okno (oczy), *zdrobn.* oczko. Oczy czarne, niebieskie, siwe, piwne. Oczy obrzękłe, podsiniałe,

głęboko osadzone. Oczy zachodzą komu łzami (mgłą); zapadły komu (głęboko); otworzyły się komu na co; rzucają błyski, płomienie (gniewu, zapału i t. p.); oczy wychodzą komu na wierzch (z podziwu); oczy (powieki) kleją się komu. Oko (wzrok) pada na co, spoczywa na czym. W oczach komu ćmi się, miga, świeczki stają. Blask oczy razi. Oczy komu wylupić, wybić, podbić. Oczy wytrzeszczyć, przewracać, spuszczać; oczy przetrzeć, otworzyć, zmrużyć, przymrużyć; oczy na co zamykać. Oka nie zmrużyć (nie zasnąć). Oczy (wzrok) utkwić, utopić w czym; wlepić w co; mieć utkwione, wlepione; zwrócić, mieć zwrócone na co; skierować ku czemu; podnieść na kogo, do kogo. Oczy sobie wypatrzeć (—wciąż kogo wyglądać). Oka od czego oderwać nie można. Oczy napawać, nasycać czym. Oczy mydlić, zamydlić komu (—omamić kogo). Oczy komu czym wykłóć (—naocznie przekonać o fałszu i zawstydzić). W oczy komu plunąć (w najwyższej pogardzie). Oczyma za kogo świecić (—zawstydzić się z czyjego powodu). Okiem błysnąć, strzelić, rzucić na co; wodzić, potoczyć po czym; przebiegać co; kogo zmierzyć; zerkać, mrugać na kogo; krzywem okiem (—z ukosa) patrzeć na kogo. Oczyma strzelać (—rzucać spojrzenia na wszystkie strony); pożerać kogo oczyma; wodzić błędniemi oczyma; oczyma łypać. Gołem (nieuzbrojonem) okiem co widzieć. Przed oczyma przesuwając się, roztaczać się (n. p. widok). Zasłona spada, łuski spadają komu z oczu, (ob. łuska). W oczy zajrzeć (nieprzyjacielowi, niebezpieczeństwu, śmierci); w oczy komu coś powiedzieć; rozśmiać się; stanąć z kim oko w oko; w cztery oczy rozmawiać z kim; leżać komu w oczy. W oczy komu bryzgać czym (n. p. obelgą). Coś bije w oczy (bardzo widoczne). Wpaść komu w oko (—zwrócić na siebie uwagę, podobać się); rzucać się w oczy (—zwracać uwagę). Nie spuszczać kogo z oka; mieć na kogo oko

(baczenie); mieć co na oku; z oczu komu zejść, zniknąć; stracić kogo z oczu. Pójść, gdzie oczy poniosą. Jak okiem sięgnąć. Na pierwszy rzut oka (zdaje się, znać i t. p.) Otworzyć komu na co oczy. W żywe oczy kłamać. W oczach rosnać, gasnąć, usychać (—widocznie). Być u kogo oczkiem w głowie (—ulubieńcem). Pilnować kogo, czego, jak oka w głowie. Oko za oko, ząb za ząb (2. Mojż. XXI, 24).—prawo odwetu.— Oko, oczy, *przen. zam.* wzrok, wejrzenie, dozór, baczenie, uwaga. Oczy wyobraźni, duszy. Oko Boskie, *przen.*—Opatrzność.

Okoliczność, sprzyjająca, nieprzyjazna, wyjątkowa. Okoliczności zachodzą, składają się na co, układają się tak. (Dziwny) zbieg okoliczności. Stosować się do okoliczności; okoliczności uwzględnić.. Przyznać komu okoliczności łagodzące (w wyroku sądowym).

Okowy nałożyć komu, rozkuć, skruszyć, dźwigać. *Ob.* kajdany, pęta, więzy.

Okrażyć — obejść, objechać naokoło. *Rusyc.* w wyrażeniach: * murem, rowem okrażyć i t. p. *zam.* otoczyć, opasać.

Okręt, skołatany, miotany burzą; wypływa na morze, zawija do portu, przybija do brzegu. *Syn.* nawa. *Przen.* okręt (nawa) izeczypospolitej.

Okropny, *syn. ob.* straszny.

Okrucieństwo popełnić; okrucieństwa dopuścić się; do okrucieństwa posunąć się; okrucieństwo swe wylać na kogo. *Syn.* srogość, nielitościwość.

Okrutny, *syn.* srogi, nielitościwy, bezlitosny.

Okrzyk, gromki, grzmiący, entuzjastyczny; okrzyk radości, zwycięstwa, odzywa się, rozbrzmiewa, wyrywa się z piersi. Okrzyk wydać, (na cześć czyją) wznieść.

Okulary. Patrzyć na co przez różowe okulary (szkiełka)—widzieć co w dobrym świetle.

Okup, bogaty, nałożyć na kogo, ściągnąć z kogo; oddać, wydać kogo, co za okupem. Okup złożyć komu za co.

Olej. Mieć olej w głowie—rozum.

Oliwa. Dolać oliwy do ognia (—podżegać walkę). Prawda, jak oliwa, wypłynie na wierzch.

Ołtarz postawić, wznieść komu (bóstwu), zburzyć. Sluga ołtarza, *omów. zam.* kapłan. Złożyć co na ołtarzu pospolitego dobra (poświęcić). Zedrzyć choćby z ołtarza.

Omen—wróżba. Złe omen.

Omyłka, syn. pomyłka, zmyłka, błąd. Omyłkę popełnić; poprawić, sprostować.

Opamiętanie. Przyjść do opamiętania. *Ob.* upamiętanie.

Oparcie. Szukać w kim, w czym oparcia; znaleźć, stracić punkt oparcia. *Syn. ob.* pomoc.

Opatrzność czuwa nad kim (*przen.* oko Pańskie, Boże); rządzi światem (*przen.* ręka Boska, palec Boży); zrzędziła. Zrzęczenie Opatrzności. Zdać się na wolę Opatrzności; szemrać przeciwko Opatrzności. *Przen zam.* Bóg.

Opatrzyć kogo czym; *syn.* obdarzyć, uposażyć, obsypać, udarować, obdarować kogo czym.

Opędzać koszta, wydatki. Opędzać się komu; *syn.* oganiać się komu; odcinać się komu.

Opieka, troskliwa, ojcowska, macierzyńska, baczna, czujna, niedbała. Opieka czyja (oko czyje) czuwa nad kim. Opiekę rozciągać, rozposcierać nad kim; sprawować, mieć nad kim; w opiekę kogo, co wziąć; otaczać kogo opieką. Opiekę nad kim zdać na kogo, komu poruczyć, powierzyć. Powierzyć kogo (się) czyjej opiece; być na czyjej opiece; pod czyją opiekę uciekać się. Z opieki wyjść, kogo wypuścić. *Syn.* piecza, baczenie, pieczołowitość, staranie, obrona, osłona, straż. *Przen.* tarcza, skrzydła. Tarczą swą kogo osłaniać. Pod skrzydła czyje uciekać się.

Opieszaly, syn. niedbaly.

Opinia. Opinię o kim wydać; czyjej opinii zasięgnąć; nie dbać o opinię czyją; polegać na czyjej opinii; opinię zmienić; głosić, wypowiadać

(dziwne, śmiałe) opinie. *Syn.* zdanie, mniemanie.— Mieć dobrą, złą opinię; opinię sobie zepsuć, naprawić. Zgubić się, zabić się w opinii publicznej. *Synon.* (dobre) imię, dobra sława, reputacya.

Opisać *syn.* opowiedzieć, skreślić. *Rusyc.* lub *german zam.* omówić (pojęcie, wyraz) — innemi słowami wyrazić.

Oplata. Oplatę nałożyć na kogo, rozłożyć komu na raty, ściągnąć; opłatę wniesić, złożyć.

Opór. zacięty, słaby, bezsilny; daremny, skuteczny, nieprzeparty; rozpaczliwy, niespodziany. Opór słabnie. Opór komu stawiać; stanąć oporem; *przen.* wziąć na kiel; stanąć okoniem. Opór napotkać, znaleźć w kim; natrafić na opór; oporu doznać z czyjej strony. Czyj opór zwalczać, przewyciężyć, złamać, przełamać, przeprzeć. Sprawa idzie oporem.

Oporny, *syn.* ob. uparty.

Opowiedzieć komu co; opowiedzieć się z czem; opowiedzieć się za kim, po czyjej stronie.

Opozycya. Wystąpić z opozycją przeciwko komu, czemu; stanąć w opozycyi; przerzucić się do opozycyi. Opozycyę wywołać; opozycyę przełamać,

Opuścić sposobność i t. p. *Syn.* ominąć, zaniedbać, zaniechać. Opuścić miasto — porzucić.

Oreǳie wystosować do kogo.

Oreǳ podnieść na kogo, obrócić przeciwko komu; oreǳa dopaść. *Syn.* broń.

Organ — narząd.

Organizacya — ustrój.

Ortografia — pisownia.

Orzech (twardy) do zgryzienia; *przen.* — trudne zadanie; orzech zgryźć.

Orzeł, *omów.* król ptaków; ptak Jowisza. On nie orzeł (nie wybitna osobistość).

Osiedlić kogo, *syn.* osadzić. Osiedlić się, *syn.* osiąść, usadowić się; rozgościć się, zagnieździć się.

Osiągnąć, cel, skutek; *syn. ob.* spowodować, otrzymać. *Rusyc.* * doścignąć.

Osieł. Krnąbrny, uparty, jak osieł. Osieł, wielki osieł—głupiec. *Żartobl.* koń Pana Jezusa.

Oskarżenia, uzasadnione, bezpodstawne; wnieść na kogo. *Syn.* skarga.

Ostabić, *syn.* nadwreżyć (wzrok, zdrowie), nadwątlić (siły), obniżyć (znaczenie), zmniejszyć (wrażenie i t. p.).

Ostona, *syn. ob.* obrona. Pod ostoną czego (nocy, dział i t. p.) coś uczynić.

Ostateczność. W ostateczność wpaść; z jednej ostateczności przerzucać się w drugą; dojść, posunąć się do ostateczności; chwycić się ostateczności. Doprowadzić, przywieść, zmusić kogo do ostateczności. Smutna ostateczność—konieczność. Przyciśnięty, zmuszony ostatecznością.

Ostatek, *syn. ob.* reszta. Ostatkami gonić (—wyczerpać prawie wszystkie środki, siły). Ostatki—zapusty. Ostatki odbywać, obchudzić.

Ostrogi wpić koniowi (aż do krwi); spiąć konia ostrogami. Ostrogi (złote) zdobyć — być pasowanym na rycerza; *przen.*—zyskać uznanie, sławę.

Ostrożność. Mieć się na ostrożności. Wszelkie środki ostrożności zachować. *Syn.* baczność, baczenie, czujność, przezorność, roztropność, oględność.

Ostrożny, *syn.* przezorny, baczny, czujny, oględny, uważny.

Ostry, jak brzytwa; jak miecz. Gonić na ostre (ze zwyczajów turniejowych). Wziąć się ostro do kogo.

Oświadczyć gotowość do czego. Oświadczyć się za kim, za czym—opowiedzieć się po czyjej stronie; przeciw komu, czemu. Oświadczyć się komu z czym (n. p. z miłością, z przyjaźnią). *Ob.* objawić.

Oświata. Oświatę szerzyć, krzewić; tłumić.
Przen. światło.

Oszczędność, drobna, wielka. Oszczędności zaprowadzić; wziąć się na oszczędność. Swe oszczędności (oszczędzone pieniądze) gdzie umieścić, złożyć; oszczędności stracić.

Oszczerstwo, *syn. ob.* potwarz.

Oszukać kogo, *syn.* podejść, zwieść, odrwić, okpić, oszwabić, wywieść w pole. Oszukać się, *syn.* zawieść się, omylić się, pomylić się.

Oszust, *syn.* oszukaniec, szalbierz, frant, szachraj.

Oszustwo. Oszustwa się dopuścić; puszczać się na oszustwa. Paść ofiarą oszustwa. *Syn.* oszukaństwo, szalbierstwo.

Otaczać (otoczyć) miasto murem, rowem; nieprzyjaciela wojskiem. *Syn.* opasać, okolić, osaczyć; *ob.* okrażyc. — Otaczać kogo opieką, staraniem, troskliwością.

Otchłań; morska, piekielna. *Syn.* toń, odmęt, przepaść, czeluść. Otchłań pochłania kogo; rzucić się w otchłań; z otchłani wydobyć.

Otoczenie, *syn.* środowisko. Przyrodzone, właściwe komu otoczenie—żywiol.

Otrząsnąć się z wad, nałogów, przesądów, lenistwa, odretwienia, obcych wpływów. *Syn.* wyrwać się, wyzwolić się z czego; pozbyć się czego.

Otrzymać przebaczenie, rozgrzeszenie, odpowiedź, odprawę. *Syn. ob.* dostać (dostanę).

Otucha wstępuje w kogo (w serce czyje), napęnia serce. Otuchę wlać w serce czyje, tchnąć w kogo; natchnąć kogo otuchą. Otuchy dodać komu; otuchę odebrać komu. Otuchy nabrać; otuchę znaleźć w czym, czerpać z czego. Otuchę żywić, krzepić w swem sercu. *Syn.* odwaga, nadzieja, duch, serce.

Otwór w czym zrobić, wybić, wyłamać, wyciąć, wywiercić, wypilować; otwór zamknąć, za-

tkać, zapchać, założyć, zasłonić, zagrozić; pozostawić. Stać (komu) otworem.

Owacya. Owacyę urządzić komu.

Owca, owieczka, owczy. Owca beczy; owce strzydz.. Owieczki (proboszcza)—parafianie; zbłąkana owieczka (—grzesznik). Wilk w owczej skórze (Mat. VII, 15)—obłudnik. Iść owczym pędem.

Owoc, piękny, obfity, dojrzały. Owoc się zawiązuje, dojrzewa, opada, spada. Owoce wydawać, rodzić; zbierać, zrywać, spożywać. Owoc zakazany (1. Mojż. III, 2—6). Po owocach ich poznać ich. (Mat. VII, 16). *Syn.* plód. *Przen.* Doczekać się owoców swej pracy. *Porówn.* plon, skutek, korzyść, pożytek.

Ozdoba, *syn* strój, okrasa. *Przen.* zam. zaszczyt, chluba. Być ozdobą szkoły.

Oznaka, *syn.* ob. znak.

Oznaczać (oznaczyć), *syn.* znamionować, wskazać; ob. pokazać.

Ożenić się, *Omów.* zapalić pochodnię Hymenu, założyć (własne) ognisko; zaprządz się w jarzmo małżeńskie; stanąć na ślubnym kobiercu.

P.

Pacierz zmówić; pacierze odmawiać, szeptać, trzepać, klepać, odklepać; do pacierza uklęknąć. Powtarzać za panią matką pacierz (—opierać się bez krytyki na powagach). Nie minął jeden pacierz; trwało to ze dwa pacierze (—niedługo). To pewne, jak amem w pacierzu.

Pączek pęka, rozwija się, rozkwita. Drzewa puszczają pączki. Żyje, opływa w dostatki, jak pączek w maśle.

Padół. Na tym padole płaczu.

Pal. Wbić kogo na pał; umrzeć na palu.

Palec, wielki, wskazujący, średni, serdeczny, mały; palce u nogi. Palcem ruszyć nie może. Palcem kogo wytykać (zniesławionego). Palcami przebierać (na instrumencie). Zakrzywić na

kogo palec; pogrozić, nakiwać komu palcem w bucie. Palce oblizywać po czem. W palce chuchać (z zimna). Ma w małym palcu więcej rozumu, niż inni w głowie. Dziesięcioma palcami wyżywić rodzinę. Nie mieć czego na owinięcie palca (—ani trochy). Na palec kogo można owinąć (—bardzo łagodny). Można co policzyć na palcach (—bardzo mało). Wyssać coś z palca (—zmyślić). Na palcach stąpać, wspinać się. *Przen.* Palec Boży (2. Mojż. VIII, 19)—zrządzenie Boże, kara Boża: Palec Boży kogo dotknął.

Palić, spalić (dom, most); zapalić (w piecu, świecę); wypalić (papierosa); *syn.* kurzyć, ćmić. Palić się, *syn.* gorzeć, pałać, płonąć. Palić się do czego (—mieć na co wielką chęć).

Palma. Palmę pierwszeństwa zdobyć, komu przyznać, wydrzeć. *Ob.* pierwszeństwo.

Pałać (zapałać) miłością, nienawiścią, zemstą; *syn.* płonąć; *ob.* palić się.

Pałka (pała). Nie kijem go, jeno pałką; *ob.* kij. Zalać pałkę (głowę, czub)—upić się. Mieć w pale.

Pamiętka, droga. Zostawić komu pamiętkę; dać komu co na pamiętkę. Pamiętkę (pamięć) czego święcić, obchodzić. Na wieczną czego pamiętkę coś ustanowić.

Pamięć, niezatarta, niewygasła, wieczysta, wiekopomna, świeża, wdzięczna. Pamięć o czem (czego) żyje, zagięła. (1. *Spamiętać*;) Pamięć o czem (czego) zachować, przechować; mieć, zachować co w żywej pamięci; w pamięci co zatrzymać, zanotować, zakarbować, zapisać, utrwalić; w pamięć coś sobie wbić, wrazić. Pamięcią sięgać (daleko w przeszłość). W pamięć wryć się, wrazić się; w pamięci utkwic, niezatarte ślady pozostawić. Pamięć dobrą, złą po sobie pozostawić. Świętej pamięci (—nieboszczyk). Od świętej pamięci (oddawna). Pamięć (pamiętkę) czego obchodzić, święcić. (2. *Przypomnieć* sobie lub komu). Pamięć czego wznowić, odświeżyć; w pamięci coś odświeżyć; na pamięć co przywo-

łać, sobie lub komu przywieść; pamięcią co przebiegać. Na pamięć komu przychodzić; stanąć komu żywo w pamięci. (3. *Zapomnieć:*) Pamięć czego zatracić; z pamięci coś uronić, wymazać, wygładzić, wygluzować, wyrugować, sobie wybić; w pamięci co zatrzeć. Z pamięci komu wyjść, wypaść, wylecieć, ulecieć. (4. *Pamięć dobra; słaba:*) Pamięć wzmocnić, ćwiczyć; tracić. Pamięć nie dopisuje komu. Pamięci czyjej polecać się. (5. *Przytomność:*) Od pamięci odchodzić; leżeć bez pamięci; pamięć odzyskać.

Pan, omów. zam. Bóg. Pan i władca. Pan stworzenia (1. Mojż. III, 16)—człowiek, *żartobl.*—mąż. Być panem swej woli. Pan całą gębą; pan z panów. Dwom panom służyć (Mat. VI, 24). Życ z kim za pan brat.

Panewka. Podsypać prochu na panewkę. Spalić na panewce (o strzelbie).

Panowanie objąć, dzierżeć, rozciągać (rozpościerać) nad czem, rozszerzać, krzewić, ustalić, utrwalić, komu wydrzeć. Pod swe panowanie zagarnąć, podbić kogo; pod panowanie czyje się dostać; z pod czyjego panowania się wyłamać, wybić, wydobyć; panowaniu czyjemu podlegać. *Syn.* władza, rządy. *Przen. ob.* berło, korona, tron.

Pantofel. Trzymać kogo, być pod pantoflem. (Prawdopodobnie ze zwyczaju, że zwycięzca zwyciężonemu stawiał stopę na karku).

Papier jest cierpliwy. Na papier co przelać (swe myśli, uczucia). Wiek papierowy; papierowa zgoda.

Papieros ukreć; palić (wypalić), kurzyć, ćmić; zaciągać się papierosem; papierosa pociągnąć.

Para. 1). Szukać pary, dobrać sobie pary; iść parami. Coś idzie z czem w parze—ustawicznie towarzyszy czemu. Para dorodna, dobrana. 2). Para się skrapla. Pary z ust nie wypuścić (—nie przemówić ani słowa).

Parawan. Służyć komu za parawan; *porówn.* płaszczyk, pokrywka.

Pardon dawać komu; prosić pardonu; bez pardonu (zabijać, karać).

Parol zagiąć na kogo (—upatrzeć sobie kogo, mieć na kogo zamiary).

Partya. Partyę (szachów i t. p.) rozegrać, wygrać, przegrać. Zrobić dobrą partyę (—dobrze się ożenić).

Pas, pasek. Pas ściągnąć; pasa popuścić; rękę za pas założyć. Brać się z kim za pasy (stąd: wchodzić w zapasy); *porówn.* za bary. Brodzić po pas w wodzie. Cienki w pasie. Wziąć nogi za pas (—pośpiesznie uciekać). Zima za pasem (—bardzo blisko). Pasy z kogo drzeć. Pokrajać coś na pasy. Prowadzić kogo na pasku.

Paść (padać) jak długi, plackiem u nóg czyich; komu do nóg. Deszcz, śnieg, grad pada.

Pasmo, syn. szereg, rząd, łańcuch. Przeciąć pasmo dni żywota. Długie pasmo cierpień.

Pastwa, syn. łup, ofiara. Oddać, zostawić, rzucić kogo, co komu na pastwę. Stać się pastwą czyją.

Pastwić się nad kim, *syn.* znęcać się.

Pasyans, ciągnąć.

Paszczka, otwarta, rozwarta. Paszczę otworzyć; wpaść w czyją paszczę; wydobyć, wyrwać, wydrzeć kogo (się) z czyjej paszczы. *Syn.* czełusć, otchłań.

Patrzeć w co (jak w tęczę), na co. Patrzeć z ukosa, z podelba, wilkiem. Patrzeć na co przez szpary (—pobłaźliwie; oczy na co przymrużyć). Patrzy na co, jak wół na malowane wrota—z podziwem, gapi się). Tylko go patrzeć (—zraz nadejdzie). Jak się patrzy (—jak należy); *porówn.* co się zowie. *Syn.* poglądać (spojrzeć), zerkać; *porówn.* widzieć.

Paw, pawi. Nadymać się, puszyć się, jak paw. *Omów.* ptak Junony. Stroić się w pawie piórka.

Pazury komu pokazać (*przen.*—gotować się do oporu, do walki); pazury zatopić w czem. Lecieć z góry na pazury. *Synon.* szpony.

Pęd, gwałtowny, niepowstrzymany. *Syn. ob.* bieg.

Pędzić jak wiatr, jak strzała, na oślepa, *Syn.* gonić, gnać, mknąć, lecieć.

Pełnia. Znajdować się w pełni rozwoju, sił. Pełnia księżycyca.

Pełnić służbę, obowiązki, powinność. *Syn.* wypełniać, spełniać, wykonywać co; wywiązać się z czego; zadość czemu uczynić. *Porówn.* spełnić, popelnić.

Pełny, *antyt.* próżny. *Rusyc. zam.* zupełny, całkowity (n. p. kurs nank).

Pełzać, *synon.* czołgać się, leżeć.

Pensya. 1) *Syn* płaca, zasługi, gaża. Pensyę pobierać, odebrać, wziąć z góry. Pensyę komu wyznaczyć, podwyższyć, obciążyć, okroić; z pensyi co wytrącić. 2)—zakład naukowy. Pensyę otworzyć, (*rusyc.* * odkryć), zamknąć, (*rusyc.* * zakryć); zwinać, utrzymywać, prowadzić. Na pensyę chodzić, uczęszczać; pensyę skończyć, opuścić.

Perła, *przen.*—rzecz cenna, wyborowa, doskonałość w swym rodzaju; perła poezyi; perła między sługami i t. p. Rzucac perły przed świnię. (Mat. VII, 6).

Perora. Perorę komu prawić, wyciąć, wyrzucić, wypalić. *Synon.* kapituła, kazanie.

Pertraktacye—rokowania, układy.

Peryfraza—omówienie.

Peryod—okres.

Pęta pryskają, spadają z kogo. Pęta komu narzucić, nałożyć, kuć; wkładać na kogo. Pęta zerwać, stargać, zdjąć z kogo, z pęt kogo wyzwolić, wydobyć. *Synon.* więzy, okowy, kajdany. *Przen. zam.* niewola.

Pewny, jak amen w pacierzu, jak Bóg na nie-

bie, jak śmierć; pewny kogo, jak samego siebie. Robić coś na pewne (na pewniaka).

Piasek, mialki, sypki, grzązki, po kostki, po kolana. Piaskiem posypać (pismo). Na piasku budować. (Mat. VII, 26, 27). Bicz ukrećić z piasku.

iastować godność, urząd, władzę; *syn.* sprawować.

Piątek. Czy piątek, czy świętek (zawsze ta sama praca).

Pić, wypić, napić się. Pić na potęgę, na umór, do upadłego, jak bąk, ile się zmieści. Pić, wypić do poduszki, strzemiennego, za czyje zdrowie. *Omów. eufem.* zaglądać do kufelka, do kieliszka, do butelki; wysuszać butelki; zalewać robaka; nie lać za kołnierz, birbantować. *Syn.* żłopać, chlać, pociągać, lać w siebie co, zalewać się czem, zapijać się czem. *Ob.* upić się. Pić do kogo, *przen.* czynić przytyk do kogo; do kogo coś stosować.

Piec. W piecu palić; wygrzewać się przy piecu; siedzieć za piecem (stąd, piecuch). Jak u Pana Boga za piecem (mieszkać, żyć)—dobrze, wygodnie. Poprawić się z pieca na łeb, (*iron.*—jeszcze gorzej broić). Nie z jednego pieca chleb jadał (—bywalec).

Pięć, piąty. Mówić, pleść ni w pięć, ni w dziewięć; *porówn.* ni przyszyć, ni przyłatać. Umieć, wiedzieć coś piąte przez dziesiąte.

Piecza *syn. ob.* opieka. Mieć co na pieczy.

Pieczęć na czem położyć, wycisnąć; do czego przyłożyć, przycisnąć.

Pieczeń. Przy jednym ogniu upiec dwie pieczenie.

Piedestał. Na piedestał wynieść, na piedestale postawić kogo; z piedestału runąć, kogo strącić. *Porówn.* postawić na świeczniku; stawiać komu posągi.

Piekło. Z piekła rodem (złośnik, złośnica).

Mieć, robić piekło w domu. Narobić komu piekła. Włóczyć się jak Marek (mara) po piekle.

Piękność, piękno, *syn.* uroda, krasa, wdzięk, urok, czar.

Piękny, *synon.* ładny, śliczny, nadobny, kształtny, urodziwy, dorodny, cudny, powabny, uroczy, czarowny, wdzięczny. Oddać komu pięknem za nadobne (—wet za wet). Pięknies się spisał— (*iron.*)

Pielegnować chorego, tradycye, dawne obyczaje.

Pień, pieniek. Na starym pniu coś zaszczepić. Gałęzie odcięte od pnia rodzinnego, macierzystego (*przen.*—tułacze). Głuchy jak pień (pieniek); Sprzedać zboże na pniu. Głowę na pniu położyć (—pod miecz katowski). Wyciąć w pień (ludność, mieszkańców); porówn. co do nogi. Mieć z kim coś na pieńku—mieć z kim niezalatwione rachunki. (Pieniek jest tu t. zw. birka czyli drążek, na którym karbowano jednostki rachunku pomiędzy sprzedawcą a odbiorcą).

Pieniądze bić, kuć. Pieniądze zbijać, składać, dusić, odkładać (na czarną godzinę); wyrzucać, rozrzucać, marnować, tracić, trwonić, wydawać; z kogo wydusić. Pieniędzmi sypać, szastać. Pieniądze łożyć na co. Zmienić pieniądze. Leżeć na pieniądzach. Mieć pieniędzy jak lodu. Kupić coś za psie pieniądze (—za bezcen).

Pieprz. Dodać do czego pieprzu, (*przen.* — ostrości, gryzącego lub drażniącego dowcipu). Pójść tam, gdzie pieprz rośnie (—na koniec świata). Znać się na czem, jak koza na pieprzu (*iron.*)

Piers faluje, wzbiera uczuciem. Piers nadstawić (—do boju mężnie stanąć); piersią kogo zastawić (—bronić). *Przen.*—serce. Uczucie, radość rozsadza piers czyją. Piers (kobiety karmiącej) przybiera. Dać piersi (dziecku). Od piersi odstawić (dziecko), odłączyć.

Pierwszeństwo oddać, przyznać komu, otrzy-

mać. *Przen.* Oddać komu, zdobyć, odnieść palmę pierwszeństwa.

Pierze drzeć. Ani z pierza, ani z mięsa (—na nic nie przydatny). Porastać w pierze (—dochodzić do majątku, znaczenia).

Pies, psi. Pies szczeka, ujada, skomle, wyje, skowyczy; służy, warnuje, aportuje. Szczuć kogo psami. Psa ułożyć (do polowania). Wierny, głodny, jak pies. Gryzą się jak dwa psy; żyją jak pies z kotem (niezgodnie). Coś nie zda się psu na budę (—na nic). Wypuścić na kogo sforę psów (*przen.*—złośliwych prześladowców). Małe pieski (gorsze od dużych). Psy wieszać na kim (—obmawiać, oczerniać kogo). Żal psa wygnać (na taką niepogodę). Tego (tej obelgi i t. p.) pies nie zliże. Dbać o co, jak pies o piątą nogę. Żeby tak pies płakał, jak to prawda. Nie dla psa kielbasa, (nie dla kota sadło). Ni pies ni wydra; coś nakształt świdra—ni to, ni owo. Jakby na psa łyko wdział (=na nic wszelkie przestrogi; *porówn.* groch na ścianę). Nie jednemu psu Łysek (nie o tobie, nie o nim mowa). Na psa urok! (—zła wróżba niech się nie na mnie sprawdzi). Zdechł pies! (—wszystko przepadło). Pod psem (—niżej wszelkiej krytyki). Psi węż, psia służba, psi obowiązek. Psie dni (czas od 24 lipca do 24 sierpnia, kiedy świeci kanikuła, psia gwiazda, t. j. Syryusz).

Pięść zacisnąć (w kulak); pięścią grozić, uderzyć. Prawo pięści (prawo mocniejszego). Przystawać, stosowny, podobny do czego, jak pięść do nosa. (*Iron.*)

Pieśń zaintonować, śpiewać, nucić, zanucić.

Pieszczota. Pieszczotami kogo obsypywać, otaczać.

Pięta. Na pięcie się zakręcić, wykręcić; deptać komu po piętach. Pięta Achillesowa (—czyja słaba strona; z Homera Iliady). Aż w pięty mu poszło; (tak mu dogryźli).

Piętno, niezatarte, hańbiące. Piętno swe od-

bić, wycisnąć na czym. Nosić na sobie, zdjąć, zetrzeć z kogo piętno (hańby, niewoli). *Syn. ob. znak.*

Pigułka. Pigułkę (gorzką) przełknąć, komu osłodzić, ocukrzyć; *przen. zam. przykrość, odmowa.*

Pijawka. Pijawki postawić komu. *Przen.—wyzyskiwacz, lichwiarz.*

Pilnować czego (n. p. porządku); pilnować kogo, jak oka w głowie. *Syn. ob. strzedz.*

Pilny, *syn. skrzętny, pracowity, staranny, czynny.*

Piłat. Dostać się, jak Piłat w credo (—niepotrzebnie, nie na swoje miejsce). Jak Piłat, umywa ręce; *ob. ręka.*

Pióro, piórko. Pióra nastroszyć. Stroić się w pawie piórka (—przywłaszczając sobie cudze zasługi). Lekki, jak piórko. Pióro (do pisania) zatemperować, wziąć do ręki, umaczać; zarabiać piórem. *Przen. pióro wytrawne, cięte, sprzedajne. Pióro swe komu zaprzedać; umaczać w żółci, w jadzie; jadem zaprawić. Pióro złamać (—przestać pisać); pióro komu z ręki wytrącić (—odebrać chęć lub możliwość pisania). (Za) jednym pociągnięciem pióra (coś zaprowadzić, znieść).*

Piorun spada (z jasnego nieba), bije, uderza, trzaska, runął. Padł, jakby piorunem rażony. Pioruny na kogo miotać (także *przen.—przekleństwa*); *przen. zam. cios, klęska. Synon. grom.*

Pisać list, książkę, do gazet. *Syn. kreślić; omów. przelać na papier. Pisz na Berdyczów; porówn. zapisz sobie w kominie; szukaj wiatru w polu.*

Pismo. Zwęchać pismo nosem (—domyślić się, co się święci). Dać komu, mieć co na piśmie —czarno na białem.

Piwo warzyć. Piwa sobie, komu nawarzyć — narobić bigosu, przyczynić trudności. Wypij piwo, któregoś nawarzył.

Plac (boju). Na plac wystąpić; stanąć na pla-

cu; placu komu dotrzymać; z placu ustąpić; z placu boju ujsć, uciec. Na placu zostać (poledz); na placu kogo rozciągnąć (—położyć trupem). *Syn.* pole, arena.

Placek. Plackiem paść u nóg czyich. Książki, papiery poszły na placki.

Placówka, *syn. ob.* posterunek.

Plaga. Dać komu plagi. Plagi egipskie (2. Mojż. X) *Ob.* klęska.

Plama, niezatarta, niezmazana, wieczna. Plama pada na kogo, ciąży na kim. Plamę (z materyi) wywabić, (moralną) zmazać (krwią). Na słońcu znaleźć plamy (—wszędzie mieć coś do zarzucenia). Plamę rzucić na kogo (=zniesławić kogo). *Syn. w znac. własc.* cętka, kropka; *w znac. przen.* zmaza, skaza, hańba, niesława.

Plan zdjąć z czego (z miasta i t. p.). Plan (—zamiar) dojrzewa, udaje się, rozbija się o co, rozwiął się, spełził na niczem. Plan (działania), umiejętnie obmyślany. Plan obmyślić, wprowadzić w życie; wypracować, ułożyć, nakreślić; przeprowadzić, wykonać; na czem osnuć, ugruntować, budować. Plany (zamiary) czyje pokrzyżować, zniweczyć. Na pierwszy plan (miejsce) coś wysunąć; na drugi (dalszy) plan coś usunąć, zepchnąć.

Plastyczny—wypukły.

Plastyka—wypukłość, uwypuklenie.

Plątać, *syn.* wikłać, gmatwać.

Plecy, zgarbione. Na plecach coś dźwigać. Mieć wielkie plecy (—protekcye). Poza plecami czyjemi coś zrobić (—bez czyjej wiedzy).

Plenić (życie), *syn. ob.* szerzyć.

Pleść wianek, kosz i t. p. Pleść koszałki opałki, brednie, androny, banialuki, duby smalone, głupstwa, trzy po trzy; pleść ni w pięć, ni w dziewięć, jak (Piekarski) na męce; plecie, że to ni przyszyć ni przyłatać.

Plewa. Brać kogo na plewy; na plewy staro wróbla nie złapiesz. Oddzielić ziarno od plew

(—rzeczy wartościowe od błahych, prawdę od fałszu).

Plon, obfity, dojrzewa, kogo czeka. Plon wydać, zbierać; plonu doczekać się. *Ob.* owoc, żniwo, korzyść, pożytek, skutek, łup.

Plondrować, *syn. ob.* łupić.

Plotka. Plotkę puścić, rozpuścić, szerzyć, rozsiewać; plotki roznosić. *Syn.* wieść, pogłoska, bajka.

Płaca *syn. ob.* pensya. Płacę pobierać, komu podwyższyć, obciąć.

Płacz, rzewny, nieutulony. Na płacz zbiera się komu; od płaczu wstrzymywać się. Płaczem wybuchnąć, ryknąć; uderzyć w płacz; a ona w płacz (w bek); zanosić się od płaczu. Płacz czyj wywołać; utulić, ukoić. Płacz i zgrzytanie zębów. (Mat. VIII, 12). *Ob.* łza.

Płakać rzewnie, gorzko, gorzkimi łzami, jak bóbr. *Syn.* beczeć, łkać, ryczeć, zawodzić. *Ob.* płacz, łza.

Płaszcz nosić na obu ramionach. (*Porówn.* siedzieć na dwu stołkach; dwom panom służyć). Przykryć coś płaszczykiem miłości chrześcijańskiej. (1. Piotr. IV, 8). Pod płaszczykiem czego (Malach. II, 16)—pod pozorem, pretekstem; *porówn.* pod pokrywką, pod maską czego.

Płatać figie, psoty; *syn.* broić, stroić.

Płatek kwiatu, śniegu. Coś idzie jak z płatką—gładko, łatwo; *porówn.* jak po maśle.

Płazem puścić kogo, co, ujść komu. *Porówn.* na sucho.

Płeć (cerę) sobie opalić. Płeć słaba, piękna—kobiety.

Płodny *syn. ob.* urodzajny. Płodny w co (n. p. w następstwa), *syn.* obfity, bogaty, brzemienisty.

Płomień żarzy się, syczy, bucha, gaśnie. Wybuchnąć, świecić płomieniem; płomień rozdmuchać, przytłumić, zgasić. *Syn.* ogień.

Płonąć, *syn. ob.* pałać.

Płonny (nadzieje, obawy). *Syn. ob. daremny.*

Płot grodzić; przesadzić, przeskokczyć. Umrzeć gdzieś pod płotem. Trafić, jak kulą w płot; (*iron*). Sam, jak kulek w płocie. Strzelać z za płotu (—podstępnie na kogo godzić). Słowo się rzekło, kobyła u płotu (—uiszczam się z danego przyrzeczenia).

Pług pruje (porze) ziemię. Wrócić do pługa (po skończonej wojnie). Pługiem zdobywać ziemię (—rolnictwem, pracą cywilizacyjną). *Syn. socha, lemiesz.*

Płyn, *syn. ciecz.*

Płytki (talerz, woda, umysł). *Syn. miałki; antyt. głęboki.*

Pobudka, czysta, ukryta; pobudka kieruje, powoduje kim; skłoniła kogo; działa, wpływa na kogo, na co. Pobudek czyich domyślać się; w pobudki czyje nie wchodzić. *Syn. bodziec, podnieta, popęd, zachęta, pochop; przen. sprężyna (działania, postępowania czyjego). Ob. przyczyna.*

Pochlebca, *syn. lizus, dworak, pieczeniarsz, zasznik.*

Pochlebiać komu, *syn. basować, potakiwać, nadskakiwać, świecić baki, przymilać się, czapkować komu.*

Pochód, *syn. marsz, procesya.* Pochód tryumfalny, zwycięski, żałobny, uroczysty; pochód zatrzymuje się gdzie. Pochód rozpoczynać, zamykać. Pochód swój (swą drogę) znaczyć czem (n. p. krwią, pożogą, rabunkiem, grobami). *Rusyc. zam. wyprawa, ekspedycja (wojenna, myśliwska, naukowa).*

Pochodzenie swoje, czyje skąd wywodzić. Człowiek niskiego pochodzenia (—rodu). *Przen. kolebka.*

Pochop do czego dać komu, wziąć, skąd czerpać. *Porówn. pobudka.*

Pochwała, zasłużona, niezasłużona, wielka, przesadna, spotyka kogo. Pochwały oddawać komu, pochwałę odnieść, otrzymać. Rozwodzić się w pochwałach nad kim. Chciwy, żą-

dny pochwał. *Syn.* uznanie; *przen.* poklask. *Antyt.* nagana.

Pociąg, nieprzewyciężony, mieć do czego; iść za pociągiem serca. *Syn.* skłonność; *ob.* chęć. Pociąg (kolei żelaznej) towarowy, osobowy, mieszany, pocztowy, pośpieszny, kurierski, błyskawiczny; pociąg wyruszył; zatrzymuje się, wykołeił się, rozbił się.

Pociągać kogo do siebie (ku sobie), *syn.* nęcić. Pociągać co za sobą (n. p. skutki), *syn. ob.* spowodować. Pociągać kogo do odpowiedzialności. Pociągnąć kogo za sobą, *syn.* porwać.

Pociecha wstępuje w serce. Pociechę komu nieść, przynosić, sprawiać; pociechę napoić (napawać) serce czyje; pociechę (balsam pociechy) lać w serce czyje. Pociechy potrzebować, szukać, nie zaznać, doznać, doświadczyć. Pociechę czerpać z czego, znaleźć w czym, mieć z kogo; pociechy z czego doczekać się, z dzieci dochować się. Pociechy religijne odrzucić. *Syn.* ulga, ukojenie, osłoda, ochłoda; *przen.* balsam, lek.— Mieć z kim, z czym sto pociech (—dużo zabawy). Pociechy -- dzieci.

Pocieszny, *syn.* zabawny, śmieszny.

Pocisk pada skąd, ugodził kogo. Pocisk wymierzyć na kogo, ku czemu. *Syn.* strzała.

Początek czego zrobić, uczynić, czemu dać, z czego wziąć. *Syn.* pochodzenie, początek, wstęp, pierwociny, zaranie. *Przen.* korzeń, źródło, ziarno, zarodek (złego, dobrego); zawiązek (zniszczyć co w zawiązku); kolebka; próg. Stanąć na progu czego (n. p. stulecia).

Pocziwy, *syn. ob.* ucziwy. Pocziwy z kośćmi; pocziwości człowiek.

Poczet. W poczet świętych kogo zaliczyć; w poczet członków (towarzystwa) przyjąć. *Syn.* liczba.

Poczta. Oddać list na pocztę. (*Germ.* * nadać). Odwrotną pocztą odpowiedzieć.

Poczucie honoru, własnej godności; własnej nie-

mocy, obowiązków; poczucie narodowe; poczucie językowe. Poczucie czego odzywa się w kim. Poczucie czego zatracić; nie mieć żadnego poczucia. Poczucie budzić w kim. *Porówn.* uczucie, czucie.

Poczuwać się do czego (do winy, do obowiązku).

Poczytać komu coś za co (n. p. za zasługę), *syn.* policzyć, mieć. **Poczytywać** kogo za co, *syn.* uważać, mieć. **Poczytywać się** za co, *syn.* uchodzić za co.

Podanie. 1) *Syn.* tradycja. Podanie niesie, krąży, obiega. 2) *Syn.* prośba. Podanie wystosować do kogo, wręczyć komu, złożyć gdzie (u kogo),

Podarek, podarunek, *syn.* ob. dar.

Podatek nałożyć na kogo; podatki pobierać, ściągać, wybierać skąd. Podatki płacić; z podatkami zalegać. Podatki zalegają. *Syn.* opłata, myto, cło, ciężar.

Podbić (kraj, miasto), *syn.* zdobyć, zawojuować, ujarzmić, zhołdować, zająć, opanować.

Podbój. Dokonać podboju. *Syn.* zdobycie, zabór.

Poddać (poddawać) komu co (miasto); poddać komu myśl, *syn.* nasunąć. Poddawać się, *syn.* ulegać, hołdować, dać przystęp do siebie. Poddawać się rozpaczy, wpływowi; komu na łaskę i niełaskę.

Podejrzanie, uzasadnione, bezpodstawne, krzywdzące. Podejrzanie pada na kogo, ciąży na kim; wkrada się do duszy czyjej. Podejrzanie budzić (wzbudzić) w kim, ściągnąć na siebie (na kogo); czyje odwrócić, ukolysać, uśpić; rzucić na kogo; zrzucić z siebie, odepchnąć od siebie (z oburzeniem); zwalić na kogo. Podejrzanie powziąć na kogo (lub o kim), żywić w duszy swej; mieć kogo w podejrzaniu. *Syn.* posądzenie, pomyślenie. *Przen.* cień (rzucić na kogo); cień podejrzania.

Podjąć (podejmować). 1) *Syn.* przedsięwziąć

(pracę, trudy, staranie, wyprawę). 2) *Syn.* podnieść (czyją myśl, projekt). 3) Podejmować kogo u siebie, *syn.* ugaszczać.

Podkopać (podkopywać) czyje zaufanie, kredyt, władzę, znaczenie, zdrowie. *Syn.* nurtować, nadszarpać, poderwać, podmywać.

Podlegać (z natury swej) i ulegać (po daremnym oporze) tak się różnią, jak podległy i uległy. Podlegać, *syn.* podpadać, być podległym (chorobom, dolegliwościom, losowi, przypadkom, zmianie, badaniu, roztrząsaniu, wątpliwości). *Ob.* ulegać.

Podległy, *syn.* poddany, podwładny komu; *antyt.* niezależny od kogo. *Porówn.* uległy.

Podłość popełnić; podłości się dopuścić. Podłość komu zadać, zarzucić. *Syn.* nikiemność.

Podły, *syn.* nikiemny, niski.

Podniebienie łechtać; podniebieniu dogadzać.

Podnieść zasłonę; podnieść powagę czyją (—powiększyć). Podnieść się z upadku (—podźwignąć się). Podnieść głos. Podnieść (podjąć) kwestyę, sprawę, myśl czyją. Podnieść (wszczać) hałas, wrzask, powstanie, bunt, rokosz. Podnieść (uwydatnić) znaczenie, zalety czyje, wątpliwości. Podnieść (odebrać) sumę (z banku, z kasy). Podnieść się—powstać.

Podnieta, *syn.* podżoga; *ob.* pobudka. Podnieta do czego ezerpać w czem.

Podobać się komu, *syn.* przypaść do smaku (gustu), pójść w smak komu; wpaść komu w oko; być na rękę, dogadzać komu; pachnąć komu, nęcić kogo.

Podobny do kogo lub komu; podobny, jak dwie krople wody; kubek w kubek taki sam. Wykapany ojciec — zupełnie podobny do ojca. Być do kogo podobnym—wdać się w kogo. Podobny do prawdy—prawdopodobny.

Podpis (swój) położyć, (czyj) poświadczyć.

Podpora starości, słabości. Szukać podpory; mieć w czem podporę. *Przen. zam.* pomoc.

Podróż przedsięwziąć, podjąć, odbyć. Do podróży gotować się; w podróż wyruszyć, wybrać się, udać się, puścić się (w dalszą podróż). W podróż wyprawić kogo. (*Rusyc* * odprawić kogo, odprawić się). *Syn.* droga, wędrówka (piesza), pielgrzymka (do miejsc świętych), wojaż (za granicę, dla przyjemności).

Podróżny (— każdy podróżujący). *Syn.* podróżnik (z zawodu, w celach naukowych); wędrowiec, wojażer, turysta; *ob.* wędrowiec.

Podstawa, mocna, trwała, niewzruszona, krucha, chwiejna. Podstawę czego założyć, rzucić. Oprzeć coś na szerokiej, pewnej, słabej podstawie. Pozbawiony wszelkiej podstawy (logicznej, moralnej). Z podstaw coś ruszyć, wyważyć. Pracować u podstaw. *Syn.* podwalina, (fundament); *przen.* opoka (—mocna podstawa). Budować na opoce. (Mat. VII, 26. 27).

Podstęp, chytry, baniebnny; podstęp nie udaje się. Podstępny użyć; podstępem kogo zażyć; *porówn.* zażyć z mańki. *Syn.* fortel, zdrada, zasadzka. *Przen. ob.* sieć, sidło, pułapka, wędka; dołki (kopać pod kim).

Podstępny, *ob.* chytry.

Podsycać ogień, żądze, namiętności, gniew, niezgodę, walkę. *Syn.* rozdmuchywać, podniecać, podżegać.

Podwalina, *syn.* podstawa. Podwaliny czego rzucić, założyć, położyć.

Podzięką (podziękowanie), serdeczna, gorąca, szczera. Podziękę złożyć komu, odebrać od kogo. *Syn.* dzięki.

Podziw (podziwienie), głęboki, szczery, niemy. Podziw budzić; w podziw wprowadzić kogo; podziwem przejąć kogo. Nie móż wyjść z podziwienia.

Pogarda, głęboka. Pogardę komu albo dla czego okazać; żywić do kogo (ku komu); mieć kogo w pogardzie. Budzić, wywołać, ściągnąć na siebie pogardę (ogólną); pójś, w pogardę; pogardę czyją znosić. *Synon.* wzgarda.

Pogardzać kim, czem; *syn.* gardzić, pomiatać kim, czem; lekceważyć kogo, co; z góry patrzeć na kogo, co.

Pogląd swój wypowiedzieć, zmienić, komu narzucić; poglądy szerzyć. *Syn.* zapatrywanie.

Pogłoska, niesprawdzona, głucha, alarmująca, niepokojąca; pogłoska obiega, krąży. Pogłoskę pnać, szerzyć, rozsiewać, roznosić, roztrąbić. Pogłosce zaprzeczyć. *Syn.* wieść, plotka, fama, słuch.

Pogoda, piękna, stała; sprzyja komu, ustala się, zmienia się. Pogoda umysłu.

Pogodzić kogo (lub się) z kim; *syn.* pojednać.

Pogoń zarządzić, wysłać, rozesać za kim. Puścić się, wyruszyć w pogoń za kim. Pogoń zmylić, strópić, zbić z tropu; pogoni ująć; pogoni zaniechać. *Syn.* pościg, gonitwa.

Pogrążyć kogo w czem (w rozpacz, w biedzie, w nieszczęściu); *syn.* wtrącić kogo w co.

Pogrom, straszny, zupełny. Z pogromu ocaleć, ująć. *Syn.* klęska, porażka, rozbicie.

Pogróżka, pusta, płonna, czcza. Pogróżki miotać; odezwać się z pogróżką; pogróżkę wykonać, *Syn.* groźba.

Pogrzeb wyprawić komu; iść za pogrzebem. *Omów.* oddać ostatnią posługę.

Pogrzebać kogo, *syn.* pochować, oddać ziemi, złożyć w grobie, na cmentarzu; oddać komu ostatnią posługę.

Pojedyńczy, *syn.* oddzielny, osobny. *German. zam.* prosty (odzież, jadło, stół).

Pojedynek, krwawy, bezkrwawy. Na pojedynek wyzwąć kogo; do pojedynku stanąć; zginąć w pojedynku. *Omów.* rozprawa honorowa.

Pojęcie, ustalone, zdrowe. Pojęcie wyrobić sobie o czem; w kim zaszcześcić. To przechodzi ludzkie pojęcie. *Pomieszanie* pojęć.

Pójść, *syn.* udać się, pośpieszyć, podążyć, zająć, wyruszyć, powędrować dokąd.

Pokarm przyrządzać, pożywać, trawić. *Syn.*

potrawa, strawa, pożywienie, żywność, jadło, jedzenie; obrok (dla koni i bydła).

Pokazać, *syn.* ukazać, wskazać, wykazać, okazać, wytknąć, oznaczyć, wyznaczyć, naznaczyć, zakreślić, przedstawić, wystawić, ujawnić, zdradzić komu co.

Poklask dać komu; wywołać, zyskać, znaleźć. *Ob.* oklask, aplauz, pochwała.

Pokłon oddać komu; pokłony wybijać, bić przed kim.

Pokój. 1) Pokój nieprzerwany, gnuśny; panuje; pokój stanął gdzie (n. p. w Oliwie), doszedł do skutku. Pokój zawrzeć, zaprzysiądz, zerwać. O pokój prosić, rokować; pokój komu ofiarować. Pokój naruszyć, zakłócić, zaburzyć, zawiechrzyć, zamącić. Daj mi (święty) pokój (—spokój)! *Przen.* gałązka oliwna. Spotkać kogo z gałązką oliwną. 2) Pokój, *syn.* izba, komnata, świetlica. Nie wychodzić z pokoju; siedzieć w pokoju (—w czterech ścianach).

Pokonać (trudności); *syn.* przewyciężyć, przełamać, zwalczyć.

Pokora, udana, szczera. Udać się, uderzyć w pokorę.

Pokorny, *syn.* potulny, uległy.

Pokrywka. Służyć za pokrywkę czego; pod pokrywką czego (przyjaźni i t. p.) co uczynić. *Porówn.* płaszczyk, maska, parawan. *Przen. zam.* pozór, pretekst.

Pokrzywa. Cieszy się, jak nagi w pokrzywach, (*iron*).

Pokrzyżować czyje plany, zamiary; *syn.* pomieszać, zniweczyć.

Pokusa kogo bierze. Pokusę odpędzać, zwalczać; pokusie opierać się; uleść.

Pokuszenie. Na pokuszenie wodzić kogo.

Pokuta, ciężka, lekka. Pokutę czynić, odbyć; na pokutę udać się. Pokutę komu zadać. Za pokutę (za karę) coś uczynić. Postawić dziecko na pokucie (w kącie).

Pole, otwarte, szczere, czyste. Szukaj wiatru w polu (—daremne poszukiwania; *porówn.* Pisz na Berdyczów). — Pole walki, (sławy, chwały); *syn.* plac boju. Ruszyć w pole. Pole dać, stać się nieprzyjaciełowi — wydać bitwę. Otrzymać pole; dotrzymać komu pola wygrać bitwę; z pola walki ustąpić, umknąć. Pole działania, pracy; *syn.* arena, niwa, dziedzina, zakres. Pracować na tem samym, na innem polu. Otworzyć komu pole do czego; mieć, znaleźć pole do czego (n. p. do popisu). Otwiera się szerokie pole wyobraźni, plotkom, do domysłów i t. p. Zależać pole. Pozostawić szerokie pole czemu, do czego. Zejść z pola (zniknąć z widnokregu, stać się niezdatnym do niczego). Wywieść kogo w pole—oszukać.

Polecenie, zaszczytne. Polecenie dać komu, otrzymać. Z polecenia wywiązać się. *Syn.* ob. rozkaz.

Polegać na kim, *syn.* spuścić się, liczyć na kogo; zaufać komu. Polegać na kim, jak na Zawiszy. (*Porówn.* liczyć na kogo, jak na cztery tuz). Polegać na czym, *syn.* opierać się na czym, zasadzać się, gruntować się na czym.

Polemika, ożywiona. Polemika wywiązała się między kim. Polemikę wywołać, rozpocząć, prowadzić, toczyć, zakończyć, zamknąć.

Polewka. Dać, podać komu czarną polewkę. *Porówn.* arbuz, kosz.

Policzek, *syn.* lica, jagody. Policzki zapadły komu; wydymać policzki. Policzek komu wymierzyć, wyciąć. Policzek otrzymać, schować do kieszeni.

Polor—ogłada.

Polowanie urządzić na kogo, na co. *Synon.* łowy, obława, naganka; myśliwstwo; pogoń, pościg, gonitwa.

Połączyć co z czym, *syn.* złączyć, zespolić, zjednoczyć, spoić, skojarzyć, powiązać, spleść, zlać co z czym.

Poleć (słoniny). Tłusty poleć smarować (—temn, co ma dużo, dać jeszcze więcej).

Położenie, pionowe, poziome, ukośne; *syn.* pozycja. Położenie zajmować, zmienić, czemu nadać. Położenie trudne, przykre; położenie bez wyjścia. Znaleźć się w przykrem położeniu; zorientować się w położeniu postawić kogo w położeniu (bez wyjścia): Położenie jakie wytworzyć, wyzyskać. W położenie czyje wejść (wchodzić), wejrzeć. Wyjść, wycofać się, wywikłać się z trudnego położenia. *Syn.* sytuacja.

Położyć co na czym (n. p. książkę na stole); *rusyc.* lub *german.* na co (n. p. * na stół). Położyć zasługę (około czego, dla kogo); położyć życie (w ofierze) za co; położyć czemu koniec, kres, tamę; położyć (kłaść) na czym nacisk, swe piętno; położyć co za warunek.

Połysek nadać czemu; *syn.* blask.

Pomieszać komu szyki; *syn.* pokrzyżować.

Pomieszanie języków (1. Mojż. XI 7—9); pomieszanie pojęć; pomieszanie umysłu (—obłąd).

Pomnik wznieść, wystawić komu; pomnik odsłonić, poświęcić. Trwały pomnik po sobie zostawić (w dziełach swoich; Hor. Od. III, 30).

Pomoc, wielka, dzielna, skuteczna, czynna, bratnia. Pomoc przybywa (w porę), nadchodzi, nadciąga (w bitwie). Pomoc komu dać, podać, nieść; w pomoc komu przyjść; na pomoc, z pomocą pośpieszyć, nadciągnąć. Pomocy komu odmówić. Pomocy żądać od kogo, szukać, wzywać; na pomoc wezwać kogo; o pomoc udać się do kogo. Pomoc gdzie znaleźć, od kogo otrzymać, uzyskać, przyjąć; pomoc czyją odrzucić; pomocy czyjej doświadczyć, doznać. *Synon.* poparcie (moralne), oparcie (punkt oparcia), wsparcie (dane ubogiemu, jałmużna), zapomoga (pieniężna na jakie przedsięwzięcie); zasiłek (pieniężny, matoryalny), posiłki (wojenne), usługa, wyręka (w pracy), podpora (starości, słabości), ratunek (w niebezpieczeństwie). *Przen.* dźwignia,

filar (—podpora); ręka. Rękę (bratnią dłoń) po-
dać komu; być czyją prawą ręką (wielką pomo-
cą); ręka rękę myje (—o wzajemnych usługach).
Antyt. przeszkoda.

Pomódz komu w czym lub do czego; *syn.*
przysłużyć się, wygodzić, ulżyć, usłużyć komu;
wspomódz, wesprzeć, poprzeć, zasilić, poratować
kogo. Coś komu pomoże, jak umarłemu kadzi-
dło. (*Iron.*)

Pomroka, *syn.* mrok; ob ciemność. Pograżyć
kogo, co w wiecznej pomroce. Ginać w pomro-
ce dziejów; wychylić się, wynurzyć się z pomro-
ki dziejów.

Pomsta, *syn.* zemsta. Wziąć pomstę na kim.
Wołać o pomstę do Boga, do nieba. (1. Mojż.
IV, 10). Wzywać na kogo pomsty z nieba.

Pomyłka zachodzi (zaszła), zakradła się. Po-
myłkę popełnić; naprawić, poprawić, sprostować.
Syn. ob. błąd.

Pomysł, szczęśliwy, niefortunny, nowy, do-
wcipny. Pomysł przychodzi komu do głowy. Po-
mysł powziąć; wpaść na pomysł; pomysł do cze-
go zaczerpnąć, zapożyczyć skąd, od kogo; po-
mysł urzeczywistnić, wykonać, wcielić w życie;
pomysł komu poddać, nasunąć. Niewyczerpany
w pomysłach. Pomysłami sypać, (jak z rękawa).
Syn. koncept (—dowcipny pomysł); myśl.

Pomyślność *syn.* szczęście. Pomyślności do-
świadczyć, doznać; życzyć komu pomyślności.

Ponawiać (ponowić) starania, zabiegi, próby,
prośby, obietnice. *Syn.* powtarzać.

Pcneła, *syn.* powab, czar, urok; przynęta,
wabik; *ob.* wędka, sidło, pułapka, sieć.

Ponieś, *ob.* ponosić.

Poniewierka. Pójść w poniewierkę; zostawać
w poniewierce. Mieć, trzymać kogo w ponie-
wierce; rzucić co na poniewierkę.

Poniżenie. Pograżyć kogo w poniżeniu; wy-
dźwignąć, podnieść kogo (lub się) z poniżenia;
pędzić życie w poniżeniu.

Ponosić (ponieść) klęskę, stratę, szkodę, wydatki, ofiarę, karę. *Porówn.* odnieść, nieść.

Ponowić, *ob.* ponawiać.

Ponury, *syn.* posepny, pochmurny,

Poparcie w kim znaleźć; poparcia komu udzielić, odmówić. *Syn. ob.* pomoc.

Popaść w dawne błędy, nałogi. *Syn.* wpaść.

Popęd do czego mieć; iść za popędem serca; z własnego popędu co uczynić. *Syn. ob.* pobudka.

Popędliwy, *syn. ob.* prędki.

Popętnić co (n. p. błąd, pomyłkę, grzech, zbrodnię, nieostrożność). *Syn.* dopuścić się czego.

Popiół. Posypać głowę popiołem (na znak pokuty; Izaj. 58, 5; Hiob. 42, 6). Powstać (jak Feniks) z popiołów. (Feniks, ptak bajeczny, który miał żyć 100 lat, potem się palić i odradzać z popiołów). Zaklinać się na popioły ojca. Zasypiać gruszki w popiele (— zaniedbać sprawę).

Popłoch rzucić na kogo, wywołać, szerzyć, rozsiewać, roznosić. *Syn.* panika, trwoga; *ob.* bojaźń.

Poprawa. Poprawę przyobiecać, od czego rozpocząć.

Poprawić los swój, błąd, zdrowie, majątek, swoje interesa, stosunki, tualetę. *Synon.* naprawić, sprostować, powetować, nagrodzić; ulepszyć.

Popsuć, *syn.* zepsuć, uszkodzić, zniszczyć. Coś się popsulo w królestwie duńskim. (Szekspir, Hamlet).

Popuszczać czego (cugli, pasa); *syn.* puścić, rozpuścić co.

Popyt jest na co. *Porówn.* odbył, zbyt.

Pora, wczesna, spóźniona, obiadowa, dżdżysta. Poreę odpowiednią upatrzeć, ominąć. *Syn.* czas.

Porada lekarska, prawna. Porady komu udzielić

Poradzić komu co; *syn.* zalecić, polecić. Poradzić na co, *syn.* zaradzić czemu.

Porażka, dotkliwa, ciężka. Porażkę zadać komu; porażkę ponieść; porażki doznać. *Syn. ob.* klęska.

Poręka, poręczenie. *Syn.* rękojmia (gwarancja).

Porównać coś z czem; *syn. ob.* przyrównać (co do czego).

Porównanie czego z czem przeprowadzić. Coś nie wytrzymuje porównania, nie może z czem iść w porównanie. *Synon.* zestawienie.

Porozumienie, blizkie, ścisłe, tajemne. W porozumienie z kim wejść; porozumienie z kim utrzymywać; działać w porozumieniu z kim; szukać porozumienia. Porozumienie przychodzi do skutku, następuje. *Synon.* konszachty, zmowa.

Port. Do portu zawinąć (szczęśliwie) zapłynąć, wpłynąć; z portu wypłynąć. *Syn.* przystań. *Przen.* port ocalenia, zbawienia.

Portret, *syn.* wizerunek, podobizna.

Poruszyć co (n. p. niebo i ziemię poruszyć; *ob.* niebo); poruszyć kwestyę, sprawę; *syn. ob.* wspomnieć.

Poryw, szlachetny. Porywy czyje hamować, powściągać.

Porywczy, *syn. ob.* prędki.

Porwać, *syn.* pochwycić, pociągnąć; ująć, schwycić, złapać.

Porządek, wzorowy, skrupulatny, pedantyczny. Porządek rozprzega się. Porządek zaprowadzić, z czem zrobić; porządek obalić, wywrócić, (cały) przewrócić, naruszyć; porządek przywrócić; porządek (przyrodzony) odwrócić. Do porządku coś przyprowadzić, przywieść; kogo przywołać. Porządek zachowywać, porządku przestrzegać, pilnować. Być na porządku dziennym. [Przejsć nad czem do porządku dziennego. *Syn.* szyk, kolej, ład, skład.

Posada. 1) *Syn.* podstawa. Z posad coś ruszyć, wyważyć; posadami czego zachwiać, wstrząsnąć. Chwiać się w swych posadach. 2) *Syn.*

miejsce, urząd. Posada wakuje. Posadę komu wyrobić, dać; posadę obsadzić. Posadę otrzymać, stracić. Na wyższą posadę posunąć kogo. Z posady wylecieć.

Posądzenie powziąć, mieć, rzucić na kogo. Posądzenie odepchnąć od siebie; oczyścić się z posądzenia o co. *Syn. ob. podejrzenie.*

Poselstwo sprawować, odbywać; poselstwo wysłać, wyprawić dokąd; jeździć z poselstwem. Wywiązać się z poselstwa; załatwić się z poselstwem.

Posel, *syn.* posłaniec, wysłaniec (emisaryusz), ambasador, goniec, zwiastun.

Posępny, *syn. ob.* ponury.

Posiadanie. Wziąć, zająć, objąć coś w posiadanie; znaleźć się w posiadaniu czego. *Syn. własność.*

Posiedzenie, zwyczajne, nadzwyczajne, walne. Posiedzenie zagaić, zawiesić (czasowo zamknąć); zwołać posiedzenie. *Syn. sesya, zebranie.* — Na jednym posiedzeniu co zjeść, wypić.

Posiew rzucić; posiew wschodzi, dojrzewa, wydaje owoce (plon). *Syn. zasiew, ziarno. Przen. zam. przyczyna.*

Posiłek, *syn.* pożywienie. (Skromny, obfity) posiłek przyjąć. Posiłki, *syn. ob.* pomoc.

Poskramiać namiętności, swawolę, upór. *Syn. ukrócić, powstrzymywać, tłumić, przełamać.*

Posłać (pośle) kogo dokąd; *syn.* wyprawić. (*Rus. * odprawić*).

Posłać (pościele) łóżko; *porówn.* usłać.

Posłannictwo, piękne, wzniosłe, zaszczytne, historyczne, Posłannictwo komu przypada, dostaje się. Posłannictwo spełnić; z posłannictwa wywiązać się. *Syn. misya.*

Posłuch dać komu (czyim podszeptom); znaleźć u kogo (chętny) posłuch.

Posłuchanie (audyencyę) dać, wyjednać komu, otrzymać; o posłuchanie prosić.

Posługa, osobista, publiczna; najniższa. Pełnić posługi około czego lub przy kim. Używać kogo do posług; obywać się bez czyich posług. Ostatnią posługę komu oddać (—pogrzebać kogo). *Ob.* usługa, przysługa.

Posługiwać komu, *syn.* obsługiwać kogo. Posługiwać się kim, czem, *syn. ob.* korzystać z czego.

Posłuszeństwo, ślepe. Posłuszeństwo wymusić na kim; do posłuszeństwa kogo zmusić; w posłuszeństwie kogo utrzymać. Posłuszeństwo komu zaprzysiądz, złamać, wypowiedzieć; posłuszeństwa komu odmówić. Z pod posłuszeństwa wyłamać się, wyzwolić się. *Syn.* uległość.

Posłuszny komu, *syn.* uległy, powolny komu.

Pośmiewisko. Na pośmiewisko narazić, wystawić, podać kogo (lub siebie); robić z kogo (z siebie) pośmiewisko. *Syn.* śmiech, śmieszność.

Pośpiech, gorączkowy. Pośpiech zdradzać; o pośpiech (do pośpiechu) kogo naglić.

Pospółstwo, *syn.* gmin, czerń; *ob.* tłum.

Pośrednictwo wziąć na siebie; podjąć się pośrednictwa; prosić o pośrednictwo; pośrednictwa czyjego nie przyjąć. Za pośrednictwem czyjem—przez kogo.

Post, ścisły, wielki; post zachowywać (obserwować), łamać; post nakazać, obostrzyć.

Postać (rzeczy) zmienia się. Przybrać, przywdziać inną (odmienną, coraz groźniejszą) postać. Pod postacią czego ukrywa się coś. *Syn.* kształt, figura, forma.

Postanowienie, niewzruszone, niezłomne, niezachwiane, nieodwołalne, mocne. Postanowienie dojrzewa, zapada. Postanowienie powziąć, wykonać, przyprowadzić do skutku; zmienić. W postanowieniu wytrwać, kogo (lub siebie) utwierdzić, umocnić; postanowieniem czyjem zachwiać.

Postawa, groźna, dwuznaczna. Postawę jaką zająć, przyjąć, przybrać. *Syn.* postać.

Postąpić dobrze, źle; *syn.* zachować się. **Postąpić** naprzód—zrobić postęp. * **Postąpić**, *rusyc. zam.* wejść, wstąpić (do służby, do wojska, do klasy).

Postęp, znaczny, wielki. **Postępy** czynić, wykazać; **postęp** wstrzymywać, tamować. **Śledzić** postępy czego. **Kroczyć** drogą postępu.

Postępek, piękny, brzydki; *syn.* uczynek, czyn. **Zły**, brzydki **postępek** popełnić; **postępuku** dopuścić się. **Dobry**, piękny **postępek** wykonać.

Postępowanie swe (tak) **urządzić**, do czego **zastosować**; na **postępowanie** czyje **wpływać**. *Syn.* zachowanie się, sprawowanie.

Posterunek, *syn.* placówka, stanowisko. **Stracony** posterunek.

Postrach rzucić na kogo, roznosić, siać. *Syn.* popłoch, (panika), trwoga, zamieszanie; *ob.* bojaźń.

Poświęcenie kościoła, szkoły, pomnika. **Poświęcenia** (aktu poświęcenia) dokonać. **Poświęcenie** życia, mienia; *syn.* ofiara. **Zrobić**, (uczynić) z czego **poświęcenie**.

Poświęcić co czemu, dla kogo; *omów.* złożyć w ofierze na ołtarzu (przyjaźni, pospolitego dobra i t. p.).

Poszukiwanie, ścisłe, skrupulatne. **Poszukiwanie** zarządzić, rozpocząć, prowadzić, przeprowadzić. *Syn.* rewizya, badanie, śledztwo.

Poszycie dachu. *Żartobl.* Boże poszycie—czu-pryna, włosy. **Wziąć** kogo za Boże poszycie.

Pot, obfity, zimny, krwawy. **Pot** występuje (na czoło), leje się, oblał kogo; **poty** biją, uderzają na kogo. **W** **potcie** czoła **pracować**, **spożywać** chleb (1. Mojż. III. 19). **Pot** **obetrzeć**, z czoła **ocierać**. **Potem** **skropić**, **użyźnić** co (ziemię). **Na** **poty** **dawać**, **brać**. *Syn.* znój.

Potęga, *syn.* *ob.* moc. **Potęgę** **czyją** **obalić**; **potęgę** **stanowić**. **Pić** na **potęgę**.

Potem *syn.* *zatem*, *następnie*.

Potępić kogo za co; *omów.* rzucić na kogo kamieniem; *ob.* kamień. **W** **czambuł** **potępić**; *ob.* **czambuł**.

Potoczyć wzrokiem, okiem po czym.

Potok, górski, skacze (przez skały). Płynąć niepowstrzymanym potokiem. Potok słów.

Potomność. Potomności co przekazać, sąd pozostawić.

Potrącić kogo *syn.* pchnąć, szturchnąć. Potrącić o co, *syn. ob.* wspomnieć. Potrącić co z czego (n. p. z pensyi), *syn.* wytrącić.

Potrawa *syn. ob.* pokarm. Potrawę przyrządzić.

Potrzask, *syn. ob.* pułapka. W potrzask wpaść.

Potrzeba, pilna, nagląca, paląca, piekąca, gwałtowna, nieodzowna, pierwsza. Potrzeba odzywa się, okazuje się, zachodzi, wynika z czego, zmusza do czego. Potrzebę czuć (uczuć), odczuwać, zaspokoić; potrzebę czego wywołać; potrzebie zadość uczynić. Potrzeby czyje opatrzyć, opędzać, (najpierwszych) potrzeb dostarczyć komu. W razie potrzeby; w miarę potrzeby. Z potrzeby zrobić cnotę. *Syn.* konieczność. *Antyt.* zbytek.

Potrzebny do czego (ku czemu), na co; *rusyc.* * dla czego); potrzebny komu, dla kogo. *Syn.* konieczny, niezbędny, nieodzowny, nieodbity, przydatny, musowy.

Potwarz rzucić na kogo—oczernić kogo; *przen.* szarpać czyją sławę (czyje dobre imię); rzucić cień (plamę) na kogo; przypiąć komu łatkę; *biernie:* dostać się na ludzkie języki. Potwarz odwołać, odszczekać. *Syn.* oszczerstwo, obmowa.

Potwierdzić wiadomość, czyje słowa. *Porówn.* zatwierdzić, stwierdzić, utwierdzić.

Potyczka, *syn. ob.* bitwa.

Poufałość. Przypuścić kogo do poufałości.

Powab, *syn. ob.* ponęta.

Powaga, wielka, niezachwiana. Powagę zachować. Powagi dodać komu. Powagę czyją podnieść; podkopywać, podrywać. Ugiąć się przed powagą czyją. *Syn. ob.* znaczenie.

Powałać, *syn. ob.* splamić.

Poważny, *syn. ob.* ważny.

Powetować klęskę, stratę. *Syn.* naprawić; *ob.* poprawić.

Powiedzieć, *syn.* rzec, oświadczyć, orzec, zapewnić, zawiadomić, donieść, wygadać, wyśpiewać. *Ob.* mówić. Co chciałem powiedzieć, a nie skłamać... (Mówi się, przypominając sobie co).

Powieki odemknąć; zamknąć, zawrzeć (*eufem. omów. zam.* umrzeć). Powieki kleją się komu (—chce się spać). Sen spędzać z powiek.

Powiekszać, *syn.* pomnażać, potęgować, wzmacniać, podnieść. Powiekszać się, *syn.* wzrastać.

Powietrze, czyste, świeże, otwarte. Powietrzem (świeżem) oddychać; powietrza zaczerpnąć, zachwycić, złapać. Powietrze odświeżyć, psuć. Powietrze przeszywać, pruć (strzała, ptak, krzyk); po powietrzu szybować, mknąć, bujać; w powietrzu unosić się; powietrze zapełnić czem (wonią, gwarem). Żyć powietrzem (nie można). W powietrze wysadzić co (prochem i t. p.), wylecieć.

Powijak. Skrępować co (duszę, badania) powijkami (tradycji, rutyny, formułek); oswohodzić się z krępujących powijków.

Powinność swą znać, spełnić; powinności swej zadość uczynić, uchybić. *Syn.* obowiązek.

Powinszowanie złożyć komu, otrzymać; powinszowania czyje przyjmować. Z powinszowaniem imienin, nowego roku i t. p. przyjść, pisać. *Syn.* życzenie.

Powód, ważny, dostateczny, błahy. Powód dać komu do czego. Powody wyłuszczyć. *Syn. ob.* przyczyna.

Powodować, *ob.* spowodować.

Powodzenie, niespodziewane, szalone, zasłużone. Powodzenie mieć; cieszyć się powodzeniem; być pewnym powodzenia. Powodzenie komu, czemu zapewnić. Rokować powodzenie.

Powództwo. Wystąpić z powództwem (do sądu) przeciwko komu. Czyje powództwo oddalić *Syn.* skarga.

Powołanie czuć (w sobie) do czego, obrać;

pójść za głosem swego powołania. Minać się z powołaniem; chybić swego powołania. Wypełniać (pełnić) obowiązki swego powołania; powołaniu swemu godnie odpowiedzieć.

Powściągliwość (w słowach; powściągliwość języka); *syn.* wstrzemięźliwość. Przemawiać z wielką powściągliwością.

Powściągnąć, *syn. ob.* powstrzymać

Powstać z miejsca; powstać, *syn.* wszcząć się, wybuchnąć, podnieść się, zerwać się, nastąpić, wywiązać się. Powstać z czego, *syn.* pochodzić, wywodzić się, składać się.

Powstanie. 1). *Syn.* początek, geneza, pochodzenie. Powstanie swe czemu zawdzięczać. Powstanie czego skąd wywodzić. 2) *Syn.* bunt. Powstanie podnieść, wszcząć; stłumić.

Powstrzymać, *syn.* hamować, tamować, zatrzymać, miarkować, powściągnąć; *ob.* ukrócić, poskramiać. *Przen.* Trzymać na wodzy, w klubach, w ryzie; trzymać język za zębami.

Powtarzać lekcję, czyje słowa, prośbę; *syn.* ponawiać.

Powziąć podejrzenie, myśl, zamiar, postanowienie, uchwałę, mniemanie, przekonanie, wstręt, wiadomość.

Pozbawić kogo czego, *syn. ob.* zabrać.

Poziom czego obniżyć, podnieść; utrzymać się na jednym poziomie. Wznosić się nad poziom morza. Unosić się nad poziomy.

Poznać, *ob.* znać.

Pozór, zewnętrzny, błahy. Pozory mylą. Pozór przybrać, wziąć na siebie. Mieć przeciwko sobie pozory. Wierzyć pozorom; uwieść się pozorem. Pozór zachować; uczynić co dla zachowania pozorów. Pozory odrzucić—zrzucić maskę. Pod pozorem; *syn.* pod pretekstem; *przen.* pod płaszczykiem, pod pokrywką, pod maską czego (n. p. przyjaźni).

Pozostać (pozostawać) przy życiu, przy swoim zdaniu; pozostawać do życzenia, do zrobienia

i t. p. Pozostać z czego, *syn.* okroić się, skapnąć.

Pozwolenie dać komu; pozwolenia komu udzielić. Pozwolenie otrzymać, uzyskać. *Syn.* zezwolenie. *Prowinc.* * pozwolenstwo.

Pozwolić komu na co, czego; *syn.* zezwolić, przystać, zgodzić się na co; dopuścić co (do czego), nie bronić czego.

Pozycya—położenie, stanowisko.

Pozyskać zaufanie czyje, przyjaźń. *Syn.* obzyskać, dostać.

Pożałowanie *syn.* litość, politowanie. Pożałowania godny.

Pożar wybucha, zajął się, szerzy się; zajmuje, obejmuje co. Pożar wzniecić, wszcząć, rozdmuchać, podsycać, gasić, tłumić, umiejscowić. *Syn.* pożoga, ogień.

Požerać, *syn.* zjadać, trawić, pochłaniać. Ciekawość, troska, żądza kogo pożera; rdza co pożera. Pożerać kogo żywcem, oczyma; pożerać (pochłaniać) naukę, czyje słowa, książkę.

Pożyczka, lichwiarska, bezprocentowa. Pożyczkę uzyskać od kogo, zaciągnąć u kogo. Udzielić komu pożyczki.

Pożyteczny do czego (ku czemu), na co; *rusyc.* * dla czego. Pożyteczny komu, dla kogo. *Synon.* użyteczny, przydatny, pomocny, skuteczny, korzystny, zbawienny.

Pożytek przynosić komu. Pożytek odnieść, mieć z czego. Wyjść komu nażytek. *Syn.* użytek, korzyść, zysk; *przen.* plon, owoc. *Antyt.* szkoda.

Praca wytrwała, niezmordowana, mrówcza, krwawa, (—krwawica), dokładna, niedbała, ciężka, lekka, cicha, owocna. Praca idzie (dobrze); idzie na marne; wydaje, osiąga owoce; zalega; idzie od ręki, pali się komu w rękę. Pracę zadać sobie (z czem); do pracy zabrać się, zasiać, zaprządzić się (lub kogo), napędzić kogo; w pracy zakopać się, zagrzebać się (po uszy); pracy oddać się, poświęcić się. Pracę podjąć,

przerwać, wykonać; łożyć na ob., włożyć w co. Z pracą zalegać. W pracy ustawać. Pracy szukać; pracę znaleźć, otrzymać, komu dać (—zarobek). Nawał pracy. *Synon.* robota, zajęcie, zatrudnienie, trud.

Pracować nad czym, około czego, na jakim polu (na jakiej niwie, w jakiej dziedzinie); pracować w winnicy Pańskiej (Mat. XX, 1—16); pracować na co (na życie, na utrzymanie, na kawałek chleba) dla czego (dla chleba, dla zysku, dla przyjemności). Pracować na chleb—w pocie czoła spożywać chleb; ob. pot. Pracować jak wół; za dwóch.

Pracowity, jak wół, jak pszczołka, jak mrówka. *Syn. ob.* pilny.

Prąd, bystry, niepowstrzymany. Prąd ogarnia, porywa, unosi kogo; prądy (różne, przeciwne) ścierają się. Płynąć z prądem (rzeki, wieku). Prądowi uleż, dać się porwać, dać się unieść. *Syn. ob.* bieg.

Pragnienie dręczy, trapi kogo, dokucza komu. Pragnienie czuć, znosić, cierpieć; pragnienie ugasić. Pragnienie (pożądanie) czego wzniecić, zaspokoić. Z pragnienia omdlewać.

Praktyka, lekarska. Praktykę sobie wyrobić, rozszerzyć. Nabyć w czym praktyki (—wprawy, rutyny); mieć coś w ciągłej praktyce (—używaniu).

Prawda, szczera, czysta, naga. Prawda w oczy kole; wychodzi na wierzch (jak oliwa); wychodzi na jaw, wydaje się. Prawdę czego stwierdzić; prawdy szukać, dojść. Z prawdą się miąć (—skłamać). (Gorzką) prawdę komu powiedzieć, wyciąć, rznąć (wyrznąć) — kapitułę, słowa prawdy. Jądro prawdy (wydobyć z pod obłonek).

Prawdziwy; *syn.* rzeczywisty, istotny, właściwy, istny.

Prawić kazanie, perorę, grzeczności, komplementy. *Syn.* rznąć, ciąć.

Prawica. Siedzieć na prawicy czyjej. Niech nie wie lewica, co daje prawica (Mat. VI, 3).

Prawidło ułożyć; ująć co w prawidło; podciągnąć co pod prawidło. Prawidło stosować, prawidłem się trzymać. *Syn.* reguła, norma, przepis, prawo.

Prawo. 1)—ustawa, przepis prawny (lex, loi, Gesetz). Prawo niezłomne, nieublagane, odwieczne; prawo opiewa, wymaga. Prawo wydać, stanowić, uchwalić, zatwierdzić; narzucić, dyktować komu; obostrzyć; znieść. Prawo wykonywać; prawa przestrzegać; prawu zadość uczynić. Prawo przestąpić, przekroczyć, przeciwko prawu wystąpić, wykroczyć; prawo łamać; z pod prawa wyłamać się; prawo obchodzić (obejść); prawu urągać. Otoczyć kogo opieką prawa; z pod prawa wyjąć kogo; (wyjęty z pod prawa). Trzymać się litery prawa. Prawo (projekt do prawa) wnieść do sejmu. Prawo (naukowe) odkryć, wykryć, sformułować. Prawu (konieczności, przyczynowości i t. p.) podlegać.

2.—Uprawnienie, wolność postępowania, prawo do czego (jus, droit, Recht). Prawo słuszne, przynależne, przyrodzone, nieprzedawnione. Prawo do czego służy, przysługuje komu. Prawo mieć do czego, zdobyć, nabyć, otrzymać, uzyskać, stracić, utracić, odzyskać; prawo rościć sobie do czego. Korzystać z przysługującego sobie prawa; powołać się na swe prawa; przy prawach swych obstawać. Praw swych poszukiwać, dochodzić (orężem, sądownie); o prawa swoje upomnieć się. Przypuścić kogo do swych praw. Prawa rzec się, ustąpić komu; prawo swe przelać na kogo. Prawo nadać komu; prawo wydrzeć komu; wyzuć kogo z praw; prawa do czego (n. p. do bytu) komu zaprzeczyć; przyznać komu prawo do czego. Prawa czyje podeptać (zdeptać), pogwałcić. Wdzierać się w cudze prawa.

Precyoza—kosztowności.

Prędkie. 1) *Synon.* szybki (chód, krok); bystry (prąd), chyży (lot), wartki (prąd, nurt),

rychły (koniec, zgon), rączy (koń) rażny, żwawy, żywy (temperament, usposobienie), skory, pochopny (do czego), dziarski (młodzieniec; dziarska młódź); 2) *Syn.* porywczy, popędliwy, gwałtowny, gorący, (gorączka, raptus).

Pręgierz. Pod pręgierzem stać, kogo postawić; *przen. zam.* hańba.

Pretekst (—pozór) znaleźć. Służyć komu za pretekst do czego. Odebrać komu pretekst; pozbawić kogo pretekstu. Pod pretekstem, *syn.* pod pozorem; *przen.* pod płaszczykiem, pod maską, pod pokrywką czego (n. p. przyjaźni).

Pretensya—roszczenie, uroszczenie. Pretensya wygórowana, dzika, bezpodstawna, przedawniona, słusznna, uzasadniona. Pretensyę do czego rościć (sobie), mieć; z pretensyami wystąpić; pretensye swe oprzeć na czem. Przy pretensyach swych obstawać, upierać się; pretensyi swych dochozić. Zrzec się swych pretensyi; od pretensyi odstąpić; pretensyi zaniechać. Pretensye czyje przyznać, zaspokoić; pretensye komu zasądzić; pretensye czyje oddalić, odrzucić.

Próba, udatna, nieudatna, bezskuteczna, ciężka, ogniowa. Próba udaje się. Próbę podjąć, przedsięwziąć, wykouać, ponowić; próbie poddać kogo, co (poddać się); na próbę wystawić kogo. Przebyć próbę (ogniową); próbę wytrzymać; wyjść z próby zwycięsko. Zrobić, kupić co na próbę. Złoto takiej a takiej próby. *Synon.* doświadczenie, (eksperyment).

Problemat — zagadnienie.

Proca. Z procy rzucać (kamienie). Wylecieć, jak z procy.

Procent (—odsetek; dochód). Procent przynosić (—procentować się); procenta opłacać, pobierać. Żyć z procentów. Procenta obliczyć. Procenta rosnąć.

Proces sądowy, cywilny, kryminalny, (karny). Proces wytoczyć komu, wygrać, przegrać, przelekać. W proces zawikłać, zaplatać kogo (się).

Syn. sprawa (sądowa). Proces (psychiczny, ewolucyjny) przechodzić, przyspieszyć, powstrzymać; zbadać.

Proch. 1) *Syn.* kurz, pył, popiół. W proch się rozsypać, obrócić; na proch co zetrzeć. Proch z obuwia, z nóg otrząsnąć. (Mat. X, 14). Tarzać się w prochu przed kim. Proch zmiatać z przed nóg czyich. 2) Proch do strzelania. Proch wąchać (—brać udział w bitwie). Prochem co wysadzić w powietrze. Strzelać bez prochu (—twierdzić co bezpodstawnie). Prochu nie wymyśli (—głupi). Dosypać prochu do ognia; *porówn.* dolać oliwy do ognia.

Produkcyja—wytwór, wytwarzanie.

Produkcyjny—wytwórczy, wydajny.

Produkt—wytwór.

Profesya—zawód, powołanie, rzemiosło.

Próg czyj przestąpić; wejść, wstąpić w czyje progi (—dom). Noga moja progu tego nie przestąpi. Próg czyj oblegać. Za wysokie progi na moje nogi. Stanać na progu (u progu) czego (n. p. stulecia)—na początku, na wstępie.

Prognostyk—wróżba; *ob.* omen.

Program (polityczny) rozwinać.

Projekt powstaje, dojrzeć, upada. Projekt powziąć, dać, przedstawić, uzasadnić; urzeczywistnić, wykonać, przeprowadzić, doprowadzić do skutku, wcielić w czyn; zarzucić, porzucić, zażrebać; odżrebać; projekt czyj podjąć, wznowić, odrzucić. Z projektem wystąpić, wyrwać się. Projektu zaniechać.

Promień (słońca) przedziera się przez chmurę, weiska się gdzie, pada na co. Promień rzucić.

Proporzec, *syn.* *ob.* chorągiew.

Propozycję zrobić, uczynić komu; przyjąć, odrzucić. Z propozycją wystąpić, wyrwać się. *Syn.* projekt.

Prorok, *syn.* wieszcz. Obym był fałszywym prorokiem. Co rok, to prorok (—przybywa dziecko).

Prośba, uprzejma, usilna, gorąca, niema, pokorna, uniżona, wymowna. Prośbę wypowiedzieć, przedstawić komu; podać, wystosować, zanieść, zasyłać do kogo, zwrócić się z prośbą do kogo; prośbę swą ponowić; prośbami rzucać kogo, narzycać się komu. Zniżyć się do prośb. Prośbę za kim wnieść; prośbę czyją przełożyć komu, poprzeć. Prośbę czyją (łaskawie) przyjąć, wysłuchać, uwzględnić; do prośby czyjej się przychylić; uleść prośbie czyjej. Prośbę czyją odrzucić; być głuchym na czyje prośby.

Prosić kogo o co; prosić kogo za kim; prosić czego (n. p. wody, chleba). *Syn.* błagać.

Protest założyć przeciwko czemu, zanieść (wnieść) na co. Odzywają się protesty. Z protestem wystąpić, odezwać się. *Synon.* protesta-cya.

Protokół z czego spisać. Podać coś do protokołu. Protokół podpisać.

Prowadzić wojnę, rokowanie, interes, zakład, rozmowę. *Syn* wieść (wiodę).

Próżnia, przerażająca. Próżnię wypełnić, zapelnąć. *Synon.* pustka, czerzość.

Próżnica. Po próżnicy gębę sobie psuć.

Próżny. 1) *Syn.* pusty, czerzy; daremny, płonny, marny. Przelewać z pustego w próżne. (*Porówn.* mlócić słomę). Z próżnego i Salomon nie należy. Próżne starania. 2) *Syn.* zarozumiały.

Pruć. Pług praje ziemię; łódź, ryba — wodę; ptak, strzała — powietrze; piorun — drzewo. *Syn.* przeszywać.

Prym trzymać — mieć pierwszeństwo.

Prywacya — odmawianie sobie czego, umartwienie (ciała).

Przebaczenie otrzymać, uzyskać.

Przebaczyć komu co; *synon.* wybaczyć, darować, odpuścić komu co; zapomnieć komu co; nie pamiętać komu czego; puścić coś w niepamięć; puścić coś płazem, bezkarnie.

Przebiegły, *synon. ob. chytry.*

Przebłagać gniew czyj; *synon. ułaskać, udo-bruchać.*

Przebój. Iść przebojem, na przebój.

Przebyć (przebywać) niebezpieczeństwo, niedo-łę, biedę, próbę, drogę. *Syn. przejść* (przecho-dzić).—Przebywać gdzie, *syn. gościć, pozostawać, znajdować się.*

Przechodzić (przejść). 1) *Syn. przebyć.* 2) *Syn. przewyższyć* kogo czem (n. p. rozumem). Prze-chodzić wiarę, nadzieje czyje, ludzkie pojęcie.

Przeciąć komu co (n. p. odwrót, drogę); *syn. odciąć* komu co lub kogo od czego. Przeciąć pasmo (dni) żywota. Przeciąć węzeł (gordyjski).

Przeciwieństwo. 1) *Synon. przeciwność, trud-ność, przeszkoda.* Przeciwieństwo napotkać, zwal-czyć, pokonać. Przeciwieństwo losu. 3) *Synon. sprzeczność.* Przeciwieństwa pogodzić. Przeci-wieństwa rasowe, kastowe, narodowe, usposo-bień.

Przeczucie, złowrogie, smutne, dręczące, tknę-ło kogo, opanowało kogo (serce czyje); sprawdza się, ziściło się, kogo nie omyliło. Przeczuciem tknięty. Przeczucie mieć.

Przedsięwzięcie powziąć; wykonać, skutecz-znić, przywieść do skutku; rzucić. *Synon. zamiar, postanowienie.*

Przedstawiać (przedstawić) komu kogo. Przed-stawić swą prośbę. Przedstawiać trudności, pew-ną wartość. * Przedstawić sobie, *rusyc. zam. wystawić* sobie, wyobrazić sobie.

Przedział położyć między kim, pogłębić, roz-szerzyć, usunąć, zapełnić. *Syn. granica, prze-paść.*

Przeгляд czego czynić.

Przejąć (przejmować) kogo (lub się) duchem czego, jakiem uczuciem. *Syn. ob. napełnić.*

Przejmujący ból, zimno, wicher. *Syn. dotkli-wy.*

Przejście komu lub sobie utorować, otworzyć;

przejście tamować; *ob* droga. Mieć różne przejścia (—przykre zmiany losu).

Przekleństwo miotać, rzucać na kogo; przekleństwo dźwigać na sobie; przekleństwem czyjem się obarczyć; znamię przekleństwa nosić na sobie. *Synon.* klątwa *Antyt.* błogosławieństwo.

Przekonać kogo o czym, (n. p. o prawdzie słów swoich); przekonać kogo o co, (n. p. o zdradę, o kradzież); *syn.* dowieść komu czego. Przekonać się o czym, *syn.* przeświadczyć się, upewnić się o czym. Przekonać się naocznie, dowodnie.

Przekonanie, wyrobione, niezachwiane. Przekonanie powziąć, skąd (z czego) wynieść; do przekonania dojść. Przekonanie mieć, żywić, czyje dzielić; zmienić. Przekonanie w kim wzbudzić, komu (w kogo) wpoić; w przekonaniu kogo (lub siebie) utwierdzić, umocnić; przekonaniem czyjem zachwiać. (Najdroższe) przekonania czyje zadraskać. Do przekonania czyjogo (lub komu) przemawiać, przypaść, trafić. Przekonania nabrać do czego; stracić przekonanie do kogo, do czego; nie mieć przekonania do kogo, do czego. Walczyć za swoje przekonania; przekonania swoje krwią przypieczetować; przekonania swoje wziąć z sobą do grobu. Wyrzec się swoich przekonań; sprzeniewierzyć się swym przekonaniom. *Synon.* przeświadczenie, zasady. *Przen.* sztandar. Stać wiernie przy sztandarze; *ob.* sztandar.

Przekroczyć granicę, miarę, prawo, *syn.* przestąpić.

Przekształcenie, *syn.* *ob.* przemiana. Przekształcenie dokonywa się. Przekształcenia dokonać. Uleść przekształceniu.

Przełamać opór, trudności, pierwsze lody, przesąd. *Synon.* przewyciężyć, pokonać, zwalczyć.

Przemawiać (przemówić) do kogo; do czyjogo przekonania; przemawiać na czyją korzyść, za kim, za czym. * Przemówić się, *german. zam.* omvlic się (w mowie). Przemówić się z kim — posprzeczać się.

Przemiana dokonywa się. Przemiany dokonać. *Synon.* zmiana, przeobrażenie, przekształcenie, preistoczenie, przewrót.

Przemienić, *syn. ob.* zmienić.

Przemoc. Użyć przemocy; uleść przemocy. *Syn. ob.* gwałt.

Przemysł rozwija się, kwitnie, upada. Podnieść przemysł. Trudnić się przemysłem; żyć własnym przemysłem.

Przenieść (przenosić) co (lub się) z miejsca na miejsce. Przenieść coś na siebie; *syn.* wymódl na siebie; Przenieść kogo (co) nad kogo (co); *syn.* przekładać.

Przeobrażenie, *syn. ob.* przemiana. Uleść przeobrażeniu.

Przepaść, głęboka, bezdenna, czarna, ciemna, nieprzebyta. Przepaść otwiera się (rozwarła się) przed kim, przed nogami czyjemi; dzieli kogo. Przepaść wykopać między kim—uczynić przedział, postawić przegrodę. Przepaść zapełnić, wyrównać—usunąć przegrodę. Wtrącić kogo w przepaść; pogrążyć kogo w przepaści. W przepaść runąć, rzucić się, stoczyć się (po pochyłości); stać, stanąć, ocucić się, zatrzymać się nad brzegiem przepaści; ocucić się na dnie przepaści. Z przepaści wydobyć, wyrwać się (lub kogo). *Syn.* otchłań, toń. *Przen. zam.* zguba.

Przepaść (przepadać) z kretešem, bez wieści, jak kamień w wodzie. *Synon.* zginać, zniknąć, zczeznać (*przestarz.*).

Przepędzać czas w czym (o usposobieniu, n. p. w niepokoju), wśród czego (o otoczeniu, n. p. wśród zaburzeń), na czym (o zajęciu, n. p. na rozrywkach), nad czym (n. p. nad rozwiązaniem zadania). *Synon.* spędzać, trawić. *Ob.* czas.

Przepis wydać; stosować, wykonywać; przepisów przestrzegać, trzymać się. Przepis obchodzić (obejść); przeciwko przepisom wykroczyć. *Syn.* prawo, prawo, norma postępowania.

Przepowiadać komu co; *syn.* wróżyć, rokować, zapowiadać, zwiastować. **Przepowiadać** lekcję; *syn.* wydawać, recytować.

Przepowiednia ziściła się, sprawdziła się, spełniła się (co do słowa, co do joty). *Synon.* wieszczba, wróżba, proroctwo, zapowiedź (lepszej przyszłości). *Ob.* omen, prognostyk.

Przeprawa. Mieć z kim ciężką przeprawę.

Przepuścić. On nikomu nie przepuści. **Przepuścić** kogo (przez ulicę, bramę). *Rusyc. zam.* opuścić, pominąć (lekcję, okazję).

Przerażenie wywołać, szerzyć, rozsiewać. Ochłonać z przerażenia. **Przerażeniem** tknięty, zdjęty. *Synon. ob.* bojaźń.

Przerwa, długa, chwilowa; nastąpiła. *Synon.* odstęp.

Przesąd, zakorzeniony, zapleśniały, zardzewiały, średniowieczny. **Przesąd** obalić, złamać, wykorzenić, kruszyć (taranem rozsądku, wiedzy), rozpraszać (światłem nauki); rozproszyć, rozwiać mgłę przesądów; mur (chiński) przesądów zburzyć; do przesądów (do warowni przesądów) szturm przypuścić; z przesądami walczyć. Warownia przesądów runęła. **Przesądom** hołdować; przesądami przesiąknąć, zarazić się, kogo napoić. **Z** przesądami zerwać, **z** przesądów otrząsnąć się; pozbyć się przesądów. *Syn.* uprzedzenie, zaboron.

Przesada, gruba. **Mówić** z przesadą. **Przesadą** unosić się; wpaść w przesadę.

Prześladowanie, srogie, straszne; **prześladowanie** ściągnąć na kogo lub na siebie; rozpocząć.

Przestępstwo popełnić; **przestępstwa** dopuścić się. *Syn. ob.* występki.

Przestrach zdjął kogo; **zdjęty** przestraczem. *Syn. ob.* bojaźń.

Przestroga, życzliwa. **Dać** komu przestroge; **udzielać** przestrogi. **Przestrogi** usłuchać. *Synon.* nauka, nauczka, rada, ostrzeżenie. Niech ci to będzie przestroga (nauczka) na przyszłość.

Przestrzegać czego (n. p. porządku, przepisów), *syn. ob.* zachować. **Przestrzegać** (przestrzedz) kogo o czym (n. p. o niebezpieczeństwie); *syn.* ostrzegać.

Przeszkadzać komu w czym (lub do czego); *synon. i omów.* zawadzać, bróździć komu; stać komu na przeszkodzie, na zawadzie; zagradzać komu drogę do czego; wstręt czynić komu. *Russyc.* * mieszać komu.

Przeszkoda, niepokonana, niezwalczona, poważna; nieprzebyta. **Przeszkoda** zachodzi, nasuwa się, spotyka kogo, ustępuje; **przeszkody** piętrzą się. **Przeszkodę** napotkać; natknąć się, trafić na przeszkodę. **Przeszkodę** pokonać, zwalczyć, przewyciężyć, obalić, przebrnąć, przebyć, usunąć, sprzątnąć; ominąć, wyminąć. **Przeszkodę** wziąć (konno). **Przeszkody** komu stawiać; stawać komu na przeszkodzie. *Synon.* zawada, zaporą, przeciwieństwo, szkopuł, trudność, wstręt; *przen.* tama, hamulec, kula u nogi.

Przeszłość, odległa, zamierzchła, niedawna. **Przeszłość** badać; w przeszłości (w pyle przeszłości) grzebać; odgrzebywać wspomnienia przeszłości. **Sięgać** dalekiej przeszłości. (Chwila) zapadła w przeszłość. **Mieć** przeszłość za sobą. **Na** czyjej przeszłości ciąży zarzut, plama.

Przeszpiegi. **Wysłać** kogo, udać się na przespiegi. *Syn.* zwiady.

Przetak, *synon.* sito, (durszlak), rzeszoto. **Wodę** czerpać przetakiem -- podejmować pracę nadaremna; (*porówn.* beczka Danaid).

Przewaga. **Przewagę** nad kim wziąć, zyskać, otrzymać, osiągnąć; mieć po swojej stronie; utracić. **Przewadze** czyjej uledez. **Przewagę** czyją złamać. **Z** pod czyjej przewagi wyłamać się, wyzwolić się. *Synon.* wziąć górę = zyskać przewagę.

Przewrócić coś do góry nogami. **W** głowie się komu przewróciło. *Syn* wywrócić, obalić.

Przewrót dokonywa się. Przewrót wywołać; przewrotu dokonać. Przewrotowi uledez. *Syn. ob.* przemiana.

Przewyższać kogo w czym (lub czem); *synon.* przechodzić.

Przeznaczenie, *syn. ob.* los; ślepe przeznaczenie; chciało, ściga kogo. **Minać** się z przeznaczeniem swoim.

Przeznaczyć co do czego, na co; *rusyc. ** dla czego. **Przeznaczyć** co komu, dla kogo.

Przewyciężyć wstręt, odrazę, lenistwo, trudności. *Syn.* pokonać; zwalczyć, przełamać, przeprzeć.

Przytyk. Dać komu przytyka w nos, (także *przen.*—dokuczyć komu).

Przybrać (inną) postać, kształt, pozór, cechę, charakter. *Synon.* przyjąć, wziąć na siebie, przywdziać, przyoblec.

Przybyć dokąd; *syn.* przyciągnąć, nadciągnąć (z wojskiem), zawitać (w gości), stawić się (na zawołanie, w terminie), zjawić się (niespodzianie), stanąć (u kresu), przyjechać (z drogi), nadejść (w porę).

Przybysz; *syn.* przychodzień, przybłęda.

Przychylić się do prośby czyjej, do życzenia czyjego. *Syn.* wysłuchać, spełnić co.

Przychylność czyją zyskać; komu okazać; przychylnością kogo darzyć. *Syn.* życzliwość.

Przyczepić, *syn. ob.* przytwierdzić.

Przyczyna, ważna, pierwsza. **Przyczyna** materialna (przyczyna faktu); tkwi w czym; *syn.* powód, wina, przyczynienie, czynnik. Z przyczyny—z powodu, z winy, za sprawą czyją. *Przen.* źródło, korzeń, ziarno, zasiew, gniazdo, kolebka, sprawca, ojciec, matka. N. p. korzeń grzechu słodki, lecz owoc (skutek) gorzki. Lenistwo jest źródłem, (sprawcą, ojcem) wielu występków. Złe ziarno (zasiew) wydało smutny plon. *Antyt.* przyczyny i skutki. **Przyczyn** dochodzić, szukać; przy-

czynę znaleźć, wyjaśnić, wyluszczyć. — Przyczyna moralna (przyczyna postępowania), *ob.* pobudka.

Przyczynić komu czego (kłopotów, pracy, bogactw, rozkoszy, przyjemności); *synon.* przysporzyć, przymnożyć, przydać komu czego; nabiwić kogo czego; przyprawić kogo o co. *Rusyc.* * przyczynić komu co, *zam.* wyrządzić (szkodę, krzywdę), sprawić (radość). — Przyczynić się do czego; *synon.* i *omów:* przyłożyć się do czego, przyłożyć rękę do czego; wziąć udział, uczestniczyć w czym; umaczać w czym rękę.

Przydatny, *syn.* *ob.* pożyteczny. Przydatny do czego (ku czemu), na co; *rusyc.* * dla czego. Przydatny komu, dla kogo.

Przygoda, dziwna, nadzwyczajna, niemiła; spotyka kogo, zdarza się komu. Przygód szukać. Przygody doznać. *Syn.* wypadek, niebezpieczeństwo.

Przygotować, przygotowywać; *rusyc.* * przygotować, * przygotawiać. Przygotować (się) do czego, na co; *syn.* przysposobić, (przysposabiać).

Przygotowanie do czego czynić, rozpocząć.

Przyjąć wyzwanie, bitwę, dymisyę czyją, jałmużnę; przyjąć kogo dobrze, źle; przyjąć kogo za lokaja. *Rusyc.* * przyjąć udział, *zam.* wziąć. *German.* * przyjąć, *zam.* przypuścić. (Przypuścimy, że rzecz tak się miała, nie: * przyjmijmy).

Przyjaciel, *synon.* druh, powiernik.

Przyjaźń, ścisła, dozogonna, wierna, szczerą, prawdziwa. Przyjaźń wywiązała się z czego; łączy, wiąże kogo z kim. Przyjaźń (związek przyjaźni) z kim zawrzeć, zabrać; węzłem przyjaźni połączyć się z kim. Przyjaźń komu okazać, wynurzyć, zaprzysiądz, poprzysiądz; przyjaźnią kogo darzyć, zaszczycić; przyjaźni komu dochować. Przyjaźń czyją zjednać sobie, pozyskać. W czyją przyjaźń wkreślić się, wsrubować się, wszyć się. Przyjaźnią czyją szczyć się. Przyjaźń komu wypowiedzieć, z kim zerwać; *przen.* wę-

zły (więzy) przyjaźni zerwać, potargać. Związek, węzły, stosunki przyjaźni. *Synon.* zażyłość.

Przyjęcie, serdeczne, zimne; spotyka kogo gdzie; przyjęcie znaleźć u kogo; przyjęcia doznać od kogo.

Przyjemność, wielka, niespodziana; spotyka kogo. Przyjemność komu sprawić; przyjemności komu dostarczać. Przyjemności doznać, doświadczyć; przyjemność skąd czerpać. *Synon.* rozkosz, radość, uciecha, wesele. *Antyt.* przykrość.

Przyjść, *syn.* przybyć, przyjechać, zawitać do kąd, stanąć gdzie.

Przykazanie chować, zachowywać; przestąpić, przekroczyć. Przykazanie wydać. *Synon.* rozkaz, prawo.

Przykład z czego brać, komu dawać; za przykład stawiać kogo komu. Przykładem (dobrym) świecić, przyświecać, przewodniczyć. Naśladować czyj przykład; pójść za czyim przykładem. Za przykład służyć; *rusyc.* * przykładem służyć. Przykład czego przytoczyć; brać, czerpać skąd przykłady; okazać, wykazać coś na przykładzie. *Syn.* wzór.

Przykładać się (przyłożyć się) do czego (do nauki, sztuki, do czyjego szczęścia). *Ob.* przyczynić się.

Przykrość spotyka kogo. Przykrość komu sprawić. Przykrości doznać, doświadczyć od kogo; przykrość znosić od kogo. *Synon.* nieprzyjemność; *przen.* gorycz, kolec, cierń. *Antyt.* przyjemność.

Przykry. *Synon.* 1) nieprzyjemny, uprzykrzony, dokuczliwy; 2) stromy, spadzisty. Przykry spadek góry; przykre wejście na co.

Przyłbica. Przyłbicę spuścić; przyłbicę podnieść, odsłonić (*przen.*—wystąpić imiennie). Walczyć z odkrytą, z zakrytą przyłbicą (imiennie, bezimiennie).

Przyłożyć rękę do czego; przyłożyć się do czego; *ob.* przykładać się.

Przymierzać. Nie przymierzając (ja, ty, on

i t. p.)—na przykład, jeśli wolno uczynić porównanie.

Przymierze, zaczepne, odporne, wieczyste. Przymierze stanęło; przymierze z kim zawrzeć, podpisać, komu zaprzysiądz. Przymierze zerwać, złać, naruszyć; przymierze komu wypowiedzieć. Wejść z kim w przymierze. *Syn.* sojusz.

Przymiot, *syn.* własność, właściwość, zaleta.

Przymocować, *syn. ob.* przytwierdzić.

Przymus sobie zadawać, na kogo wywierać. *Synon.* nacisk, gwałt. *Przen.* przyprzeć, przycisnąć kogo do muru.

Przynęta, *synon.* lep, wędka, pułapka, sidło.

Przynosić komu pożytek, szkodę, zyski, straty, zaszczyt, chlubę, hańbę, wstyd. *Porówn.* nieść, wydawać, powodować.

Przypadek zdarza się, przytrafia się; przypadek zrządził. Ślepy, nieprzewidziany, nieprzyjemny przypadek. Przypadki chodzą po ludziach. Przypadki miewać; przypadkom (przypadłościom) podlegać. Narazić się na (nieprzyjemne) przypadki. *Synon.* wypadek, traf, zdarzenie, przygoda.

Przypadłość. Miewać przypadłości; podlegać (różnym) przypadłościom. *Ob.* przypadek.

Przypisać komu co; *synon.* przeczytać, przysądzić, przyznać komu co. .

Przyprawić kogo o co (o straty, o chorobę); *syn.* przyczynić komu czego; nabawić kogo czego. Przyprawić komu co; przyprawić co do czego, *ob.* przytwierdzić.

Przyprowadzić kogo, co do porządku, do upadku, do ruiny, do rozpacz, do ostateczności; przyprowadzić co do skutku (--uskutecznić). *Synon.* przywieść, doprowadzić.

Przypuścić szturm, atak do czego; przypuścić kogo do siebie, do czego—dać przystęp komu; przypuścić kogo do poufałości.

Przyrównać co do czego; *synon.* porównać, zestawić co z czem.

Przyrzeczenie, uroczyste, solenne. Przyrzeczenie komu dać; przyrzeczenia dotrzymać; z przyrzeczenia wywiązać się; przyrzeczenie złamać. Wymódz na kim przyrzeczenie. *Synon.* obietnica, ślub, zobowiązanie się.

Przysięga, uroczysta. Przysięgę złożyć komu, złamać, naruszyć, wykonać; stwierdzić coś przysięgą; zeznać co pod przysięgą. Przysięgę odebrać od kogo; przeczytać komu rotę przysięgi. Do przysięgi kogo pociągnąć, dopuścić. Przysięgi (wiernie) dochować. Przysięgę czyją rozwiązać; zwolnić kogo od przysięgi, rozwiązać kogo z przysięgi

Przysłowie powiada, niesie. Coś weszło, poszło w przysłowie, stało się przysłowiem.

Przysługa, wielka, nieoszacowana, niedźwiedzia. Przysługę komu wyświadczyć = przysłużyć się komu, zobowiązać sobie kogo, położyć zasługę dla kogo. Przysługę komu oddać = usługę. (*Rusyc.* * okazać przysługę). Przysługę odwzajemnić, odplacić. *Porówn.* usługa, posługa, wysługa. (*Rusyc.* * przysługa, *zam.* służba).

Przystać (przystawać) do czego; *syn.* odpowiadać czemu, stosować się do czego. Przystać do kogo na służbę; przystać do wojska -- wstąpić. Przystać na co, *syn. ob.* pozwolić

Przystań, *syn.* port.

Przystąpić do czego, *syn. ob.* zabrać się.

Przystęp, wolny, łatwy, trudny, utrudniony. Przystęp do czego otworzyć. Przystępu do czego komu bronić. Przystęp wymusić (sforsować). Dać przystęp ku sobie zwątpieniu, rozpaczy -- poddać się. *Syn.* dostęp.

Przyszłość swoją złożyć (z zaufaniem) w czyje ręce; mieć przyszłość przed sobą. Rokować komu (świetną) przyszłość. Przyszłość komu zapewnić; gotować komu (smutną) przyszłość. Przyszłość komu zawiązać, czyją zwiechnąć. W przyszłość myślał pobiedz, zabiegać. Przyszłość odgadnąć.

Przyszyć guzik, rękaw i t. p. Ni przyszyć, (przypiąć), ni przyłatać — rzecz do niczego, niedorzeczne odezwanie się. *Ob.* pleść.

Przytoczyć co (n. p. przykład, czyje zdanie, miejsce z książki) = cytować; *syn. ob.* wspomnieć. *Rusyc.* * przywieść.

Przytomność (umysłu) zachować, stracić, odzyskać; od przytomności odchodzić. Przytomność odstępuje kogo. W przytomności czyjej, *synon.* w obecności.

Przyłutek dać komu, znaleźć u kogo, gdzie. *Syn.* schronienie, schronisko.

Przytwierdzić co do czego, *syn.* przymocować, przyczepić, przyprawić, przywiązać, przybić co do czego; przytoczyć (do siodła, do torby myśliwskiej).

Przytyk. Dawać komu przytyki. *Ob.* aluzya.

Przywara, *syn.* wada; *ob.* błąd.

Przywiązać co do czego; *syn. ob.* przytwierdzić.

Przywieść (przywiodę), *ob.* przyprowadzić. * **Przywieść** (przywodzić), *rusyc. zam.* przytoczyć (przykład, czyje zdanie).

Przywilej wystawić, nadać, zaprzysiądz, odebrać komu; zgwałcić, pogwałcić.

Przyznać komu co (n. p. słusność); *ob.* przypisać. **Przyznać** się do czego (n. p. do winy), *syn.* wyznać co.

Przyzwoity, *synon.* godziwy, należyty.

Przyzwyczajenie mieć; przyzwyczajajeń nabrać. Robić coś z przyzwyczajenia. *Synon.* nawyknienie, nawyk, nałóg, zwyczaj, narów.

Przyzwyczaić się (lub kogo) do czego, *syn.* wprawić, wdrożyć. **Przyzwyczaić** się, *syn.* przywyknąć, nawyknąć do czego.

Psota, złośliwa, dziecinna. **Psotę** wypłatać, zrobić komu. Na psotę komu coś robić, (*porówn.* na złość). *Syn.* figiel, psikus.

Psuć (zepsuć, popsuć), *syn.* zniszczyć, zniweczyć, zmarnować, udaremnić.

Pszczoła, pszczołka. Pszczoła brzęczy; pszczoły się roją. Pracowity jak pszczoła. Jak pszczoła, zbierać zewsząd miód. Iść na co, jak pszczoły do miodu; (*porówn.* jak muchy na lep).

Ptak, ptaszek. *Omów.* naród skrzydlaty, śpiewacy leśni. Wolny, lekki, jak ptak. Ptacy niebiescy, (Mat. VI, 26) *przen.*—ludzie, żyjący bez pracy. Ranny ptaszek (—człowiek, wstający rano). Wiem, co to za ptaszek; znam tego ptaszka (—złoczyńcę). Ptaszek z klatki wyleciał (—ktoś umknął z więzienia).

Puhar, *syn.* kubek, czara, kielich, roztruchan. Puhar pieniący się. Puhar wychylić, spełnić. Między ustami a brzegiem pucharu — między pożądaniem a użyciem wiele zająć może. (Z greckiego podania o Anceuszu, któremu przepowiedano, że nie będzie pił wina z własnej winnicy, a który, gdy już przykładał puchar do ust, został zabity przez dzika. Podanie to znane z ballady Fr. Kinda, Ankäos).

Puls—tętno. Puls bije, uderza (szybko, gorączkowo, słabo). Wziąć, trzymać kogo za puls; badać czyj puls (także *przenośnie*: badać puls społeczeństwa, młodzieży i t. p.—dążenia, pragnienia).

Pułapka, *syn.* łapka, potrzask, pastka. Pułapkę na kogo zastawić; w pułapkę kogo pochwycić, złowić. Wpaść w pułapkę. *Przen. zam.* zasadzka, podstęp. *Porówn.* sidło, sieć, matnia, wędka, dołek.

Punkt wyjścia (jakiego rozumowania) znaleźć, mieć; punkt oparcia znaleźć, stracić; punkty dowodzenia, rozumowania zebrać; zbijać punkt po punkcie; punkt wytyczny, zwrotny. Punkt ciężkości oznaczyć; przesunąć. Punkt honoru na czem zakładać.

Pustka, *syn.* próżnia, czczość. Pustkę (w ży

ciu) zapełnić, wypełnić. Pustkami świecić. (Teatr, posiedzenie świeciło pustkami). Stanać pustką.

Pus.y syn. ob. próżny. Pasty pokój; pusty śmiech. Przelewać z pustego w próżne; *ob.* próżny.

Pustynia, smutna, głucha, bezludna. Zamienić kraj w pustynię; pozostawiać za sobą pustynię. Udać się na pustynię. *Synon.* odludzie, pustka, samotnia, puszcza.

Puszczać (puścić) plotki, bajki; *syn.* rozpuszczać. Puszczać korzenie, listki; *syn.* wypuszczać. Plama, farba puszcza. Puścić coś mimo uszu. Puszczać się na co; *syn.* dopuszczać się czego.

Pycha. Pychą nadymać się; wzbić się w pychę; unieść się pychą. Pychę z serca złożyć, rzucić; spuścić z pychy. Pychę czyją przytrzeć, ukrócić, zdeptać. *Synon. ob.* duma.

Pył, *syn. ob.* kurz. Z pyłu otrząsnąć co. Pył dziejowy; pokryty pyłem dziejowym. Wydobyć co z pyłu zapomnienia.

Pysk stulić. W pysk (po pysku) od kogo dostać, komu dać; bić kogo po pysku (po pyskach). *Syn.* gęba, buzia, morda.

Pyszny, *syn.* 1) *ob.* dumny; 2) *ob.* wspaniały.

Pytanie, wielkie, skromne, obcesowe. Pytanie się nasuwa, zachodzi. Zadać komu pytanie. Pytanie postawić, rzucić, wywołać. Pytanie podjąć, podnieść, rozstrzygnąć, rozwiązać. Pytaniami nagabywać, zarzucać, zanudzać kogo. *Synon.* kwestya, zagadnienie. *Antyt.* odpowiedź. Pytania i odpowiedzi krzyżowały się.

R.

Rąbek zasłony (tajemnicy) uchylić, podnieść, odsłonić. *Syn. ob.* brzeg.

Rabować, *synon. ob.* łupić.

Rabunek, *syn.* rozbój, grabież, łupiestwo. Rabunki zageściły się w kraju.

Rachuba, ścisła, samolubna. Rachuba omyliła, zawiodła kogo. Rachuby czyje pokrzyżować

Zawieść się w rachubach. Brać coś w rachubę (—uwzględnić). To nie wchodzi w rachubę. *Synon.* wyrachowanie, obliczenie.

Rachunek ścisły, pobieżny; prosty, zawiły. Rachunek zgadza się. Rachunek przeprowadzić; uprościć. Rachunek (sprawę) komu lub przed kim z czego zdać, złożyć. Rachunek, słony, komu wystawić, podać; rachunek przejrzeć, sprawdzić, uregulować. Rachunek zamknąć. Czyj rachunek czem (sumą) obciążyć; w rachunek co wnieść; zapisać co na czyj rachunek. Na własny rachunek (prowadzić interes, kupić co). Prowadzić komu rachunki (—księgi rachunkowe).

Racya 1) *Syn.* słuszność. Mieć racyę; racya zupełna. 1) *Syn.* przyczyna, powód. Przytaczać różne racye. Bez żadnej racyi kogo zaczepić. Racya fizyka! (*iron.*—to nie żaden powód!) Racya stanu (—względy polityczne).

Rada, zbawienna, zgubna, życzliwa, zdrowa. Czyjej rady zasięgnąć; po radę do kogo udać się; radę czyją przyjąć; rady czyjej usłuchać; za czyją radą pójść; kierować się radami czyjemi; radę czyją odrzucić. Rady komu udzielić; podać radę. Dać sobie z czem radę (—poradzić sobie.) Trudna (kusa) rada! Rada w radę, i postanowiono, żeby... *Synon.* przestroga, wskazówka; narada. W radzie (—zebraniu obradującym) zasiadać. Rada przyboczna. Radę zwołać. Złożyć radę (—odbyć naradę).

Radość przejmuje kogo, rozsadza piersi, świeci w oczach czyich, opromienia twarz czyją. Radość uczuć, okazać; radości doświadczyć, nie zaznać. Oddawać się radości. Z radości nie posiadać się, rozplywać się, podskoczyć. Upojony radością; twarz jaśnieje radością. Radość komu sprawić, w kim wywołać; radość czyją hamować, zatrzymywać, zamącać; radość czyją podzielać. Radością kogo (czyje serce) napoić (napawać). Wybuch, szal, uniesienie radości. *Synon.* uciecha, wesele, rozkosz, przyjemność. *Przenośnie:*

Puchar radości wychylić; do czary radości domieszać kroplę goryczy. Kwiaty, róże. Życie upływa komu na kwiatach, wśród róż; droga żywota kwiatami usłana. Niema róży bez kolców (radości bez przykrości). *Antyt.* smutek.

Rak. Wiedzieć, komu pokazać, gdzie raki zimują. Jak rak świśnie, ryba piśnie; *iron.*—nigdy). *Przen.* spiec raka — zarumienić się. Rak (choroba) toczy kogo.

Ramię wyciągnąć; ramionami wzruszać; patrzeć na kogo przez ramię (—z lekceważeniem, pogardliwie). Otworzyć dla kogo ramiona; ramieniem kogo opasać. *Germ.* * paść, rzucić się w czyje ramiona, *zam.* objęcia. *Przen.* na obu ramionach płaszcz nosić (—siedzieć na dwu stołkach, dwom panom służyć). Już mu dusza była na ramieniu (—truchlał ze strachu). Z czyjego ramienia — upoważnienia. Ramię czyje daleko sięga (—władza).

Ramka, rama. W ramki coś oprawić. W ciasnych ramach zamknąć co; obracać się w ramach czego. Przekroczyć ramy (rozprawy, artykułu i t. p.); nie wychodzić z ram czego. Ramy czego (n. p. gazety) rozszerzyć, ścieśnić. *Synon.* zakres, rozmiar.

Rana, dotkliwa, ciężka, lekka; świeża, niezagojona, jątrząca się. Rana piecze, boli kogo, dopieka komu; jątrzy się, zaognia się, zasklepia się, zaskorupia się, zabliznia się, odnawia się. Ranę komu zadać; ranę odnieść, otrzymać. Ranę opatrzyć, leczyć, goić; odnowić, urazić; dotknąć czyjej rany. Z ran się wylizać, wygoić, wyleczyć. *Przen.* ranę serca odnowić, zakrwawić; ranę nosić w duszy. Do rany go przyłożyć, (taki dobry, łagodny).

Ranga—stopień.

Ranny 1) — poranny, wstający rano. Ranny ptaszek; 2)—raniony.

Raport z czego zdać, komu złożyć, do kogo wystosować. *Syn.* sprawozdanie.

Raptem, *syn.* nagle, niespodzianie.

Raróg. Biegać jak za rarogiem. (Raróg, gatunek jastrzębia. Wyrażenie to może powstało na podstawie etymologii ludowej od *rarus* — rzadki).

Rata, miesięczna, tygodniowa. Rata zalega; z ratami zalegać. Ratę wnieść, spłacić; z raty uiszczyć się. Rozłożyć komu na raty (opłatę, należność, dług).

Ratować, *syn.* ocalić, wybawić.

Ratunek komu nieść; z ratunkiem przyjść; z ratunkiem (na ratunek) pośpieszyć. Ratunku wzywać. *Syn. ob.* pomoc.

Raz, *syn. ob.* cios. Razy (gęste) padają, jak grad. Razy komu zadawać, sypać. Upaść pod razami.

Rdza coś pokrywa, zjada, trawi. Pokryć się rdzą. *Przen.* Rdza (pleśń) starości, zapomnienia pokrywa coś.

Reakcja się szerzy. Reakcję wywołać.

Rebelia — bunt.

Recenzja — sprawozdanie, ocena.

Ręczyć komu za co, za kogo.

Refleksja. Refleksje budzić, wywołać. Poważne refleksje.

Reforma. Reformę przeprowadzić. Uleść reformie; przyjąć reformę.

Reguła — prawidło. *German.* * w regule, *zam.* zwykle.

Rej wodzić nad kim, między kim — przewodzić.

Rejestr, *syn. ob.* spis.

Rejwach, *syn. ob.* hałas.

Ręka, pracowita, nadobna, stygnąca, zgrabiała. Ręka świerzbi kogo (— bierze chętką uderzenia); ręce komu opadają (ze zmęczenia lub zwątpienia). Rękę wyciągnąć, komu podać, uścisnąć (przy powitaniu i pożegnaniu). Rękę po co wyciągnąć. Ręce złożyć, spleść (do modlitwy), załamywać (z rozpacz), zacierać (z radości), za-

łożyć, za pas włożyć (z lenistwa), opuścić (ze znużenia lub zwątpienia); siedzieć, czekać z założonemi rękoma (—bezczyinnie). Ręką machnąć (na znak obojętności lub zniechęcenia). Prowadzić kogo za rękę; pod rękę. Rękę umaczać w czym (wziąć udział w nieczystej sprawie); ręce umywać od czego (5 Mojż. XXI. Mat XXVII, 24)—zrzucać z siebie odpowiedzialność za co. Rękę podnieść na kogo (—targnąć się na kogo). Rękę komu podać (dać pomoc), cofnąć, odjąć (—odjąć pomoc). Wyciągać rękę (po jałmużnę). Na rękę kogo nosić (Mat. IV, 6). Rękę do czego przyłożyć (—przyłożyć się, przyczynić się do czego). Być czyją prawą ręką (—wielką pomocą, wyręką). Wyjść z czego obronną ręką (—cało). Wziąć się, trzymać się za ręce; iść z kim ręką w rękę (—postępować zgodnie, być w porozumieniu). W swych rękach coś dzierżeć, skupić (n. p. władzę). Z rąk wypuścić interes. Przyjść z próżnemi rękoma. Mieć coś pod ręką (na podorędziu). W rękę kogo być (w czyjej mocy); w rękę coś mieć, trzymać; w ręce czyje wpaść. Ręce komu zawiązać, rozwiązać (—swobodę ruchów, działania odjąć, przywrócić) Od ręki coś napisać (—odrazu, bez przygotowania). Z pierwszej ręki kupować, wiadomość otrzymać. Z wolnej ręki sprzedawać, kupić (nie na licytacji). Na własną rękę coś zrobić (interes założyć, prowadzić). Ciepłą ręką coś dać, darować (—za życia). Stygnącą ręką co zrobić (pobłogosławić, napisać—krótco przed śmiercią). Mieć szczęśliwą rękę (o takim, któremu się wszystko udaje). Z pocałowaniem ręki co przyjąć, zapłacić i t. p. (—bardzo chętnie). Dać komu co na rękę (—zadatek). Coś jest komu na rękę, nie na rękę (—dogadza, nie dogadza). Życ z pracy rąk. Wyzwać kogo na rękę (—na pojedynek). Starać się, oświadczyć się o czyją ręką; przyrzec, oddać komu rękę swoją (lub czyją). Niech cię ręka Boska broni! (żebyś tego nie zrobił!) Ręka — cha-

rakter pisma. Rękę zmienić; naśladować czyją rękę.

Rękaw. Rękawy zakasać, (i wziąć się do pracy). Z rękawa coś wytrząsnąć, (co komu bardzo łatwo przychodzi). Sypać czem, jak z rękawa, (n. p. dowcipami).

Rękawica. Rękawicę komu rzucić; (wyrażenie wzięte ze zwyczajów rycerskich)—wypowiedzieć walkę. Rękawicę podjąć, podnieść—przyjąć wyzwanie.

Rękojmia, *syn.* poręka, poręczenie. Rękojmię złożyć, dać komu; otrzymać od kogo; rękojmię stanowić.

Rekonesans—zwiady.

Relacya—sprawozdanie. Zdać z czego relacyę (—sprawę).

Religia. Religię przyjąć, wyznawać, zmienić, komu narzucić; religię krzewić, gdzie zaprowadzić. *Ob.* wiara, wyznanie.

Renegat—zaprzaniec.

Reputacya—dobre imię, dobra sława. Reputacyę czyją szarpać, swoją zaszargać. Cieszyć się dobrą reputacyą.

Reszta, *syn.* ostatek, szczątek, pozostałość; niedobitki (rozbitego wojska). Dokonać reszty. Wydać resztę (n. p. z rubla).

Rewers komu wystawić; pożyczyć komu na rewers.

Rewizya. Rewizyę odbyć; poddać co rewizyi. Stawać do rewizyi.

Rezolucya—uchwała.

Rezultat—wypadek (rachunku); wynik, skutek. Rezultat osiągnąć, otrzymać. Dawać, wydawać (dobre, złe) rezultaty. Do rezultatu doprowadzić.

Robak wije się, pełza; toczy co. Robak sumienia (—zgryzota). Robaka zalewać (—pić na frasunek).

Robić, *ob.* zrobić.

Robota *syn.* *ob.* praca. Robota idzie komu (od ręki), pali się w rękach, zalega. Robotę wy-

konać, do roboty zabrać się, wziąć się, zasiąść; roboty pilnować.

Rocznica, pierwsza, pięćdziesiąta, setna (nie: stuletnia!) Rocznica przypada; rocznicę obchodzić, święcić.

Ród (swój lub czyj) wieść, wywodzić, wyprowadzać skąd.

Rodowity, *rodzinny, rodzony, rodzimy*. Rodowity Polak; rodzinny (ojczysty) kraj, język; rodzinne miasto; rodzony brat; rodzime złoto, srebro.

Rodowód wyprowadzać skąd.

Rodzina, *syn. familia*. Bliższa i dalsza rodzina; ojciec rodziny.

Róg. Rogi nadstawić; pokazać komu, podnosić (—stawać się hardym). Rogów przytrzeć komu (upokorzyć kogo, czyją butę). Rogi komu przyprawić. Zapędzić kogo w kozi róg (—napędzić komu strachu, przyprzeć kogo do muru). Ciemny, jak tabaka w rogu. Róg obfitości (godło dostatków). Sypać co (lub czem), jak z rogu obfitości. (*Porówn.* jak z rękawa). Zadać w róg (myśliwski).

Rok, *l. mn.* lata. Kopę lat nie widziałem kogo. Co rok, to prorok (—dziecko się rodzi). Na stare lata (doczekać się czego i t. p.)

Rokosz podnieść; *syn.* bunt, powstanie.

Rokować (toczyć rokowania) o pokój, o zawieszenie broni. Rokować komu co (nadzieję, powodzenie, świetną przyszłość). *Syn. ob.* przepowiedać.

Rokowania rozbijają się o co, dochodzą do skutku. Rokowania rozpocząć, zagaić, prowadzić, zawiesić, zerwać. *Synon.* układy, (pertrakcye).

Rola. 1) Żyzna, urodzajna, jałowa rola; *synon.* pole, niwa, ziemia, gleba, grunt. Rolę uprawiać. Osiąść na roli. Pług pruję rolę. 2) Rola (w teatrze, w życiu) trudna, łatwa, wdzięczna, piękna, zaszczytna, wybitna, smutna. Rola komu

przypada. Rolę odgrywać, grać, po kim objąć; rolę jaką przybrać, wziąć na siebie; swą rolę skończyć; w roli występować; w przybranej roli utrzymać się do końca. Przejąć się swą rolą; wypaść z roli. Wywiązać się z roli.

Ronić (uronić) piórko (o ptaku), łzy. *Ob.* zgubić.

Rosa, niebieska; spada na co. Z ranną rosą spada błogosławieństwo Boże. Chodzić po rosie.

Rościć sobie prawo, pretensję do czegoś.

Rosnąć, w oczach; jak na drożdżach; rosnąć (wyrastać), jak grzyby po deszczu. Serce komu rośnie (z radości). Długi rosną. *Syn. ob.* powiększać się.

Roszczenie (pretensję) mieć; z roszczeniem wystąpić; od roszczenia odstąpić; roszczeń zrzec się. *Ob.* uroszczenie, pretensya.

Równać się komu, czemu—być równym, posiadać tę samą wartość. Równać się z kim — przyrównywać się do kogo; n. p. Nie mogę się z nim równać. *Rusyc. zam.* dorównać komu (w zasługach i t. p.).

Równia. Na równi z czem coś kłaść.

Równowaga, stała, niestała; następuje, ustala się. Równowagę zachwiać. Równowagę zachować, stracić, odzyskać. Wypaść z równowagi. Z równowagi wyprowadzić, wytrącić kogo; równowagi kogo pozbawić.

Rozbić namiot. Rozbić wojsko; *syn.* znieść, rozgromić. Rozbijać po drogach. Rozbijać się po zabawach, po restauracyach.

Rozbicie (okrętu); *przen.* — klęska, pogrom. Uleźć rozbiciu; ocalić co, ujsć z rozbicia.

Rozbiór. Rozbiorowi (chemicznemu, logicznemu) co poddać. *Ob.* analiza.

Rozbój, *syn.* rabunek, grabież, łupiestwo. Rozboje zageściły się w kraju. Puszczać się na rozboje. Rozboju dokonać, dopuścić się. Rozbój na drodze publicznej.

Rozbójnik, *syn.* zbój, zbójca, opryszek, rabuś.

Rozbrat, wieczny, wziąć, uczynić z kim, z czem; rozbrat komu wypowiedzieć. *Syn.* rozdwojenie; *ob.* kłótnia.

Rozbudzić w kim jakie uczucie. *Syn. ob.* wzbudzić.

Rozchód *syn.* wydatek, (ekspens).

* Rozchodzi się o co, *provinc. krakowski, zam.* chodzi, idzie o co.

* Rozdawać się, *rusyc. zam.* rozlegać się, odzywać się (o głosie).

Rozdmuchać, *syn ob.* wzbudzić, wzniecić.

Rozdroże, *syn.* rozstaje, rozstajna droga. Stanąć na rozdrożu (jak Herkules, w przypowieści Prodyka, zapisanej u Xenofonta).

Rozejm, *synon.* zawieszenie broni. Rozejm zawrzeć, naruszyć, zerwać. Rozejm się kończy, upływa.

Rozerwać, *synon.* rozedrzyć, rozszarpać, stargać. Rozerwać kogo, się; *synon.* zabawić kogo, się.

Rozgłos nadać czemu, zdobyć sobie, zyskać; rozgłosu nabyć, nabrać. *Synon.* sława.

Rozgorzeć jakim uczuciem; *synon.* zapalać, zaplonać.

☞ Rozhowory, długie, wieść z kim.

Rozkaz wydać; otrzymać, spełnić, wykonać, złamać, przekroczyć, przestąpić. Rozkazy czyje uprzedzić; być na czyje rozkazy; mieć kogo, co na swe rozkazy; na czyj rozkaz stawić się. Pańskie życzenie jest dla mnie rozkazem. *Syn.* nakaz, rozporządzenie, polecenie.

Rozkazać, *syn.* nakazać, kazać, polecić, za'e-cić.

Rozkosz napawa, rozdyma serce. Czerpać skąd rozkosz. Rozkoszą darzyć kogo, napawać kogo (czyje serce). *Przen.* puhar (czarę) rozkoszy spełnić; pić z puharu rozkoszy.

Rozlegać się, *syn.* odzywać się (o głosie). *Ru-syc.* * rozdawać się.

Rozległy, *syn. ob.* obszerny.

Rozmaity, *syn.* różny.

Rozmiar. Rozmiary czego rozszerzyć, ścieśnić. Coraz większe (szersze), olbrzymie, zastrasżające rozmiary przyjmować, przybierać, czemu nadawać. Dochodzić do rozmiarów. *Syn.* zakres, rama.

Rozmowa, żywa, zwawa, ożywiona, głośna. Rozmowa toczy się, urywa się, ucina się, nie klei się, ożywia się, schodzi na co (na inny temat, na inne tory). Rozmowę wszcząć, zawiązać, zagaić, prowadzić, wieść, przerwać, podtrzymywać, (przerwaną) na nowo podjąć, na inny przedmiot skierować. W rozmowę z kim wdać się; w rozmowę (do rozmowy) kogo wciągnąć; na rozmowę wyciągnąć kogo. Do czyjej rozmowy wtrącać się. *Synon.* gawęda, pogadanka.

Rozmówić się z kim o co (n. p. o warunki). Rozmawiać z kim o czym (n. p. o jakim wypadku; nie: * rozmawiać się).

Rozmyślać o czym lub nad czym; *syn.* zastanawiać się, (medytować) nad czym; rozpamiętywać, rozpatrywać, rozważać, roztrzasać co.

Rozmyślanie. Rozmyślaniom oddawać się; w rozmyślanie zatopić się, pograżyć się.

Roznosić (roznieść) plotki, wieści; *syn. ob.* szerzyć. Roznieść kogo (nieprzyjaciela) na szablach, na kopytach końskich.

Rozpacz bierze, ogarnia, chwyta kogo (jakby w żelazne kleszcze); porwała, opanowała kogo. Rozpaczy oddawać się, poddawać się, dać przystęp do siebie; w rozpacz wpaść. Wyrwać się z rozpaczy. W rozpaczy pograżyć kogo; przywieść kogo do rozpaczy; wtrącić kogo w rozpacz (w otchłań rozpaczy). Z rozpaczy załamywać ręce, bić głową o ścianę. *Syn. ob.* smutek.

Rozpaczać nad czym; o kim.

Rozpęd wziąć; rozpędu nabrać. Rozpęd czyj powstrzymać. *Syn.* rozmach, zapęd.

Rozpętać namiętności, burzę. *Syn.* rozpasać,

rozpuścić co, puścić czemu wodze, popuścić czemu cugle.

Rozpocząć, *syn. ob.* zacząć.

Rozporządzenie wydać. *Syn.* rozkaz.

Rozpościerać swe panowanie. *Syn. ob.* szerzyć.

Rozpowszechniać, *syn. ob.* szerzyć.

Rozprawa. Rozprawy toczą się. Rozprawy nad czym otworzyć, zamknąć; (—debaty). Zapuścić się z kim w rozprawy o czym (nad czym). Stanać do rozprawy orężnej. Rozprawę (naukową, doktorską i t. p.) napisać, ogłosić, wydać.

Rozproszyc obawy, gniew, swe siły, wątpliwości, mrok, ciemność, mgłę. *Synon.* rozwiać.

Rozpuścić (rozpuszczać) włosy, język. Rozpuścić wieść, plotkę; *syn. ob.* szerzyć.

Rozpusta. Rozpustie oddawać się. Na rozpustę puścić się, wylać się; w rozpustie ugrzęznąć. Z rozpusty wyrwać się, otrząsnąć się. Rozpustę płodzić, szerzyć.

Rozruch wybucha. Rozruch wywołać, wzniecić, wszcząć, stłumić. *Synon.* zamieszka, zawie-rucha, ruchawka.

Rozrywka, marna, blaha, wesola. Rozrywek szukać; rozrywce oddawać się; za rozrywkami gonić. *Synon.* zabawa.

Rozrzucac (pieniądze), *synon.* marnować, trwonić.

Rozrzutny, *synon.* marnotrawny.

Rozsądny, *syn. ob.* rozumny.

Rozsiewać wieści, plotki. *Syn. ob.* szerzyć.

Rozstaje, *syn.* rozstajna droga, rozdroże.

Rozsypka. Pójść w rozsypkę. (Wojsko po przegranej bitwie poszło w rozsypkę). Zmusić kogo do rozsypki.

Rozszerzać wieści; rozszerzać zakres czego. *Syn. ob.* szerzyć.

Roztaczać blask. *Syn. ob.* szerzyć.

Roztargniony, *syn.* roztrzepany.

Rozterka, wewnętrzna, głęboka. *Syn. ob.* niezgoda, kłótnia. Być z kim w rozterce; żyć

w wiecznej rozterce z kim, z sobą, z własnem sumieniem. Rozterkę szerzyć. Rozterka domowa.

Roztratować kogo nogami, kopytami. *Synon.* rozdeptać; roznieść na końskich kopytach.

Roztropny, *syn. ob.* rozumny.

Rozum, bystry, zdrowy, chłopski, owczarski. Sam rozum wskazuje; rozum komu się miesza. Rozum zaostrzać, bogacić, rozjaśnić, rozwijać; przytępić, osłabić; rozum zaćmić, zamroczyć (trunkiem); rozum tracić dla czego; z czego od rozumu odchodzić. Rozum na co wysilać. Pójść po rozum do głowy. Wziąć coś na rozum. Rozumem coś objać. Wszystkie rozumy osiąść. Głupstwo rozum zjadło. Rozumu kogo nauczyć, komu napędzić do głowy. Człowiek niespełna rozumu. *Przen. ob.* głowa *Synon.* rozsądek, umysł.

Rozumny, *syn.* rozsądny, roztropny, mądry.

Rozumowanie, logiczne, głębokie, trafne, jasne, zawile. W rozumowanie zapuścić się; w rozumowaniu gubić się, plątać się, wikłać się.

Rozwaga. Postępować z rozwagą (—rozważnie). Wziąć co pod rozwagę (—na uwagę). *Syn.* uwaga, rozmysł, namysł.

Rozważać co, *syn. ob.* rozmyślać.

Rozważny, *syn.* roztropny, ostrożny.

Rozwiać czyje złudzenia, nadzieję, mgłę; *syn.* rozproszyć.

Rozwiązać zadanie, zagadkę, zagadnienie, kwestyę. *Syn.* rozstrzygnąć.

Rozwiązanie czego (zadania, zagadki) znaleźć, komu nasunąć, podać. *Przen.* klucz do czego.

Rozwijać (rozwinąć) umysł, rozum; rozwinąć (gorączkową) działalność. *Syn. ob.* szerzyć.

Rozwód. Pójść do rozwodu; podać się o rozwód. Wziąć rozwód z kim.

Rozwój czego przyspieszyć, powstrzymać, przeciąć, cofnąć. Rozwojowi czego sprzyjać; do rozwoju czego przyczynić się. Podlegać prawu roz-

woju (ewolucyi). Znajdować się w pełni rozwoju. *Porówn.* postęp.

Róża; omów. królowa kwiatów. Kwitnąć jak róża. Spoczywać, nie spoczywać na różach — mieć życie szczęśliwe, smutne. (Wyrażenie to wzięte ze zwyczaju bogatych Rzymian sypiania na różach). Droga, życie różami usłane.

Różdżka. Jakby za dotknięciem różdżki (laski) czarodziejskiej. (Mówiąc o nagłych przemianach).

Różnica zachodzi między czem; występuje, uwydatnia się, zacierą się. Różnicę stanowić. Różnicę uwydatnić, pochwycić. Różnicę wyrównać, zatrzeć.

Różny, syn. rozmaity, odmienny.

Ruch, ożywiony, gorączkowy; powstaje, wre, kipi, wzmagą się. Wprawić, puścić w ruch (maszynę i t. p). Ruch czemu nadać; ruch czego przyspieszyć, zwolnić, powstrzymać, zatrzymać, zatamować. Ruch jaki wykonać. Być w ciągłym ruchu. Używać ruchu (na świeżem powietrzu). Budzić ruch (umysłowy, naukowy).

Ruchawy, ruchliwy, syn. żwawy, rączy, sprężysty.

Ruchomy majątek; święta ruchome.

Rugować (wyrugować) kogo z miejsca, z majątku, z pamięci. *Synon.* usunąć, wypędzić.

Ruina, synon. zwaliska, rozwaliny, gruzy, rumowiska, rudera; *w znaczu. przen.* upadek, zguba. Przywieść, doprowadzić kogo do ruiny. (Zamek) popadł w ruinę.

Rumieniec pokrywa, oblewa, rozjaśnia twarz; zakwita, rozkwita na twarzy. Lica świeżym zakwitły rumieńcem. Oblać się rumieńcem (wstydu). *Przen.* Spiec raka. Twarz oblała się purpurą. *Ob.* kolory.

Rumienić się, ob. zarumienić się.

Runąć syn. zwalić się, obalić się, upaść, wpaść.

Runo, złote—bogate łupy. Wyprawa po złote

runo; szukać złotego runa. (Z greckiego podania o wyprawie Argonautów).

Ruszyć. Ruszaj! (—idź!) Ani rusz! (—ani zacząć nie można).

Ruta, rutka. Rutkę siać (—osiąść na koszu, być starą panną).

Rwetes, syn. ob. hałas.

Ryba. Niemy, milczący, jak ryba; zdrów jak ryba. Jak rak świśnie, ryba piśnie (—nigdy). Ryby nie mają głosu! (—milcz! nie wtrącaj się!) Łowić ryby przed niewodem (—z góry obliczać przyszłe niepewne zyski). Łowić ryby w mętnej wodzie (—korzystać samolubnie z zamieszania). Grube ryby (—osoby znaczne, bogate.)

Rycerz, błędny, bez zmazy, bez skazy. Na rycerza pasować kogo. *Ob.* ostrogi.

Rychły, syn. 1) wczesny; 2) prędki.

Rydz. Czerstwy, jak rydz. Lepszy rydz, niż nic.

Rygor, wojskowy, szkolny. Rygor zaprowadzić. Poddać się (lub kogo) rygorowi (prawa). *Syn.* karność, (dyscyplina).

Rynek zalać czem (towarem); na rynek rzucić co (towar). Znaleźć, otworzyć komu (nowy) rynek zbytu dla jakiego towaru.

Rys, charakterystyczny, znamieny. Rysy twarzy, rysy charakteru. Rysy występują wyraźnie, zacierają się. Rysy uwydatnić. *Syn.* cecha; zarys, (kontur).

Rywal—współzawodnik.

Rywalizować—współzawodniczyć, współubiegać się z kim, walczyć o lepsze.

Ryza. Trzymać w ryzie. Z ryzy wystąpić. *Synon.* kluba, karby.

Rząd, rządu; *synon.* władza, zwierzchność; rządy, *syn.* panowanie. Silny rząd zaprowadzić; rząd obalić; zmienić rząd (formę rządu). Rządy objąć, zagarnąć, uchwycić, komu wydrzeć, sprawować; złożyć, komu oddać, na kogo przelać. Do rządów dojsć, doirwać się; rządów komu ustąpić;

utrzymać się przy rządach. *Przen.* Ster rządów uchwycić, ująć (silną dłonią), wypuścić z rąk. Być u steru, ster dźmierzyć.

Rząd, rzędu. Rząd topoli, dorożek. Dwa dni z rzędu. Postawić kogo w rzędzie czego (n. p. pierwszorzędnym potęg, uczonym). *Synon.* szereg, łańcuch, pasmo, kolej. Hotel pierwszego rzędu. *Syn.* stopień, klasa.

Rzadki, rzadko. Rzadki las, płyn; rzadkie włosy; rzadki wypadek; rzadka mina. *Antyt.* gęsty, częsty. Rzadko kiedy, rzadko gdzie, rzadko kto i t. p.

Rządny dom; rządne państwo; rządny gospodarz. *Syn.* gospodarny, porządny, dobrze zarządzony.

Rządzić czem, *syn.* władać, kierować czem.

Rzecz wyluszczyć, Do rzeczy przystąpić, wrócić; od rzeczy odstąpić, odchodzić. Mówić od rzeczy. Brać rzecz bezstronnie. Niestworzone rzeczy (*ob.* androny) wygadywać, rozpowiadać, pleść. Znać się na rzeczy (—wywdzięczyć się datkiem). *Syn.* sprawa, przedmiot. Przejsć na rzecz czyją (—na własność). Na rzecz czyją coś zbierać i t. p. (—na korzyść).

Rzeczywiście, *syn.* istotnie, prawdziwie, w samej rzeczy.

Rzeczywistość, nieubłagana, twarda, naga. Żelazna ręka rzeczywistości dotyka kogo, rozwiewa marzenia, zdiera z czego zasłonę. Marzenia, nadzieje rozbijają się o twardą rzeczywistość. Rzeczywistość zadaje kłam czemu (obietnicom, słowom, marzeniom).

Rzeczywisty, *synon.* istotny, prawdziwy, (realny).

Rzeka, bystra, wartka, wezbrana; toczy swe nurty, wzburzone (rozbrukane) fale; wzbiera, przybiera, występuje z łożyska (z koryta, z brzegów), wylewa; zalewa okolicę; opada, wraca do swego koryta; wypływa skąd; wpada dokąd, wlewa swe wody dokąd; wije się (wężykowato). Rzekę przebyć wplaw, wbród, przepłynąć.

Rzemyk. Niewart rozwiązać rzemyka u trzewików jego. (Mat, I, 7. Jan I, 27). Od rzemyka do konika (—od drobnej kradzieży do dużej).

Rzęsisty, deszcz, łyzy, oświecenie. *Synon.* obfity, gęsty.

Rzetelny, syn. uczciwy.

Rzeź, syn. mord, zabójstwo, wycięcie, zabicie. Wydać kogo, prowadzić na rzeź; iść na rzeź. Rzeź urządzić. Uniknąć ogólnej rzezi; ocaleć z rzezi. Bydło na rzeź.

Rzeźki, rzeźwy, syn. ob. żywy, ruchliwy. Rzeźka starość.

Rzezimieszek, syn. złodziej kieszonkowy.

Rzucac (rzucić), syn. miotać, ciskać, walić, grzmotać, szastać. Rzucić postrach, podejrzenie, cień, światło, klątwę, obelgę, plamę. Rzucić się jak długi; rzucac się jak opętany. Rzucić się komu do nóg. Rzucić się w przepaść (—skoczyć).

Rzut. Na pierwszy rzut oka co poznać; wydaje się i t. p.

Rzym, omów. wieczne miasto (już u Tybulla), gród Romulusa. Być w Rzymie i nie widzieć papieża. Rzym — Stolica Apostolska.

S.

Sąd. 1) *Syn.* zdanie, muiemanie. Sąd sobie o czym wyrobić; sąd o czym wydać. Zdać się na czyj sąd. Sąd wytrawny, trafny. 2) — sądenie sprawy. Sąd polubowny, cywilny, wojskowy, doraźny. Pozwać kogo do sądu; oddać kogo pod sąd. Wytoczyć sprawę przed sąd (przed kratki sądowe), przed sąd opinii publicznej (przed forum publiczne). Sąd nad kim złożyć, uczynić. Przed swój sąd pociągnąć kogo. Stanać (stawać) przed sądem. Po sądach wodzić się, włóczyć się z kim. Sądy sprawować; zasiadać w sądzie. On już na Boskim sądzie (—nie żyje). *Synon.* trybunał. 3) — wyrok. Sprawiedliwe sądy Boże.

Sadło. Sadła komu zalać (za skórę)—dokuczyć komu. Sadła komu utoczyć. Udusić się we własnem sadle.

Sądownictwo wykonywać, sprawować nad kim. Sądownictwu czyjemu podlegać. Przejść pod sądownictwo czyje.

Samobójstwo popełnić; samobójstwa dopuścić się; skończyć samobójstwem. Zamach samobójczy. *Omów.* Targnąć się (wykonać zamach) na własne życie; odebrać sobie życie; śmierć sobie zadać; zginąć z własnej ręki.

Samodzielność okazać; na samodzielność zdobyć się; samodzielność utracić. *Przen.* stanąć na własnych nogach.

Samolub, *syn.* sobek, (egoista).

Samotność komu ciąży, przykrzy się. Samotności szukać; pędzić dni w samotności. Samotność—mędrców mistrzyni. (Mick.) Samotność czyją dzielić.

Sanatorium—uzdrowisko. *Sanitarny*—zdrowotny.

Śąsiedni, *syn.* przyległy, ościenny, blizki.

Satyra, uszczypliwa, zjadliwa. Biczem satyry chłostać kogo.

Satysfakcja—2) zadosyćuczynienie. Dać komu, wziąć sobie satysfakcję; żądać od kogo, poszukać sobie satysfakcji. 2)—zadowolenie. Sprawa mi to satysfakcję.

Scena—1) widownia. Wystąpić na scenę; występować na scenie; zejść, ustąpić ze sceny. 2)—awantura, zajście. Gwałtowna scena wywiązała się, rozegrała się między kim. Scenę komu zrobić; sceny wyrabiać, wyprawiać.

Schadzka, umówiona, tajna. Dać, wyznaczyć komu schadzkę. Udać się na schadzkę; miewać z kim schadzki. Umówić się o schadzkę.

Schodzić (o czasie), *syn.* ob.upływać.

Schronienie, **schronisko**, *syn.* przytułek, kryjówka, ukrycie.

Schwycić, *syn.* pochwycić, ująć, złapać, porwać

Schyłek dnia, życia, stulecia — zbliżający się koniec.

Ściągać (ściągnąć) podatki, należność, zaległości. Ściągnąć na siebie karę, odwet, zemstę, guiew, niełaskę, podejrzenie, burzę. *Syn.* ob powodować. Ściągać się do czego, *syn.* odnosić się do czego, tyczyć się czego.

Ściana. Ścianę (przegrodę) między kim postawić, usunąć. Rzucać groch o ścianę (—nada remnie napominać kogo). Do ściany (do muru) kogo przyprzeć, przycisnąć (—wywrzeć na kogo nacisk; zmusić do poddania się, do przyznania racji). Ścianę gryźć (z głodu).

Ścieśniać zakres, rozmiary, ramy czego. Ścieśnić węzeł przyjaźni; *antyt.* rozluźnić, rozszerzyć. *Rusyc.* * ścieśniać kogo, *zam.* krępować.

Ścieżka, prosta, kręta. Ścieżka wiję się, pnie się w górę, ginie gdzieś (n. p. w zaroślach). Ścieżkę wydeptać. Ścieżki prostować. (Izaj. XL, 3. Mar. I, 3, Łuk. I, 4.)

Ścisły *syn.* dokładny, (akuratny).

Sedno. Trafić w (samo) sedno (rzeczy).

Sejm zbiera się, dochodzi, nie dochodzi. Sejm zwołać, zebrać, złożyć; otworzyć, zagaić, odbywać; limitować, zawiesić, odroczyć; zerwać. Limita sejmu. *Syn.* parlament, izba (poselska, deputowanych).

Sęk. W tem sęk (—trudność). Zadać komu sęk (—klin wbić w głowę). Jechał go sęk (—niech go licho porwie).

Sekret—tajemnica. Sekret komu zalecić, powierzyć; pod sekretem komu coś powiedzieć. Sekret zachować; sekretu dochować; w sekrecie coś zachować, trzymać. Sekret zdradzić, wydać; z sekretu wydać kogo. Sekret się utrzyma.

Sekundować komu—pomagać, sprzyjać. Niech ci Bóg sekunduje!

Sen, mocny, twardy, kamienny, głęboki, lekki, czujny, spokojny; sen wieczny, nieprzespany. Sen (senność) morzy, ujmuje, obejmuje kogo, mroczy

komu oczy, klei powieki, pierzcha z powiek, odbiega kogo; na sen się zbiera komu. Dać komu, wziąć na sen. Zapaść w sen (głęboki). Sen przewyciężyć, odpędzać, spędzać z powiek. Snem (głębokim, wiecznym) ujęty, złożony; pogrążony we śnie. Snem morzyć; we śnie pogrążyć kogo. Do snu kogo ułożyć, ukołysać. Sen komu odbierać, płoszyć z powiek; sen czyj przerwać; ze snu zbudzić kogo. Ze snu zerwać się, ze snu wybić się (lub kogo). Przez sen gadać. *Syn.* uśpienie, drzemka. śpić. *Przenośnie:* spoczywać w objęciach Morfeusza. Sen—marzenia senne. Mieć przyjemne, przykre, straszne sny. Widzieć coś we śnie. Sny wykładać, tłumaczyć; wierzyć w sny.

Senat. W senacie zasiadać, mieć krzesło.

Senność bierze, morzy, opada, kogo; *ob.* sen.

Sens czego uchwycić, ująć; wyjaśnić, wytłumaczyć. *Syn.* znaczenie.

Serce, czułe, wylane, gorące; oschłe, twarde, kamienne, zatwardziałe, nieczułe, zimne; mężne, szlachetne, wspaniałe, otwarte; przejęte wdzięcznością, radością i t. p. Serce bije, uderza (spokojnie, gwałtownie); serce wzbiera uczuciem; rośnie, skacze (z radości); pęka, ściska się, krwawi się (z żalości); kraje się (z litości); serce (skorupa lodowa serca) taje, mięknie (jak wosk); rwie się do czego, ciągnie do kogo. Serce komu rozdzierać, zakrwawić, zranić, przeszyć (boleścią); napawać czyje serce czem (żalem, zazdrością, gorczyą). Zadrzeć w głębi serca; przyznać w skrytości serca. Ból przeszywa, ściska, przygniata serce. Do serca coś wziąć (—zmartwić się z powodu czego); mieć co na sercu. Kamień spada komu z serca. Uczucie jakie z serca wyrugować. Ulżyć swojemu sercu (przez wyznanie, łzy, wybuch gniewu i t. p.) Serce (przychylność) do kogo mieć, stracić. Czyje serce pozyskać, zjednać sobie, zdobyć (szturmem), podbić, ku sobie pociągać; czyje serce utracić. Za serce chwytać, ująć kogo; do serca komu przemawiać, przypaść.

W sercu swem wyryć czyje słowa. Do serca przycisnąć, przytulić, przygarnąć kogo. Serce komu otworzyć. Serca (otuchy) dodać komu. U niego co w sercu, to na języku. Z obfitości serca usta mówią. (Mat. XII, 34 Łuk. VI, 45). Pociąg serca; głos serca.

Seryo — poważnie, naprawdę. *Antyt.* żartem.

Sesya — posiedzenie.

Sfera — środowisko. Wyjść ze swej sfery; pozostać w swej sferze; człowiek z innej sfery. — zakres (działania, wiadomości i t. p.) Rozszerzyć sferę swych wiadomości.

Siać niezgodę (ziarno niezgody); nieprzyjaźń, nienawiść, trwogę, wieści. *Syn. ob.* szerzyć.

Siano. Sianem się wykręcać, wywijać (--- uchylać się od czego pod błahymi pozorami).

Sidło zastawić, nastawić na kogo; w sidła uwikłać, zaplątać kogo. Wpaść w sidła; ułować się, złapać się, uwikłać się we własnych sidłach. *Przen. zam.* zasadzka, podstęp. *Porówn.* sieć, matnia, wniki, pułapka, wędka, dołki.

Sieć wiązać. Sieci na kogo zarzucić, zapuścić. Złować się we własnej sieci; dostać się, wpaść w sieci czyje. W sieci uwikłać, zaplątać, omotać kogo; siecią kogo zagarnąć; z sieci nie wypuszczać kogo. W sieci szamotać się. Z sieci wywikłać się, wyrwać się. *Syn.* matnia, obieża. *Porówn.* sidła, wniki, pułapka, wędka.

Siedziba. Siedzibę swą założyć gdzie, obrać sobie. *Syn.* siedlisko, (rezydencya); *przen.* gniazdo (sobie gdzie usłać).

Siedzieć kamieniem; siedzieć w kucki; siedzieć, jak na szpilkach; jak na rozżarzonych węglach.

Sierć (sierść) wylazi, lenieje. Sierć najeżyć.

Siła, fizyczna, moralna, zbrojna; siła charakteru. Siła przed prawem. Praca nad siły. Siła wzmaga się; siły nie dopisują. Siły nateżać, wytężyć, zebrać. Z siłami obliczyć się, obrachować się. Czuć się na siłach. Sił swoich doświad-

czyć. Wszelkich sił dołożyć; ostatnich sił dobyć. Siły swe rozproszyc; siły (rozproszone) skupić, zebrać. Użyć siły. Rozporządzać siłą (zbrojną, znaczną). O własnej sile coś uczynić. Własnym siłom kogo pozostawić. Znajdować się w pełni sił, w sile wieku. Siły (swe fizyczne) wyczerpać, sterać, stargać, nadwątlić, wycieńczyć, nadwreżyć, poderwać, marnować. Podupać na siłach, opadać z sił. Do sił przychodzić, powracać; wzmacniać się na siłach; sił nabrać; siły odzyskać, (nadwątlone) pokrzepić. Sił komu dodać; siłę w kogo tchnąć; w siłę uzbroić kogo (lub się). *Syn. ob. moc.*

Silny *syn. ob. mocny.* Silny, jak dąb.

Siodło. Z siodła kogo wysadzić (ze zwyczajów turniejowych)—wyprzeć ze stanowiska. Trzymać się dobrze w siodle, (także *przen.* — mocno się trzymać na stanowisku).

Siwizna—siwe włosy. Głowa, włosy przyprószone siwizną.

Skala—podziałka (w termometrze i t. p.) — poziom, miara, zakres. Skalę czego (wymagań, wykształcenia) podnieść, obniżyć. Na większą skalę (—w wyższej mierze, w szerszym zakresie).

Skalać, *syn. ob. splamić.*

Skąpic, *syn. kutwić, dulfic*, liczyć grosze. Skąpic czego, *syn. żałować* czego (komu lub sobie); *przen.* od ust odejmować co—żałować sobie czego.

Skąpiec, brudny, nieużyty. *Syn. kutwa, sknera, żminda, skrobek, dusigrosz, liczykrupa, Harpagon* (z komedyi Moliera „Skąpiec“).

Skarb, nieprzebrany, niezmierny, nieoszacowany. Skarby zbierać, gromadzić. Za żadne skarby świata czego nie uczynić. Skarb publiczny (fiskus). Zabrać coś na skarb (—skoufiskować). Skarb zasilić, wycieńczyć.

Skarga, głośna, cieba, słuszna. Skargę zanieść, podać na kogo do kogo (do sądu); skargę

czyją oddalić. *Porówn.* powództwo. Skargi (za le) rozwodzić, szerzyć.

Skarżyć (oskarżyć, zaskarżyć) kogo o co do sądu, przed kim (przed ojcem i t. p.) Skarżyć się komu (do kogo, przed kim) na kogo, na co. *Syn.* narzekać, żalić się, utyskiwać, biadać na co; ubolewać nad czem.

Skaza, *syn. ob.* plama.

Skazić, *syn. ob.* splamić.

Skłocić, *ob.* klecić.

Skład, *syn.* budowa. Wchodzić w skład czego. Bez ładu i składu. Skład węgla i t. p. Skład urządzać, otworzyć.

Składać, *ob.* złożyć.

Składka, dobroczynna, dobrowolna, groszowa. Składkę wnieść, zapłacić, uiścić. Składki zbierać.

Skłonność do czego odzywa się w kim, ciągnięcie kogo. Czuć skłonność do czego.

Skoczyć, jak oparzony.

Skonstatować — stwierdzić, sprawdzić (fakt i t. p.)

Skóra, skórka. Skóra podziurawiona, gruba. Skóra cierpnie na kim (z prerażenia). Skóra kogo świerzbi (—naraża się na obicie). Skórę zedrzeć z kogo; ze skóry kogo obedrzeć, obłupić. Ze skóry ledwie nie wyskoczy (z niecierpliwości). Chodzi o czyją skórę. Skórę swą narażać; skóry nadstawić. Skóry swej bronić. Za skórę komu (sądla) zalać, nalać (—bardzo dokuczyć); zależeć komu za skórę. Dać komu, dostać w skórę. Skórę komu wygarbować, wyłoić, wywałkować, wytrzepać, wyłatać, wykropić, wytatarować. (*Ob.* zbić kogo). Skóra i kości (—bardzo chudy). Nie spisać czego na wołowej skórze (—bardzo dużo). Wilk w owczej skórze (—obludnik). Skórka niewarta wyprawy. (—rzecz niewarta zachodu). Skórka chleba, kiełbasy, pomarańczowa i t. p.

Skorupa. Zasklepić się, jak ślimak w skorupie.

Skory do czego (n. p. do usług); *syn. ob.* prędki.

Skowronek dzwoni. *Omów:* śpiewak wiosny; śpiewak Matki Boskiej.

Skra, *ob.* iskra.

Skrucha, *syn.* żal (za grzechy). Skruczę wzbudzić w sobie, uczuć, udawać.

Skrupulatny—sumienny, (pedantyczny), drobiazgowy.

Skruszyć czyją potęgę, pęta. *Syn.* złamać, przełamać, zdruzgotać; zerwać, stargać.

Skrzętny, *syn. ob.* pracowity.

Skrzydło. Skrzydła rozwinąć do lotu, wzbić ku niebiosom. Skrzydłami trzepotać. Unosić się na skrzydłach wyobraźni. Skrzydła Ikarza (z greckiego podania o Dedalu i Ikarze). Skrzydła sobie opalić. Skrzydła opuścić. Skrzydła komu przypiąć; złamać, podciąć; skrzydeł komu przyciąć. *Ob.* lot. Pod czyje skrzydła (opiekę) uciekać się, tulić się. Skrzydła swe nad kim rozpostrzeć; wziąć kogo pod swe skrzydła opiekuńcze.—Skrzydło (wojska), lewe, prawe; rozwinąć; czyje otoczyć.

Skuteczny, środek, sposób, staranie. *Syn.* pomocny.

Skutek, pożądany, pomyslny, niepożądany, oplakany, nieoczekiwany, niezawodny, niewątpliwy, pewny, natychmiastowy, wręcz przeciwny; skutki nieobliczone, nieobrachowane. Skutek wpływa, wynika z czego, następuje, odzywa się, nie daje na siebie czekać, nie omieszkał nastąpić, uwieńczył co (starania i t. p.). Skutek pociągać za sobą, sprawić, wyrzucić, wywołać, wydać; osiągnąć, odwieść. Skutki przewidywać, złe skutki zażegnać, odwrócić; skutkom zaradzić, zapobiedz. Skutków czego doznać, doświadczyć na sobie. Dojść do skutku; przywieść, doprowadzić coś do skutku (—uskutecznić). Aż do skutku coś czynić, stosować (jaki środek). Brzemienny w skutki (fakt, krok, postępek i t. p.) *Synon.* następstwo, wynik, wpływ, rezultat, efekt. *Przen.* owoc, plon, żniwo; n. p. do-

czekać się owoców (plonu) swej pracy; gorzkie owoce (—smutne skutki). *Antyt.* przyczyny i skutki

Skwar, *syn. ob.* gorąco.

Ślad, wyraźny, głęboki, trwały, niezatarty. Ślad za sobą (na drodze) pozostawić, po sobie znaczyć; ślad po sobie (po swej śmierci, na świecie) pozostawić. Ślady czego nosić na sobie. Ślady swe (swoje piętno) wycisnąć na czym. Iść w ślad za czym; wstępować w czyje ślady; czyje ślady deptać; trafić, wpaść na ślad (trop) czego. Ślady czyje (czego) odnaleźć, wytropić, rozpoznać, stracić; ślady zatrzeć (za sobą). *Synon.* poszlaka, trop.

Śledzić postępy, kroki czyje. *Syn.* badać, tropić.

Śledztwo, surowe, ścisłe, powierzchowne. Śledztwo zarządzić, wytoczyć; rozpocząć, wdrożyć; prowadzić, przeprowadzić; zamknąć, skończyć; umorzyć. Być pod śledztwem. *Synon.* dochodzenie karne.

Ślepotą dotknęła kogo; ślepotą dotknięty.

Ślepy, *synon.* ociemniały, niewidomy, ciemny. Ślepy traf, los, zrządzenie losu; ślepa wiara, zaufanie, posłuszeństwo; ślepo wierzyć, zaufać. Sądzić, jak ślepy o kolorach (*iron.*)

Sliczny, *syn. ob.* piękny.

Ślimak. Zamknąć się, zasklepić się (w ciasnym kółku), jak ślimak w skorupie.

Ślina. Śliną bryzgać na kogo, na co (szarpać czyją sławę). Mówić, co ślina do ust przyniesie (o czężej gadaninie). *Slinka, ob.* apetyt.

Ślub uczynić; ślub spełnić; ślubu dopełnić; ślub złamać. Śluby (małżeńskie) zawrzeć; *przen.* stanąć z kim na ślubnym kobiercu. Wziąć z kim ślub. Ślubu komu udzielić, odmówić. Prowadzić kogo do ślubu.

Słabość okazać względem kogo. *Synon.* niemoc, bezsilność, bezwładność, wątpliwość; choroba.

Słaby, *syn.* wątkły, mdły, bezsilny, nikły; chory.

Sława *Synon.* 1)—chwała, rozgłos, wziętość. Sława wiekopomna, pośmiertna, rozgłośna, wielka. Sława Herostrata (który dla wślawienia się spalił świątynię Dyany Efeskiej). Sława zabrzmiała, rozbrzmiewa, rozchodzi się (po świecie), jaśnieje; idzie w ślad za kim, za czym; dostaje się komu; wieńczy kogo; niebios tyka. Sławę zdobyć; sławy zażywać; okryć się (wiekopomną) sławą; sławę czyją zaćmić (większą sławą). Sławę czyją głosić, rozgłaszać, szerzyć. *Przen.* blask, aureola sławy (otacza czyją skroń); wieniec sławy (zdobyć, włożyć na skroń czyją); wawrzyn, laur (włożyć na skroń; otoczyć skroń wawrzynem). 2)—dobre imię, cześć, reputacya. Sława nieskazitelna, dobra. Sławę czyją szarpać, swoją zaszargać; czyjej (dobrej) sławie uwłaczać.

Sławny, *syn.* słynny, znakomity, głośny, rozgłośny, znany.

Słoma. Słomę młócić (o czezej gadaninie).

Słońce świeci, grzeje, dopieka, przypieka, operuje; wschodzi, zachodzi, zbliża się ku zachodowi; przeziera przez chmury; wstępuje w znak raka (z początkiem lata). Na słońcu wygrzewać się; słońce komu zasłaniać. *Przen.* grzać się w słońcu czyjego szczęścia, czyjej łaski. Porwać się z motyką na słońce (—podjąć wielkie zadanie, przechodzące o wiele nasze siły). Nic nowego pod słońcem. (Ecclesiastes I, 9. Gutzkow, Uriel Acosta, słowa Ben Akiby).

Słota, *syn.* ob. deszcz.

Słowik wybija, wywodzi swe tryle. *Przen.* śpiewak miłości.

Słowo (słówko), *syn.* wyraz. Słowo wymowne, gorące, ciepłe, zimne, chłodne, obojętne, puste, czeze. Słowo czyje rozbrzmiewa; słowo (słówko) wymknęło się, wyrwało się komu. Słowa uwięzły komu w gardle, zamarły na czyich ustach.

Słowo rzecz, wyrzec, powiedzieć; słowo (słówko) dorzucić. Powiedzieć ostatnie słowo; mieć ostatnie słowo. Słówko pisnąć. Kilka słów z kim zamienić. Marnego słowa komu nie powiedzieć, od kogo nie usłyszeć. Pięknemi słówkami ludzić, uwodzić kogo. Łapać kogo za słówka; czepiać się słów. Do słowa przyjść, dojść; nie dopuścić kogo do słowa. (*German.* * słowo komu oddać, odebrać, *zam.* głos). Słowa cedzić przez zęby. Każde słówko ważyć; liczyć się ze słowami. Przyoblec co (n. p. swoją myśl) w słowa. Głosić słowo Boże. Wierzyć komu na słowo; słowu czyjemu (obietnicy czyjej) zawierzyć. Słowo komu dać, złamać, cofnąć; słowa dotrzymać; w słowie uiścić się; wywiązać się ze słowa, stawić się na słowie. Wziąć kogo za słowo; uwolnić kogo od słowa; zwrócić komu słowo. Być z kim po słowie (o narzeczonych). Spełnić się co do słowa (co do joty). Słowo w słowo co powtórzyć. Słowo się rzekło, kobyła u płotu. (— Com przyrzekł, tego dotrzymuję). A słowo stało się ciałem! (Jan I, 14)—a co to znów nowego? (Wyraz wielkiego zdumienia lub przerażenia).

Słuch, bystry, przytępiony. Słuch nateżać. Słuch drapać (o przykrych dźwiękach). Idą o czym słuchy (— pogłoska).

Słuszność wymaga czego. Słuszność komu przyznać, oddać; słuszność czego stwierdzić. *Synon.* sprawiedliwość, racya.

Słuszny, *syn.* sprawiedliwy. Słuszna uwaga; słuszne zdanie. Słusznego wzrostu.

Służba, wierna, ciężka, uciążliwa, psia. Służbę u kogo znaleźć, przyjąć, pełnić, sprawować, rzucić; służbę komu wypowiedzieć, wymówić. Na służbę do kogo przystać; w czyją służbę zaciągnąć się. Ze służby kogo uwolnić, odprawić, wydalić, usunąć; ze służby wylecieć. Poświęcić się czyjej służbie. Służby (— usługi) swoje komu ofiarować. Służbę (=służących, czeladź) utrzymywać, oddalić.

Służyć do czego (ku czemu), na co; (*rusyc.* * dla czego); służyć za co, jako co, n. p. za lokaja; (*rusyc.* * służyć czem; *rusyc.* * służyć w pokarm, *zam.* na pokarm). Służyć komu, u kogo. Służę panu ogniem i t. p. *Syn.* zdać się, przydać się na co (--służyć na co, do czego).

Smacznie zajadać, spać.

Smak, wykwintny, wytworny, delikatny, zepsuty, gruby. Do smaku komu przypaść, trafić. Nie w smak coś komu poszło. Nabrać smaku do czego. Obyć się smakiem (—nie dostać tego, na co się ostrzyło apetyt). *Syn.* gust.

Śmiać się z kogo, z czego; śmiać się do rozpuku. Śmieje się, jak głupi do kołacza. Roześmiać się, *przen.* parsknąć komu w oczy.

Śmiałek, *syn.* zuch, junak.

Śmiały, *syn.* odważny, mężny, waleczny, zuchwały, buńczuczny, czupurny.

Śmiech, wesóły, pusty, tłumiony, szyderczy, nieszczerzy, głośny, srebrny; śmiech homeryczny (—głośny, grzmiący, jak u Homera bogowie się śmieją). Śmiech kogo bierze, porywa; dusi. Śmiech budzić (wzbudzić); pobudzać do śmiechu. Zbiera się komu na śmiech. Śmiech tłumić w sobie; od śmiechu wstrzymywać się. Śmiechem wybuchnąć, parsknąć (komu w oczy). Dzwonić srebrnym śmiechem. Od śmiechu pokładać się, tarzać się; ze śmiechu pękać, boki zrywać. Śmiechem kogo zbyć. Śmiechy stroić z kogo, z czego. W śmiech coś obrócić. *Ob.* śmieszność.

Śmierć, niechybna, nieubłagana, Nielitościwa; rychła, nagła, przedwczesna; lekka, przyrodzona (naturalna), gwałtowna. Śmierć zbliża się, zaskoczyła kogo; zabiera, sprzątnęła kogo; przecina pasmo życia (pasma dni żywota), nadzieje, zamiary czyje; podcięła (kosą) życie czyje w zaraniu, w kwiecie wieku. Śmierć zadać, gotować komu; śmierć czyją przyśpieszyć; śmierć roznosić, szerzyć. Na śmierć kogo wydać, skazać, prowadzić. Śmierć znaleźć, ponieść, połknąć; (na-

głą, gwałtowną) śmiercią zejść. Śmierci ujść. Od śmierci kogo wybawić. Śmierci w oczy zaglądać. Ze śmiercią pasować się. Na śmierć o czym zapomnieć; (*porówn.* zapomnieć w kamień). *Syn.* zgon, zejście; *żartobl.* Kostusia. *Przen.* Kosa śmierci (podcięła młode życie). Do grobu, do grobowej deski, do ostatniego tchnienia (wierny i t. p.)—do śmierci. Jedną nogą w grobie, nad grobem (—blizki śmierci); stygnącą ręką coś uczynić (—krótco przed śmiercią). *Antyt.* życie i śmierć. *Ob.* umrzeć.

Śmieszność. Na śmieszność (śmiech) narazić, wystawić się (lub kogo); podać coś w śmieszność. Śmiesznością okryć się (lub kogo).

Śmieszny, *syn.* komiczny, zabawny, uciężny.

Smucić się, *syn.* martwić się, gryźć się, frasować się, brać coś do serca. Niech się siwa smuci, (—a my bądźmy weseli).

Smutek, głęboki, rozlany na twarzy; smutek ogarnia, uęka, pożera kogo. Smutek okazywać, odpędzać, rozpraszać; smutek czyj podzielać. W smutku kogo pograżyć; smutkiem kogo napawać. *Synon.* zmartwienie, zgryzota, frasunek, strapienie, boleść, rozpacz. *Przen.* kielich goryczy (spełnić, oddalić od kogo).

Smutny, *syn.* zasmucony, stroskany, zmartwiony, przygnębiony, przybity, znękany, rozpaczony, strapiony, markotny, posepny, ponury. *Antyt.* wesoly.

Snadny, *syn.* łatwy, łatny.

Śni się komu co, *syn.* marzy się, roi się komu. co. Co ci się śni? Ani mi się śni! (—wcale o tem nie myślę). Śnić na jawie. Śni mi się—śnie.

Śnieg pada, prószy, sypie, ściele się, zasypuje drogi, taje. Płatki śniegu. Śnieg rozkopywać, zmiatać. Kopać się w śniegu, brodzić po śniegu. Zasypany śniegiem. Biały jak śnieg. *Przen.* biały całun; biały kożuszek.

Snuć myśli, marzenia; (wysnuwać wnioski).

Sobek: *syn.* samolub.

Sojusz, *syn.* przymierze.

Sól. Soli dosypać, solą posypać. Być komu solą w oku (*porówn.* 4 Mojż. XXXIII, 55) — bardzo niemiłym. Zjeść z kim beczkę soli (—być bardzo zażyłym).

Solenny—uroczysty.

Sonda. Sondę gdzie zapuścić.

Sos. Podlać co jakim sosem, *przen.*=przyprawić, zmienić na jaki sposób).

Sowiły—suty; *syn. ob.* bogaty. Sowita nagroda, zapłata.

Spać, smacznie, twardo, jak zabity, jak kamień, jak suseł, snem sprawiedliwego, na obo uszy, jak najęty. *Syn.* drzemać, spoczywać. *Omów.* być w objęciach Morfeusza.

Spadać (spaść), *syn.* runąć, zwalić się, stoczyć się (po pochyłości).

Spadek (sukcesyę) wziąć, objąć po kim; dostać, objąć co w spadku. Spadek pozostawić komu; coś komu w spadku pozostawić, przekazać. *Syn.* spuścizna.

Spadzisty, *syn.* pochyły, stromy, przykry.

Spalić, *omów.* obrócić w perzynę, puścić z dymem. Spalić się, *synon.* zgorzeć, spłonać, pójść z dymem.

Specyficzny—swoisty.

Spędzać czas na czym (o zajęciu, n. p. na zabawie, na czytaniu); w czym (o usposobieniu, n. p. w niepokoju, w bezczynności). *Syn.* przepędzać, trawić.

Spełnić życzenie, rozkaz, polecenie, wolę czyją, wyrok, ślub. *Synon.* wykonać, wypełnić, urzeczywistnić, ziścić co, dopełnić czego. — Spełnić kielich, pubar (goryczy aż do dna); *syn.* wychylić.--Spełnić się, *syn.* ziścić się, urzeczywistnić się. Marzenia, nadzieje się spełniają.

Spierać się, *syn.* sprzeczać się, kłócić się o co.

Śpieszny, *syn. ob.* prędki.

Śpieszyć się (do czego), *syn.* kwapić się do czego, uwijać się.

Śpiew, *syn.* pieśń, śpiewka. Śpiew łabędzi (*przen.* ostatni utwór poetyczny albo muzyczny).

Śpiewać cienko (— spuścić z tonu); śpiewać Tadeusza (może *zam.* Tedeum?) — klepać biedę.

Spis czego sporządzić, ułożyć; umieścić co w spisie. *Syn.* wykaz, lista, rejestr, katalog.

Spisek knować (knuć), uknuć; do spisku wciągnąć, wmieszać, wplątać kogo. Spisek dojrzewa, wybucha.

Splamić, *syn.* skalać, zmazać, skazić, zbrudzić, zabrudzić, zabrukać, powalać, splugawić.

Splendor — blask.

Spocząć (spoczywać) na chwilę, na wieki. Spoczywać na różach (— żyć w spokoju i rozkoszach). *Syn.* odpocząć, wytechnąć, wywczasować się.

Spoczynek, *syn.* wypoczynek, spokój, wytchnienie, wczas. Ułożyć się do spoczynku; udać się na spoczynek; spoczynku zażywać.

Spodziewać się (czego); *syn.* oczekiwać czego, tuszyć sobie.

Spoglądać, *syn.* ob. patrzeć.

Spoić, *syn.* ob. połączyć.

Spójnia, *syn.* ob. węzeł. Spójnia duchowa.

Spojrzenie, bystre, czułe, słodkie, wymowne, znaczące, przelotne, omdlewające. Dwa spojrzenia spotkały się. Spojrzenie rzucić na co, utopić w czym; wznieść ku komu (błagalne) spojrzenie. Obrzucić kogo spojrzeniem. Unikać czyjego spojrzenia. *Synon.* wejrzenie. *Porówn.* oko.

Spokój, głęboki, nieprzerwany. Spokój panuje, zapanował, zagościł (w sercu czyjem). Spokój rozlewać (w naturze; n. p. noc rozlewa spokój); spokój wnieść do duszy czyjej. Spokój zamącić, zakłócić, zaburzyć, zawichrzyć. Dać komu spokój (pokój); zostawić kogo w spokoju. Spokoju nie zaznać. Uczynić co dla miłego spokoju. *Syn.* pokój, spokojność, cisza.

Spokojny, *syn.* cichy.

Spoleczeństwo, *społeczność*. Spoleczeństwo ludzkie. Życ w społeczeństwie; pracować dla społeczeństwa. Wyłączyć kogo ze społeczeństwa (wiernych, Kościoła). *Syn. ob.* towarzystwo.

Spółka, spożywcza pożyczkowa, pożyczkowo-wkładowa. Spółkę zawiązać, rozwiązać. Robić coś z kim na spółkę, do spółki. Wystąpić ze spółki. *Synon. ob.* towarzystwo.

Spólnik (wspólnik), *syn. ob.* towarzysze.

Spór, zacięty nierozstrzygnięty; spór wywiązuje się, wybucha, wszczyna się, toczy się, idzie o co, zaognia się. Spór wszcząć, toczyć, wieść (o co), rozstrzygnąć, rozjać, załatwić (polubownie), załagodzić, uśmierzyć. *Syn. ob.* kłótnia.

Sport—ochota, ochotnictwo, miłośnictwo.

Sposób (tryb) życia zmienić. Sposób (środek) na co wynaleźć, wiedzieć, mieć, komu wskazać. Wziąć się na sposób; brać się na sposoby; próbować różnych sposobów. *Przen.* droga.

Sposobność, dogodna, łatwa. Sposobność dąrzy się, nadarza się, nastęcza się. Sposobność do czego upatrzeć, znaleźć, mieć (po temu); wyzyskać, ominąć, opuścić; komu podać, nastęczyć. Ze sposobności korzystać. Sposobności zaniechać. *Synon.* chwila sposobna, okazyja; *provinc.* * zrzeczność.

Spostrzedz (spozstrzegać), *syn. ob.* zobaczyć.

Spostrzeżenie, trafne, bystre, głębokie. Spostrzeżenie zrobić, uczynić; zbierać spostrzeżenia. *Syn.* uwaga.

Spotkanie, przypadkowe, miłe, niemiłe. Na spotkanie czyje wyjść; spotkania czyjego unikać.

Spotwarzyć kogo, *syn.* oczernić kogo; rzucić na kogo potwarz, oszczerstwo.

Spowiedź, wielkanocna, generalna. Przystąpić do spowiedzi; odbyć spowiedź. Spowiedzi słuchać.

Spowodować co, *syn.* sprowadzić, wywołać, pociągnąć za sobą, ściągnąć (na siebie), wzbudzić

(budzić), wzniecić, wszcząć, zrządzić, sprawić, osiągnąć co; dokonać, dokazać czego. *Rusyc.* * przyczynić co, * doścignąć czego).

Sprawa, zawiła, zagmatwana, prosta, łatwa, drażliwa, bieżąca, sądowa, cywilna, kryminalna (karna). Sprawę poruszyć, wszcząć, podjąć, podnieść, wznowić, rozmazywać, zbadać, roztrząsać, rozpoznać, wyjaśnić, wyświecić, rozstrzygnąć, zagmatwać. Do sprawy przystąpić; w sprawę czyją wejrzeć; w cudze sprawy wdawać się, wtrącać się. Sprawę zaspać (— zaniedbać), pokpić, podrzeć, pogorszyć. W sprawę jaką kogo zapłatać. Trudna, łatwa sprawa z kim, z czem. Sprawę dobrze, źle pokierować, przewlekać; skierować na inną drogę; skierować, zwrócić na drogę sądową, oddać do sądu. Sprawę wydobyć na jaw, wywlec na widok publiczny. Sprawę załagodzić, załatwić (polubownie, ku ogólnemu zadowoleniu). Sprawę popierać; sprawę czyją porzucić; sprawę umorzyć, pogrzebać w niepamięci. Sprawę wygrać, przegrać. Zyskać kogo dla swej sprawy. Sprawę wytoczyć komu; wytoczyć przed sąd (przed kratki sądowe), przed forum opinii publicznej. Sprawę przywołać (w sądzie). Chodź na sprawę (—chodź Kuba do wójta!). Sprawę (rachunek) z czego zdać. *Syn.* rzecz, interes, proces.

Sprawca (sprawczyni), *syn.* winowajca; *przen. zam.* przyczyna.

Sprawdzić, *syn.* stwierdzić, (skonstatować).

Sprawić (sprawić) sobie (lub komu) co—kupić. Sprawić komu niespodziankę, przyjemność, radość, przykrość, ból. Sprawić skutek, *syn.* wywołać, spowodować; *ob.* uczynić.

Sprawiedliwy, *syn.* słuszny (wyrok, żądanie, rzecz i t. p.), prawy (człowiek).

Sprawny, *syn. ob.* zręczny.

Sprawować urząd, obowiązek, poselstwo, godność. *Syn.* piastować, zajmować, odbywać.

Sprawozdanie ułożyć, wypracować, złożyć. *Syn.*

sprawa (zdać sprawę), rachunek, (raport, relacja).

Sprawunek załatwić; wyjść za sprawunkami. **Sprawunek** komu zlecić; obarczyć kogo sprawunkami.

Sprężyna. **Sprężynę** nacisnąć, nakręcić, poruszyć. *Przen.* sprężyna działania, postępowania — pobudka. **Wszelkie sprężyny** poruszyć, *przen.* — użyć wszelkich sposobów, środków.

Sprostać komu, *syn.* podolać, dorównać komu. **Sprostać** zadaniu.

Sprostować błąd, *syn.* poprawić.

Sprowadzić towar, książkę; (*rusyc.* * wypisać); **sprowadzić** nieszczęście, *syn.* ob. spowodować.

Sprytny, *syn.* obrótny, zręczny, dowcipny.

Sprzeczać się o co, *syn.* spierać się, klócić się o co.

Sprzeczką, *syn.* ob. kłótnia.

Sprzeczność, zasadnicza, pozorna; **sprzeczność** ujawnia się, występuje, okazuje się. **Sprzeczność** wywołać, pogodzić. **Stanąć** w sprzeczności z czem, z sobą samym. **W sprzeczności** zaplatać się, zawikłać się. **Sprzeczność** interesów. *Syn.* przeciwieństwo. *Antyt.* zgodność.

Sprzykrzyć się, *ob.* uprzykrzyć się.

Spuścić psa z łańcucha; zasłonę na co; spuścić nos (na kwintę); spuścić z tonu, z pychy. **Spuścić** się na kogo, *syn.* polegać na kim.

Spuścizna, *syn.* spadek. **Święta spuścizna** (po ojcach). **Mieć**, otrzymać coś w spuściznie po kim. **Przekazać** coś komu w spuściznie.

Spustoszenie, straszliwe, zrządzić, szerzyć, roznosić.

Środek 1) *Syn.* pośredek, (centr). **Środek** czego zajmować; zmierzać, ciążyć ku środkowi; trzymać środek między czem. **Prawda** jest w środku. **Przechodzić** przez (sam) środek czego. **Osadzić**, umieścić co w środku. 2) *Syn.* sposób, lekarstwo. **Środek** skuteczny, wypróbowany, zbawienny, niezawodny, heroiczny, radykalny, ostateczny, poło-

wieczny, pomocniczy. Środek obmyślić, stosować. Szukać środków ratunku. Środki (odpowiednie, zaradcze, ostrożności) zarządzić, zachować, przedsięwziąć. W środkach nie przebierać; nie cofnąć się przed żadnym środkiem; wszystkich środków próbować; środka jakiego chwycić się, jać się. *Przen.* kroki, droga. *Antyt.* cele i środki. 3) *Syn.* zasób, siły. Środki (wszelkie) wyczerpać; środki (siły) czyje przekraczać. Mieć środki po czemu; środkami rozporządzać. Środków do czego dostarczyć komu; wskazać komu środki.

Srogi, *syn.* okrutny, barbarzyński. *Rusyc.* * srogi, *zam.* surowy, ostry (nauczyciel, rodzice, zakon).

Sroka. Gadatliwy, jak sroka. Ciągnąć dwie sroki za ogon, (*przen.* — chcieć odrazu osiągnąć podwójny cel, zamiast jeden po drugim).

Sromota, *syn.* ob. hańba.

Stać, jak wryty (nieruchomo), jak mur (mocno), jak wół (widocznie). Stać o co, *syn.* dbać o co. Stać kogo na co (*nieosob.*); mnie na to nie stać — nie mam środków po temu.

Staczać (stoczyć) bitwę, bój; *ob.* toczyć. Staczać się (po pochyłości); *syn.* zsunąć się, spaść.

Stado, dobrane, skojarzyć.

Stadium, *syn.* faza, stan. Stadium przejściowe; stadium rozwoju. Przejść w stadium czego; wyjść ze stadium czego; przechodzić różne, wszystkie stadya.

Stalość okazać, zachować. Stalość charakteru. *Syn.* wytrwałość, stanowczość, hart, moc; wierność.

Stały. 1) *Syn.* wytrwały, stanowczy, niewzruszony, nieugięty, niezachwiany, stateczny. Stały, jak opoka. 2) *Syn.* ciągły, nieustanny, nieprzerwany, zwyczajny. Stały towarzysz; stała posada; stała cecha. 3) *Syn.* twardy, ścisły. Ciała stałe, (płynne i lotne).

Stan, oplakany, niewesoły, świetny. Stan interesów, stan rzeczy. Stan (rzeczy, zdrowia, in-

teresów) naprawić, pogorszyć; stan rzeczy zmienić. Przejść w stan (stadium, fazę) czego. Stan odmienić (przez ożenek, zamażpójście). W stan małżeński wstąpić. Być w odmiennym, poważnym, błogosławionym stanie. Człowiek innego, wysokiego, niskiego stanu. Żyć nad stan. Wszystkie stany miały tam swych przedstawicieli. Stany sejmowe; Stany generalne. Stany zjednoczone. Mąż stanu (— polityk, statysta). Racya stanu (— względy państwowe).

Stancya, *syn. ob.* mieszkanie.

Stanowić wyjątek, różnicę, cechę; stanowić prawa. *Syn.* tworzyć.

Stanowisko, wysokie, wybitne, przodujące, podrzędne, skromne, niezależne, wpływowe, zachwiające. Stanowisko zdobyć, wywalczyć, wyrobić sobie; zająć, objąć, stracić, odzyskać, opuścić, porzucić; swoje lub czyje zachwiać, wzmocnić. Na wyższe stanowisko posunąć kogo, wznieść się, wzbić się. Być, utrzymać się, wytrwać, umrzeć na stanowisku. Stanowiska swego pilnować. Zejść ze stanowiska. Zagrożony w swem stanowisku. Ze stanowiska strącić, zepchnąć, usunąć kogo. *Synon.* położenie, sytuacja, pozycja, plac; placówka, posterunek; posada.

Staranie, usilne, baczne, próżne, daremne. Starania rozbijają się o co, spełzły na niczem. Starania podjąć, rozpocząć, ponowić. Dołożyć starania; starań nie szczędzić. Starania uwieńczyć skutkiem. *Synon.* usiłowanie, zabiegi, zachody.— Staranie mieć o kim; staraniem kogo otoczyć. *Syn.* piecza, opieka.

Staranny *syn. ob.* dbały.

Starcie (kolizya); groźne, zbrojne starcie. Starcie wywołać; doprowadzić do starcia.

Stargać zdrowie, siły; stargać więzy, pęta. *Synon.* zszarpać, poszarpać, nadszarpać, sterać, nadwerekzyć; zerwać, złamać.

Starość, późna, zgrzybiała, zdziecinniała; nadchodzi, zbliża się, pochyliła kogo ku ziemi, przy-

garbiła kogo. Podpora, pociecha starości. Do-
czekać się, dożyć późnej starości. *Synon.* wiek
podeszły, zgrzybiały, sędziwy; sędziwość; *przen.*
siwizna, siwe włosy. Uszanować czyje siwe włosy.

Stary, jak świat. Prawda stara, jak świat.
Stary, ale jary. *Syn.* 1) dawny; 2) zgrzybiały.
Germ. * jaki stary? *zam.* ile ma lat?

Stateczny, *syn. ob.* stały.

Statut—ustawa, księga ustaw. Statut nadać
komu.

Stawiać dom; stawiać pierwsze kroki; stawiać
komu opór, czoło, zarzut; stawiać coś na ostrzu
noża (miecza).

Ster, *syn.* rudel. Ster ująć, wziąć do ręki,
trzymać, dzierżyć (w silnej dłoni); stać, utrzy-
mać się u steru; dostać się do steru; ster wy-
puścić z ręki. *Przen.* ster państwa, władzy, rzą-
dów; ster spraw publicznych (ująć, trzymać, wy-
puścić z ręki). *Porówn.* wodze.

Stolica. Stolicę swą założyć, obrać gdzie;
przenieść dokąd. *Syn.* rezydencya.

Stół (stolik) Stół zastawić (czem), nakryć.
Do stołu prosić, zasiąść. Zabawić długo przy
stole; wstać od stołu. Ze stołu sprzątnąć. Iść
na czyj stół (—wikt). Być u kogo na stole (na
czyim stole); mieć u kogo stół Wyciągać nogi
pod czyj stół; *ob.* noga. Mieć kogo na swym
stole. Stół wykwintny, prosty, dobry, gospodar-
ski. Siedzieć przy zielonym stoliku (—grać w kar-
ty albo pracować przy biurku). Pocałować stół—
przestać grać.

Stółek komu podstawić (—przyczynić się do
czyjego upadku). Na dwóch stołkach siedzieć
(—trzymać z jedną i drugą stroną; *porówn.* słu-
żyć dwom panom; nosić płaszcz na obu ramionach).

Stopa moja tam nie postanie; stopa ludzka
gdzie nie powstała. Żyć na wielką stopę. Być
z kim na stopie wojennej. Postawić coś (n. p.
zakład) na stopie pierwszorzędnej. Od stóp do
głów obejrzyć kogo.

Stopień, wysoki, nizki. Postawić co na stopniu czego. W wysokim stopniu—bardzo. Wejść na wyższy stopień (szczebel) drabiny społecznej. Stopień generalski (—ranga). Stopień (z lekcyi) dać; (*rusyc.* * postawić); otrzymać, dostać.

Stos ułożyć z czego; coś ułożyć w stos. Skażać kogo na stos, na stosie spalić; uniknąć stosu.

Stosowny do czego (ku czemu), na co; *rusyc.* * dla czego); stosowny dla kogo. *Synon.* odpowiedni, zdatny, przydatny.

Stosunek, blizki, bliższy, daleki, serdeczny, poufały, naprężony, napięty; rozległe stosunki. Stosunki przyjacielskie, towarzyskie, handlowe. Stosunek wywiązał się z czego, ukształtował się, ułożył się tak; zachodzi między kim, czem; łączy kogo z kim. Stosunek z kim zawiązać, zadzierżnąć; utrzymywać, zacieśnić, rozluźnić, zerwać, poprawić, odnowić. Wejść z kim w stosunki; pozostawać z kim w stosunkach. Wyjść ze stosunków. *Synon.* styczność, zetknięcie; *ob.* związek.

Strach, blady, paniczny. Strach pada na kogo, zdejmuje, ogarnia kogo, owładnął kim. Strachem zdjęty. Strach uczuć; strachu zażyć, doznać, najeść się. Ze strachu ochłonać. Strachu kogo nabawić, komu napędzić. Ze strachu truchleć, drzeć, dygotać. Strachy na lachy! (—Ja się tego nie boję!) *Syn. ob.* bojaźń. Widzieć stracha (—ducha pokutującego).

Stracić humor, apetyt, cierpliwość, zaufanie, miarę, czas (nadaremnie); stracić na czem. *Synon.* postradać. *Antyt.* zyskać, odzyskać. *Porówn.* zgubić.

Strapienie, *syn. ob.* smutek.

Straszliwy, *straszny*, *syn.* okropny.

Strata, dotkliwa, niepowetowana; moralna, pieniężna; strata czasu. Strata wynika z czego, spada na kogo. Stratę ponieść; powetować, odzyskać; odbić na kim, na czem; przeboleć; wynagrodzić (sobie lub komu); pokryć, wyrównać. Stra-

ty swej na kim poszukiwać, dochodzić. Na stratę narazić się (lub kogo). Stratę komu przynosić; nabawić kogo straty; o stratę kogo przyprawić. *Syn.* uszczerbek, ubytek. *Antyt.* zyski i straty.

Strawa, *syn. ob.* pokarm. Strawę warzyć. Licha strawa. Pracować za liczą strawę.

Straż, baczna, czujna, ścisła; straż przednia, tylna; przyboczna, honorowa; straż ogniowa (pożarna). Straże zaciągać, postawić, rozstawić, podwoić; zmienić, zluzować; straż odbywać, sprawować. Stać na straży (czego). Straż komu powierzyć nad czym; dać komu co pod straż. Pod strażą kogo osadzić, dokąd odstawić. *Synon.* warta, dozór, czaty.

Strefa, gorąca, umiarkowana, zimna, *Syn.* pas.

Strofować *syn.* karcieć.

Strój, *syn.* ozdoba, ubiór.

Strona. Stronę czyją brać, trzymać, porzucić; na czyją stronę przejść, przerzucić się, przechylić się, kogo przekabacić, przeciągnąć. Po czyjej stronie opowiedzieć się, wytrwać. Położyć, odłożyć coś na stronę (na bok). Odwrotna strona medalu, (*przen.* strona przeciwna, ujemna). Czyja słaba strona, (*porówn.* pięta Achillesowa).

Struna, sympatyczna, przeciągnięta. Struna brzmi, odzywa się (w kim), pęka. Strunę naciągnąć, naprężyć, przeciągnąć, stargać. Poruszyć, potrącić strunę sympatyczną. Uderzyć w struny; po strunach palcami przebierać. Wyciągnięty, jak struna.

Stryjek dał siekierkę za kijek, (—rzecz cenną za drobnostkę).

Strzał, armatni, karabinowy; odzywa się, rozlega się, pada; chybił, w kogo trafił, ugodził. Dać strzał (—dać ognia); zamieniać strzały.

Strzała, szybka, lotna, zatruta. Strzała leci; przeszywa powietrze, kogo; uwięzła w czym. Szybki, jak strzała. Strzały puszczać (z łuku);

strzałami zasypać kogo. Zatrute strzały (*przen.* —zjadliwa zaczepka). Mieć dwie strzały, niejedną strzałę w swym kołczanie. *Synon.* belt, pocisk, grot.

Strzelba (daleko) niesie, (dobrze) bije. Strzelbę nabić, przyłożyć, wycelować. *Synon.* broń palna, ognista; karabin, fuzya, flinta.

Studzić napój, *syn.* chłodzić. Studzić zapal, *syn.* gasić.

Stwierdzić fakt, prawdę, słuszność czego. *Synon.* sprawdzić, (skonstatować). *Porówn.* potwierdzić, zatwierdzić, utwierdzić.

Styczność, *syn.* stosunek. Pozostawać z kim w styczności.

Styl prosty, kwiecisty, górnołotny, gładki, chropowaty, wyrobiony. Styl wygładzić.

Suchy, jak wiór; *syn.* chudy. Suche dni. Dać komu suche śniadanie (—ukarać kogo cielesnie). Ujść komu na sucho (--płazem). Rozmawiać na sucho (nie popijając).

Sufit, *synon.* powała, posowa, pułap, strop.

Sukcesor—spadkobierca.

Sukcesya—spadek. Sukcesya spada na kogo; sukcesyę otrzymać, komu pozostawić.

Sukurs--pomoc, posiłki.

Suma, znaczna, drobna, bajeczna; bajońska (od sum bajońskich, darowanych przez Napoleona Ks. Warsz.) Sumę wnieść, przelać do kasy; ulokować, umieścić gdzie; podjąć, podnieść z kasy. *Ob.* Kapitał.

Sumienie, spokojne, niespokojne, czule, czyste, giętkie. Sumienie odzywa się, ruszyło się (w kim); tknęło, ruszyło kogo, gryzie kogo. Sumienie czyje ruszyć; swoje zagłuszyć, zaszargać, komu zaprzędać, czem obciążyć; sumienie zaspokoić. Sumieniem frymarczyć. Sumienie czyje gwałcić. Z sumieniem obrachować się; zajrzeć w głąb własnego sumienia. Z sumieniem stoczyć walkę; być w rozterce, w zgodzie. Mieć coś na sumieniu; sumienie swe czem obarczyć. Doświadczyć wy-

rzutów sumienia; wyrzuty sumienia zagłuszyć. Wolność sumienia. *Przen.* głos, wyrzuty, zgryzoty, robak sumienia.

Supetek (węzełek), zawiązać; namotać gdzie.

Suplika — prośba.

Sus, *syn.* skok. Dać susa. Jednym susem gdzie stanąć.

Susza, *syn.* posucha, spiekota

Suty, *syn.* sowity. *ob.* bogaty. Suty obiad, śniadanie, zapłata.

Swar, *syn. ob.* klótnia.

Swarzyć się, *syn. ob.* klócić się.

Swawola, wyuzdana. Swawoli dopuścić się; na swawole puszczać się. Swawolę czyją ukrócić, poskromić; *przen.* przytrzeć (przyciąć) komu rogów. *Syn.* zbytki.

Świadczyć o czym (—dawać świadectwo); świadczyć komu (potakiwać); świadczyć się kim (Bogiem) — powoływać się na czyje świadectwo. Świadczyć komu co, *ob.* wyświadczać.

Świadectwo, chlubne, smutne, wymowne. Świadectwo wydać, wystawić, dać komu; otrzymać, komu złożyć.

Świadek, bezstronny, przekupiony; niemy świadek czego. Świadców stawić. Podać, wezwać, powołać kogo na świadka. Świadka przesłuchać. Na świadków powoływać się; świadkami dowieść czego.

Świadomość czego (własnych sił i t. p.) budzi się w kim. Świadomość w kim obudzić. Nabrać świadomości. Stracić, utracić świadomość.

Świat, Boży, szeroki. Kawał świata zwiedzić, przewędrować; objechać cały świat; puścić się w świat; wyrzec na świat Boży; uciec na kraj świata. Wydać coś (n. p. książkę) na świat; wyjść na świat (n. p. o książce). Przyjść na świat, *omów. zam.* urodzić się. Na tamten świat wyprawić kogo (—przyczynić się do śmierci czyjej). Pożegnać ten świat; przenieść się na tamten świat (—umrzeć). Nie z tego świata (królestwo

i t. p. *porówn.* Jan XIX, 36). Wprowadzić kogo w świat (—między ludzi). Bywać, otrzeć się w świecie. Świat sobie (lub komu) zawiązać. Używać świata, (póki służą lata); wyrzec się świata (—przyjemności światowych); uciekać od świata. Kłać na czym świat stoi. Jak świat światem (—nigdy). Za nic w świecie tego nie zrobię.

Światło, jasne, jaskrawe, rażące; światło bije od czego, świeci, zabłysło, zajaśniało; rozdziera ciemności (mrok); wciska się, przenika gdzie; pada na co; razi (oczy); łamie się o co, odbija się od czego. Światło rzucać, szerzyć, tłumić, przyćmić, gasić; zapalać; przysłaniać, zasłaniać komu; odbijać. Wystawić coś w fałszywym świetle. Wywlekać coś (sprawę) na światło dzienne. Ujrzeć światło dzienne (—urodzić się); ujrzeć światło kinkietów (o sztuce, wystawionej w teatrze). Nie należy światła stawiać, chować pod korcem (podług Mat. V, 15, 16)—należy przyświecać dobrym przykładom. — Promień, potok, smuga, snop światła. *Przen. zam.* oświata. *Antyt.* światło i ciemności; światła i cienie.

Świeca (świeczka). Świeca płonie, dogorywa, ostatnim błyska płomieniem, gaśnie. Prosty, jak świeca. Świecę oprawić; zapalić, wypalić, zagaścić, zadmuchać; objaśnić. Postawić świecę na świeczniku; *ob.* świecznik. Zapalić Panu Bogu świeczkę, a dyabłu dwie (albo: a dyabłu ogarek), *porówn.* dwom panom służyć (—dogodzić jednej i drugiej stronie). Uderzył się, aż mu świeczki w oczach stanęły.

Świecić, *syn.* jaśnieć, błyszczeć, lśnić, promienieć. Słońce świeci. Świecić przykładem, pustką, nieobecnością. Panie, świeć nad duszą jego. Świecić się. W domu (w oknie) świeci się jeszcze.

Świecić pamiątkę, rocznicę, uroczystość. *Syn.* obchodzić. Wiem, co się święci (—na co się zanosi).

Świecidełko, *syn.* błyskotka.

Świecznik. Postawić kogo, co na świeczniku

(podług Mat. V, 15)—na miejscu widocznem. Być na świeczniku. Świeczniki społeczeństwa (—osobistości wybitne, świecące dobrym przykładem).

Świetny, *syn. ob.* wspaniały.

Święto obchodzić; święto sobie urządzić (—świętować).

Świnia chrząka, kwiczy, ryje. Odejść, jak świnia od koryta (—bez podziękowania, bez pożegnania). Rzucić perły przed świnie, (przed wieprze)—udzielać komu tego, czego nie umie ocenić (podług Mat. VII, 6).

Świt szarzeje. Wyruszyć, wyjechać, wstawać ze świtem, o świcie, skoro świt. *Syn.* brzask, przedświt, zaranie.

Świta—orszak.

Swoboda ruchów, działania; swoboda umysłu. Swobodę odzyskać; tamować. *Rusyc. w znac.* niepodległość, wolność (kraju, narodu).

Swój, *a, e.* Swój swego (broni i t. p.); swój swemu (pomaga i t. p.) Każdemu co swego. Swoje zrobić; swego dokazać; upomnieć się o swoje; postawić na swoim. Wyjść na swoje. Mieć od kogo za swe (za swoje) — doznać przykrego obejścia, wyrzutów. Kto tam? Swój. Po swemu.

Symbol—godło.

Symetria—równomierność, odpowiedniość.

Sympatya—współczucie, życzliwość. Mieć do kogo sympatyę; darzyć kogo sympatyą. Nieć sympatyi nawiązać między kim. Sympatyę budzić. Zdobyć, zyskać, zjednać sobie czyją sympatyę.

Symptomat—oznaka.

Syn marnotrawny (Mat. XVIII, 12, 13).

Sypać co, czem (*n. p.* złotem, dowcipami).

Sypać czem, jak z rękawa, jak z rogu obfitości. Śnieg sypie; zboże sypie.

Sytuacya—położenie. Sytuacya naprężona, drażliwa. Wytworzyć sytuacyę. Oryentować się w sytuacyi. Sytuacyę ratować.

Szabla, *syn.* pałasz, miecz, szpada, kord. Na

szablach roznieść kogo. Pobrząkiwać, wywijać, wymachywać szablą, (*przen.* — udawać zucha, zaczepiać kogo).

Szablon, utarty. Robić coś podług jednego szablonu; (*porówn.* na jedno kopyto).

Szachraj, *syn. ob.* oszust.

Szacować, *syn.* cenić; *ob.* szanować.

Szacunek, wysoki, głęboki, należy; *syn. ob.* uszanowanie. Szacunek czyj sobie zyskać; na szacunek zasługiwać; szacunku zażywać. Szacunek dla kogo powziąć, komu okazać, wyrazić; szacunkiem kogo darzyć, otaczać.

Szajka, *syn.* banda; *ob.* zgraja.

Szala idzie w górę, opada; szala (zwycięstwa) waha się (na dwie strony). Szalę przeważyc, przechylić (na czyją stronę, na czyją korzyść). Na szali (wypadków i t. p.) ważyć (ciężko), zaważyc (mieć wielkie znaczenie). Ważyć coś (swe słowa) na szali rozsądku, sumienia, słuszności; (*podług Syr. XXVIII, 29*).

Szalbierz, *syn. ob.* oszust.

Szał porywa kogo, opanował kogo. *Syn.* namiętność, szaleństwo.

Szanować, *syn.* szacować, poważać, cenić, czcić, wielbić.

Szarpać czyją sławę, czyje dobre imię. Wierzyiele szarpią kogo. *Syn.* targać.

Szarpia. Szarpię skubać.

Szaruga, *syn. ob.* deszcz.

Szata, *syn.* odzież, ubiór, ubranie. Przywdziać szatę; udrapować się w szatę (powagi, tragiczną i t. p.) Ukazać się w innej szacie (postaci). Przydziać rzecz (treść) poważną w śmieszna szatę (formę). Rozdzierać szaty na sobie (z rozpaczy. I Mojż. XXXVII 34 i in.).

Szczątek, *syn. ob.* reszta.

Szczegół, ważny, ciekawy, drobny, pojedynczy. Wchodzić w szczegóły; zatrzymywać się nad każdym szczegółem. Zbierać szczegóły; roz-

patrzeć się w szczegółach. Szczegóły wyluszczyć, wyliczyć.

Szczególny, *syn.* osobliwy.

Szczelina, *syn.* szpara, rozpadlina.

Szczepić drzewka; szczepić zasady, idee. *Syn.* zaszczepiać, wpajać; *ob.* szerzyć.

Szczerba, *syn.* luka, brak. Szczerbę wyłamać, zapełnić.

Szczery, *syn.* nieudany. Szczera chęć; szczere uczucie. *Syn.* czysty, niezmiśzany. Szczera prawda; szczere pole, złoto.

Szczęście, ślepe, niezasłużone, niezamącone. Szczęście spotyka kogo, zdarza się komu, spada na kogo, uśmiecha się komu, sprzyja komu; nie dopisuje komu; odstepuje kogo, zawodzi kogo; odwraca się od kogo. Szczęścia dostąpić, zażyć, nie zaznać; szczęścia szukać, popróbować. Szczęściu drzwi zamykać; szczęście jakie puścić, stracić. Szczęście swe nogami deptać. Szczęście komu gotować, przynosić; komu zatruiwać, zamaćcać, zakłócać. *Synon.* fortuna, los, dola. *Przen.* Promień (promyk) szczęścia zabłysnął komu; gwiazda szczęśliwa przyświeca komu; uśmiech fortuny pada na kogo; fortuna kołem się toczy (— szczęście zmienne jest).

Szczęśliwy, *syn.* pomyslny (wypadek, wiatr, wiadomość). *Przen.* wybraniec losu; rozpieszczone dziecko szczęścia (fortuny); w czepku się rodził.

Szczodroblivy, szczodry. Szczodroblivy pan, szczodrobliva ręka. Szczodry pan, szczodry dar. *Syn.* hojny.

Szczupły, *syn.* *ob.* mały.

Szczyt. Stanać u szczytu (zenitu) marzeń, sławy, potęgi; dosięgnąć szczytu. Stracić kogo ze szczytu. Szczyt śmieszności—najwyższa śmieszność. *Syn.* wierzchołek, wierzch. *Przen.* czoło (narodu), kwiat (młodzieży), zenit (sławy).

Szczytny, *syn.* wzniosły, podniosły. Szczytne zadanie, posłannictwo, słowa.

Szept. Mówić szeptem. Szepty (—słuchy)

chodzą o czem. Z tych szeptów nic nie będzie (—namowa, umowa nie osiągnie skutku).

Szereg. zwarty, długi. Stanąć w szeregu; wystąpić z szeregu. W szeregi czyje zaciągnąć się; szeregi czyje opuścić. Szereg (linię bojową) wydłużyć, zewrzeć. *Syn.* rząd, linia, łańcuch.

Szermierz, *syn.* bojownik, zapaśnik.

Szerzyć spustoszenie, zarazę, zepsucie, poglądy, wieść, plotkę. *Syn.* rozszerzać (zakres, ramy czego), krzewić, plenić, siać, rozsiewać, roznosić, rozpowszechniać, rozpościerać, roztaczać (blask), rozwijać, rozpuścić.

Szkic—zarys. Szkic rzucić, wykonać, wypełnić. *Syn.* rys, plan.

Szklanka. Szklanę wychylić, spełnić. Zaglądać często do szklanki. Szklanką się trącić. *Syn.* szklenica *Porówn.* kielich.

Szkło (szkiełko). Kruchy, jak szkło. Patrzyć na co przez różowe szkiełko (—zapatrywać się na co optymistycznie).

Szkoda, dotkliwa, wielka, niepowetowana; szkoda wynika z czego, spada na kogo, spotyka, dotyka kogo. Szkodę przynosić, komu wyrządzić; (*rusyc.* * przyczynić); zrządzić gdzie (wielką) szkodę. Szkodę naprawić. Szkodę ponieść, powetować. Szkodę odbić na czem, na kim; szkody swej poszukiwać, dochodzić na kim, na czem. *Syn.* strata, uszczerbek, ujma, szwank. *Antyt.* pożytki i szkody.

Szkodliwy, *syn.* zgubny, groźny.

Szkoła, prywatna, rządowa, publiczna, początkowa, średnia, wyższa, wyznaniowa, ogólna, mieszana. Chodzić, uczęszczać do szkoły, do szkół; szkołę ukończyć; szkołę, szkoły odbyć. Szkołę założyć, otworzyć; (*rusyc.* * odkryć); zwinąć, zamknąć; (*rusyc.* * zakryć); utrzymywać, prowadzić. Szkoła życia. Przejsć, przebyć dobrą szkołę. Szkołę (w literaturze, w sztuce) stworzyć, stanowić.

Szlachectwo otrzymać, komu nadać, potwierdzić. Szlachectwo wywieść; ze szlachectwa wy-

legitymować się. Szlachectwo utracić; splamić czem. *Przen.* klejnot herbowy; tarcza herbowa; tarczę herbową pozłocić (przez bogaty ożenek).

Szlachetność. Unieść się szlachetnością.

Szlak po sobie znaczyć. *Syn. ob.* droga, ślad.

Szmer, *syn.* szelest; *ob.* głos.

Szpak. To stary szpak; szpakami karmiony (— przebiegły, sprytny).

Szpara. Szparę zatkać, zapchać. Przez szparę przeświecać (o świetle); szparami świecić. Patrzyć na co przez szpary (*porówn.* zmrużyć oczy na co—patrzyć na co pobłażliwie). *Syn.* szczelina, rozpadlina.

Szparki, *syn. ob.* prędkie.

Szpetny, *syn. ob.* brzydki.

Szpilka. Niema gdzie szpilki wetknąć (tak pełno, ciasno). Siedzieć, stać, jak na szpilkach (*porówn.* jak na rozżarzonych węglach). Ukłócić szpilki (— drobne, lecz często powtarzane przykrości).

Szpona. Dostać się w czyje szpony (n. p. lichwiarza). Ująć, pochwycić kogo w swe szpony; szpony w czem zatopić. *Syn.* pazur.

Szranki. W szranki wstępować, wystąpić,—wystąpić do walki, do współzawodnictwa. (Wyrażenie, wzięte ze zwyczajów turniejowych).

Sztandar powiewa. Sztandar zatknąć, wywieść, rozwinać; zdobyć; opuścić. Zbiedz z pod sztandaru; odbiedz sztandaru. Nosić wysoko sztandar przekonań. Sztandaru bronić (—przekonań). Pod czyj sztandar zaciągnąć się. Podnieść, rozwinać sztandar czego (n. p. huntu, wolności). Sztandarowi wierny. *Syn. ob.* chorągiew.

Sztuka. Sztukę (piękną) uprawiać. Sztukę (na scenie) wystawić. Sztuki (zręczności), sztuczki dokazać; sztuki, sztuczki pokazywać, wyprawiać. Zażyć kogo sztuką (fortelem). Wyplatać komu sztukę (figla). Sprzedawać coś na sztuki; zarobić coś na sztuce.

Szturm przypuścić do czego; szturm wytrzy-

mać, odeprzeć. Gotować się do szturm; do szturm poprowadzić kogo. Od szturm odstąpić. Szturmem coś wziąć, zdobyć.

Sztych. Na sztych kogo wydać—kogo porzucić, narazić na niebezpieczeństwo. (Wyrażenie, wzięte ze zwyczajów turniejowych). — Szyte sobotnim sztychem na niedzielny targ.

Szukać. Szuka wczorajszego dnia; czego nie zgubił.

Szwank, syn. niebezpieczeństwo, szkoda. Na szwank narazić, wystawić się (lub kogo). Szwank ponieść na czym (u. p. na zdrowiu). Wyjść z czego bez szwanku.

Szyba (szybka). Szyba brzęczy. Szybę wprawić, zbić (rozbić), stłuc. Zachciewa się komu szybki z okna (kapryśnemu dziecku).

Szybki, jak piorun, jak strzała, jak myśl. Syn. ob. prędki.

Szyderstwo, zimne, gorzkie; syn. urągowisko, pośmiewisko, drwiny, kpiny. Wystawić, narazić się (lub kogo) na szyderstwo. Walczyć bronią szyderstwa.

Szydło. Wyszły szydła z worka; (porówn. prawda, jak oliwa, wypływa na wierzch).

Szydzieć z kogo, z czego; syn. drwić, wyśmiewać się, naigrawać się, urągać się, natrzasać się z czego.

Szyja, cienka, łabędzia. Szyję wyciągać (przez ciekawość). Za szyję kogo objąć; rzucić się komu na szyję; na szyi (u szyi) czyjej zawisnąć. Szyję dać za co; (także w zaklęciu: dam szyję, że tak jest). Szyją (życiem) co przyplacić, za co zapłacić. Szyję złożyć (oddać) pod topór, pod miecz katowski. Na łeb na szyję coś robić (—nagle).

Szyk, bojowy. W szyk bojowy ustawić wojsko, sformować się; ustawić się; stanąć w szyku bojowym. Szyki (szeregi) nieprzyjacielskie złamać, przełamać. Szyki (plany) komu pomieszać, popsuć, pomylić, pokrzyżować. — Szyku zadawać (—dawać przykład wytworności i mody).

T.

Tabaka. Tabakę zażywać. Niewart niucha tabaki. Ciemny jak tabaka w rogu. Tabakę trzeć.

Taczka. Do taczki przykuć kogo, zaprzędz kogo lub się. Toczyć, pchać taczkę żywota, obowiązków.

Tajemnica, ścisła, głęboka, publiczna. Tajemnica wydała się, wyszła na jaw. Tajemnicę powierzyć komu, wyjawić, zdradzić, wydać, wygadać, wypaplać, wyśpiewać; zachować, zabrać do grobu; komu wydrzeć, wykraść; tajemnicę odsłonić. Tajemnicy dochować; w tajemnicy coś zachować, trzymać. Wdzierać się w czyje tajemnice. Tajemnice (przyrody, nauki i t. p.) odsłonić, zbadać, zgłębić, posiąść. *Syn.* sekret. *Przen.* Zasłona (pokrywa coś); uchylić, podnieść, odsłonić rąbek zasłony, tajemnicy.

Tajemniczość. Urok tajemniczości otacza co.

Tajemny, tajny; *syn.* potajemny, ukryty, skryty, sekretny.

Takt (w muzyce) dawać, wybijać. Śpiewać, tańcować podług taktu, w takt. Wypaść z taktu. Takt (miarę w postępowaniu) zachować; okazywać wielki takt; postępować z taktem, bez taktu.

Talent zdradzać, okazywać; talent wyrobić, zmarnować; talent zakopać (podług Mat. XXV, 25). *Synon.* zdolność; dar (wrodzony). *Przen.* Iskra talentu; Iskra Boża.

Tama, nieprzehyta. Zerwać tamy, *przen. zam.* przeszkody. Tamę czemu położyć (—kres, koniec).

Tamować rozwój, postęp. *Syn. ob.* powstrzymać.

Taniec, tany. Do tańca stanąć. Tańce prowadzić. Puścić się w tany. Ni do tańca, ni do różańca (do niczego). Spisać się, jak Grabski w tańcu.

Tarapata, *syn. ob.* kłopot.

Tarcza, *syn.* puklerz. Tarczą zastawić się; tarczę wypuścić z ręki. *Przen. zam.* obrona, zasłona. Będę twoją tarczą. Tarcza słoneczna; tarcza do strzelania. Tarcza herbowa, *przen.*—szlachectwo. Tarczę herbową pozłocić (przez bogaty ożenek).

Targ. Na targ (rynek) wyprowadzić (niewolnika, bydłę), rzucić coś (towar). Targi czem (towarem) zalewać. Pójść w targ o co. Targu dobić; kupić bez targu. Targ w targ, i zgodzili się.

Tchnąć w kogo jakie uczucie (n. p. odwagę, otuchę); *syn. ob.* napęłnić.

Tchnienie, świeże, ożywcze, ciepłe, łagodne (wiosny, przyjaźni i t. p.) owiewa kogo. Wydać ostatnie tchnienie; do ostatniego tchnienia (czego bronić i t. p.)—do śmierci. *Syn.* oddech, dech.

Tchórz oblatuje kogo; tchórzem podszyty (o człowieku tchórzliwym, bojaźliwym).

Tchórzostwo okazać, zdradzać; tchórzostwo komu zadać, zarzucić. *Syn.* tchórzliwość, bojaźliwość.

Tęgi trunek; tęga głowa. *Syn. ob.* mocny.

Temperatura obniża się, podnosi się.

Tempo czego zwolnić, przyspieszyć.

Termin nadchodzi, upływa. Terminu naznaczyć, odroczyć komu. Stawić się w terminie; pilnować terminu. Oddać chłopca do terminu (w naukę do majstra). Być w wielkich terminach (niebezpieczeństwach).

Tępić (wytępić) owady, wrogów. *Syn. ob.* tłumić.

Tęsknić do czego (w przyszłości), za czem (oddalonym), po kim, po czem (utraconem).

Tęsknota ogarnia, trawi, nęka kogo, zalega serce czyje, nurtuje w kim. Tęsknotę odczuwać; z tęsknoty usychać. Koić tęsknotę.

Testament zrobić, pozostawić, zatwierdzić, obalić. Testamentem, w testamencie komu coś za-

pisać, przekazać. Testament swój polityczny skreślić, pozostawić. *Synon.* ostatnia wola.

Tętno, *ob.* puls. Pulsować, bić przyśpieszonym, gorączkowym tętnem.

Tło obrazu; tło historyczne (powieści). Tło naszkicować, zarysować, podmalować, wykończyć, pogłębić, czemu nadać. Na tle czego rysować się, uwydatniać się, odbijać się. Na tle (historycznym, wieku, wypadków i t. p.) osnuć co (n. p. opowiadanie). Tło podatne (grunt podatny) znaleźć do czego.

Tłok, *syn.* natłok, ścisk, ciżba. Zgubić się, zginać w tłoku; w tłoku torować sobie drogę (łokciami).

Tłum, *syn.* gawiedź, czereda, gromada, tłuszcza, czerń, pospólstwo, gmin, ciżba, chmara, rój (n. p. roje myśli, motyli), ćma (owadów i t. p.), zgraja. Tłum rozpychać; przez tłum przeciskać się. Gubić się w tłumie. Szary tłum.

Tłumaczyć, *syn.* przekładać, wyjaśniać, objaśniać.

Tłumić (stłumić, przytłumić.) głos, pożar, urazy, westchnienie, łzy, bunt. *Syn.* zagłuszać, poskramiać, uśmierzać, ukrać, gasić, wyplenić, tępić.

Tłusty, *syn.* otyły, opasły, wypasiony, dobrej tuszy. Tłusty żart, dowcip (—nieprzyzwoity, nie-skromny). Tłusty poleć smarować; *ob.* poleć.

Tłuszcza, *syn.* *ob.* tłum.

Toczyć (potoczyć, zatoczyć) beczkę przed sobą. Toczyć (wytoczyć) piwo; (utoczyć, natoczyć piwa). Toczyć (wytoczyć) nóż—ostrzyć. Robak toczy drzewo; rak toczy ciało. Toczyć (stoczyć) wojnę, walkę, bitwę, spór; *syn.* staczać, wieść, prowadzić. *Porównaj:* wytoczyć, potoczyć.

Toga. Przybrać się, udrapować się w togę, *przen.*—przybrać poważną postawę.

Ton, niski, wysoki, czysty; ton dźwięczy, brzmi, odzywa się. Ton wydać, z czego wydobyć. *Przen.* nadawać czemu ton; nastroić co (n. p. duszę) na ton czego (n. p. smutku). Do jednego tonu na-

stroić się (lub kogo). Utrzymać coś w jednym tonie. Ton zmienić, zniżyć. Dawać sobie, przybierać tony (wyniosłe, aroganckie). Z tonu spuścić (—przemawiać skromniej, niż poprzednio; *porówn.* śpiewać cienko). Zbić kogo z tonu.

Toń, bezdenna. Pograżyć kogo w toni. Wyrywać, wydobyć, wydzwignąć, wyciągnąć kogo z (ostatniej) toni. Z toni wyjść, wybrnąć, wypłynąć. Toń pochłonęła kogo. *Syn.* topiel, odmęt, otchłań, przepaść; *przen. zam.* zguba.

Topór do czego przyłożyć; (także *przen.* do urzędzeń, przesądów). Paść pod czyim toporem (o drzewach i t. p.). Oddać głowę pod topór; (*porówn.* pod miecz katowski). Jakby toporem wyrąbał. (Mówi się o rzeczy, wyraźnie, lecz zgrubsza tylko wykończonej; także o mowie dosadnej, lecz grubej).

Tór, *syn. ob.* droga. Pójść czyim torem (— wzorem, za przykładem). Zbić kogo z toru (— z tropu). Skierować, pchnąć, sprowadzić coś na inne, nowe tory (szlaki).

Torba Z torbami chodzić (—żebrać). Niewart torby sieczki.

Towar sprowadzić skąd; (*rusyc.* * wypisać).

Towarzystwo zawiązało się. Towarzystwo zawiązać, założyć; rozwiązać. Dobrać sobie towarzystwo; towarzystwa komu dotrzymać. Towarzystwa czyjego unikać; od towarzystwa czyjego stronić, uciekać. *Synon.* spółka; kompania, drużyna, grono, kółko; obcowanie, przestawanie z kim; orszak; społeczeństwo, społeczność.

Towarzysz (podróży, życia), *syn.* uczestnik (zabawy), współnik (w interesie), kolega (w urzędzie, w szkole), kamrat (w wojsku), kumpan (w pohulance), rówieśnik (w młodocianych zabawach).

Towarzyszyć komu, czemu; *syn.* chodzić w parze z kim, z czem.

Tożsamość czego stwierdzić, sprawdzić.

Tracić pieniądze, czas; *syn. ob.* marnować. *Porówn.* stracić.

Tradycya, żywa, dawna; przechowała się, zagięła o czem, zacierą się. Tradycyę zachować; snuć nić tradycyi. *Syn.* podanie.

Traf, *trafunek*, ślepy. Traf zrządził. Trzeba trafu, że... *Syn.* przypadek, los.

Trafić kogo (w nos, w oko); trafić w kogo, w co. *Antyt.* chybić czego — nie trafić w co.

* Trafić kogo, *german. zam.* zastać (w domu), spotkać (w drodze).—Trafić w sedno; *ob.* sedno. Trafić, jak kulą w płot; *ob.* płot. Na chybił trafił. Trafić komu w humor. Trafić do czyjego przekonania.

Trak = gościniec. *Syn.* *ob.* droga.

Traktat—ugoda, układ. Traktat (pokoju) zawrzeć, zerwać.

Traklować kogo z góry, przez nogę, per psum pstrum.

Transport—przewóz.

Tranzakcyja—umowa. Tranzakcyi dokonać, dopełnić.

Trapić, *syn.* *ob.* dręczyć.

Tratować, *syn.* deptać.

Trawa, *trawka*. Trawkę skubać (o zwierzętach); wypędzić bydło na trawkę. Słysz, jak trawa rośnie (o człowieku przemądrzałym).

Trawić czas na czem, w czem, na co; *ob.* marnować, spędzać.

Trel słowika. Trele wywodzić.

Treść czerpać skąd, wyczerpać; rozszerzyć, pogłębić; wyluszczyć, wydobyć z pod obsłonek. *Syn.* wątek, osnowa, zawartość. *Antyt.* Treść i forma.

Tron objąć, utracić, komu wydrzeć, sobie przywłaszczyć. Wstąpić na tron; zasiąść na tronie; na tron wedrzeć się; walczyć o tron. Na tron kogo przeznaczyć, powołać, wynieść; kogo na tronie osadzić. Tron czyj podkopywać. Z tronu kogo złożyć, zrzucić, strącić, zepchnąć; od tronu odsądzić kogo. Odpaść od tronu. *Przen. zam.* panowanie, władza królewska. *Ob.* korona; berło.

Trop. Natrafić, wpaść na czyj trop: być na tropie czego; iść w trop (trop w trop) za kim; trop czyj zwęszyć, odnaleźć, zgubić. Naprowadzić kogo na trop czego; zbić kogo z tropu (— stropić). W te tropy — natychmiast. *Syn.* ślad.

Troska, ciężka; dręczy, niepokoi, trawi, pożera kogo. Troskę odpędzać, rozpraszać, utopić w trunku. *Syn.* ob. kłopot.

Troskliwość komu okazać; troskliwością kogo otaczać. *Syn.* staranie, opieka, piecza, bacność.

Troskliwy, *syn.* staranny.

Troszczyć się o kogo, o co; *syn.* kłopotać się, frasować się, dbać o co.

Trucizna, powolna, szybko działająca, ostra, straszna; przechodzi w krew, działa. Truciznę komu zadać; truciznę przyrzadzić; trucizną coś zaprawić. Truciznę zażyć, wypić. Trucizna mineralna i roślinna. *Synon.* jad (żmii i innych zwierząt). *Przen. zam.* zgorzenie, zepsucie.

Trud podjąć, sobie zadać, ponieść, znosić. Trudów nie szczędzić. Na trudy zahartować się. *Syn.* praca, fatyga, mozół, robota.

Trudnić się czem, *syn.* zajmować się, bawić się czem.

Trudność, niezwalczona, niepokonana, nieprzewyciężona; trudność wynika z czego, zachodzi, następuje, nasuwa się, wyrasta, powstaje; ustępuje; (nowa) trudność wywiązała się; trudności piętrzą się. Trudność komu robić, zadać; trudności komu przysporzyć, przyczynić. Trudność napotkać, przebyć, przebrnąć, usunąć, omiąć, przełamać, pokonać, zwalczyć, przewyciężyć. Z trudnościami łamać się, borykać się, walczyć. *Syn.* ob. przeszkoda. *Przen.* przełamać pierwsze lody; ob. lód.

Trudny, *syn.* mozolny, uciążliwy. *Antyt.* łatwy.

Trup. Trupem położyć kogo, paść, ledz. (Gęstym) trupem zaścielać, zalegać pole; trupem

ustać, pole drogę. Blady, jak trup; zimny, jak trup.

Trwać, *syn.* ciągnąć się, przewlekać się.

Trwoga pada na kogo. Trwogę uczuć, poczuć. Trwogę budzić w kim; trwogą przejmować kogo; trwogi napędzić komu. Trwogę siać, rozsiewać, szerzyć. Bić, uderzyć na trwogę (na alarm). *Syn. ob.* bojaźń.

Trwonić pieniądze, majątek; *syn. ob.* marnować.

Trwożliwy, *syn. ob.* bojaźliwy.

Tryb, *syn.* sposób. Tryb życia zmienić; rozpocząć nowy tryb życia. Wszystko idzie zwyczajnym trybem.

Tryumf odnieść; tryumf obchodzić, święcić; tryumf swój głosić; tryumf zapewnić komu. *Ob.* zwycięstwo.

Trząść co, czem. Trząść drzewo; trząść całym domem. Trząść się, *syn.* drżeć, dygotać. Trząść się jak w febrze. Ucieka, aż się głowa trzęsie. Trząść się z gniewu, z zimna. Całe miasto trzęsie się od czego (od plotki, od skandalu).

Trzy. Trzech zliczyć nie może (człowiek nieśmiały, niewymowny). Gadać trzy po trzy (głupstwa). Wścibić swoje trzy grosze (dorzucić słówko).

Trzymać co, za co; trzymać z kim. Trzymać się czego, (jak pijany plotu).

Tuman, *syn.* mgła. Wzbijać tumany kurzu.

Tunel wywiercić, przebić.

Tuz. Liczyć na kogo, jak na cztery tuzy. Same tuzy (towarzystwa) — osoby znaczne; (*porówn.* grube ryby).

Twardy, jak kamień, jak stal.

Twarz, ściągła, okrągła, szeroka; blada, rumiana, ogorzała, opalona; uśmiechnięta, wesół, otwarta, ujmująca, ponura, posepna. Twarz zachmurza się, zasępia się, wypogadza się, rozjaśnia się; jaśnieje radością, oblewa się rumieńcem, powleka się (trupią) bladością, pała gniewem, wstydem. Twarz zasłonić, zakryć (rękoma), ukryć w dłoniach, odsłonić, odwrócić, wykrzy-

wiać; twarz zasępić, nasrożyć; twarz nastroić do czego (do uśmiechu, do okoliczności). Na czyjej twarzy maluje się, odbija się, przebija się, rozlane jest uczucie, wyraz uczucia, (zachwyt, boleść, wdzięczność, strach i t. p.). Jest komu w czem do twarzy, Twarz komu pokiereszować. Dać komu w twarz — dać policzek. (*Porówn.* dać w gębę, w pysk, w buzię). Rzucić komu w twarz obelgę. Rysy twarzy, ostre, wyraźne. Wyraz twarzy, rozumny, nic nie mówiący, chytry, energiczny. *Syn.* lice, oblicze.

Twierdza, *syn.* warownia, forteca.

Twierdzić coś, *syn.* utrzymywać.

Twór (przyrody); *syn.* utwór (sztuki, artysty), wytwór (przemysłu).

Twórczy geniusz; twórcza siła, wyobraźnia.

Tworzyć cuda; dzieła sztuki, poezye.

Tył podać (—uciekać). Tył nieprzyjacielowi wziąć, zająć (—zajść go z tyłu). Tyły sobie zabezpieczyć. Tyłem się do kogo obrócić. Stanać z tyłu. Pozostać w tyle za kim. *Rusyc:* * Dwa lata temu w tył, *zam.* dwa lata temu.

Tytuł, wysoki, czczy pusty. Przyjąć, przybrać tytuł; nadać komu tytuł. O tytuł się ubiegać, w tytułach się kochać. Tytuł (prawo, pretekst) do czego mieć, zyskać.

Tytuń palić (kurzyć, ćmić); żuć.

U.

Ubiegać się o co, za czem; *syn.* starać się o co.

Ubiór, *syn.* strój, ubranie, odzież, przyodziewek, szaty. Ubiór na codzień, odświętny, narodowy.

Ubliżać komu, *syn.* uwłaczać, uchybiać komu; *ob.* obrazić.

Ubocze. Trzymać się na uboczu. *Syn.* bok.

Ubogi, *syn.* biedny, nędzny.

Ubolewać nad czem, *syn.* *ob.* skarżyć się.

Ubóstwo znosić. *Syn.* bieda, nędza, niedostatek. *Antyt.* bogactwo.

Ubranie włożyć, wdziać, narzucić, zarzucić; zdjąć, zrzucić. Z ubrania wyrastać; ubranie zerzeć. *Syn. ob. ubiór.*

Ubytek ludności, dochodu—ubywanie.

Ucho, uszy. Uszy tulić (o koniu); strzydz uszyma. Za ucho wytargać kogo; uszu komu natrzeć, (także *przen..* dać ostre napomnienie). Uszy razić, rozdzierać, w uszy drapać (o przykrych dźwiękach). W uszach komu szumi, dzwoni. Uszy puchną od czego. W uszy komu trąbić (—mówić głośno), kłaść co (często powtarzać). Szeptać (szepnąć) komu coś do ucha. Puścić coś mimo ucha. Coś jednym uchem wleci, a drugim wyleci. Uszy zatykać, zamykać na co (—nie chceć słuchać o czym). Ucha nadstawić. O uszy obijać się; (wieść, wyraz i t. p. obija się o czyje uszy). Uszom własnym nie wierzyć. W górę uszy! (—nie oddawać się rozpaczy!) Mieć czego po same uszy. Po uszy w długach siedzieć. Muzyka rżnie od ucha. Uczciwszy uszy (—mówiąc z przeproszeniem). Uszy zajaca—słuchy.

Uchwalić prawo, ustawę. *Syn. postanowić.*

Uchwała, jednomyślna, większością głosów; uchwała zapadła, stanęła. Uchwałę powziąć, stanowić, przeprowadzić.

Uchybić komu w czym; przeciw czemu. *Syn. ubliżyć, uwłaczać komu; ob. obrazić kogo.*

Uchylić zasłonę (zasłony), *syn. odchylić*, podnieść. Uchylić wyrok, *syn. znieść, cofnąć.*

Uciążliwy, *syn. ob. trudny.*

Uciec (uciekać) przed czym, od kogo. *Syn. umknąć, zmykać, pierzchnąć, zbiedz, czmychnąć, drapnąć, dać drapaka, dać nura, ulotnić się, rejterować, salwować się (ucieczką), zniknąć jak kamfora.*

Uciecha, *syn. zabawa, rozrywka, wesele, wesolość.*

Ucieczka, *syn. rejterada, odwrót. Ucieczką ratować się, salwować się. Zmusić do ucieczki.*

Ucieszny, *syn. zabawny; ob. śmieszny.*

Ucisk, *uciśnienie* cierpieć, znosić. *Syn.* uciemiężenie, ciemiężstwo.

Uczciwy, *syn.* rzetelny, prawy, zacny, poczciwy.

Uczestnictwo, *syn.* współnictwo, udział.

Uczestnik, *syn.* współnik; *ob.* towarzysz.

Uczta, *syn. ob.* biesiada. Ucztę przyrzadzić, urządzić, wyprawić, wydać, spożyć.

Uczucie, gorące, głębokie, szczere, nieudane, kielkujące, tłumione. Uczucie odzywa się z kim; przejmuje, ogarnia kogo; napełnia czyje serce, owładnęło kim, miota kim; wzmacnia się, potężnieje, przygasa, zagasa. Uczucie (miłości, przyjaźni) żywić dla kogo. Uczucia doznawać; uczuciem wybuchnąć; uczucie wynurzyć, wywnętrzyć komu; stłumić, przytłumić w sobie, wyrugować z serca. Uczucie w kim (lub w sobie) wzbudzić; uczucie czyje zranić. Wylew uczucia. *Synon.* czucie, poczucie, odczuwanie; wzruszenie; tkliwość, skłonność. *Przen.* serce.

Uczuwać głód, pragnienie, ból. *Syn.* czuć, odczuwać.

Uczynek, dobry, zły. Uczynek dobry spełnić, zły popełnić. Pochwycić, przydybać, złapać kogo na gorącym uczynku. *Syn.* postępek, czyn.

Uczynić, *syn. ob.* zrobić.

Udany. *syn.* zmyślony, fałszywy. Udana przyjaźń; udane uczucie. *Antyt.* szczery, prawdziwy.

Udawać chorego (chorobę), pijanego, umarłego i t. p. *Syn.* grać komedię.

Uderzenie; *syn. ob.* cios.

Udręczenie, *syn. ob.* męka.

Udry na udry (—upór na upór). Stanać z kim na udry.

Udział w czym mieć, brać, (wziąć) — uczestniczyć. (*Rusyc.* * przyjąć udział). Od udziału w czym usunąć się, uchylić się; wyprzeć się udziału w czym. Przypuścić kogo do udziału (w zyskach i t. p.) Udział bezpośredni, czynny; żywy. *Syn.* uczestnictwo. *Przen.* umaczać w czym rękę.—Dostać się, przypaść komu w udziale.

Udzielić komu czego (n. p. pomocy, rady). *Syn.* ob. dać.

Ufność, ślepa, bez granic. Ufność w kim pokładać; z ufnością udać się do kogo. *Syn.* zaufanie.

Ugasić pożar, pragnienie, żądzę. *Syn.* tłumić (stłumić).

Uгода, *syn.* umowa, (kontrakt), układ. Ugodę zawrzeć, zerwać, rozwiązać.

Ujść się w słowie, w przyrzeczeniu, z długu.

Ujarzmić kogo, *syn.* podbić kogo, narzucić komu jarzmo, pęta niewoli. *Ob.* jarzmo, pęta, kajdany, okowy.

Ujma. Ujmę komu czynić, robić, przynosić w czym (--ujmować komu czego). Coś jest z ujma, bez ujmy czego (honoru, znaczenia, władzy). Za ujme sobie coś mieć, uważać, poczytywać. *Syn.* uszczerbek, szkoda, strata.

Ukazywać się; *syn.* widnieć (w dali), wychylić się, wyłonić się, wynurzyć się skąd, zarysować się, wystąpić na widownię, zjawić się, wystąpić na jaw.

Układ. 1) *Syn.* system. Układ słoneczny. 2) *Syn.* umowa, uгода; układy, *syn.* rokowania. Układ stanął, doszedł do skutku; układy toczą się między kim, doszły do skutku, rozchwiały się, rozbijają się o co. Układ zawrzeć, zerwać, rozwiązać. Układy zawiązać, prowadzić, zerwać, zawiesić, odroczyć. Do układów przystąpić; wejść z kim w układy.

Ukłon, głęboki, pełen uszanowania, lekki. Ukłon złożyć komu; ukłony (pozdrowienie) zasylać, przesyłać komu.

Ukracać (ukrócić) swawolę, nadużycia, pychę czyją. *Przen.* przyciąć (przytrzeć) komu rogów. *Syn.* ob. powstrzymać.

Ukradkiem wymknąć się, spojrzeć na kogo. *Syn.* pokryjomu, chyłkiem, milczkiem.

Ukrop, *syn.* wrzątek, war. Kapany w ukropie —gorączka, człowiek prędki).

Ukryć, *syn.* schować, utaić. Chciałby ukryć się pod ziemię (ze wstydu), w mysiej dziurze, jamie (ze strachu).

Ukrycie. W ukryciu pozostać, żyć, kogo pozostawić. Z ukrycia wyjść; kogo, co wydobyć. *Syn. ob.* schronienie.

Ulegać (uledz) komu, czemu; przed kim, przed czym—poddąć się (po dłuższym lub krótszym oporze). Ulegać namowie, przemocy, prośbie, woli czyjej, powszechnemu żądaniu; ulezić przed groźbą czego. *Syn.* poddać się, hołdować; *przen.* ngiąć karku przed kim, przed czym. *Porówn.* podlegać.

Uległość komu okazać; do uległości zmusić kogo; trzymać kogo w uległości. *Syn.* posłuszeństwo.

Uległy, *syn.* posłuszny, powolny, potulny. *Porówn.* podległy.

Ulepszenie zaprowadzić.

Ulewa, *syn. ob.* deszcz.

Ulga. Ulgę przynosić, sprawić komu; znajdować w czym, czuć; ulgi doświadczyć, doznać. Ulgę otrzymać, uzyskać (w płaceniu podatków, w służbie wojskowej i t. p.); korzystać z ulg. *Synon.* ułatwienie (w pracy, w ciężarach, obowiązkach), polepszenie (na zdrowiu), pociecha (w strapieniu).

Uluda, *syn.* omamienie, złuda, mamidło.

Umiarkowanie zachować; nie przekraczać granic umiarkowania. Umiarkowanie w jedzeniu, picciu. Karać, postępować z umiarkowaniem. *Syn.* miara, wstrzeźliwość, powściągliwość, takt.

Umowa, ustna, piśmienna; stanęła, przyszła do skutku. Umowę zawrzeć, podpisać, złamać, komu wypowiedzieć, rozwiązać. Umowy dotrzymać. Zrzucić się z umowy. *Syn.* ugoda, układ, kontrakt.

Umrzeć (umierać) na jaką chorobę; z ran, z głodu, z wycieńczenia, z ręki czyjej; śmiercią naturalną, gwałtownią; w kwiecie wieku, przedwcześnie. *Synon.* skonać. *Omów. eufem.* Zakoń-

czyć życie; przestać żyć; śmierć znaleźć, (*ob. śmierć*); pożegnać ten świat; rozstać się z tym światem; zejść ze świata; przenieść się na tamten świat (do wieczności, do chwały wiecznej); przenieść się na Abrahamowe łono; (Łuk. XVI, 23); zawrzeć (zamknąć) powieki, zamknąć oczy; zasnąć w Panu; zgasnąć (w kwiecie wieku); wydać ostatnie tchnienie; wyzionąć ducha; oddać ducha Panu (Bogu); wstąpić do grobu; ziemię gryźć; być na Boskim sądzie. Umierać, *syn. konać, dogorywać. Porówn. śmierć.*

Umysł, głęboki, płytki, giętki, swobodny, stroskany. Umysł wyteńczyć, natężyć, oderwać od czego, odświeżyć, przytępić, rozstroić. Umysł czyj ku czemu skierować. Umysły czyje zatrwożyć, zaniepokoić, rozjątrzyć, uspokoić, załagodzić. Dotknięty na umyśle (—obłąkany). Z umysłu co zrobić — naumyślnie. *Syn. rozum, um.*

Uniesienie (radości, miłości, gniewu i t. p.) budzić; hamować, studzić. Uczynić co w uniesieniu. *Syn. zapal, zachwył.*

Unikać kogo, czego; *syn. omijać kogo, co; stronić od kogo.*

Upadek, nieuchronny, rycbły, blizki, głęboki. Do upadku (ku upadkowi) chylić się. Przywieść kogo do upadku; upadek czyj sprowadzić, przyspieszyć; upadek komu gotować; o upadek kogo przyprawić. Upadkiem komu grozić. Z upadku kogo (lub siebie) wydzwignąć, podzwignąć, podnieść. Od upadku kogo wstrzymać; *przen. zatrzymać kogo (lub się) nad brzegiem przepaści. Syn. zguba; przen. przepaść.*

Upadłość ogłosić. Masa upadłości.

Upał, *syn. ob. gorąco.*

Upamiętanie. Broić, grzeszyć, hulać bez upamiętania. Do upamiętania doprowadzić kogo, dojść. *Porówn. opamiętanie.*

Uparty, jak kozieł, jak koza. *Syn. uporny, upoczywy, oporny, krnąbrny, hardy. Antyt. uległy.*

Upaść, *syn.* runąć, powalić się, obalić się, wyrócić się, ledz; *ob.* paść.

Upierać się przy czym (n. p. przy swoim zdaniu); *syn.* obstawać, stać przy swoim, postawić na swoim.

Upić się, jak bela, jak cztery dziewczki. *Synon.* i *eufem. omów.* ululać się, urznąć się, strąbić się, podchmielić sobie; głowę sobie zalać, zaproszyć, zamroczyć (trunkiem); zalać pałkę; nalać w czub; mieć w czubie, w pale; być pod dobrą datą. *Porówn.* pić.

Uptywać, upłynąć (o czasie) na czym (na pracy, zajęciu), w czym (w usposobieniu, niepokoju i t. p.) *Syn.* schodzić.

Upokorzenie spotyka kogo. Upokorzenia doznać. Nie szczędzić komu upokorzenia.

Upominek, *syn. ob.* dar.

Upór wywołać; czyj upór złamać, przelamać, przeprzeć, poskromić. W uporze trwać, zaciąć się; wziąć na upór. W uporze kogo utwierdzić. Upór na upór; (*porówn.* udry na udry). *Przen.* trafiła kosa na kamień; (*ob.* kamień). Ugiąć hardy kark; (*ob.* kark).

Uposażyc, *syn. ob.* opatrzyć.

Uprawiać rolę, sztukę, naukę, rzemiosło. (*Russyc.* lub *german.* * obrabiać).

Upředzenie ku komu (do kogo) powziąć, żywić. Upředzenia pozbyć się; z upředzenia otrząsnąć się; zerwać z upředzeniem. Upředzenie w kogo wpoić; upředzenia szerzyć. Walczyć z upředzeniami. *Syn.* przesąd.

Uprzejmy, *syn. ob.* grzeczny.

Uprzykrzony, *syn. ob.* natrętny.

Uprzykrzyć się komu; *syn.* sprzykrzyć się, naprzykrzyć się, dogryźć, dopiec komu. *Przen.* dać się komu we znaki; stanąć komu kością w gardle; boki komu wylazić.

Upuścić, *syn.* uronić.

Upust czemu dawać (n. p. łzom, oburzeniu).

Uraǳać się z kogo, z czego; *syn. ob.* szydzić.

Uragowisko, *syn. ob.* szyderstwo.

Uraza. Urazę do kogo mieć, żywić (w swem sercu); tłumić, puścić w niepamięć, przebaczyć. Urazy zapomnieć. Przyjąć co, słuchać czego bez urazy. *Syn.* żal *Porówn.* obraza.

Uroczy, *syn.* czarowny, cudny, powabny, wdzięczny.

Uroczystość, doroczna, niezwykła, nadzwyczajna. Uroczystość obchodzić, święcić.

Uroda, *syn. ob.* piękność.

Urodzajny, *syn.* żyzny (grunt, ziemia), płodny, plenny, wydajny, owocny. *Przen.* płynący mlekiem i miodem. (2 Mojż. III, 8; 4 Mojż. XIII, 28).

Urodzić się, *ob.* narodzić się.

Urodziwy, *syn. ob.* piękny.

Urok pada na kogo, otacza co; pryska, pierzcha, rozwiewa się. Urok rzucić na kogo, odczynić. Urok (nieprzeparty) wywierać na kogo, nadać czemu, roztaczać (około siebie); urokiem otoczyć coś. Urok zdjąć z kogo, rozwiać. Urokowi ulegać; być pod urokiem czego. Na psa urok! (*Ob.* pies). *Syn.* czar, powab, ponęta, wdzięk.

Uroszczenie czyje ukrócić, odrzucić. *Porówn.* roszczenie, pretensya.

Urząd, wysoki, wpływowy, skromny. Urząd objąć, piastować, sprawować, złożyć. Do urzędów piąć się; o urząd ubiegać się, starać się. Urząd komu dać, powierzyć; w urzędzie zatwierdzić kogo. Z urzędu złożyć, zrzucić, rugować kogo; od urzędu odsądzić kogo. Z urzędu wylecieć, ustąpić. W urzędzie (w sprawowaniu urzędu) zawiesić kogo. *Syn.* obowiązek, obowiązki, miejsce, posada.

Urządzenie jakie zaprowadzić, zmienić.

Urządzić polowanie, zabawę, swój dom. *Porówn.* zarządzić, sporządzić.

Urzędowanie (sprawowanie urzędu) objąć, złożyć; w urzędowaniu zawiesić kogo.

Urzeczywistnić, *syn. ob.* wykonać.

Uścisk, uściśnienie. Niemy uścisk (ręki). Oddać komu uścisk. Zasyłać komu (w liście) serdeczne uściski. *Syn.* objęcie, pocałunek.

Usiłować co, *syn.* ob. starać się.

Usiłowanie, próżne, daremne. Usiłowania spełzły na niczem, rozbijają się o co. Usiłowania podjąć, czynić; skierować, zwrócić na co, ku czemu; zespolić z kim swe usiłowania. *Syn.* starania, zabiegi.

Uskutecznić przedsięwzięcie, swój zamiar; *syn.* przywieść do skutku, wykonać, urzeczywistnić, zistnić, spełnić co; dokonać czego; ob. wykonać.

Usłać sobie gniazdko; (*ob.* posłać, pościele); drogę trupami (—zasłać.); usłać komu drogę do czego (=utorować).

Usługa, bezinteresowna, pożyteczna, wielka, wzajemna. Usługi oddawać, nieść komu; (*rusyc.* * okazać); przyjąć czyje usługi. N. p. Koń, dąb, żelazo oddają człowiekowi wielkie usługi. Usługi swe ofiarować komu; oddać się komu w usługi; być na czyje usługi, do czyich usług. Mieć kogo, co na usługi. Skory do usług (—usłużny). *Synon.* pomoc, pożytek. — Usługa — służba. Czy niema tu usługi? Skora, uprzejma usługa.—*Porówn.* przysługa, posługa, wysługa.

Uśmiech, łagodny, słodki, obiecujący, filuterny, gorzki; uśmiech (radości, szczęścia) zakwita (rozkwita), igra, kona na ustach czyich, rozjaśnienia, opromienia czyje usta (lica, twarz czyją); uśmiech (gorzki, brzydki) wykrzywia czyje usta, przylgnął do ust czyich. Uśmiech fortuny (szczęścia) pada na kogo. Rzucić uśmiech na kogo; uśmiechem darzyć kogo, zbyć kogo.

Uśmiercić, *syn.* ob. zabić.

Uśmierzyć ból, burzę; *syn.* ob. tłumić, uspokoić.

Uśpienie. Wpaść w uśpienie. Z uśpienia ocknąć się, kogo budzić. *Synon.* sen, śpiączka, drzemka.

Uspokoić nerwy, obawy. *Synon.* ukoić, uśmierzyc, załagodzić, ułagodzić, miarkować, poskromić, ukrócić, stłumić.

Uspodobienie okazać, zdradzić. *Syn.* nastrój.

Usta otworzyć, zamknąć, zaciąć, wykrzywić, ściągnąć; usta (wargi) przygryźć, wydać. Usta komu zamknąć, zatkać, zasznurować, zawiązać (—nie dać mówić). Z ust wychodzi słowo; z ust czyich coś wiedzieć; z ust do ust co (wiadomość jaką) podawać; coś (n. p. wieść) krąży z ust do ust. Coś jest na ustach wszystkich (—wszyscy o tem mówią). Coś (n. p. wyznanie) ciśnie się na usta. Z ust komu wziąć, wyrwać jakie słowo (—uprzedzić kogo w wypowiedzeniu czego). Od ust odejmować sobie (jedzenie); nic dziś nie miałem w ustach, do ust nie brałem. Na ustach czyich zawisnąć (w pocałunku); w usta czyje wpić się. Między ustami a brzegiem puharu; (*ob.* puhar). *Syn.* gęba, buzia, pysk.

Ustalić, *syn.* utrwalić, wzmoćnić.

Ustanowić rząd, władzę, porządek. *Syn.* założyć. Ustanowić prawo; *syn.* postanowić, uchwalić.

Ustąpić komu, przed kim. *Syn.* uleść komu, cofnąć się przed kim. *Przen.* zwinąć przed kim chorągiewkę.

Ustawa. Ustawę nadać komu, uchwalić, zatwierdzić. *Ob.* statut.

Ustawiczny, *syn.* *ob.* ciągły.

Ustępstwo uczynić, zrobić, za daleko posunąć; być skłonnym do ustępstw; zgodzić się na ustępstwo. Ustępstw żądać; ustępstwo otrzymać.

Usterka, *syn.* *ob.* błąd. Drobną usterką.

Ustronie (ustroń), ciche, miłe, urocze. *Syn.* zacisze, ubocze, zakątek, samotnia, odludzie, pustelnia.

Uszanowanie komu złożyć, okazać, oddać; uszanowanie wzbudzić. *Synon.* poważanie, szacunek, cześć.

Uszczerbek przynieść komu, ponieść. *Syn.* ujma; *ob.* szkoda.

Uszkodzenie zrzadzić, ponieść. *Syn.* szkoda.

Uszy, *ob.* ucho.

Utarczka, *syn. ob.* bitwa.

Utarty. Utarta droga; utarty wyraz (—ogólnie przyjęty).

Utrapienie, *syn.* udręczenie; *ob.* smutek.

Utrata, *syn.* strata. Utrata majątku, zdrowia, przytomności. Przyprawić kogo o utratę czego (zmysłów, rozumu i t. p.).

Utrudzenie czuć, odczuwać. *Syn.* znużenie, fatyga.

Utrwalić, *syn. ob.* ustalić.

Utrzymać co, *syn. ob.* zachować. Utrzymać się przy czym (przy majątku), na stanowisku, na wysokości zadania, w równowadze.

Utrzymanie komu dawać, zapewnić; łożyć na czyje utrzymanie. Mieć z czego utrzymanie; być bez utrzymania. *Przen.* chleb.—Być u kogo na utrzymaniu.

Utwierdzić (umocnić) kogo w wierze, w przekonaniu, w przedsięwzięciu. (*Rusyc. zam.* zatwierdzić, n. p. wybór, ustawę). *Porówn.* potwierdzić, zatwierdzić, stwierdzić.

Utwór, *synon.* dzieło, *ob.* twór.

Utyskiwać na kogo, na co; *syn. ob.* skarżyć się.

Uwaga. 1) Pilna, baczna, nateżona uwaga; *syn.* baczenie, baczność; *przen.* oko. Uwagę zwrócić na co; zatrzymać, skupić na czym; przykuć do czego; odwrócić (swoją lub czyją) od czego; na uwagę (pod uwagę) wziąć coś; uwagę nateżyć, rozproszyć. Spuścić co z uwagi. Uwagi czyjej ujść. Uwagę czyją zająć, na siebie ściągnąć, (całą) pochłaniać, trzymać w napięciu; rozerwać, zmylić, uśpić. *Porówn.* rozważa 2) *Syn.* spostrzeżenie. Trafna, słuszna, pobieżna uwaga; uwaga nasuwa się. Uwagę rzucić, uczynić. Robić komu uwagi. Zatrzymać jaką uwagę dla siebie.

Uważny, *syn. ob.* baczny.

Uwielbienie, nieme; *syn.* podziw. Uwielbienie

wzbudzać w kim; uwielbieniem przejmować kogo. Mieć dla kogo uwielbienie.

Uwięź. Trzymać kogo na uwięzi; spuścić z uwięzi (psa); *syn.* łańcuch.

Uwłaczać komu, *syn.* ubliżać, ucbybiać komu; *ob.* obrazić.

Uznać czyją wyższość, władzę, prawa; uznać kogo (n. p. króla). Uznać się winnym, zwyciężonym. *Porówn.* przyznać.

Uznanie u kogo znaleźć, zyskać, zjednać sobie; cieszyć się uznaniem. Uznanie (najwyższe) dla kogo mieć, komu okazać, wyrazić.

Uzyskać zwłokę, przebaczenie. *Syn. ob.* zyskać, dostać.

Użalić się nad kim; *syn.* zlitować się, zmiłować się nad kim.

Użycie, powszechne. W użycie wchodzić; z użycia wychodzić; być w użyciu.

Użyczyć komu czego, *syn.* udzielić komu czego; *ob.* dać.

Używać czego do czego (ku czemu), na co. (*Rusyc.* * dla czego). Używać czego, *syn.* użytkować, korzystać z czego; zużytkować, spożytkować, stosować co.

W.

Wabić, *syn.* nęcić, mamić, pociągać, przyciągać kogo, co ku sobie (do siebie).

Wada, organiczna, charakteru; wada zakorzeniła się. Wadę wykorzenieć; z wady otrząsnąć się. Nabrać wad. *Synon.* przywara, *ob.* błąd.

Wadzić komu, *syn.* być na zawadzie, zawadzać, przeszkadzać, szkodzić. Wadzić się z kim, *syn.* kłócić się, mieć z kim zwadę.

Waga, wielka, szczególna, mała. Wagę czemu nadawać, do czego przykładać, przywiązywać. Wagi nabrać. *Synon.* znaczenie, wartość.— Na wagę (co sprzedawać, kupować).

Wahać się, *syn.* kołysać się (jak wabadło). Wahać się (coś uczynić), *syn.* ociągać się, zwlekać z czem.

Walczyć z kim, z czem; o co (n. p. o byt), za co (n. p. za ojczyznę); walczyć do upadłego, do ostatniej kropli krwi. *Synon.* wojować, borykać się, pasować się, mocować się, łamać się z czem.

Waleczny, *syn.* bitny, dzielny, mężny, wojowniczy.

Walka, zacięta, zawzięta, uporczywa, głucha, rozpaczliwa, gorąca, śmiertelna, krwawa, stanowcza, nierozstrzygnięta, nieustanna, na noże, na pięści, na słowa; walka o byt; (wyrażenie wzięte z tytułu dzieła K. Darwina). Walka wybucha, wszczyna się, wywiązała się, toczy się, wre, sroży się, zaostrza się, zaognia się; walka rozgrywa się między kim. Walkę wszcząć, podjąć, rozpocząć, toczyć, wieść o co; walkę podsycać, podniecać, przeciągać; wznowić, zaostrzyć, rozstrzygnąć. Do walki z kim stanąć, wystąpić. Do walki wyzwąć (przeciwnika), wezwać (sprzymierzeńca). *Syn.* bój, zapasy, starcie, spór; bójka, bijatyka; *ob.* wojna, bitwa. *Przen.* Rzucić komu rękawicę (wyzwać kogo do walki); rękawicę (rzuconą) podjąć (—przyjąć wyzwanie do walki. (Wyrażenia te wzięte ze zwyczajów rycerskich). Rzucić się w odmęt (wir) walki. Zatknąć sztandar czego (n. p. wolności)—rozpocząć walkę o co.

Warga. Wargi zaciąć (—wstrzymywać się od wypowiedzenia słowa), przygryzać (—wstrzymywać się od śmiechu); wargę wydać. *Syn.* usta.

Warkocz spleść, rozpleść, rozpuścić; spleść włosy w warkocz; wpleść wstążkę w warkocz.

Warownia, *syn.* twierdza, forteca.

Warta, *syn.* straż. Wartę zaciągać, postawić, zmieniać, zluzować, zdjąć; wartę odbywać, sprawować; stać na warcie.

Wartki, *syn.* *ob.* prędkie.

Wartość, niespożyta, niezmierna. Wartość pewną przedstawiać, posiadać, mieć; wartości nabrać. Wartość do czego przywiązywać, przykładąć; wartość czemu nadawać; wartość czego rozumieć, ocenić, przeceniać. Wartość czego podnieść, obniżyć. *Syn.* cena, znaczenie, waga, ważność, godność.

Warunek, nieodzowny, uciążliwy, ciężki, przystępny. Położyć, postawić komu warunek (coś za warunek); co do warunków ułożyć się, porozumieć się. Warunki (uciążliwe) komu narzucać, dyktować; warunki czyje przyjąć, odrzucić; warunki złagodzić. Warunków dotrzymać, dopełnić. Pod warunkiem, żeby... (*rusyc.* z tem, żeby). Znajdować się w trudnych, nieprzyjaznych warunkach.

Waryat, *syn.* obłąkany, dotknięty na rozumie; postrzelony, narwany, nie spełna rozumu. *Omów.* ma bzika, ćwieczka w głowie; brak mu piątej klepki; oddać kogo do czubków.

Wąs, zawieszisty, sumiasty, nastrzępiony, od ucha do ucha. Wąs nastroszyć, podkreścić; wąsa pokreć. Przygryźć wąsa. Targać wąsy, Wąs sypie się komu. Wąsy zapuścić.

Wątek czego (n. p. mowy) urywa się. Wątek czego (n. p. myśli, rozumowania) pochwycić, stracić, snuć; wątek czego (n. p. życia) przeciąć (— przeciąć pasmo żywota). Wątku do czego komu dostarczyć (— treści). *Synon.* ciąg, treść, materia; *przen.* nić, pasmo.

Wątki, *syn.* ob. słaby.

Wątpliwość nasuwa się, zachodzi, znika. Mieć pewne wątpliwości co do czego. Wątpliwości podlegać, podpadać. Wątpliwość rzucić; w wątpliwość coś podać. Wątpliwości rozproszyć, rozwiązać, usunąć, wyjaśnić, rozjaśnić, rozwiązać. Zdjąć z duszy wszelkie wątpliwości.

Wątroba. Mieć coś na wątrobie, (— jaką złość, żal).

Wawrzyn, *syn.* laur; *przen. zam.* zwycięstwo. Wawrzyny zdobywać; wawrzynem otoczyć swoją (czyją) skroń. Spoczywać na wawrzynach (—

położywszy pewne zasługi, wpaść w bezczynność). Wawrzyny czyje nie pozwalają (nie dają) komu zasnąć; (wyrażenie wzięte z anegdoty o Temistoklesie); zazdrościć komu wawrzynów.

Wąż przemyka się, przesuwa się. Chytry jak wąż. (Mat. X, 16). Wąż morski (—bajka, zmyślona wiadomość; *porówn.* kaczka dziennikarska). Mieć węża w kieszeni (—nie być skorym do wydatków, zwłaszcza do pożyczania komu).

Ważność, *syn.* znaczenie, waga, doniosłość. Przejęty ważnością (chwili, zadania i t. p.).

Ważny, *syn.* znaczny, poważny, wybitny, doniosły.

Wchodzić, *ob.* wejść.

Wciąż, *syn.* ciągle, bezustannie, ustawicznie.

Wczas. Wczasu zażywać. *Syn.* spoczynek, odpoczynek.

Wdzięczność, szczerą, dozgonną. Wdzięczność komu okazać, wynurzyć, wyrazić, oświadczyć. Dług wdzięczności u kogo zaciągnąć, komu spłacić. *Syn.* dzięki, dziękczynność.

Wdrożyć się do czego, *syn.* przyzwyczaić się.

Wdzięk, *syn.* powab, ponęta, urok, czar.

Węch delikatny, mieć. *Przen.* nos.

Wędką. Zarzucić wędkę na kogo, na co; złowić, złapać kogo na wędkę. *Przen. zam.* podstęp, zasadzka. *Porówn.* sieć, sidło, pułapka, matnia.

Wędrowiec, *syn.* pielgrzym, pątnik, podróżny, turysta.

Wędzidło ściągnąć, popuścić wędzidła. Koń zuje wędzidło. Wędzidło nałożyć komu, (*przen.* — poskromić kogo).

Węgiel. Stać, siedzieć, jak na rozżarzonych węglach; (*porówn.* jak na szpilkach).

Węgiel. Z za węgla na kogo napadać, strzelać.

Wejrzenie, błagalne, surowe, ponure, pożądliwe, omdlewające, przelotne; wejrzenie pada na kogo, spoczywa na kim. Wejrzenie rzucić na kogo, na co. Sądzić z pierwszego wejrzenia. *Syn.* spojrzenie.

Wejść (wchodzić) w czyje położenie; wejść z kim w układy. Wejść do domu, do kraju i t. p. *Syn.* wstąpić, wkroczyć.

Wejście zatarasować, zamknąć komu. *Syn.* przystęp, dostęp; *ob.* droga.

Weksel, płatny. Weksel wystawić, poręczyć (solidarnie). Pożyczyć komu na wekssel.

Wesele, huczne. Wesele wyprawić komu, obchodzić; prosić kogo na wesele.—Dom brzmi weseleni (radością, uciechą).

Wesołość, ogólna. Wybuchy wesołości. Wesołość wywołać.

Westchnienie, głębokie, tłumione, ciche; wyrywa się z piersi. Westchnienie (z piersi) dobyć, wydać; tłumić.

Węzeł, ścisły, ciasny, nierozzerwalny; węzeł przyjaźni. Węzeł zadzierzgnąć, zawiązać; węzłem połączyć kogo; węzeł zacieśnić, rozluźnić, rozwiązać. Węzeł (gordyjski) przeciąć, rozciąć. (Wyrażenie wzięte z anegdoty o Aleksandrze W.). Węzeł (dramatyczny) zadzierzgnąć, zaplątać, zawiązać, rozplątać, rozwikłać. *Syn.* spójnia, spoidło, łącznik; *przen.* ogniwo, nić; (nić nawiązać).

Wezwanie otrzymać, komu posłać; na wezwanie stawić się.

Wiadomość. 1) *Syn.* wieść, zawiadomienie, (informacja). Wiadomość pomyslna, niespodziewana, wstrząsająca, zatrważająca, niesprawdzona, fałszywa. Wiadomość nadchodzi, rozchodzi się, dochodzi kogo, potwierdza się; wiadomości napływają. Wiadomość podać, przynieść, przesłać komu; wiadomości udzielić komu; do wiadomości czyjej (publicznej) podać coś. Wiadomość otrzymać, o czym powziąć; wiadomości (potrzebne) zebrać; przyjąć coś do wiadomości. Wiadomości o czym u kogo zasięgnąć. Do wiadomości czyjej coś dochodzi. 2) Wiadomości, *syn.* wiedza. Obszerne, rozległe, gruntowne wiadomości. Wiadomości nabyć, czerpać, zaczerpnąć skąd, posiadać. Zakres wiadomości rozszerzyć.

Wiara, gorąca, naiwna, ślepa. Wiara uzdrowia, zbawia (Mar. XVI, 16); góry przenosi; (Mat. XVII, 20. XXI, 21. Marek XI, 23). Wiare (religię) wyznawać. W wierze kogo utwierdzić, umocnić. Wiare krzewić, rozszerzać; podkopywać. Wiare natchnąć kogo; wiare w kogo technąć. Wiare komu, czemu dawać, przywiązywać do czego. Wiare znaleźć u kogo. Wiare w kogo, w co stracić. Wiare (ufność) w kim pokładać. Wiare (wierność) komu zaprzysiądz, złamać; wiary komu dochować. W dobrej wierze coś uczynić; nie wątpić o czyjej dobrej wierze. Powtórzyć, przyjąć coś na wiare czyją. Życ z kim na wiare.

Wiarołomny, *syn.* niewierny, przeniewierczy, zdradziecki.

Wiatr, silny, mroźny, przejmujący; pomyślny, przeciwny (dla żeglujących). Wiatr zrywa się, wieje, dmie; szumi, świszczy, huczy, jęczy, zawodzi; porusza czem, rzuca, miota czem; tłucze okiennice. Płynąć pod wiatr, z wiatrem. Gadać, mówić na wiatr (1 Kor. XIV, 9)—mówić nadaremnie; (*porówn.* rzucać groch o ścianę). Strzelać na wiatr, (w powietrze; *porówn.* strzelać na wiat). Uważać, poczuć, skąd wiatr wieje; (podług Jana III; 8). Pędzić, jak wiatr. Rozpędzić kogo na (wszystkie) cztery wiatry. Szukać wiatru w polu (—szukać nadaremnie), Ubranie wiatrem podszyte (—bardzo lekkie). *Syn.* wicher, huragan (orkan).

Wiatrak. Walczyć z wiatrakami. (Wyrażenie wzięte z Don-Kichota Cervantesa).

Wiązanie, *syn. ob. dar.* Wiązanie na chrzciny.

Wić się w boleściach; wić się jak wąż, jak węgorz, jak piskorz, jak robak.

Wicher, *ob. wiatr.*

Widły. Z igły zrobić widły; (*porówn.* z myszy jelenia).

Widnokrąg (nowy) otwiera się przed kim; (polityczny) zachmurza się. Ukazać się na widnokregu; zniknąć z widnokregu. Obejmować (okiem, umysłem) szerokie widnokregi, Widnokrąg (umysłowy) rozszerzyć, zacieśnić. *Syn.* horyzont.

Widoczny, *syn.* oczywisty, niezaprzeczony, jawny, jasny.

Widok, czarowny, piękny, wspaniały, daleki, szeroki. Widok odślania się, roztacza się (przed czyjemi oczyma), otwiera się, przedstawia się, uderza oczy. Widokiem czego napawać się (napawać oczy). Widok czego komu zasłonić, odsłonić. Dalekie widoki obejmować okiem. Postawić kogo, stanąć na widoku. Wydać dzieło, wyjść, ukazać się na widok publiczny. Widoki (powodzenia, daleko sięgające) otwierają się komu; widoki czyje sięgają daleko (—nadzieje). Widoki swe urzeczywistnić. Widoki na co popsuć komu.

Widowisko, *syn.* przedstawienie. Dać, przedstawić widowisko. Robić, wyprawić, dać z siebie widowisko (dziwowisko).

Widownia (scena). Ukazać się na widowni; wystąpić, wypłynąć na widownię (polityczną, dziejów i t. p.); ustąpić z widowni. Na widownię wyprowadzić kogo. Widownia świata, dziejów, wypadków.

Widzieć, *syn.* ujrzeć, zobaczyć, zoczyć, dostrzedz, spostrzedz. (*Rusyc.* * uwidzieć). *Porówn.* patrzeć.

Wiedza, głęboka. Wiedzę zdobyć, posiadać, szerzyć. *Syn.* nauka, wiadomości.

Wiek, dziecięcy, młodociany, dojrzały, podeszły, sędziwy. Wiekiem obarczony, obciążony, stargany. Człowiek w sile wieku. Wiek dziewiętnasty—stulecie.

Większość mieć za sobą, wytworzyć sobie (n. p. w parlamencie). Większością głosów coś rozstrzygnąć. Poddać się, uleść większości. Opierać się na większości. W większości wypadków.

Wielbić, *syn.* uwielbiać, wystawiać, wychwalać, cześć.

Wielki, *syn.* duży, spory, olbrzymi, rosły (chłop), sążnisty (artykuł), niezmierny, znaczny; wzniosły, szczytny, wspaniały, majestatyczny.

Wieniec pleść (splatać), wić; *syn.* wianek. Wieniec kłaść (włożyć) komu na głowę. Wieniec zasługi zdobyć.

Wierność, niezachwiana, wypróbowana. Wierność (wiarę) komu zaprzysiądz, ślubować, złamać; wierności komu dochować.

Wierny do grobowej deski, jak pies.

Wiersze składać, układać, klecić; recytować. Czytać między wierszami.

Wierutny, fałsz, kłamstwo. *Syn.* prawdziwy, rzeczywisty.

Wierzch. Na wierzch wydobyć coś, wypłynąć, wybić się, *Syn.* szczyt, wierzchołek, czub, czubek. *Antyt.* spód.

Wierzchołek, *syn. ob.* wierzch.

Wierzyciel, natarczywy, nieubłagany, Wierzycieli zaspokoić. Wierzycielom opędząć się.

Wieś. Na wsi, *antyt.* w mieście; we wsi, *antyt.* we dworze, w polu. Na wsi zakopać się, zagrzebać się.

Wieść, pomyslna, hiobowa (Hiob I, 14—19), zmyślona, głucha, alarmująca. Wieść rozchodzi się (lotem błyskawicy), obiega miasto, kraj; dochodzi kogo; krąży, niesie, gruchnęła, spada (nie spodzianie), zaskoczyła kogo, z ust do ust przechodzi, sprawdza się; wieści nadchodzą, chodzą po kraju, mieście. Wieść puścić, rozpuścić, rozsiewać, szerzyć, rozgłaszać, roznosić, roztrąbić, przynieść. Wieści o czym zbierać, chwytąć. Bez wieści zginać; *omów.* o nim ani widu, ani słyhu. *Syn.* wiadomość, pogłoska, fama (stugębna), plotka.

Wieść = prowadzić; wojnę, układy, życie.

Wieszczba, *syn. ob.* przepowiednia.

Więzienie, ciasne, ciemne, dożywotnie, wieczyste. Do więzienia wtrącić, w więzieniu osadzić, zamknąć kogo. Z więzienia kogo wypuścić, uwolnić. Więzienie odsiedzieć; siedzieć (w więzieniu). Z więzienia wyłamać się, wyjść. *Syn.* areszt, koza, ciupa, wieża, turma.

Więzy, krępujące. Więzy krępują, cisną kogo, ciężą, dolegają komu; opadają z kogo, pękają, pryskają. Więzy kuć, narzucić komu, włożyć, nałożyć na kogo (lub na siebie); więzy zerwać, stargać, potargać, rozkuć, z siebie zrzucić. Trzymać kogo w więzach. Z więzów wypłatać się, wyrwać się; z więzów cielesnych wyzwolić się (o duszy). *Przen. zam.* więzienie, niewola. *Syn.* kajdany, okowy, pęta.

Wilk. Głodny, żarłoczny, jak wilk; (*porówn.* wilczy apetyt). Wilk chowany (—natura dzika, pozornie oswojona); wilk w owczej skórze, (Mat. VII, 15)—obludnik. Wywołać wilka z lasu (—wywołać niebezpieczeństwo). Wpuścić wilka do owczarni (—wrogowi powierzyć pieczę nad czem). Wilk syt, i koza cała (obydwie strony zadowolone). O wilku mowa, a wilk tuż, (podług bajki Ezopa). Nosił wilk, ponieśli i wilka; (*porówn.* dziś na wozie, a jutro pod wozem). Wilkiem patrzeć (—wyglądać na zbrojnego). Natura wilka ciągnie do lasu. (*Przysł.*) Przez posły wilk nie tyje. (*Przysł.*)

Wina, ciężka, wielka, mimowolna; wina spada na kogo; (*german.* * trafia kogo). Winę ściągnąć na siebie; dopuścić się winy. Swą winę uznać, przed kim wyznać; do winy poczuwać się, przyznać się; winę sobie przypisać. Winę zmazać, odkupić, czem okupić, odpokutować; za winę odpokutować; z winy oczyścić się. (Całą) winę brać na siebie; winę czyją przyjąć na siebie; winę swoją składać, zwałać, spychać na kogo. Winy zaprzeczyć. Winę komu odpuścić, darować, przebaczyć. Cierpieć bez winy. Z winy czyjej — za sprawą czyją, dzięki ko-

mu, przez kogo; *ob.* przyczyna. *Antyt.* winy i zasługi.

Winnica. Pracować w winnicy Pańskiej. (Mat. XX, 1—16).

Wino pieni się, musuje; rozwesela kogo. Wino tłoczyć.

Winowajca (winowajczyni), *syn.* sprawca.

Wiosna tchnie w powietrzu; powietrze tchnie wiosną. Czuć wiosnę.

Wir, *syn.* odmęt. Wir porywa kogo. W wir (życia, zabaw, walki) rzucić się, wciągnąć kogo.

Wizerunek, *syn.* portret.

Wizyta, pierwsza, urzędowa, pożegnalna, kondolencyjna. Wizytę komu zapowiedzieć, złożyć, oddać, odsiedzieć.

Władza, zwierzchnicza, naczelna, nieograniczona, silna. Władzę opanować, objąć; posiadać, piastować, sprawować, dzierżeć, wykonywać; utracić; ustalić, ugruntować nad kim; na kogo rozciągać; odziedziczyć po kim, wydrzeć komu; oddać komu, przelać na kogo. Pod swą władzę kogo, co zagarnąć, podbić; pod swą władzą trzymać kogo. Stać u władzy. Z władzy wyzuć kogo. Z pod czyjej władzy wyłamać się. Czyją władzę podkopywać, podrywać. *Synon.* rządy, panowanie, moc, potęga. *Przen.* berło, tron, korona (—władza królewska); buława (—władza hetmańska). Ująć cugle, ster władzy; utrzymać się u steru władzy; *ob.* rządy. Ramię czyje (—władza czyja) daleko sięga.

Własność nabyć; na własność co nabyć, zająć. Własnością obdarzyć kogo; z własności wyzuć kogo. Sięgać po cudzą własność.

Włos, włosy. Włosy siwe, białe, mleczone, śnieżne, szpakowate, przyprószone siwizną, czarne, krucze, jasne, ciemne, kędzierzawe, gładkie, rozczochrane, najeżone. Włosy się jeżą, stają na głowie (Hiob. IV, 15), stają dębem (ze strachu); włosy siwieją, bieleją, wypadają. Włos ostrzydz, obciąć, zapuścić, najeżyć, rozczochrać,

zebrać, czesać, trefić, splatać, rozplatać. Pierwej mi włosy na dłoni wyrosną, nim się to stanie. Włos z głowy nie spadnie komu (—jest zupełnie bezpieczny). Za włosy targać, drzeć kogo. Włosy sobie wrywać (z rozpaczy), targać, drzeć. Włosy (głowę) pokrywa siwizna, szron siwizny. Nie chybić na włos (o włos). O włos byłoby się coś stało (—o mało). Coś wisi na włosku (—lada chwila może nastąpić). *Syn.* czupryna, (żartobl.) Boże poszycie. Włosy zwierzęce — sierść (sierć).

Wnet, *syn.* niebawem, zaraz, wkrótce, niezadługo, niezwłocznie, prędko.

Wnieść (wnosić) opłatę, składkę, ratę, wpis, pieniądze. *Syn.* zapłacić, spłacić co; uiścić się z czego.

Wniosek (logiczny) wynika, wypływa z czego, nasuwa się komu, wypada. Wniosek wywieść, wyprowadzić, wyciągnąć, wysnuć z czego. Do wniosku dojść, przyjść. Wszystko upoważnia do wniosku. *Syn.* wynik.—Wniosek (do prawa, propozycję) postawić, uzasadnić; przyjąć, odrzucić; z wnioskiem wystąpić. Wniosek przechodzi (większością głosów), upada.

Wnosić, 1) *ob.* wnieść; 2) --wnioskować z czego, wyprowadzać wnioski.

Woda, płynąca, stojąca, wezbrana; czysta, zimna. Woda pluska; przybiera, opada; sięga komu po kostki, po kolana, po pas, pod pachy, pod brodę, zalewa usta; leje się komu za kołnierz. Wody (nurty) swe toczyć (o rzece); wodę pruć (o rybie, o czólnie). *Porówn.* rzeka, fala. Wiele wody upłynie (w Wiśle), zanim coś się stanie. Wodę komu zamącić. (Wyrażenie wzięte z bajki Ezopa: Wilk i baranek). W mętnej wodzie ryby łowić; (*ob.* ryba). Czerpać wodę przetakiem (—podjąć pracę bezskuteczną; *porówn.* beczka Danaid). Woda (pożądana) na czyj młyn (na czyje koło)—okoliczność sprzyjająca komu. Oblać kogo zimną wodą (—ostudzić czyj zapal); jakby zimną wodą oblał (—raptownie ochłonał). Czystej wody (bry-

lant, *przen.* o rzeczach pierwszych w swoim rodzaju). Płynąć z wodą, pod wodę.

Wódka. Wódkę pędzić, palić. *Synon.* gorzałka.

Wodza, wodze. 1) Wodze komu, czemu puścić, rozpuścić (n. p. fantazyi, domysłom, namiętnościom). Wodze państwa ująć silną ręką; (*porówn.* ster). Trzymać co na wodzy (język, namiętności). Wodzów komu popuścić. *Syn.* cugle. 2) Pod wodzą czyją (dowództwem) walczyć, zwyciężyć.

Wojak, syn. ob. żołnierz.

Wojna zaczepna, odporna, podjazdowa, domowa; krwawa, zacięta. Wojna wybucha, wszczytna się, toczy się, wre, sroży się. Wojnę komu wypowiedzieć wydać; (*rusyc.* * objawić); wojnę z kim o co rozpocząć, prowadzić, wieść, toczyć; wojnę wzniecić, podżegać, przewlekać, zażegnać, wygrać; przegrać. W wojnę kogo wplątać. *Syn.* walka. *Przen.* Pożoga wojny, bicz wojny (sroży się).

Wojowniczy duch, zapal, nastrój, usposobienie. *Syn. ob.* waleczny.

Wojownik, syn. ob. żołnierz, bojownik.

Wojsko, niezliczone, wprawne, wyćwiczone, karne. Wojsko zwerbować, wystawić; do wojska pobierać, zaciągać kogo. Do wojska zaciągnąć się, przystać, wstąpić, stanąć. Służyć w wojsku (*germ.* * przy wojsku). Wojsko czyje pobić, rozbić, znieść, rozgromić. *Syn.* armia, zastępy, hufce, siły (zbrojne).

Wola, silna, nieugięta, żelazna, słaba. Mieć wolną i nieprzymuszoną wolę. Woli czyjej poddać się, uleż, dogodzić, zadość uczynić; ugiąć się przed czyją wolą. Na wolę czyją zdać się (lub co) Spuścić się na wolę Bożą; poddać się woli Bożej. Wolę czyją spełnić, wykonać; swą wolę komu narzucić; czyją wolę przelamać; czyją wolę nagiąć (do swych celów, widoków, życzeń) Dobra wola czyja. Ostatnia wola (testament).

Wolność utracić, wywalczyć sobie; wybić się na wolność; wolności używać. Wolności kogo pozbawić. Na wolność wypuścić kogo; wolnością kogo obdarzyć. *Syn.* niepodległość, niezależność; *porówn.* swoboda.

Wół. Pracować, jak wół. Patrzy jak wół na malowane wrota (—ze zdziwieniem). Stoi, jak wół. (widocznie).

Woń, mocna, upajająca, aromatyczna, balsamiczna. Woń wydawać, rozlewać. Woń wdychać. *Syn.* zapach.

Worek. Ciemno, jak w worku. Kupować kota w worku (--kupować coś bez oglądania). Wyszły szydła z worka; *ob.* szydło.

Wosk. Mięknąć, jak wosk.

Wóz. Masz wóz i przewóz (--wybieraj!) Dziś na wozie, a jutro pod wozem; (*porówn.* niósł wilk, ponieśli i wilka). *Porówn.* baba, koza.

Wpaść w błoto, w biedę, nieszczęście, niełaskę, zasadzkę, matnię, sieci, pułapkę.

Wpływ, przeważny, przemożny, potężny; stanowczy, widoczny, trwały, przemijający, dodatni, ujemny, błogi, zbawienny, zgubny. Wpływ czyj odbija się na czym, działa na co, na kogo. Wpływ uzyskać, mieć, wywierać na kogo, na co, stracić, odzyskać; spotęgować, osłabić czyj wpływ; wpływ swój rozciągać na co, gdzie ugruntować. Wpływowi czyjemu ulegać, poddawać się. Otrząsnąć się z (obcych) wpływów; z pod wpływu czyjego wyzwolić się. *Synon.* *ob.* znaczenie, skutek; *porówn.* wrażenie.

Wprawa. Wprawy nabyć; dojść do wprawy z wprawy wyjść. *Syn.* biegłość, doświadczenie, rutyna.

Wprawiać (wprawić) szybę, szkiełko. Wprawić kogo w kłopot, w zdumienie, w dobry humor, *syn.* sprawić komu co, nabawić kogo czego. Wprawiać kogo do czego, *syn.* wkładać, przyuczać, wdrażać. Wprawić się w co--nabyć w czym wprawy.

Wprost komu co powiedzieć; *syn.* wbrew, bez ogródki, bez obłonek, nie owijając w bawełnę.

Wprowadzić co w życie, w czyn; *syn.* ob-
uskućtecznić.

Wrażenie przykre, przyjemne, korzystne, niekorzystne, silne, trwałe, chwilowe, wielkie, głębokie, niezatarte, przejmujące, wstrząsające, piorunujące. Wrażenia działają, ścierają się, szarpiają, targają duszę. Wrażenie wyrzucić, sprawić, wywołać, uczynić, zrobić na kim; przejść bez wrażenia; wrażenie czego spotęgować, osłabić, zatrzeć, (dobre) popsuć, (złe) naprawić. Wrażenia doznać, doświadczyć; wrażenie przyjmować, odbierać, odczuwać; wrażeniu ulegać, poddawać się. Szukać wrażeń. Z (przykrego) wrażenia otrząsnąć się, ochłonać. Pod świeżem wrażeniem czego coś uczynić. *Porówn.* wpływ.

Wręczyć komu pozew, list, prezent. *Syn.* ob-
oddać.

Wróbel ćwierka, świegoce. Wróble na dachach o tem świegocą (może z Ekkles. X, 20)—jest to publiczną tajemnicą; wszyscy o tem wiedzą.

Wróżba się sprawdza. Pod dobrą wróżbą coś rozpocząć. *Syn.* wieszczba, przepowiednia, wyrocznia, (omen, prognostyk).

Wrzask, *wrzawa*. Wrzask, wrzawę wszcząć, podnieść, uciszyć. *Syn.* ob. hałas.

Wrzód nabiera, pęka. Przeciąć wrzód.

Wściekłość bierze, napada kogo. Do wściekłości kogo doprowadzić. W wściekłość wpaść; rzucać się, pnieć się z wściekłości. *Syn.* szaleństwo.

Wściekły, *syn.* szalony, rozjuszony, zajadły. Wściekły gniew, głód; wściekła burza.

Wskazać komu środki, drogę, sposób. *Syn.* ob. pokazać.

Wskazówka, *syn.* rada, przestroga, nauka, informacja. Wskazówkę komu dać, podać; wskazówki komu udzielić. Wskazówkę od kogo odebrać, przyjąć; wskazówek zasięgnąć u kogo.

Wspaniały, *syn.* świetny, pyszny, przepyszny, okazały.

Wsparcie komu dać; wsparcia komu udzielić. *Syn. ob.* pomoc.

Wspólnik (spółnik), *syn. ob.* towarzysz.

Współczucie (sympatyę) komu okazać, ku komu żywić; zasługiwać na współczucie; budzić współczucie.

Współudział udział.

Wspomnieć o czym (lub co); *syn.* nadmienić, wzmiankować, napomknąć o czym (co); poruszyć co; przytoczyć co (fakt, szczegół, zdanie czyje); potrącić o co.

Wspomnienie, niezatarte, miłe, przykre. Wspomnienia napływają, cisną się, zacierają się. Wspomnienie (przykre, miłe) budzić, wywoływać; wspomnienie czego zachować, odnowić, odświeżyć, zatracić, zatrzeć. Wspomnienie czego zaginęło (— pamięć o czym).

Wstąpić, *syn. ob.* wejść. Wstąpić do wojska, do służby; *syn.* zaciągnąć się do czego. (*Rusyc.* * postąpić do czego).

Wstręt do czego (ku czemu) powziąć, czuć, żywić, przewyciężyć; wstręt w kim wzbudzić. Wstrętem przejmować kogo. Wstręt wrodzony, nieprzewyciężony, niepokonany. Wstręty komu czynić (—stawiać przeszkody).

Wstrzemięźliwość (w słowach, w jedzeniu, w pićiu) zachować; nie wychodzić z granic wstrzemięźliwości. *Syn.* powściągliwość, umiarkowanie.

Wstrzymywać kogo, co, *syn. ob.* powstrzymać.

Wstyd ogarnia kogo; spada na kogo. Wstyd komu zrobić, uczynić; wstyd swój ukryć, wyznać. Wstydu sobie narobić; wstydu się najeść; wstyd ponieść, znosić. Ze wstydu (wstydem) zapłonać (zapłonić się); oblać się rumieńcem wstydu. Spaliłbym się ze wstydu. Wyzuć się ze wstydu; wyzbyć się wstydu. *Syn. ob.* hańba.

Wszczynać (wszczać) kłótnię, spór, wojnę, walkę, dyskusję, hałas, wrzawę, pożar. *Syn. ob. zacząć, wywołać, spowodować.*

Wtrącić kogo w nieszczęście, w przepaść, do więzienia. Wtrącić gdzie swoje trzy grosze. Wtrącać się do nieswoich rzeczy. *Syn. wścibić.*

Wybaczyć, *syn. ob. przebaczyć.*

Wybieg. Szukać wybiegów. *Syn. wykręt, wymówka.*

Wybić kogo, *ob. zbić.* Wybić sobie co z pamięci, z głowy.

Wybitny, *syn. wydatny, znaczny, doniosły, ważny.* Wybitna cecha.

Wybór pada na kogo; wybory odbywają się. Wybory ściślejsze. Wybór (stosowny, trafny) uczynić; wybór komu pozostawić. Postawić kogo wobec wyboru między czem. Wybory rozpiścić, naznaczyć, zatwierdzić. Przystąpić do wyborów; stanąć u urny wyborczej; wyjść z urny wyborczej. Wybór czyj przeprowadzić. Bez wyboru coś przyjmować, kupować.

Wyborny, *syn. ob. doskonały.*

Wybredny, *syn. wymyślny.*

Wybuch następuje; wybuch wywołać, powstrzymać, hamować. Wybuch wojny, pożaru, gniewu.

Wybuchnąć gniewem. Wojna, pożar wybuchu.

* **Wybyć**; *rusyc. zam.* wystąpić (ze służby), opuścić (szkołę).

Wychowanie, staranne, dobre, spaczone, wykwićtnie. Wychowanie odebrać, komu dać; czyje spaczyć.

Wychylić głowę (z domu, z okna); wychylić kielich, puhar; *syn. spełnić.* Wychylić się z okna. Wychylić się skąd (n. p. z ciemności, z pomroki, z za widnokregu); *syn. wyłonić się, wynurzyć się; ob. ukazywać się.*

Wyciąć las; wyciąć (ludność) w pień, co do nogi. Wyciąć komu perorę, kazanie; *syn. wypalić, wyrznąć.*

Wycisnąć (wyciskać) co, jak cytrynę. Wycisnąć na czym pieczęć, swe piętno.

Wydatekłożyć na co, ponieść; wydatki opędzać. Wydatki ograniczyć; w wydatkach ograniczyć się *Syn.* koszt, (ekspens), rozchód.

Wydatny, *syn. ob.* wybitny, znaczny, ważny.

Wydawać (wydać) rozkaz, rozporządzenie, zlecenie. Wydawać owoce, skutki (—rodzić, wywoływać). Wydać tajemnicę (—zdradzić). Wydać kogo wrogom, na śmierć, na męki. Wydać wojnę (—wypowiedzieć); wydać swój sąd (—wypowiedzieć); wydać komu świadectwo (—wystawić). Wydać kogo za mąż. Wydać się z czym—zdradzić się z czym.

Wydrzeć komu co; *syn. ob.* zabrać.

Wyglądzić (co z pamięci), *syn.* wygluzować; *ob.* wytępić. Wyglądzić styl.

Wygłosić mowę, zapatrywanie; *syn. ob.* wypowiedzieć.

Wygnać, *syn. ob.* wyrzucić.

Wygnanie. Na wygnanie skazać kogo, pójść,

Wygoda. Wygodę z czym mieć; wygody używać. Wygodę komu zapewnić; wygod komu dostarczyć.

Wygrana, *syn.* zwycięstwo. Dać za wygraną (—uznać się zwyciężonym, ustąpić, uleść).

Wygubić owady. *Syn.* wytępić, wyniszczyć, wypłenić.

Wyjaśnić komu co; *syn.* objaśnić, wyświetlić, wyłożyć, wyłuszczyć, wytłumaczyć.

Wyjątek zachodzi; wyjątek stanowić. Zrobić z czym, dla kogo wyjątek; nie dopuszczać wyjątków.

Wyjawić (tajemnicę), *syn. ob.* wypowiedzieć.

Wyjechać, *syn.* wyruszyć; wyjechać konno, *przen.* ruszyć z kopyta.

Wyjednać komu posłuchanie, przebaczenie; *syn.* uzyskać co dla kogo.

Wyjść, *syn.* wydalić się, wymknąć się. Wyjść na czym dobrze, źle; wyjść na swoje. Wyjść za mąż.

Wykapany ojciec (—zupełnie podobny do ojca).

Wykaz czego sporządzić, ułożyć, przygotować; *syn. ob. spis.*

Wykazać zdolność do czego, znajomość czego, postęp w czym, czyj błąd. *Syn. okazać, pokazać, dowieść.*

Wykład, jasny, szeroki, obszerny, pogładowy. **Wykład** mieć. **Wykładów** czyich słuchać; z czyich wykładów korzystać. *Syn. prelekcyja.*

Wykonać pracę, zamiar, wyrok. *Syn. skutecznić, urzeczywistnić, wprowadzić w życie, wcielić w czyn, ziścić, spełnić, przyprowadzić co do skutku; dokonać czego.*

Wykonanie, staranne, niedbale. **Wykonanie** czego powierzyć komu; podjąć się wykonania czego.

Wykroczenie, *syn. przestępstwo, występki, uchybienie.*

Wykrzyk wyrywa się z piersi, zamiera komu na ustach. **Wykrzyk** powstrzymać.

Wykwintny, *synon. wytworny, wybredny, wymyślny, wyszukany, elegancki.*

Wylać na kogo swą złość, gniew; *ob. wyrzeć.*

Wylecieć, jak z procy, jak oparzony. *Syn. wybiedz. Wylecieć* z posady, z urzędu.

Wyłom w czym uczynić, zrobić. **Stać u wyłomu** (—bronić zagrożonej pozycji).

Wyłożyć, *syn. ob. wyjaśnić.*

Wyłuszczyć rzecz, powody; *syn. ob. wypowiedzieć, wyjaśnić.*

Wymagać czego; *synon. żądać, domagać się* czego.

Wymaganie, skromne, wygórowane, dziwne. **Wymagania** stawiać, obniżyć, podnieść; czyje odrzucić. **Wymaganiom** odpowiadać; czyim wymaganiom zadość uczynić.

Wymiana (słów, zdań, strzałów); ostra, przyjacielska.

Wymierzyć komu razy, cios, policzek, karę, sprawiedliwość.

Wymówić słowo (—wyrzec, wypowiedzieć). Wymówić komu służbę, miejsce, mieszkanie, kontrakt (—wypowiedzieć). Wymówić sobie co (—zastrzedz sobie). Wymówić się od czego (—achylić się od czego, odmówić czego).

Wymówka. 1) Gorzka wymówka. Wymówki komu czynić. *Syn.* wyrzut, zarzut. 2)—tłumaczenie się, wykręt, wybieg. To nie żadna wymówka.

Wymowny rzecznik, obrońca; wymowna prośba; wymowne spojrzenie.

Wymysł, *syn.* zmyślenie. Wymysły tworzyć, płodzić, stroić.

Wynalazek, nowy, zadziwiający, genialny. Wynalazku dokonać; wynalazki czyje rozpowszechniać. *Porówn.* odkrycie.

Wynieść (wynosić) skąd (z czego) przekonanie, przeświadczenie, doświadczenie. *Syn.* powziąć co; uabrać, nabyć czego.

Wynik, *syn.* skutek; wniosek (logiczny). Dać wynik.

Wynikać, *syn.* wypływać, wypadać, wyrastać, wytryskiwać, wykwitać, powstawać, ukazywać się, zachodzić.

Wynurzyć komu wdzięczność, uczucie; *syn.* ob. wypowiedzieć. Wynurzyć się skąd; *syn.* wyłonić się, wychylić się; *ob.* ukazywać się.

Wyobrazić sobie co, (nie: * wyobrazić co). *Syn.* wystawić sobie co. (*Rusyc.* * przedstawić sobie).

Wyobraźnia, żywa, bujna, wybujala, rozigrana, rozpasana, ognista, płomienna, zatruta, brudna; wyobraźnia twórcza. Wyobraźnia buja gdzie, kogo unosi. Wyobraźnię podbudzać, rozkołysać, zapalić; wyobraźnię czyją zaprzętać. Działać na wyobraźnię, przemawiać do wyobraźni. *Synon.* imaginacya, fantazyja. *Przen.* Polot, ogień wy-

obraźni. Unosić się na skrzydłach wyobraźni; puścić cugle (wodze) wyobraźni.

Wyobrażenie, złe, dobre, powziąć; dać komu o czem wyobrażenie. Nie mieć o czem wyobrażenia; nabrać wyobrażenia. Wyobrażenia kojarzyć.

Wypada, *syn.* należy, godzi się, przystoi.

Wypadek, świeży, niespodziany, smutny. Wypadek zdarza się, przytrafia się, zachodzi; wypadek chciał, zrządził, że... Wypadki rozgrywają się gdzie, między kim. *Syn. ob.* przypadek.

Wypędzić, *syn.* wygnać, wyparować, wykadzić (jak pszczoły z barci lub lisa z nory), wyświecić; *ob.* wyrzucić.

Wypełnić obowiązek. *Syn.* spełnić co; dopełnić czego; wywiązać się z czego; *ob.* wykonać.

Wypierać się. *ob.* zapierać się.

Wypić co duszkiem, do dna, jednym haustem; *syn.* spełnić, wychylić. *Ob.* pić.

* **Wypisać**, *rus. zam.* sprowadzić, zamówić (towar), wykreślić kogo (z listy), wypuścić (ze szpitala).

Wypleniać chwasty, złe nałogi. *Syn.* wykorzeniać, tępić; *ob.* tłumić.

Wyplata. Wypląty uiszcząć; w wyplatach uiszcząć się. Wypląty zawiesić.

Wypowiedzieć komu wojnę (—wydać); posłuszeństwo, umowę (kontrakt), mieszkanie (—wymówić). Wypowiedzieć swe zdanie. *Syn.* wygłosić (mowę), wynurzyć (wdzięczność, uczucie), wyrzec (słowo), wyluszczyć (powody rzecz), wyjawić (tajemnicę), wyrazić (wdzięczność, szacunek).

Wyprawa, wojenna, myśliwska, naukowa (—ekspedycja); wyprawa niebezpieczna, daleka, po złote runo; wyprawa krzyżowa. Wyprawę przedsięwziąć, doprowadzić do skutku. *Syn.* wycieczka (ekskursja). — Wyprawa ślubna. Wyprawę komu dać, szyć.

Wyprawić bal, wesele, ucztę; *syn.* urządzić, wydać. **Wyprawić** posła, poselstwo, kogo w drogę (—wysłać, oraz zaopatrzyć na drogę). *Rusyc.* * odprawić.

Wyprowadzić kogo z błędu; kogo w pole; z czego wniosek. *Syn.* wywieść.

Wypuścić (więźnia) na wolność; wypuścić interes z rąk.

Wyraz nadać czemu (n. p. uczuciu). **Wyraz** twarzy; wyraz szczerości, rozlany na twarzy. **Przybrać** wyraz (boleści i t. p.). **Wyrazy** (słowa) cedzić przez zęby; wyrazy połykać. **Wyrazów** dobierać.

Wyrazić komu wdzięczność, szacunek. *Syn.* ob. wypowiedzieć.

Wyraźny, *syn.* wyrazisty, dosadny, dobitny.

Wyreka. Mieć z kogo wyrekę. *Syn.* ob. pomoc.

Wyrobić komu co (n. p. posadę). *Syn.* wyjednać.

Wyrok, sprawiedliwy, surowy, łagodny, uniewinniający, potępiający, nieodwołalny. **Wyrok** zapada, kogo dosięga. **Wyrok** wydać (ferować) na kogo; wykonać, spełnić; uchylić, cofnąć; złagodzić, obostrzyć; wyroku dopełnić. **Wyrok** uzyskać na kogo. **Wyrokowi** poddać się; od wyroku apelować, założyć apelację. **Niezbadane** wyroki Opatrzności. *Syn.* sąd.

Wyrozumiały dla kogo, na co; *syn.* pobłażliwy

Wyругować, *syn.* ob. wyrzucić.

Wyrządzić komu co (krzywdę, szkodę, co złego). *Porówn.* wyświadczyć. *Syn.* ob. uczynić. (*Rus.* * przyczynić, * nanieść komu co).

Wyrzec słowo *syn.* ob. wypowiedzieć. **Wyrzec** się czego; *syn.* zrzec się czego; odmówić sobie czego; obywać się bez czego.

Wyrzucić, *syn.* wygnać, wypędzić, wyrugować, wyparować.

Wyrzut, gorzki, niesłuszny; **wyrzut** spotyka kogo. **Wyrzuty** czynić komu; wyrzutami obsypać

kogo. Z wyrzutem spojrzeć na kogo. Wyrzutów milcząco wysłuchać. Wyrzuty sumienia. *Syn.* wymówka. zarzut.

Wysługa. Być na wysługach u kogo — wysługiwać się komu (w nadziei otrzymania nagrody, łaskawego chleba).

Wyśmienity, *syn.* wyborny; *ob.* doskonały.

Wysoki, *syn.* rosły, wybujały, wysmukły; *w znac. przen.* wzniosły, podniosły, szczytny.

Wystawić dom, pomnik (—wznieść, zbudować), półk (—zebrać); **wystawić** (narazić) kogo lub siebie na niebezpieczeństwo, na pośmiewisko, na zawód. **Wystawić** coś sobie; *ob.* wyobrazić sobie.

Występek popełnić; **występku** dopuścić się. *Syn.* przestępstwo, wykroczenie, uchybienie; *ob.* błąd. *Antyt.* cnoty i występki.

Wyświadczyć komu coś dobrego, dobrodziejstwo, przysługę; (*rusyc.* * okazać). *Porówn.* wyrządzić. *Syn.* *ob.* uczynić.

Wyświetlić co, *syn.* *ob.* wyjaśnić.

Wytechnienie, *syn.* odpoczynek, wypoczynek, wywczas, wczas.

Wyteńczyć co (wzrok); *ob.* nateńczyć.

Wytepić co; *syn.* wyplenić, wygubić, wygładzić, wykorzenić, wyniszczyć.

Wytknąć, *ob.* wytykać.

Wytoczyć beczkę z piwnicy; **wytoczyć** nóż (—naostrzyć); **wytoczyć** wszystką swą krew (—przelać). **Wytoczyć** komu proces, skargę na kogo, śledztwo komu, przeciwko komu; sprawę o co. *Syn.* wdrożyć, rozpocząć.

Wytrwały (w znaczeniu czynnem, w przedsięwzięciach, pracy); **wytrzymały** (biernie: na głód, fatywę); **trwały** (o rzeczach). *Syn.* nieugięty, niezłomny; *ob.* stały.

Wytrwałość, *syn.* stałość, nieugiętość, niezłomność, energia, hart (duszy), wytrzymałość.

Wytwór, *ob.* twór.

Wytworny, *syn. ob.* wykwintny.

Wytykać (wytknąć) komu, czemu cel, granice. (—zakreślić); komu błędy, wady (—wykazać, wyrzucać). *Syn. ob.* pokazać.

Wywiązać się z zadania, z posłannictwa, z polecenia, z obowiązku. *Syn.* spełnić, wykonać co; dopełnić, dokonać czego.

Wywierać (wywrzeć) na kogo (na kim) wrażenie; na kogo nacisk; wywrzeć (wylać) na kogo złość, gniew, zemstę.

Wywieść (wywodzić) swój ród, pochodzenie, początek. Wywieść kogo z błędu; kogo w pole; (*ob.* pole); z czego wniosek. *Syn.* wyprowadzić.

Wywołać burzę, kłótnię, spór, zemstę, odwet, skutek, śmiech, wesołość. *Syn.* spowodować, ściągnąć (na siebie lub na kogo), budzić, wzniecić, wszcząć. Wywoływać duchy.

Wywrócić, *syn.* obalić, przewrócić. Wywrócić co na nice (—przenicować, nicować). Wywrócić co do góry nogami.

Wyznać co (n. p. winę, grzech); *syn.* przyznać się do czego. Wyznawać religię, wiarę, zasady, naukę.

Wyznaczyć komu miejsce, rolę, pracę, zadanie, pensję, termin. *Syn. ob.* pokazać.

Wyznanie (zeznanie) wymusić, wydusić, wymęczyć na kim. Wyznanie wiary złożyć, uczynić. Wyznanie (religię) zmienić.

Wyzwanie (do walki) przesłać komu; otrzymać, przyjąć. *Przen.* rzucić, podjąć rękawicę; (*ob.* rękawica).

Wyższość mieć nad kim. Wyższość czyją uznawać; przed wyższością czyją się ukorzyć, uchylić czoła. *Syn.* przewaga; *porówn.* wziąć górę.

Wyzuć kogo z czego (z ojcowizny, z majątku); *syn.* pozbawić kogo czego; wyrugować kogo z czego; *ob.* zabrać.

Wyzyskiwać kogo, co. *Przen.* krew czyją wysysać, (jak pijawka); łyko drzeć z kogo; obdrzeć (obdzierać) kogo (ze skóry).

Wyżyna. Ku wyżynom piąć się. Wznieść się na wyżyny czego. *Syn. ob. szczyt.*

Wzajemny, *syn. obopólny;* (obopólna zgoda).

Wzbić się pod niebiosa, skrzydła do lotu; wzbić się (lub kogo) w pychę, w dumę.

Wzbudzić w kim jakie uczucie, zaufanie, nieufność, podejrzenie; *syn. rozbudzić, wzniecić, rozdmuchać; ob. napełnić.*

Wzgarda, *syn. pogarda.* Wzgardę komu okazać; ze wzgardą kogo traktować. Na wzgardę zasługiwać; być przedmiotem wzgardy.

Wzgląd komu okazać. Względy czyje pozyskać, sobie zaskarbić, zjednać, zdobyć. Względami kogo darzyć, obsypywać, zaszczycać. O względy czyje ubiegać się, starać się. Względami czyimi cieszyć się, szczyścić się. Pod względem czego; (*rusyc. ** odnośnie do czego); ze względu na co; bez względu na co. Jakie względy (pobudki) skłoniły cię do tego, kierowały tobą?

Wziąć się do czego; *syn. ob. zabrać się.*

Wziętość mieć u kogo; wziętości nabyć. *Syn. ob. znaczenie, sława.*

Wzmianka, *syn. wspomnienie, napomknienie.* Wzmiankę o czym uczynić.

Wzmiankować o czym, *syn. ob. wspomnieć.*

Wzmocnić, *syn. ob. ustalić.*

Wzniecać (wzniecić) ogień, pożar, wojnę, namiętności, żądze. *Syn. wszcząć, budzić, wywołać; ob. spowodować, wzbudzić.*

Wzniosły umysł; wzniosła myśl, idea; wzniosły styl. *Syn. ob. wysoki.*

Wznosić (wznieść) dom, gmach, pomnik; *ob. budować.* Wznosić się, *syn. sterczeć, piętrzyć się.*

Wzór z czego brać; za wzór komu służyć. Wzór do naśladowania. *Syn. modła, przykład.*

Wzrok, bystry, przytępiony, pałający. Wzrok nie dopisuje komu. Wzrok płonie, pała; wzrok śledzi, ściga, przenika, obejmuje, ogarnia co; pada na co, spoczywa na czym. Wzrok (wejrzenie, spojrzenie)

podnieść, spuścić, wyteńczyć, zapuścić gdzie; toczyć, wodzić po czym; wlepić w co; napoić (napawać) czym. Wzrok (siłę wzroku) nadwreżyć, przytępić, osłabić, zepsuć, stracić. Wzrokiem kogo zmierzyć, przesyć, pożerać, ścigać, odprowadzić, co ogarnąć. Wzrok czyj razić. Wzroku czyjego ujść, uniknąć. Ktoś czyjego wzroku znieść nie może. Wzrok ślepemu przywrócić.

Wzrost wysoki, wybujały, słuszny, średni, niski. Wzrost czyj (czego) przyśpieszyć, zatrzymać.

Wzruszenie czuć, okazać, w kim wywołać. *Syn. ob. uczucie.*

Z.

Ząb, ostry, tępy, szczerbaty. Zęby trzonowe, kły, siekacze. Zęby wyrzynają się, próchnieją, wypadają. Ząb (zęba) zatruć, rwać; wybijać komu zęby. Zęby szczerzyć do kogo (—uśmiechać się do kogo, kokietować kogo); zęby wyszczerzać na kogo (jak zły pies); zęby zaciskać, ścinać (ściąć—z bólu, ze złości); zęby ostrzyć na co; (*ob. apetyt*); zjeść na czym zęby (—być w czym bardzo doświadczonym); połamać sobie zęby o co (—znaleźć niezwalczoną trudność, zacięty opór). zębami zgrzytać (z gniewu), szczekać, szczekotać, dzwonić (z zimna, ze strachu); zębami świecić (—śmiejąc się pokazywać zęby). Wziąć kogo na zęby (—docinać komu). Zęby sobie kim wycierać (—obmawiać). Na jeden ząb czego zjeść. Ani w ząb (—ani trochę czego nie umieć i t. p. Słowa cedzić przez zęby.

Zabawa, wesola, ochocza, tańcząca. Zabawę urządzić, komu zepsuć. *Synon.* rozrywka, gra.

Zabawka, *syn.* igraszka, bawidółko. Robić co dla zabawki.

Zabawny, *syn. ob.* śmieszny.

Zabić kogo; *syn.* uśmiercić, zamordować, zgładzić, sprzątnąć kogo (jako przeszkodę). *Omów.* wydrzeć komu życie; pozbawić kogo życia; po-

łożyć kogo trupem; zadać komu cios śmiertelny; przeciąć pasmo czyjego żywota; wyprowadzić kogo na tamten świat.

Zabiegi o co rozpocząć, czynić, ponowić; zabiegi czyje uwieńczyć skutkiem. Zabiegi czyje rozbijają się o co. *Syn.* staranie, usiłowanie.

Zabój. Zakochać się, pić na zabój.

Zabójca, *syn.* morderca.

Zabójstwo, *syn.* mord, morderstwo, rzeź.

Zabrać głos; (*german.* *zabrać słowo). Zabrać z kim znajomość. Zabrać komu co; *syn.* wydrzeć, odebrać komu co; pozbawić kogo czego; obedrzeć, wyzuć, огоłocić kogo z czego. Zabrać się do czego; *syn.* wziąć się, garnać się, przystąpić do czego; jać się, chwycić się czego.

Zabronić komu czego; *syn.* zakazać komu czego; nie pozwolić komu czego (na co).

Zabrudzić, *syn.* ob. splamić.

Zaburzenie wywołać, wszcząć; uspokoić, stłumić. *Syn.* ob. zamieszanie.

Zaburzyć, *syn.* ob. zakłócić.

Zachęta. Zachętę w czem znaleźć; zachęty nie szczędzić komu. Słowa zachęty.

Zachować milczenie, tajemnicę, miarę, post, środki ostrożności, coś w pamięci. *Syn.* przestrzegać, trzymać się, dotrzymać czego; utrzymać, pielegnować, (obserwować) co.

Zachowanie mieć u kogo; być u kogo w wielkiem zachowaniu. *Syn.* mir.

Zachwycać się czem; *syn.* unosić się nad czem.

Zachwyć budzić, czyj podzielać; w zachwyć kogo wprowadzić. *Syn.* zachwycenie, uniesienie, (ekstaza).

Zaciąg (do wojska) rozpocząć, ściągać, rozpuścić. *Syn.* pobór, werbunek.

Zaciągać wojsko, wartę; długi, dług wdzięczności, pożyczkę u kogo, zobowiązania. Zaciągnąć się do wojska (—wstąpić, przystać).

Zacierać (zatrzeć) czyje ślady, wrażenie. Zacierać ręce (z radości).

Zacięty nieprzyjaciel, przeciwnik, charakter, spór, walka. *Syn.* zawzięty, zajadły, zażarty, zaciekły.

Zacisze, *syn.* ustron, zakątek, samotnia, pustelnia, odludzie.

Zaćmić czyją sławę, zasługę; *syn.* przyćmić, przygasić.

Zacny, *syn.* cny, czcigodny, uczciwy.

Zacząć (zaczynać), *syn.* rozpocząć, wszczać, wdrożyć, zagaic co; wziąć się, zabrać się do czego; jać się czego.

Zaczepka, *syn.* przyczepka. Zaczepki szukać.

Zadać komu truciznę, ranę, cios, klęskę; zadać komu (zarzucić) kłam, kłamstwo, podłość, tchórzostwo; zadać zagadkę, lekcyę, pytanie. Zadać sobie trud, pracę; komu kłopot (—przyczynić, przysporzyć kłopotu). Zadać sobie przymus, gwałt. Zadać kartę (w grze).

Zadanie, wielkie, trudne, zaszczytne; proste, zawile. Zadanie dostaje się, przypada komu; czeka kogo; spada na kogo; nasuwa się. Zadanie włożyć na kogo, wyznaczyć komu. Zadanie podjąć, spełnić, wykonać; zadania podjąć się. Zadanie (matematyczne, naukowe) rozwiązać. Z zadania wywiązać się. Zadaniu podoleć, sprostać, godnie odpowiedzieć. Dorosnąć do wysokości zadania; stanąć, stać na wysokości zadania.

Zadosyćuczynienie (satysfakcyę) dać komu, otrzymać od kogo; zadosyćuczynienia żądać od kogo.

Zadowolenie okazać, w czem znaleźć; komu sprawić. (Objawy, oznaki zadowolenia.

Zadowolić się czem; *syn.* kontentować się czem; poprzestać na czem; ograniczyć się do czego (lub na czem).

Zaduma, zadumanie. Zaduma głęboka. W zadumę wpaść, pograżyć się; z zadumy ocknąć

się, obudzić się, wyrwać się. Z zadumy wyrwać kogo. *Syn.* zamyślenie.

Zadumany, *syn.* zamyślony, zatopiony (pogrążony) w myślach.

Zadzierzgnąć węzeł; *syn.* zawiązać, zaplątać, zawikłać.

Zadziwienie okazać, w kim wywołać; zadziwienia (przykrego) doznać. *Syn.* zdziwienie, zdumienie, osłupienie, podziw.

Zagadka. Zagadkę zadać, rozwiązać; *przen.* znaleźć klucz zagadki. *Syn.* zagadnienie.

Zagadnienie (problem) postawić, rozwiązać.

Zagaić posiedzenie, obrady. *Syn.* ob. zacząć.

Zagłada, *syn.* zniszczenie, ztrata, zatracenie, zguba. Skazać kogo na zagładę; gotować komu zagładę. Ocalić kogo od (ostatniej) zagłady.

Zagon. Pracować na tym samym zagonie (—na tej samej niwie). Zagony zapuszczać aż dokąd (o tatarach).

Zagłuszyć głos sumienia; *syn.* stłumić.

Zając; *myśl.* kot, szarak. Zając kluczuje, wymyka, kotłuje, kica, staje słupka, daje psom obroty. Słuchy (uszy), trzeszcze (oczy), skoki (nogi), omyk (ogon) zająca. Mieć zajączka w głowie (—bzika). Zajączki komu po głowie śmigają.

Zająć co, *syn.* zagarnąć, zagrabić.

Zajadać, smacznie, z apetytem; *ob.* jeść.

Zajadły, *syn.* ob. zacięty.

Zajęcie (zatrudnienie) rozpocząć, skończyć, przerwać. Nawał zajęć. Zajęcie czyje (zainteresowanie, uwagę) budzić, wywołać (ogólne). Zajęcie czego (miasta, prowincyi). Zajęcie (ruchości) zrobić; zajęcia dokonać.

Zajęty, *syn.* zatrudniony, zabawiony, pochłonięty czem.

Zajście, niemiłe, wywołać, załagodzić. *Porówn.* scena.

Zakała, *syn.* plama, hańba.

Zakątek, *syn.* ob. zacisze.

Zakaz wydać, uchylić, cofnąć; czyj zakaz przestąpić, przekroczyć, ominąć.

Zaklinać kogo na Boga, na wszystko, co święte. **Zakliwać** się na Boga, na sumienie, na honor, na własne dzieci, na kości (popioły) ojca, w żywe kamienie. *Syn.* kłać się, przysięgać.

Zakład, naukowy, handlowy, przemysłowy; otworzyć, prowadzić, utrzymywać, zamknąć, zwinąć. (*Rusyc.* * odkryć, * zakryć). Dać coś, otrzymać coś w zakład czego (miłości, przyjaźni i t. p.) Iść o zakład — założyć się o co. **Zakład**, gruby, znaczny, wygrać, przegrać.

Zakładać, *ob.* założyć.

Zakłócić pokój, spokojność; *syn.* zaburzyć, zamącić, zawichrzyć, naruszyć.

Zakres, szczupły, szeroki, czego (działania, wpływu i t. p.) komu wymierzyć. **Zakres** czego rozszerzyć, ścieśnić, przekroczyć. W zakres czego wchodzić. W szerszym zakresie. *Syn.* rozmiar, rama, obręb, obszar.

Zakreślić sobie lub komu cel, granice; *syn.* wymierzyć, wyznaczyć. **Zakreślić** koło, *syn.* zatoczyć. *Ob.* pokazać.

Zakryć, *syn.* przykryć, pokryć, zasłonić, przyślonić. * **Zakryć**, *rusyc. zam.* zamknąć, zwinąć (szkołę, zakład, fabrykę).

Zalegać pole; zalegać z robotą, z wypłatą, z ratami. **Robota**, wypłata, pensya, rata **zalega**.

Zaległość ściągnąć; uiszczyć się z zaległości.

Zaleta, *syn.* przymiot, własność (chwalebna). **Zaletę** czyją stanowić. *Antyt.* zalety i wady.

Zależać od kogo, od czego; *syn.* zawisnąć. **Zależy** komu na czym; *syn.* idzie, chodzi komu o co.

Zależność, ścisła. W zależności trzymać kogo. **Pozostawać** od kogo (w czyjej) zależności; w zależność czyją (od kogo) wpaść.

Załadzić spór, walkę. *Syn. ob.* uspokoić.

Załatwić sprawę, interes, sprawunki. **Załat-**

wić się z czem, *syn.* uporać się z czem, dać sobie z czem radę; pozbyć się czego; ukończyć co.

Załoga (miasta, okrętu). Stać gdzieś załogą. Załogę gdzie umieścić, osadzić; ściągnąć skąd dokąd.

Założenie. Wychodzić z założenia. *Syn.* przypuszczenie.

Założyć (zakładać) miasto, kościół, szkołę, fundament; *ob.* budować, fundować. Założyć protest przeciwko czemu, apelację od wyroku. Założyć się o co (—ić o zakład).

Zamach (nie) udaje się. Zamach knuć (knować), uknuć, wykonać; dokonać, dopuścić się zamachu.

Zamącić, *syn. ob.* zakłócić.

Zamek wznieść, zbudować, założyć. Zamek (u drzwi) otworzyć, odbić.

Zamęt wszczyna się, powstaje. Zamęt sprawić, wywołać, sprowadzić. *Syn. ob.* zamieszanie.

Zamiana. Zamianę komu zaproponować; zgodzić się na zamianę. Zamiany podjąć się, zamianę uskutecznić.

Zamianować kogo czem lub na co, n. p. sekretarzem lub na sekretarza. (*Rusyc.* * naznaczyć kogo czem).

Zamiar, uczciwy, szlachetny, niecny, podstępny. Zamiar kielkuje, dojrzewa w kim, zmierzają do czego, sięga daleko, rozbija się o co (o przeszkody). Zamiar powziąć, mieć; swój zamiar wyjawić; uskutecznić, przywieść (przyprowadzić) do skutku, przeprowadzić, urzeczywistnić, wykonać, wcielić w czyn, wprowadzić w życie; zmienić, porzucić. Z zamiarem nosić się; zamiaru zaniechać; od zamiaru odstąpić; zamiar swój ukryć przed kim, pokrywać czem (n. p. pozorem czego); kryć się z zamiarem; zamiar swój komu odkryć. Złe (wrogie) zamiary knować, żywić względem kogo. Zamiaru (swego) dopiąć. Zamiar czyj wymacać, odgadnąć, przeniknąć; pokrzyżować, zwichnąć, udaremnić, zniwe-

czyć. W zamiarach utwierdzić, umocnić kogo. Od zamiaru odwieść kogo. *Syn.* zamysł, myśl, (cel).

Zamieć, *syn.* zawieja, śnieżyca.

Zamienić co na co; *syn.* oddać co za co. (* Zamienić, *rusyc. zam.* zastąpić, zluzować kogo, nastąpić po kim).

Zamieszanie powstaje, wynika. Wywołać zamieszanie. Z zamieszania korzystać; *przen.* łowić ryby w mętnej wodzie. *Syn.* zamieszka, zamęt, rozgardyasz, zaburzenie, zawichrzenie; chaos, gmatwanina, galimatyas. *Przen.* narobić bigosu; nawarzyć piwa.

Zamiłowanie do czego budzić w kim; zamiłowanie powziąć, mieć, żywić do czego.

Zamknąć drzwi, okno, zakład, szkołę, rachunki. *Syn.* zawrzeć, zwinąć, (*Rusyc.* * zakryć).

Zamożny, *syn.* dostatni; *ob.* bogaty.

Zamyślenie, *syn.* zaduma. W zamyślenie wpaść, pogrążyć się, zatopić się; (pogrążony, zatopiony w zamyśleniu). Z zamyślenia wyrwać, zbudzić kogo (lub się).

Zamysł, *syn.* zamiar. Zamysł swój wykonać; zamysłu zaniechać. Czyje zamysły zuiweczyć, obrócić w niwecz.

Zaniechać czego; *syn.* porzucić co, dać czemu pokój, omieszkać coś uczynić; *ob.* zaniedbać.

Zaniedbać, *syn.* opuścić co, omieszkać (coś uczynić), zaniechać czego, zaspać co (sprawę; *przen.* gruszki w popiele).

Zaniepokojenie (niepokój) budzić, wywołać.

Zanieść (zanosić) skargę na kogo, prośbę, modły do kogo; *ob.* nieść. Zanosić się od śmiechu, od płaczu.

Zapach, mocny, mdły, przyjemny, ostry, balsamiczny, aromatyczny. Zapach wydawać; rozlewać. *Syn.* woń.

Zapał, młodzięczy, cielecy. Zapał panuje, wszystkich obejmuje, kogo porywa, unosi; zapał ostyga (stygnie), gaśnie. Zapał budzić, wzniecać, podniecać; tłumić, ostadzić, mrozić. W zapał

wpaść. Unieść się zapalem; zapędzić się w zapale. Z zapalu ochłonać; w zapale ostygnąć. *Przen.* Oblać kogo zimną wodą (—czyj zapal ostudzić). Ogień słomiany (—zapal krótkotrwały). Iskry zapalu wygasają.

Zapałać, *syn.* zapłonąć, rozgorzeć, zapalić się czem, do czego.

Zapalczywy, *syn.* gniewliwy, popędliwy, porywczy; *ob.* prędki.

Zapas. 1) *Syn.* zasób. Zapasy, niewyczerpany, bogate, przygotować, gromadzić, zbierać, zakupić, wyczerpać. 2) Zapasy —walka. W zapasy z kim wchodzić; zapasy podjąć.

Zapaśnik, *syn.* szermierz, bojownik.

Zapatrywanie, *syn.* pogład.

Zapęd. Zapędy czyje (lub swoje) hamować, powściągać, wstrzymywać.

Zapewnić komu przyszłość, byt, los; *syn.* zabezpieczyć, utrwalić, ustalić. Zapewnić kogo o czem, *syn.* zaręczyć komu co.

Zapewnienie dać komu, otrzymać.

Zapierać się (zaprzeczyć się) czego, w żywe oczy, do upadłego. Zaprzeczyć się wiary, rodziców. *Syn.* wypierać się.

Zaplątać kogo w co; *syn.* zawikłać, zamieszać; zaplątać co, *syn.* zagmatwać, zamotać.

Zapłata, hojna, suta, sowita. Zapłatę oznaczyć, wydać, zatrzymać komu. Zapłatę wziąć, otrzymać, odnieść. *Syn.* płaca, nagroda, wynagrodzenie.

Zapłonąć (ogniem miłości, nienawiścią, gniewem); *syn.* zapałać, zapalić się, rozgorzeć. Zapłonąć wstydem (ze wstydu); *syn.* zarumienić się.

Zapomnieć co (o czem) w kamień, na śmierć; *syn.* przepomnieć, zabaczyć; *ob.* pamiętać.

Zapomnienie, *syn.* niepamięć. Pójść, coś puścić w zapomnienie; w zapomnieniu pogrzebać co; oddać co zapomnieniu. Wydrzeć co z zapomnienia; wydobyć co z pyłu zapomnienia.

W falach zapomnienia utonąć, co pograżyć. Pył, pleśń zapomnienia pokrywa co. Trawa zapomnienia rośnie na czem (n. p. na grobie). Zdrój zapomnienia; woda letejska.

Zapomoga, *syn. ob.* pomoc. Zapomogę komu dać; zapomogi komu udzielić. Zapomogę uzyskać, otrzymać.

Zapora, *syn. ob.* przeszkoda. Zapory pękają, pryskają. Zaporę przełamać, usunąć, ominąć.

Zapowiedź. 1) *Syn. ob.* przepowiednia. Zapowiedź lepszej przyszłości. Zapowiedzi ukazują się, mnożą się. 2) Zapowiedź małżeństwa. Zapowiedzi wyszły. Dać na zapowiedzi; zapowiedzi ogłosić.

Zapowiedzieć zmianę, wizytę.

Zaproszenie otrzymać, komu posłać; zaproszenia rozesłać.

Zaprowadzić zmiany, zwyczaj, urządzenie, porządek. (*Rusyc.* * zawieść).

Zaprzeczenie czego ogłosić. Zaprzeczeniu podlegać, podpadać. Czekać na zaprzeczenie.

Zapuścić (zapuszczać) gdzie wzrok, wejrzenie, oko; *syn.* utopić, wlepić. Zapuścić korzenie; zapuścić ogród. Zapuścić brodę. Zapuszczać się w co, (n. p. w dociekania); *syn.* pograżyć się, zatopić się.

Zapytanie, *ob.* pytanie. Z zapytaniem zwrócić się do kogo.

Zaraz, *syn.* niebawem, natychmiast, niezwłocznie.

Zaraza udziela się komu, ogarnia kogo, szerzy się. Zarazę szerzyć. Zarazie uledez. Dotknięty zarazą. *Przen. zam.* zepsucie (moralne), zakała.

Zarobek, ciężki, lekki; *przen.* kawałek chleba. Chodzić na zarobek, zarobku szukać; zarobek znaleźć, komu dawać.

Zaród, zarodek, kielkuje, rozwija się. Rzucić zarodek (ziarno) czego. Zarodek (choroby, śmierci i t. p.) w sobie nosić.

Zarozumiałość, *syn.* nadętość, napuszonosc, próżność, pycha, duma.

Zarumienić się, po uszy, po białka oczu; *syn.* oblać się rumieńcem, zapłonąć (zapłonić się), zaczerwienić się. *Przen.* spiec raka. *Porówn.* rumieniec, kolory.

Zarząd, główny, nad czem objąć, sprawować, mieć. Być, pozostawać pod którym zarządem.

Zarządzić (zarządzać) śledztwo, odpowiednie kroki, środki ostrożności. Zarządzać czem (domem, majątkiem, prowincją); *syn.* rządzić, administrować czem; stać na czele czego.

Zarzucić komu (albo sobie) co na głowę, na ramiona (n. p. chustkę, płaszcz, brzemię). Zarzucić komu co (n. p. kłamstwo, fałsz): *syn.* zdać, wytknąć.

Zarzut, słuszny, nieuzasadniony, ciężki, poważny. Zarzut spada na kogo, spotyka kogo, ciąży na kim, upada (sam przez się). Zarzut komu stawiać, robić, czynić, przeciwko komu podnieść; zarzutem kogo obarczyć. Zarzut ściągnąć na siebie; narazić się na zarzut; spotkać się z zarzutem; być pod zarzutem. Zarzut czyj zbić, odeprzeć, odepchnąć od siebie (z oburzeniem). Zarzutu unikać. Z zarzutu oczyścić się. *Synon.* wyrzut, wymówka.

Zasada, stała, niewzruszona, gruntowna, chwiejna, zdrowa. Zasadę wyrobić sobie, ustalić, do czego stosować; wyznawać, głosić, szerzyć; komu wpajać, zaszczepiać. Zasady czego (n. p. wiary) podkopać, podważyć. Wychodzić z zasady; przyjąć coś za zasadę; podnieść coś do wysokości zasady. Trzymać się zasady; od zasady nie odstępować. Zasadzie hołdować; sprzeniewierzyć się. Na zasadzie opierać się. W zasadzie zgodzić się na co. *Syn.* przekonanie; podstawa (zasada czego, n. p. bytu); norma (zasada postępowania). *Przen.* stać wiernie przy sztandarze (—być wiernym swym zasadom).

Zasadzać się na czym; *syn.* opierać się, grun-
tować się, polegać na czym; zależeć od czego.

Zasadzka. Zasadzkę urządzić na kogo, zro-
bić; stawiać komu zasadzki. Ukryć się w za-
sadzce. Do zasadzki zwabić kogo; w zasadzkę
wciągnąć, wprowadzić kogo. Wpaść w zasadzkę.
Syn. sidła na kogo stawiać; dołki pod kim ko-
pać; *ob.* sieć, sidła, matnia, pułapka, wędka. *Porówn.* zguba.

Zasięgnąć rady czyjej, wiadomości, języka.

Zasiew wschodzi, dojrzewa, wydaje plon. Rzu-
cić zasiew czego. *Syn.* posiew, ziarno.

Zasitek, *syn.* *ob.* pomoc.

Zaskarbić sobie czyją miłość, przyjaźń, łaskę,
szacunek. *Syn.* zjednać sobie, uzyskać; *ob.* dostać.

Zasłona, gęsta, gruba, nieprzenikniona. Zasło-
na podnosi się, spada; zasłona spada komu z oczu;
(*porówn.* łuski). Zasłonę rzucić, zarzucić, spu-
ścić na co. Zasłonę uchylić, podnieść, odsunąć;
zasłonę z czego zdjąć, zerwać, zedrzeć. Uchy-
lić, podnieść rąbek zasłony. *Przen. zam.* tajem-
nica.—2) Zasłona—osłona, obrona.

Zasługa, niespożyta, wiekopomna. Zasługę po-
łożyć około czego, dla kogo (—zasłużyć się); za-
sługę zdobyć sobie. Zasługi czyje przyćmić, za-
ćmić. Zasługom czyim uwłaczać; zasługi czyje
obniżać; przeceniać. Zasługi czyje uczcić; od-
dać hołd zasługom. *Przen.* Wieniec zasług ota-
cza czyje czoło (czyją skroń); dodać jeszcze je-
den listek do wieńca swych zasług. Obrywać
listki z wieńca czyich zasług (—zasługi czyje
obniżać). Otoczyć kogo nimbem zasługi. *Antyt.*
winy i zasługi. 2) Zasługi (pensję) pobierać; wy-
trącić komu co z zasług.

Zasób, *syn.* zapas.

Zasobny, *syn.* zamożny, dostatni; *ob.* bogaty.

Zaspokoić głód, ciekawość, zemstę, potrzeby.
Syn. nasycić, ugasić, ucieszyć, uśmierzyć; *ob.*
uspokoić.

Zastanowić się nad czym; *syn.* rozmyślać, me-

dytować, przemyśliwać, łamać sobie głowę nad czem.

Zastaw. Oddać coś w zastaw; pożyczać pieniądze na zastaw; zastaw wykupić. Zastaw komu przepada. *Syn.* fant.

Zastępy, *syn.* ob. wojsko.

Zastosować co, *syn.* użyć czego, (n. p. środka). Zastosować się do czego, *syn.* dostroić się do czego.

Zastrzeżenie uczynić; obwarować się zastrzeżeniami. Przystać na co z zastrzeżeniem, bez zastrzeżeń.

Zaświadczenie, *syn.* poświadczenie, świadectwo.

Zasyłać do kogo modły, prośbę; zasyłać komu ukłony; *syn.* przesyłać.

Zasypiać sprawę; gruszki w popiele. *Syn.* zaniedbać.

Zaszczyt, wielki, niezasłużony; spotyka kogo; przypada, dostaje się komu; spada na kogo. Zaszczyt komu przynosić. Zaszczytu dostąpić. O zaszczyty ubiegać się; do zaszczytów piąć się. Szukać w czem zaszczytu. *Syn.* chluba, chwała, honor, ozdoba. *Antyt.* hańba.

Zaszczytny, *syn.* chlubny, poczesny. Zaszczytne zadanie, posłannictwo, polecenie, miejsce.

Zatarg, sąsiedzki, prawny; wywiązuje się, wszczyna się. Zatarg wywołać; załagodzić. *Syn.* spór; ob. kłótnia.

Zatrącenie, *syn.* zguba. Pójść, kogo posłać na zatrącenie.

Zatrudnienie, *syn.* zajęcie.

Zatruwać komu życie, szczęście, radość; *syn.* zaprawić jadem, goryczą.

Zatrząsk. Zamknąć drzwi na zatrząsk.

Zatrzeć ślady czego, coś w pamięci.

Zatrzymać 1) *Syn.* ob. powstrzymać. 2) *Syn.* zachować, ustalić, utrwalić.

Zawartość, *syn.* treść.

Zatwierdzić kogo w urzędzie; zatwierdzić usta-

wę, prawo. (*Rusyc.* * utwierdzić). *Porówn.* potwierdzić, utwierdzić, stwierdzić.

Zaufanie, ślepe, nieograniczone, bez granic. Zaufanie budzić, wzbudzać; czyje pozyskać, zjednać sobie; zawieść, zdradzić. Natchnąć kogo zaufaniem. Zachwiać czyjem zaufaniem. W zaufanie czyje wkraść się, wkręcić się. Zaufania czyjego nadużyć. Zaufanie czyje do kogo podkopać. Zaufanie do kogo powziąć; zaufaniem kogo darzyć, obdarzać, zaszczycać. Dać komu wotum zaufania. *Syn.* ufność, wiara.

Zausznik, *syn. ob.* pochlebca.

Zawada, *syn. ob.* przeszkoda. Zawadę napotkać, ominąć, usunąć, uprząć, obalić, zburzyć. Stanać, stać komu na zawadzie.

* **Zawdzięczając** komu, czemu; *rusyc. zam.* dzięki komu, czemu—za sprawą czyją, z czyjej winy; n. p. dzięki tobie uniknąłem niebezpieczeństwa, nabawiłem się kłopotu.

Zawiadomić (uwiadomić) kogo o czym; *syn.* donieść komu o czym.

Zawiązać węzeł, stosunki, układy, rokowania, spółkę, towarzystwo *Syn.* nawiązać, zadzierzgnąć, założyć.

Zawichrzyć, *syn. ob.* zakłócić.

Zawierać (zawrzeć) drzwi, powieki; *syn.* zamykać. Zawierać co w sobie; *syn.* obejmować, zamykać, mieścić w sobie co; składać się z czego. Zawrzeć pokój, przymierze, umowę, przyjaźń, śluby małżeńskie.

Zawierucha, *syn.* zamieć, zadymka; *przen. zam.* zamieszanie, ruchawka.

Zawieść (zawodzić) nadzieje, oczekiwanie, zaufanie; *syn.* zdradzić, omylić, oszukać.

Zawiesić co na ścianie, (nie: * na ścianę). Zawiesić posiedzenie, układy, decyzję, wyplaty, kogo w urzędzie (w urzędowaniu); zawiesić broń.

Zawieszenie. Trzymać kogo w zawieszeniu (— w niepewności). Zawieszenie broni przyszło do skutku.

Zawikłać, *syn. ob.* zaplątać.

Zawiły, *syn.* zawikłany, zagmatwany.

Zawinać do portu, brzegu, lądu (—dopływać).

Zawinić w czem; *syn.* zbroić, przeszkrobać co.

Zawód. 1) Gorzki, niemiły zawód; spotyka kogo. Zawód zrobić komu; na zawód wystawić, narazić się (albo kogo). Zawodu doznać; zawód przeboleć, przenieść na sobie. *Synon.* rozczarowanie. 2) Zawód swój rozpocząć, skończyć, zwichnąć; *syn.* karyera.

Zawrzeć (zawarł); *ob.* zawierać.

Zawrzeć (zawrzał) gniewem, bałasem, ruchem. *Syn.* zakipieć.

Zawzięty, *syn. ob.* zacięty.

Zażalenie, *syn.* skarga. Żażalenie wnieść, podać na kogo, wystosować do kogo.

Zażarty, *syn. ob.* zacięty.

Zazdrość budzić, wzbudzać; zazdrością unieść się, uwieść się, wybuchnąć. *Syn.* zawiść.

Zaznać, *syn.* doznać; zaznać goryczy. Nie zaznać (—nie doświadczyć, nie użyć) szczęścia, spoczynku.

Zażegnać burzę, wojnę; *syn.* odwrócić.

Zażywać lekarstwo, truciznę; zażywać wczasu, spokoju, szacunku; *syn.* używać, doświadczyć.

Zbawienny, *syn. ob.* pożyteczny. *Antyt.* zgubny.

Zbawić kogo od czego; *syn.* wybawić, ocalić, uchronić, uwolnić kogo od czego.

Zbieg z wojska, z pod sztandaru. Pochwyć zbiega.—Zbieg okoliczności (szczególny, dziwny).

Zbierać jagody, grzyby, plon, zboże, wiadomości, laury, bogactwa, swe siły. *Synon.* zrywać; gromadzić, skupiać; zdobywać.

Zbijać (zbić). Zbijać baki, bruk; zbijać zarzuty, dowody, argumenty czyje (—odpierać, zwalczać). Zbić kogo z tropu (—stropić kogo).—Zbić kogo (—wybić, obić). *Omów.* Wymyć kogo bez ługu; sprawić komu lanie, łaźnię; skroić

komu kurtę. Zbić kogo na kwaśne jabłko. *Po-
równ.* skóra, boki, grzbiet.

Zbójca, *syn. ob.* rozbójnik.

Zboże obrodziło, dojrzewa, wyrasta, sypie. Zbo-
że żąć, ścinać.

Zbrodnia, potworna, straszna, ciężka. Zbrodnię
popelnić; zbrodni dopuścić się. *Syn.* przestępstwo,
występek.

Zbroja, *syn. ob.* broń. Zbroję przywdziać;
w pełnej zbroi wystąpić.

Zbrudzić, *syn. ob.* splamić.

Zbrukać, *syn. ob.* splamić.

Zburzyć dom, miasto, czyje szczęście. *Syn.*
zniszczyć, rozwalić, obalić.

Zbyt na co (na jaki towar) mieć, znaleźć. No-
wy rynek zbytu znaleźć, komu otworzyć. *Po-
równ.* odbył, popyt.

Zbytek. Na zbytki się puszczać; zbytki czy-
je hamować. *Antyt.* potrzeby i zbytki.

Zdanie, wyrobione. Zdania są podzielone. Co
do tego nie może być dwóch zdań. Zdanie swe
wypowiedzieć, wyrazić, wygłosić, komu narzu-
cić; zdanie sobie o czym wyrobić. Zdania czy-
jego zasięgnąć; trzymać się. Zdanie czyje po-
dzielać, popierać. *Synon.* mniemanie, widzenie
rzeczy, sąd.

Zdarzenie zaszło, rozgrywa się gdzie. *Syn.* wy-
padek, przygoda, fakt.

Zdarzyć się, *syn.* przytrafić się, stać się, dziać
się, bywać.

Zdatny do czego (ku czemu), na co. (*Rusyc.*
* dla czego).

Zdawać (zdać) z czego sprawę, rachunek. Zda-
wać egzamin (—składać). Zdawać się; *syn.* wy-
dawać się. Zdać się na czyj sąd, na czyją wo-
lę (—spuścić się na kogo, na co),

Zdobycz dostaje się, przypada komu. Zdo-
bycz pochwycić; rzucić się na zdobycz; zdobycz
drzeć, odnieść z kogo, upatrzeć sobie w kim;

rzucić. Zdobyć komu odebrać, wydrzeć. *Syn.* łup, połów, zabór; pastwa, ofiara.

Zdobyć miasto, kraj, (— podbić, zawojować). Zdobyć (sobie) sławę, uznanie, łaskę, przyjaźń czyją. *Syn.* zyskać, zjednać sobie, zaskarbić sobie co.—Zdobyć się na odpowiedź, na odwagę.

Zdolność, niepospolita, wybitna. Zdolność do czego wykazać, zdradzać; zdolności rozwijać, marnować. *Syn.* ob.talent.

Zdolny, *syn.* utalentowany; zdolny do czego, *syn.* zdatny.

Zdrada, czarna. Zdrada czyha na kogo, otacza kogo. Zdradę knować (knuć) przeciwko komu, gotować komu; zdrady dopuścić się na kim. *Syn.* przeniewierstwo, odstępstwo; zasadzka, podstęp. *Przen.* zastawiać na kogo sidła, pułapkę; kopać pod kim dołki.

Zdradzić (zdradzać) tajemnicę (—wydać), zaufanie (—zawieść), swój zamiar (—wyjawić), zdolność, dobry smak (—okazać), Zdradzić kogo, *syn.* wydać, zaprzedać kogo; sprzeniewierzyć się komu.

Zdradliwy, *syn.* zradny, zradziecki, przeniewierczy.

Zdrajca, *syn.* przeniewierca, zaprzaniec (renegat), odstępeca (apostata); sprzedawczyk.

Zdrój, *syn.* ob. źródło.

Zdrowie, żelazne, słabe, nadwątłone, nadszarpane, sterane, skolatane. Zdrowie służy komu, cierpi na czym, szwankuje; polepsza się, pogarsza się; zdrowie tryska z kogo. Dobrem zdrowiem cieszyć się. Zdrowie podkopać, nadwerężyć, nadwątlić, sterać, stargać, szarpać, marnować, rujnować, stracić; oszczędzać, poprawić, podreparować, poratować, łątać, odzyskać; na szwank narazić, wystawić. Na zdrowiu zapaść; o zdrowiu pamiętać; do zdrowia przychodzić, powracać. Zdrowie komu (albo: kogo do zdrowia) przywrócić. Za zdrowie czyje pić; zdrowie czyje wnieść.

Zdrowy, zdrów, jak ryba.

Zdrożność, syn. błąd (moralny), występek.°
Zdrożności się dopuścić; puszczać się na zdrożności.

Zdruzgotać, syn. strzaskać, rozbić, stłuc, zmiażdżyć, zgnieść, zetrzeć (w proch).

Zdumiewać się nad czem; syn. dziwić się czemu.

Zdumienie, ob. zadziwienie W zdumienie wprawić kogo.

Żdźbło. Widzieć żdźbło w oku brata swego, a nie widzieć tramu w oku własnem (Mat. VII 4--5; Łuk. VI, 42)—widzieć czyje drobne wady, a nie widzieć swoich wielkich wad.

Zdzierać, syn. ob. łupić.

Zdziwienie, ob. zadziwienie.

Zebranie zwołać, zagaić, odbyć, rozpuścić. Syn. zgromadzenie.

Zegar, zegarek, stanął, spieszy się, spóźnia się. Zegar uregulować; nakręcić; (*german.* * podciągnąć).

Zelżyć, syn. ob. obrazić.

Zelżywy, syn. obelżywy. Zelżywe słowa.

Zemścić się na kim za co *Rusyc.* * odemścić komu.

Zemsta, sroga, straszna, krwawa. Zemstę komu poprzysiądz, wyrzucić na kim, wylać na kogo. Zemstą płonąć, pałać, dyszeć; zemstę swą nasycić, ugasić, zaspokoić. Zemsty szukać, zaniechać, zemstę pozostawić Bogu (podług Rzym. VII, 19). Zemstę czyją wywołać, na siebie ściągnąć; zemstę czyją podsycać, podniecać. Przed zemstą czyją osłonić kogo. *Syn.* pomsta, odwet.

Zepsuć, syn. popsuć, zniszczyć, zniweczyć.

Zepsucie szerzyć; zepsuciu uledez. Syn. zgorzenie. Przen. zaraza (moralna); gangrena, rak (toczy co); zgnilizna; chwast, kąkol (zasiać); ziarno zepsucia zasiać.

Zerwać (zrywać) układy, rokowania, więzy,

stosunki, przyjaźń, sejm. Zerwać się, jak oparzony.

Zetknięcie, *syn.* styczność, stosunek.

Zeznanie złożyć (pod przysięgą); zeznanie z kogo wycisnąć, wydusić, na kim wymusić. Zeznania świadków. Zeznanie obciążające.

Zezwolenie, chętnie, milczące; *syn.* pozwolenie. Zezwolenie komu dać; zezwolenia udzielić; zezwolenia komu odmówić.

Zezwolić na co, *syn.* pozwolić, zgodzić się, przystać na co; nie odmówić czego.

Zgadzać się z czem; *syn.* licować z czem; odpowiadać czemu; stosować się do czego; przystawać (pasować) do czego. Zgadzać się na co, *syn. ob.* zezwolić. Rachunek zgadza się.

Zgiełk, *syn. ob.* bałas.

Zginać, *ob.* ginać.

Zgładzić kogo (ze świata); *ob.* zabić. Zgładzić grzech, winę; *syn.* zmazać.

Zgnieść, *syn.* zdeptać, potratować; stłumić; *ob.* zdruzgotać.

Zgnilizna, *ob.* zepsucie. Robak zgnilizny toczy co.

Zgoda, przykładna, budująca, zupełna, obopólna, święta, braterska. Zgoda panuje, zapanowała. Zgodę skłecić; do zgody doprowadzić. Zgodę zamącić, zakłócić, zerwać. Uczynić coś dla miłej zgody. Zgodę przypieczętować czem (n. p. pocałunkiem). *Przen.* Most zgody zbudować między kim. *Syn.* zgodność (harmonia), jedność.

Zgon, *syn.* śmierć.

Zgorszenie szerzyć, siać, komu dawać. *Syn.* zepsucie. *Przen.* zaraza (moralna); chwast (się pleni); kąkol; kamień obrazy; (*ob.* kamień).

Zgotować (gotować) komu los, zgubę, upadek.

Zgrabny, *syn.* zręczny, składny.

Zgraja, *syn.* szajka, (banda), bałastra, borda, czereda.

Zgromadzenie, *syn.* zebranie.

Zgroza przejmuje kogo. Zgrozą kogo przejąć. Zgrozę wywołać. *Syn.* przerażenie, przestraszyć.

Zgryzota pożera kogo, trawi czyje serce; *syn.* zmartwienie; *ob.* smutek. Zgryzoty sumienia, *syn.* wyrzuty sumienia; *przen.* robak sumienia.

Zguba, 1) — rzecz zgubiona. Zguby poszukiwać; zgubę znaleźć, odzyskać; zguba się znalazła. 2) Zguba, oczywista, niechybna, nieuchronna, ostateczna. Zgubę gotować komu; na (oczywistą) zgubę prowadzić kogo, iść; na czyją zgubę czyhać, spiknąć się, sprzysiądz się, zmówić się; do zguby przywieść kogo; o zgubę przyprawić kogo; czyją zgubę przyśpieszyć. *Syn.* upadek, zagłada, zatrata, zatracenie. *Przen.* przepaść. Stanać nad brzegiem przepaści. Dołki pod kim kopać; zastawiać na kogo sidła; podstawić komu nogę (—gotować komu zgubę).

Zgubić pieniądze, coś z kieszeni. *Syn.* uronić; *antyt.* znaleźć. *Porówn.* stracić. Zgubić kogo — przywieść do zguby; *antyt.* ocalić.

Zgubny, *syn. ob.* szkodliwy.

Ziarno, zdrowe, kiełkuje, pleni się, wyrasta. Ziarno rzucić, zasiać; *w znacz. przen. ob.* przyczyna, początek. *Syn.* nasienie, posiew. zasiew, zarodek.

Ziemia z pod nóg się komu usuwa, pochłoneła kogo, rozstępuje się pod kim. Oby ci ziemia lekką była! (Wirgil.) Zająć ziemię pod uprawę. W ziemię zapaść się. Ziemią przysypać, przywalić co. Z pod ziemi coś wydobyć. Niebo i ziemię poruszyć; (*ob.* niebo). Ziemię gryźć (— umrzeć, być umarłym). *Syn.* grunt, gleba.

Zimno, przejmujące. Z zimna dygotać, drzeć; zębami dzwonić, szczełkotać; chuchać w ręce. Skostniały od zimna. *Porówn.* mróz.

Zimny, *syn.* mroźny, lodowaty, oziębły, chłodny. Zimne słowo, przyjęcie. Zimną krew zachować. Dmuchać na zimne (z przysłowia: Kto się raz sparzył, ten dmucha na zimne). Na zimno rozprawiać, coś rozważać.

Ziścić, *syn.* spełnić; *ob.* wykonać.

Zjawisko ukazuje się; znika, pierzcha. **Zjawisko** przyrody. (*Syn.* fenomen).

Zjednoczyć, *syn.* *ob.* połączyć.

Złączyć, *ob.* połączyć.

Złagodzić ból, cierpienie; *syn.* uspokoić, ukoić, uśmierzyć, załagodzić, ugłaskać.

Złamać komu słowo, wiarę, przysięgę. *Antyt.* dotrzymać, dochować czego. **Złamać** okowy; *syn.* skruszyć, zerwać, stargać. **Złamać** czyj opór; *syn.* przełamać, zwalczyć, przewyciężyć, pokonać.

Złapać, *syn.* złowić, schwycić, pochwycić, ująć, pojmać, porwać.

Zło, **złe**. **Zło** konieczne. **Zło** broić, siać, krzewić; naprawić, wyrwać z korzeniem. Od złego odwodzić kogo; złemu zaradzić, zapobiedz. Z dwójga złego wybrać mniejsze. **Sięgnąć** do źródła złego. **Wziąć** komu co za złe. **Na złe wyjść** komu.

Złość, wściekła, bezsilna; kogo bierze. **Wpaść** w złość; **pienić** się, **wściekać** się, **trząść** się, **pękać** ze złości. **Złość** swą **wywrzeć**, **wylać** na kogo. **Na złość** komu co **zrobić**; (*porówn.* na psotę).

Złoto, szczere. **Sypać** złotem.

Złoty cielec, (*ob.* cielec); **złote** jabłko, (*ob.* jabłko); **złote** runo, (*ob.* runo); **złoty** deszcz, (z greckiego podania o Danai). **Złote** góry komu **obietcywać**. **Złote** serce; **złoty** człowiek.

Złowrogi, *syn.* złowróżbny, złowieszczy.

Złożyć (składać), przysięgę, oświadczenie; **złożyć** sąd nad kim; dowody, świadectwo; komu **zyczenie**, **podziękowanie** (dzięki), **uszanowanie**, **hołd**, **daninę**; **złożyć** egzamin (—zdać); **złożyć** urząd, **władzę**, **koronę** (—abdykować).

Złudzenie pryska (jak bańka). **Złudzenie** czyje **rozwiąć**, **rozproszyć**, **zburzyć**; **złudzenie** **wywołać**. **Złudzeniu** **poddawać** się, **ulegać**. **Złudzenie** **stracić**; **ze** **złudzenia** **ocknąć** się, **przebudzić**

się, otrząsnąć się. Odrzeć kogo ze złudzeń. *Syn.* ułuda, omamienie, mrzonka, (iluzya).

Zły, jak osa, jak sto dyabłów. *Synon.* gniewny, rozgniewany. Zły człowiek, charakter; *syn.* niedobry, zepsuty. Złe widoki, złe przecucie; *syn.* groźny, złowrogi. Zły pieniądz, *synon.* fałszywy.

Zmartwienie, *syn. ob.* smutek. Zmartwienie utopić w trunku, (*porówn.* zalać robaka).

Zmartwiony, *syn. ob.* smutny. *Przen.* Siedzi, jak struty.

Zmaza, *syn. ob.* plama.

Zmazać plamę, hańbę, winę, grzech; *syn.* zgładzić. **Zmazać się** czem (krwią, grzechem), *syn.* splamić się.

Zmęczony, *syn.* znużony, strudzony, zmordowany, wyczerpany.

Zmiana, zasadnicza, radykalna, drobna; zachodzi, następuje, dokonywa się. **Zmianę** wywołać, spowodować, pociągnąć za sobą; zapowiedzieć, zarządzić, zaprowadzić. **Zmiany** dokonać. **Zmianie** podlegać. *Syn.* przemiana, przewrót.

Zmienić, *syn.* przemienić, odmienić, przekształcić, przeinaczyć, przeistoczyć, przerobić, przedzierzgnąć. **Zmienić się** na korzyść, na niekorzyść.

Zmienny charakter; zmienne usposobienie; zmienne koleje losu; zmienny, jak chorągiewka (na dachu), jak kameleon. *Syn.* niestały, chwiejny, niepewny.

Zmierzch zapada. *Synon.* zmrok, szara godzina.

Zmiłowanie. **Zmiłowania** Bożego wyglądać, czekać. *Syn.* litość.

Zmniejszyć, *syn.* uszczuplić, ograniczyć, ścieśnić, obniżyć; **zmniejszyć się**, *syn.* zmaleć.

Zmora dusi, trapi kogo. **Trapiąca zmora**.

Zmowa. **Zmowę** uknuć, uczynić, przyprowadzić do skutku. **Wejść** z kim w **zmowę**; być

z kim w znowie (—w porozumieniu). *Syn.* kon-szachty, porozumienie.

Zmrok, *ob.* zmierzch.

Zmusić kogo do czego, *syn.* przymusić, przy-naglić, zniewolić.

Zmylić uwagę czyją, czujność, haczuść, po-goń. *Syn.* oszukać, uśpić.

Zmysł. Pod zmysły podpadać. Zmysły tracić od czego; od zmysłów odechodzić z czego. Zmy-sły postradać. Paść bez zmysłów. Zdrowe zmy-sły.

Znać (poznać). Znać co na wylot, jak wła-sną kieszeń, z gruntu, dokładnie. Znać się na czym doskonale; jak koza na pieprzu (*iron.*). Znać się na rzeczy (—wywdzięczyć się komu datkiem). Poznać się z kijem, z więzieniem. Po-znać się na czym, *syn.* poznać, zrozumieć, wyro-zumieć co. Znać się z kim; (także *w znac.* być z kim w porozumieniu). Poznać się z kim, *syn.* zaznajomić się.

Znaczenie. 1) znaczenie szersze, ściślejsze, dosłowne (literalne), właściwe, przenośne (obra-zowe); *syn.* sens. Znaczenie czego pochwycić, ująć. 2) Znaczenie, wielkie, doniosłe, przywią-zywać do czego, nadawać czemu. Znaczenia na-brać; znaczenie mieć, posiadać, stracić. Znacze-nie czego podnieść, obniżyć; przeceniać. *Syn.* wartość, waga, doniosłość, wpływ, przewaga, po-waga, wziętość. *Przen.* na szali zaważyć (—mieć znaczenie).

Znaczny, *syn.* ważny, poważny, doniosły, wy-bitny, wydatny, okazały, poczesny, niepospoli-ty.

Znaczyć, *syn.* popłacać, mieć znaczenie. (* Zna-czy, *rusyc. zam.* widać, widocznie, więc; n. p. * Mamy znaczy do czynienia z innym objawem, *zam.* Mamy widocznie do czynienia). Znaczyć ibeliznę; znaczyć swe ślady, swą drogę czem (do-brymi uczynkami, spustoszeniem i t. p.)

Znajdować się, *syn.* przebywać, pozostawać, gościć, być.

Znajomość czego wykazać, zdradzać; ze znajomością rzeczy mówić. Znajomość z kim zabrać, zawrzeć, zrobić. Mieć, posiadać gdzie wiele znajomości (—wiele znajomych). Znajomość wywiązała się z czego.

Znak. Dać znak; dawać (słabe) znaki życia. Dać się komu we znaki (—bardzo dokuczyć). Znak czasu; (Mat. XVI, 3). *Synon.* cecha, znamię, piętno, rys, oznaka, objaw (symptomat), sygnał, godło (symbol), hasło.

Znakomity, *syn. ob.* sławny.

Znaleźć (znajdować) zgubę; u kogo wiarę, posłuch; śmierć. *Antyt.* zgubić.

Znamię, *syn. ob.* znak.

Znamienity, *syn. ob.* sławny.

Znamienny (charakterystyczny). Rys znamienny; cecha znamienne.

Znęcać się nad kim, *syn. ob.* pastwić się.

Zniechęcenie budzić, szerzyć; zniechęceniu ulegać; otrząsnąć się ze zniechęcenia. *Syn.* obojętność, zobojętnienie, niechęć.

Znienacka, *syn.* znagła, niespodzianie.

Znieść (znosić) krzywdę od kogo, ucisk, obelgi, cios, nieszczęście; *syn.* cierpieć. Znieść prawo, ustawę, przepis; *syn.* uchylić, cofnąć. Znieść wojsko, nieprzyjaciela; *syn.* rozgromić, pobić, rozbić. Znieść się z kim; *syn.* porozumieć się z kim.

Zniesławić kogo, *syn. ob.* obrazić; *przen.* rzuścić płamę na kogo.

Zniewaga. Zniewagę komu wyrządzić. Zniewagę od kogo znieść; schować do kieszeni, krwią zmyć. Mścić się zniewagi (za zniewagę). *Syn. ob.* obraza.

Znieważyć kogo, *syn.* zniesławić, zbezczęścić, zelżyć; *ob.* obrazić.

Zniknąć (znikać), *syn. ob.* ginać. Zniknąć, jak kamfora.

Znikomy, *syn.* nikły, marny, nietrwały, przemijający.

Zniszczenie szerzyć, siać. Armaty zieją zniszczeniem. Zniszczeniu uledez. *Syn.* zagłada; spustoszenie.

Zniszczyć, *syn.* zburzyć, zniweczyć, zagładzić, wytepić, wyplenić, w niwezz obrócić.

Znój, *syn.* pot.

Znosić, *ob.* znieść.

Znużenie, *syn.* zmęczenie.

Znużony, *syn. ob.* zmęczony.

Zobaczyć, *syn.* zoczyć, ujrzeć, dostrzedz, spostrzedz; *ob.* widzieć.

Zobowiązanie przyjąć na siebie; zaciągnąć u kogo. Zobowiązanie (piśmienne) złożyć, podpisać. Zobowiązania dopełnić; zobowiązaniu zadłość uczynić. Zobowiązania swe lekceważyć.

Zrazić kogo do czego; *syn.* zniechęcić kogo do czego; odstręczyć kogo od czego; obrzydzić, zohydzić komu co.

Zręczność okazać; dać dowody zręczności; dokaazywać cudów zręczności. *Syn.* obrotność, zgrabność, zwinność, biegłość, sprawność, wprawa. * Zręczność, *prow. zam.* sposobność (okazy).

Zręczny, *syn.* obrotny, sprawny, biegły, wprawy, zwinny, sprytny.

Zrobić (robić), *syn.* czynić, działać, pracować, tworzyć, sprawić, zrządzić, wywołać, wykonać, urządzać, przyrządzić; zrobić komu co, *syn.* sprawić, wyświadczyć, wyrządzić.

Źródło, obfite, bogate, niewyczerpane, pierwsze, pierwotne. Źródło bije, wytryska, wysycha; źródło zasila coś. Ze źródła czerpać; źródło wyczerpać, zasypać. Do źródła (złego i t. p.) sięgnąć, dotrzeć, dobrać się. Zbadać rzecz, sprawę u źródła. *Syn.* źródlisko, zdrój, krynica, ponik, studnia; w *przen. znac. ob.* początek, przyczyna.

Zrozumieć co, *syn.* pojąć, pochwycić, zgłębić, wytłumaczyć sobie co.

Zrywać, *ob.* zerwać.

Zrządzić w czym, gdzie spustoszenie, szkodę. Los zrządził. Opatrzność zrządziła. *Syn. ob.* spowodować, zrobić. *Porówn.* wyrządzić (komu co).

Zrządzenie, dziwne, nieoczekiwane, Opatrzności, losu.

Zrzec się, *syn.* wyrzec się.

Zrzucić, *syn.* strącić, zepchnąć, zwalić.

Zuch, *syn.* chwyt, junak, śmiałek. Zuch dziewczyna.

Zuchwałość, zuchwalstwo, *syn.* śmiałość, odwaga; bezczelność.

Zuchwały, *ob.* śmiały.

Zupełny, *syn.* całkowity, cały. (*Rus.* * pełny; zdanie zupełne, nie * pełne!).

Zwać kogo czym; *syn.* nazywać, mianować. **Zwać się**, *syn.* nazywać się. Co się zowie; n. p. pan, bogacz, zuch, co się zowie; (*porówn.* całą gębą; jak się patrzy).

Zwada, *syn. ob.* kłótnia. **Zwadę** wszcząć, wywołać; uśmierzyć, rozjąć. **Szukać**, unikać zwady (—zaczepki).

Zwalić na kogo co (n. p. winę, odpowiedzialność); *syn.* zepchnąć, złożyć (składać).

Zwalczyć przeciwności, trudności, opór. *Syn.* zwyciężyć, przewyciężyć, przełamać, pokonać.

Zwątpienie siać, szerzyć. **Wpaść** w zwątpienie; poddać się, dać przystęp do siebie zwątpieniu. **Zwątpienie** ogarnia kogo.

Zwiady. **Wysłać** kogo, udać się na zwiady. *Syn.* przespiegi, (rekonesans).

Zwiastować komu co (n. p. nowinę); *syn.* obwieścić, oznajmić, ogłosić; wróżyć, przepowiadać, rokować.

Związek, ścisły, luźny; związki małżeńskie. **Związek** zawrzeć, zerwać, utrzymywać z kim; zluźnić, rozluźnić, osłabić, rozbić. **Wechodzić** z kim w związki małżeńskie. **Pozostawać** z kim, z czym w związku. *Syn.* spójnia, stosunek; przymierze, (federacya); *przen.* ogniwo, nić.

Zwichnąć swój los, powołanie, karierę, czyje wychowanie; **zwichnąć** skrzydła; *syn.* złamać. **Zwichnąć** nogę.

Zwierzchnictwo swe rozciągać na kogo, nad kim; czyje uznawać (nad sobą). **Zwierzchnictwu** czyjemu podlegać. **Wylamać** się z pod czyjego zwierzchnictwa.

Zwierzyna, gruba, drobna. **Zwierzynę** wytrościć, wystawić, upatrzeć, poszczuć, ścigać, ubić, upolować.

Zwięzły, *syn.* krótki, treściwy, (węzłowaty).

Zwinać interes, zakład, fabrykę, *syn.* zamknąć. **Zwinać** żagle, namiot, obóz; **zwinać** chorągiewkę; (*ob.* chorągiewka).

Zwinny, jak ptaszek; *syn. ob.* zręczny.

Zwłoka, krótka, długa, niepożądana; **zwłoka** nastąpiła. **Rzecz** nie cierpiąca zwłoki. **Zwłokę** uzyskać, spowodować; **ulegać** zwłoce. **Na** zwłokę narazić kogo. **Bez** zwłoki coś rozpocząć. **Uniknąć** zwłoki. *Syn.* odwłoka.

Zwodniczy, *syn.* uludny.

Zwolennik, *syn.* stronnik, wyznawca, (partyzant, adherent) czyj, czego.

Zwolnić kroku, biegu; *antyt.* przyspieszyć. **Zwolnić** kogo z lekcyi; (*rusyc.* * odpuścić).

Zwrot, nagły, niespodziewany; **następuje**. **Zwrot** wywołać. **Zwrot** zrobić, uczynić, wykonać; **zwrotu** dokonać.

Zwycięstwo, świetne, stanowcze, walne. **Zwycięstwo** idzie w trop za kim, jest przy kim, dostaje się, przypada komu; **omija** kogo. **Zwycięstwo** odnieść nad kim, **wywalczyć**, **okupić** (stratami), **wyzyskać**. *Syn.* wygrana, tryumf. *Przen.* laury (wawrzyny) **zdobyć**; **po** wawrzyny **sięgać**; **odnieść** (osiągnąć) **palme** zwycięstwa. **Szala** zwycięstwa **chwieje** się, **przechyla** się na czyją stronę. *Antyt.* zwycięstwa i klęski.

Zwyciężyć kogo, co; *syn.* pokonać, przemódz, **przez zwyciężyć**, **przełamać**, **złamać**, **pobić**, **rozgro-**

mieć; przewyższać, przenosić, zakasować kogo; wziąć górę nad kim.

Zwyczaj się zakorzenił, panuje, coś uświęcił. Weszło coś w zwyczaj. Zwyczaj zaprowadzić; coś wprowadzić w zwyczaj. Zwyczaj jaki przyjąć, od kogo przejąć; zwyczaj wznowić, odświeżyć. Do zwyczajów (miejscowych) stosować się.

Zwyczajny, *syn.* zwykły, pospolity, powszedni, codzienny, oklepany.

Zysk, znaczny, poważny, wielki, ogromny, czysty. Zysk przypada, dostaje się komu. Przypaść, dostać się komu w zysku. Zyski dawać, przynosić. Zyski ciągnąć, mieć, odnosić z czego. Zyski obliczać; przyszłe (niepewne) zyski obliczać, *przen.* łowić ryby przed niewodem. *Syn.* korzyść; *ob.* pożytek. *Antyt.* zyski i straty.

Zyskać przyjaciela, czyje uznanie; zyskać na czasie; zyskać coś na czym (u. p. na towarze); *antyt.* stracić. *Syn.* uzyskać, pozyskać, zjednać (sobie, komu), zaskarbić sobie; *ob.* dostać (dostaną).

Zyskowny, *syn.* korzystny; *ob.* pożyteczny.

Z.

Żaba skrzeczy; nadymać się jak żaba; (z bajki Ezopa).

Żądać czego, *syn.* wymagać, domagać się czego.

Żądanie, skromne, wygórowane. Żądanie wypowiedzieć, stawiać. Żądaniu czyjemu zadość uczynić; do żądania czyjego przychylić się. *Syn.* *ob.* życzenie.

Żądło gdzie zapuścić; żądłem kogo ukłuć; żądło komu wyrwać (—uczynić nieszkodliwym).

Żądza, nieugaszona, nienasycona. Żądza odzywa się w kim, miota kim; pali, trawi, pożera kogo. Żądzę w kim zapalić, podniecać. Żądzę ugasić, nasycić, tłumić. Pałać żądzą czego. Żądzą party, powodowany. *Syn.* pożądlivość, pragnienie.

Żagiel. Żagiel (żagle) rozwinać, rozpiąć, zwinąć, ściągnąć, spuścić. Wyjść pod żagle (—wypłynąć skąd).

Żagiew (pożaru, niezgody, wojny) rzucić gdzie. *Syn.* głownia. *Porówn.* pochodnia.

Żal, nieutulony, głęboki, gorzki. Żal ściska serce; chwyta, ogarnia kogo. Żal czuć, wzbudzić w sobie; odświeżyć; ukoić. W żalu pograć się (albo kogo); z żalu usychać. Żale (skargi) rozwodzić, zawodzić. Mieć żal (urazę) do kogo za co. *Syn.* skrucha, zgryzota, żalność, uraza, skarga.—Gorzkie żale śpiewać (—pieśni pasyjne, zaczynające się od słów: Gorzkie żale przybywajcie).

Żalić się na kogo, na co; *syn. ob.* skarżyć się.

Żałoba, gruba. Żałobę (po kim) włożyć, wdziąć, przywdziąć, nosić; zdjąć, złożyć. Żałobą okryć kogo (czyj dom).

Żalność serce ściska, kogo ogarnia. *Syn.* żal.

Żalnosny, *syn. ob.* smutny.

Żałować, gorzko, czego, za co; *syn.* czuć skruchę. Żałować komu czego, *syn.* skąpić, szcędzić, odmawiać.

Żar, *syn. ob.* gorąco. Żar bucha od czego.

Żarliwy, *syn.* gorliwy.

Żart, wesóły, dowcipny, uszczypliwy, niewczesny, niesmaczny, nieprzystojny, gruby, tłusty. Żarty trzymają się kogo. Żarty stroić z kogo, z czego; żart za daleko posunąć. Żartem kogo zbyć; w żart coś obrócić. Na żart zakrawać. Znać się na żartach. Żarty na bok! (—mówmy seryo!) To nie żarty (—nie przelewki). Mnie dziś nie do żartów. Komu żarty w głowie.

Żarzewie tli się (pod popiołem). Żarzewie rozdmuchać; stłumić, zarzucić popiołem. *Przen.* żarzewie bunt, niezgody.

Żebro. Żebra komu połamać.

Żebrać, *omów.* rękę wyciągać; chodzić (pójść) z torbami, o proszonym chlebie, o kiju żebra.

czym; wyjść na dziady. Zebrać czego (n. p. litości), *syn.* błagać czego, o co; prosić o co.

Żegluga, rzeczna, morska. Żeglugę rozpocząć.

Żelazny, *przen. zam.* twardy, stały, niugięty. Żelazny charakter; żelazna wola.

Żniwo, *syn.* sprzęt, zbiór, plon. Żniwo rozpocząć; ze żniwem załatwić się.

Żółć przepelnia czyje serce, w kim wzbiera. Żółć swoją wylać na kogo (=złość). Żółć (krew) psuć komu (—irytować kogo); żółć komu poruszyć, wzburzyć. Żółcią co zaprawić; kogo napoić—goryczą. (Psalm. LXVIII, 22, Mat. XXVII, 48). W żółci umaczać pióro (—pisać w rozdrażnieniu, złościwie). Człowiek bez żółci (—spokojny, nieskłonny do uniesień, gniewu).

Żołd zalega; z żołdem za'legać. Żołd pobierać. Trzymać kogo na swym żołdzie.

Żołnierz, *syn.* żołdak, żołdat, wojak, wojownik, rycerz, szermierz, wiarus, bojownik.

Żona. Żonę pojąć; pojąć kogo za żonę (—w małżeństwo). Żonę zdradzać, porzucić.

Żwawy, *syn. ob.* żywy.

Życie, osiadłe, koczujące; pracowite, cnotliwe, nędzne. Życie upływa, ubiega, ucieka, gaśnie; uśmiecha się komu; kipi, wre, z czego tryska. Życie pędzić, prowadzić, wieść, (na czym, w czym) trawić; na co marnować; życie za co ważyć, na szwank narazić; życie postradać, stracić; zakończyć. Życia dokonać. Życie poświęcić czemu, dla kogo, za co, na co (n. p. na usługi publiczne); życie nieść, położyć w ofierze; życiem coś przypłacić; drogo życie sprzedać. Życie sobie odebrać; targnąć się na własne życie. Życie zachować, unieść (z niebezpieczeństwa, z rozbicia); ująć z życiem; przy życiu pozostać; do życia powrócić. Życie komu zatruwać, umilać, uprzyjemniać; komu (albo sobie) zawiązać, złamać. Na czyje życie nastawać, czyhać, godzić; targnąć się. Życie komu odebrać, wydrzeć; życia kogo pozbawić. Przy życiu kogo zachować. Życie komu ocalić; życie komu

przywrócić. Życie (w przyrodzie, w społeczeństwie) krzewić, plenić. Sposób życia zmienić; życie swe tak urządzić; na życie rozwiozłe puścić się. Życie czem zapełnić. Wprowadzić, wcielić coś w życie (—urzeczywistnić); powołać coś do życia; wejść w życie. Mieć życie (utrzymanie, wikt) u kogo; na życie zapracować. Lubić coś nad życie. *Syn.* żywot. *Przen.* Iskra życia tli się, tleje; iskrę życia rozdmuchać, stłumić, zgasić. Pchać taczkę życia. *Porówn.* głowa, gardło, szyja.

Życzenie, skromne, pobożne. Życzenie spełniło się. Życzenie wyrazić, ponowić; odezwać się z życzeniem. Życzenie czyje spełnić, uprzedzić; do życzenia czyjego przychylić się; życzeniu czyjemu zadość uczynić. Życzenia (szczerze, serdeczne) komu złożyć, przesłać; życzenia czyje przyjmować. Pozostawiać wiele do życzenia; wiele pozostaje do życzenia. *Syn.* pożądanie, pragnienie, chęć.

Życzliwość czyją pozyskać; życzliwością darzyć, otaczać kogo.

Życzliwy, *syn.* przychylny.

Żyd. Żydom wodę nosić, w piecu palić. (Na oznaczenie najniższych robót).

Żyła. Żyły sobie rozpruć, przeciąć. Wszystką krew z żył wytoczyć. Mieć w sobie żyłkę poetycką, pieniacką i t. p. Żyła kruszcowa. Odkryć, znaleźć złotą żyłę (—kopalnię złota; *przen.* — obfite źródło dochodów).

Żywić nadzieję, nienawiść, miłość ku komu. *Ob.* karmić.

Żywioł, rozhukany, rozpasany, zdradziecki (woda). Walka żywiołów (burza). Być w swoim żywiole (—we właściwym, sobie przyrodzonym środowisku, otoczeniu).

Żywność, *syn.* ob. pokarm.

Żywot; *ob.* życie. Żywot (skołatany) zakończyć; żywota (chwalebne) dokonać. *Przen.* dro-

ga żywota (ciernista, stroma). Na falach żywota (płynąć, być miotanym).

Zywy, *syn.* zwawy, rzeźwy, rzeźki, dziarski, chwacki, hoży, jary; *ob.* prędko. Żywa dusza, (*ob.* dusza); żywa noga, (*ob.* noga). Zaklinać się w żywe kamienie. W żywe oczy kłamać, coś komu powiedzieć. Jako żywo (—naprawdę!)

Objaśnienie skrótów.

Antyt.—antyteza, przeciwstawienie, wyraz przeciwnego znaczenia.

eufem.—eufemizm, wyrażenie złagodzone.

galic.—galicyzm, zwrot naśladowany z języka francuskiego.

german.—germanizm, zwrot naśladowany z języka niemieckiego.

iron.—ironicznie, wyrażenie użyte z przekąsem.

liczba mn.—liczba mnoga.

myśl.—wyrażenie myśliwskie.

nieosob.—słowo lub wyrażenie nieosobowe.

ob.—obacz.

omów.—omówienie (peryfraz).

omów. eupem.—omówienie łagodzące.

porówn.—porównaj.

przen.—przenośnia (metafora), wyrażenie obrazowe.

provinc.—prowincjonalizm.

przestarz.—wyraz przestarzały.

przysł.—przysłowie.

rusyc.—rusycyzm, zwrot naśladowany z języka ruskiego.

syn., synon.—synonim, wyraz blizkoznaczny.

zam.—zamiast.

zbior.—wyraz zbiorowy, użyty w znaczeniu zbiorowem.

znacz.—znaczenie; *w znacz. wł.*—w znaczeniu właściwym; *w znacz. przen.*—w znaczeniu przenośnem.

żartobl.—wyrażenie żartobliwe.

* (gwiazdka) oznacza wyrażenia, bezwarunkowo błędne, których unikać należy.

